

Istenes jóságra , és szzerentsés
p.p. bódlog életre oktatott *f. bar.*
NEMES EMBER.

Irta Anglus nyelven
DORELL JOSEF SOC. JESU.

Sec. Fordította Olaszul - Jesu
FALUDI FERENTZ S. J.

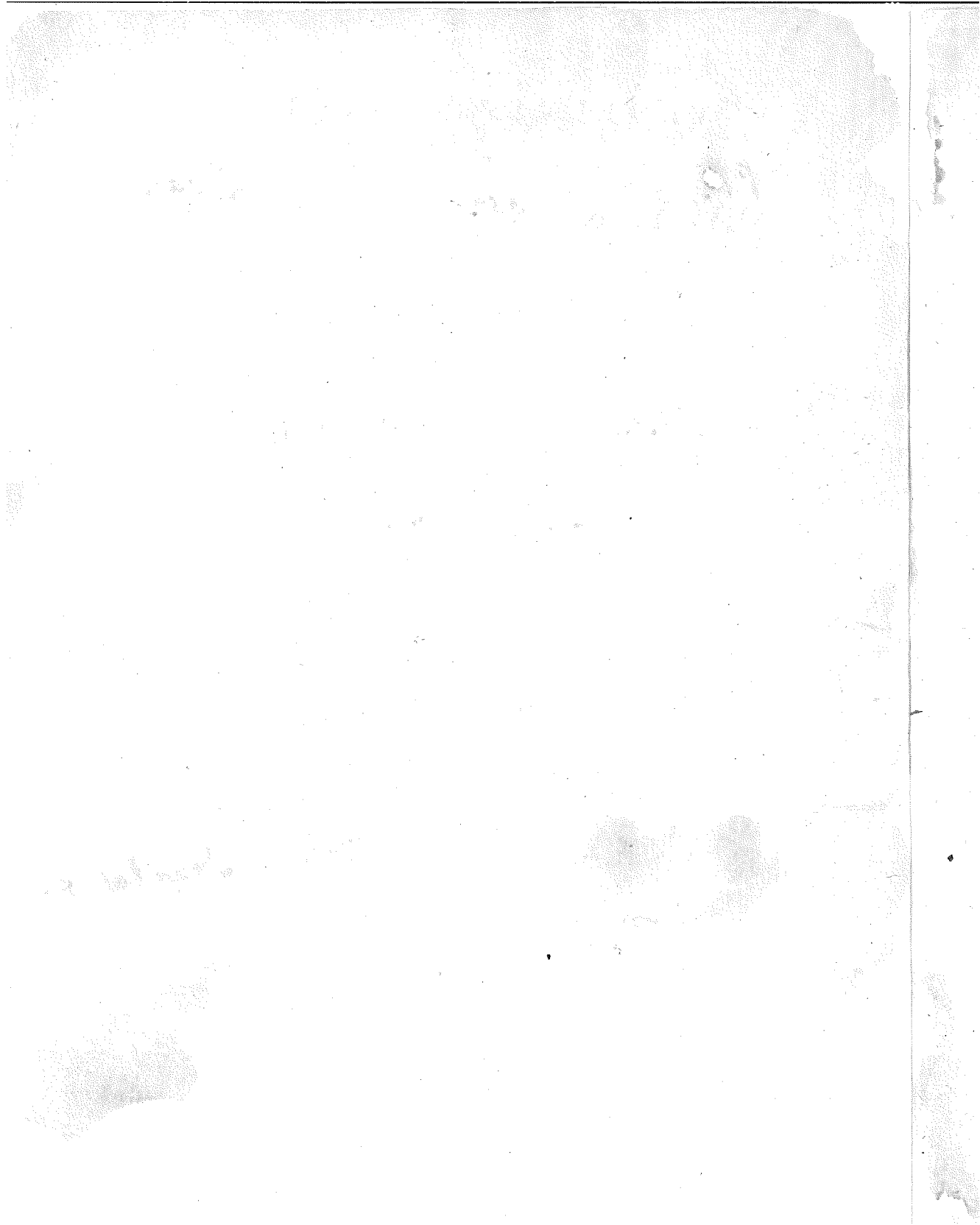
Lat. Licentia Superiorum.

Ex Libris L. MAGYARI 1796

1749. Szental
NAGY-SZOMBATBAN,

Az Academiai bótúkkal MDCCV

VÉDELMEZŐ INTÉS
A
MAGYAR NEMESSÉGHEZ.

Nagyságtok Kegyelmetek!

*Ezt a könyvet Magyar Országának,
de nem Magyar Országul irtam.
A Személyes nagyoknak szól, mindazonáltal*

a' fel serdült, és már maga eszén, maga szárnyán járó fiatal Rend-is alkalmas hasznát veheti. A mint-is egy szemmel reájok nézet az Author.

Készületibez képest, 's tsinnyára nézve DRAMMA; sok-féle beszédekkel, sok-féle költött nevekkal mulatozik; maga senki bizonysra nem példáz. Engem a' mi illet; se fő, se alattson, se Férfu, se Patyolatosrendit Hazámnak nem akartam bosszu-irással sértegetnem; minthogy-is távul-létem miatt, se külső okok, se belső szívem-járásí nem viselhettenek ollyasra.

Emlegeti EUSEBIUS a' Törvény-székeknek érdeemes tagjait, Eő ki akkor kívüllyeb nem lépet Honnyánál, az idegen Országok erköltseit restelvéen keverni, tsak maga Nyájának kívánt valamit eszébe juttatni. En a' ki utánna jártam pennámmal, Anglián szá-
na-

nakozván: tsak el-bitettem magammal, hogy Istenes job renden légyen Hazánknak törvényes állapottya.

A fő - Afzszonyoknak nem tsak a' másikkban, mely ilyenesen nekik szól, hanem ebben a' Részben-is vagyon valami részek. Semmi más egyéb okra nézve; hanem, mint-hogy szeretik a' szépet, utállyák meg egyszerű valamikor a' förtelmes erköltset, öltözenek tisztába, alkalmaztassák magokat kötelefségekhöz.

A Comædiá-kat magam jó kedvéből is hegyes szókkal illettem, a' mint-is érdekesek reá. A' ki ki - lépet Pannoniából, és azon Országokon meg - fordulván kapot lennek, Tanúm lehet, hogy egyelesen a' Nemes - Embereken fok sebeket ejtenek májnap - is.

In summa: *A mit irtam, azért irtam,*
hogy meszsze-bujdosásban ki-ne kopnék élő
nyelvünkbul, példát adnék sok heverő penná-
nak, olvasásra valót nyujtanék a' hivalko-
dóknak, jóra emlékeztetném a' világ gond-
gyaiban el-merült elméket.

Nagyságtok Kegyelmetek

Költ Romában.

1744ben.

Alázatos Szolgája

FALUDI FERENTZ S. J.

A'

BESZÉLGETŐK.

EUSEBIUS

Ahétatos Ember.

NEANDER

Uj 's jövevény.

ELEUTHERIUS Szabad.

ÆMILIA

Tetfzetes.

LUCIA

Tekintetes.

LEANDER

Mindenre Kész.

A'

A' BESZÉLGETŐKNEK

Személyek szerint való Magyarázása.

EUSEBIUS. Egy bölts és Isten-felő, mind a' két
szerentsében forgott Uri személy.

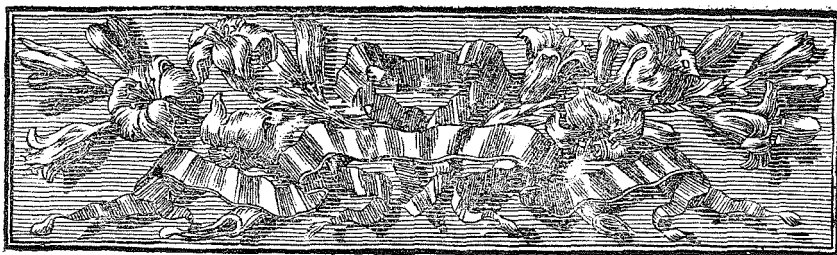
NEANDER. Jóra igyekező, Iskolákon által ment
egy Urfi.

ELEUTHERIUS. Kényén élő, a' jámbor élettől ide-
gen Uri személy.

ÆMILIA. Eleutherius Felesége, Nemes-Afiszony,
Urához igen hasonló.

LUCIA. Æmiliával egyet értő kevély Dáma.

LEANDER. Erköltsiben változó, udvari 's tábori
hivatalra készülő.

Istenes jóságra, és szerentsés
bóldog életre oktatott

N E M E S E M B E R.

ELSŐ KÖZ-BESZÉD.

Neander értekezik Eusebiustul, a' Fő-Rend-
nek köteletségéről.

Eusebius. Hozott Isten Neander ! alkalmas szerentsémnek tartom, hogy láthatom kedves fzemélyedet ; de mi dolog, hogy illy jó regvel ? Vendég-
Urfi, kora-forma 's reménytelen látogatás ez!

A

Ne-

Neander. Kérlek szívetteddel! mi nyomos okokra nézve? húzomos két óra mulik már benne, hogy járdogalom fel 's alá a' Vároft bizonyos dolgaimban; mondhadfza talán most annak nints ideje.

Eusebius. Vólna, hanem vedd észre, a' mostani Fiatal-rend más szokást tart. Az éji-baglokkal közös valamiben; akkor kél nyofzolájábúl, mikor a' Nap már le-nyúgszik, és akkor vetkőzik fekünni, mikor hafad a' Hajnal, és harmatozik a' regveli idő. Nem igen baráttya a' szívet-tartásnak, félre 's hátra járdogál mint a' Rákok... Egy szóval, keveri a' Természetnek rendit: szép dolognak tartja a' délig-való heverést, és paraszt közönséges erköltsnek úgy élni mint a' többi.

Neand. Uram! nem régen vettem bútsút az Iskoláktúl, nem vólt ürekségem, hogy bé-tekintsek a' Város-Erköltsibe, a' Cerimonia-dolgát, a' Módi-szokáfokrúl írott könyveket nem forgattam. Mindazonáltal nappal hortyogni, éjjel viradozni, mind a' kettőt egybe keverni, nem józan szokás. Mikor a' természet egy pár szemet adott az Embernek, nem arra intézet, hogy a' setétben vesztegeffe. Ama' fényes-legyetskék *) méltán rőpdőznek éjtszakán; minthogy akkor jobban ki-tetfszik szárnyok erőt-

*) *Szent János Bogarai.*

erőtlen tűze. Az Embereket vészem tsudára, nem is érem fel efzemmel, mitűl vífelteffenek a' fetétes kóborlásra; hanem ha olly-igen tartya kedvek, hogy az útfzák szegletiben űtkőzzenek, és haragos ökleléssel néki menvén az ofzlopoknak, próbával tudhassák, kinek légyen erősséb' a' feje. Hihető hogy ezt valami esti-denevértűl tanúlták; engem a' mi illet, éppen nem víszket lábom utánnok.

Eusebius. Már kételen vagy véle; hogy magad is az éjtfzakához szokjál, és meg-alkudgy a' fetétséggel; ha kedvekben akarsz lenni a' mi *Módi-Ur-fainknak*: minnyájan Megarában *) fogantattak a' sűrű fetétségtűl. Hamar meg-árt szemeknek a' világozság; sőt; mihelyt eőket a' Nap sűti, el-lankadnak, el-merevenednek, mintha valami álom-szerző maszlaggal teli laktak vólna: se erő se lélek benne. Azonközben a' tengerben merűlvén a' Nap, és kiterétvén fekete sátorát az éj: mozgani kezdenek, meg elevenednek, szerte-széllal nyargallyák a' Vároft; el-lepik a' Vendég-házokat, az útfzák dolgát roftállják. Tudni-illik: ki méne ott eléb', 's kit vezet amaz job'-kezén? Azon-közben elejbek rőpitik a' szidalmakat, 's tsak illyen-mire élík a' világot.

A 2

Hal-

*) *Lakosi biresek valának régenten az esti kóborlástul.*

Hallád-e! Nints kétségem benne, közikben szándékozol: El-is hitesd magaddal, érte léfznek, hogy minden képes udvarisággal, magokhoz tsalhassanak. Ezek az úti-kisértetek rézen tartják mindenkor fülöket, kémeket küldenek az útakra *Oxford-felé*, *) és leg-inkáb' azokat az Urfiakat lesik, a' kik tsak most rugták-ki az Iskolák porát. Ha szerentsére kaphatnak benne, sebessen elejbek lövellenek, mint az éh fajok a' prédára: mélyen ajánlják szolgálattyaikat, fennyen ditírik, tsudállyák, szép szemmel, édes mézes szókkal addig kerülük; a' mig törben ejtik, a' vásott erköltsre és szabad-életre birják. Azután üresgetik erfzénnyét, motskollyák bötsületit, sértegetik ártatlanságát, hóhérkodnak lelken. E' meg-lévén: ki-adnak rajta; és e' képpen léfzen a' Nemes-Urfibúl egy újdön-új *Licentiat*us.

Neander. A' mint vészem észre: a' ki *Londrában* készül, otthon ne felejtse eszét, tapogatva járjon, ébren légyen, hogy ezer mesterséggel meg-ne kerüllyék. Gyanuban bizzon még barátihoz-is, hogy annál kevessebben árthassanak ellenségi, ki-nyíltt szemmel aludgya álmát, mint az orosz lányok. Penig hogy tudom: felén túl vagyunk a' veszedelemnek,

*) *Város Angliában, a' bol híres egy Univerzitás vagon, és fok Uri gyermek tanul.*

nek, mikor előre meg-sajdittyuk.... Uram! mit akarék mondani? .. egynéhány naptúl fogva nem igen jól érzem magamat, a' múltt éjtfzakán, függő-órámnak minden pertzentését hallottam.

Eusebins. Mi dolog? illy hamar feléd tsapott lángja a' fzerelemnek? nyilván valami aszszonyi szép kép szállott-bé szivedbe; és a' te együgyűséged mindgyárt fel-adta az erőtséget; de haggyunk békét ennek.. nyilván unalmas előtted az előbbi (*aurea libertas*) arany érdemű szabadság? mintha olly kémelletlenül győtrött volna; és már meg-akarod próbálni, melly könnyen járják a' tántzot a' lántzban, 's melly vigan ugrattya magát a' lejtő a' kalodában... Vallyon 's nem érik-e ennél job' gyűmölts az Aca-demiákban? Tovább-is jövendőbéli Pajtásidrúl szól-ván: semmire kellő, izetlen, azon-egy pórázon járó korhely-társaság. Vólna ugyan tűz és nyers erő benne, de egy-tsep itilet fintsen. Ugy tetszik, hogy erőn-erővel tsak azért tanúltak, hogy kevesebbet tudgyanak; hogy lassan lassan foggyon az ész benne; leg-aláb' hogy hafznát ne vehesék. Alig lesznek a' Világra; a' Leppendékek úttyát űzik; mind addig rőpdőznek a' tűz körül, mig ben vesznek... Eh! szereztem Neander, ved észre magad, ne hertelenkedgyél; az izibe lett el-tekéllés, utat

nyit hofzfzadalmas bűnak. Mikor még gyenge, szikrában vagyon a' szerelem, akkor ved elejét, mert idővel lángot vér, és derék tüzzé válik. Az új feb könnyen gyógyúl, a' rothadásra menendő elfenül.

Neander. Ne neheztely érette; nem szinte igazán gyanakodol felőlem: mi nem bánt engem a' szerelem, hanem e' Városnak rosz ege.

Eusebius. Ege e' Városnak? ez kétség-kivül alkalmatlan nyavalya-vendég! nints-is a' *Londrai* Patikákban ellene-való *Recipe*, de nem olly veszedelmes a' mint látom a' Halottak-Lajstromiban.. *) Nem győzlek tsudálni Neander! sőt az Egekre kinszeritek, mond-meg, mitsoda formában öntött téged a' természet; minthogy annyi külömbség vált a' többitül. A' te természeted ép korában, jó rendben vagyon, tiszta, nints mellette kényes érzékenység, se gonoszhoz tartó-hajlandóság.

Neander. Távúl jársz a' valótúl.

Eusebius. Miben vagyon tehát dolgod?

Neander. En egy ollyan személy vagyok, a' kit mindenűnnen meg-környékezett az emberi gyarlóság. De ámbár úgy légyen; le-nem mondok azért ter-

*) Hét-számra nyomtatryák *Londrában*, mennyi, 's ki mi betegségben hólt meg.

természetemnek *Privilegium*-irúl. Eszemen maradok míg lehet, fen-tartom a' just a' Menny-ország-hoz, akár mint nyomjanak nehezei a' földi jóknak. Rövideden: nem kist szivem, hogy tsordára járjak, 's a' legelő-mezőkön kérődgyem mint *Nabugodonozor*, vagy-is hogy a' barmokkal egy ágyban heverjek. Embernek tartom magamat természetemhez-képest, és Keresztyénnek a' kegyelemre nézve. Vagyon Istenem! nem akarom, hogy bennem megutállya az eő nemes Teremtményét. Egy-fzóval üdvözíteni akarom lelkemet.

Eusebius. Had' ölellyelek-meg édes Neanderem! szinte most akartam gyertyát gyujtani, mint régenten a' Görög-Bólts *Diogenes*; hogy Embert találjak *Londrában*. Gondolám, hogy a' régi áhétatofság vég-bútsúját vette Nemzetünktől, és hogy a' Keresztyén Hit hajóban szállott légyen, hogy a' tengeren-túl evezzen. De hála Istennek! még maradott egy Ember, és egy Keresztyén köztünk leg-aláb' magúl. Vajki bolond Világ ez, a' mellyben mi most élünk! nem jár egy nyomban, hanem (*sine lege sine ordine*) ide 's amoda horgadozik, benne minden állapot hanyattá-fordúlt, és tellyes zúr-zavar. .. A' jó a' gonosz erköltsel meg-tserélte nevét 's helyét, a' józan ész a' bomlottal egybe-keveredett, az okofság-

ságnak nintsen keleti. . Az Urfiak fennyen ditsekednek a' lustos életnek Tzimmerével, az istentelenséget fok himes szín alatt hiresítik, és hatalmasan kinállyák. Minden dolgok abban nyugszik-meg, hogy tselekedetekkel ellene-mondgyanak Hiteknek. Ezek az ifzonyú rendetlenségek miatt gyakorta kétséges voltam szivemben; nem-ha Nemzetünknek Böltseit egyyül-eggyig amoda rekesztették, a' hol a' nyavalyások eszeket nem birják, és a' kiket a' hagy-másfz derekasfön bánt, azok sétállyák az útfzákat Hintókban.

Szégyen ki-mondani! de vannak közülők, a' kik némely hiresnek... lábaihoz esdegelvén, térden könyörögnek, 's eképpen gyalázzák Uri-Nemzete-
ket, rontyák egészségeket, kárhoztattyák lelkeket....
Amannak a' *Claretto*, vagy *Canaria* borban merült esze; a' fok húzomos ital miatt tellyes barom egéfsz hétig; Vasárnap, akkor-is tsak fzerentsére józanodik. Emez nagy konyhákat üttet, drága leveket tsap, és kényes falatok közt torkoskodik; nem-is jó izirúl, hanem drága áráról bõtsülli az étkeket, azokat tartya jobbaknak, mellyek jobban apasztyák erfzenyét. Ritkán kél aszतालतूल előb', hogy sem meg-eröltetvén természetit, kételen légyen véle, hogy árnyékra térjen.

Amazt

Amazt felettében duskás-tárfa meg-találta hazutolni. Nefzfe! egyszer'smind fel pattan, neveli haragját, fujja a' szitkot, torlani akarja a' bofszúságot, kardot kiált! mi lesz belőle? azon hevenyében helyt 's időt rendelnek, meg-jelennek, hegyestőr a' markokban. *Hektor* innen, *Hektor* túl; vagyis inkább' két halálra készültt Római-rab. Jelt adván 's vévén: egymásra rugaszkodnak, és mulatás-képpen kivégzik magokat a' Világbul.... Ha ezeknek nints forgó-fzél a' fejekben, bár én vétsek. Nem-is tudom méltóbbak-e? hogy eőket *Heracitus* hóltig fíraffa, vagy *Democritus* nevesse; mint-hogy fele *Comedia*, fele *Tragadia* dolgok, és ha meg-kell vallani az igazat, sültt bolondság!

A' *Religio*-dolga azon bankón jár, nints-is külfömb' tekintetben a' józan éíznél. A' mi Isteni-fzolgálatunk ferges valami Pogány fzokáíffal. Mi úgy imádgjuk az Istent, mint régenten a' Pogányok *Herculest*: kőveket hagyigálunk az Eg-felé, az-az: eskűvést, káromkodást. Ezek a' mi drága áldozatink, mellyekkel engesztelni fzoktuk az Urnak haragját, és kérlelni, hogy reánk áraszfza áldomásít. Még az Isten-mi-Atyánkot-is úgy ejtyük némelykor, hogy ember nem tudhattya, könyörgés-e vagy szitok? Vallyon 's mi lehet oka, hogy olly búján fzaporod-

B

dik

B

dik nyelvünkön az *atta*, *teremtette*, 's olly természetlen ellenben az áhétatos imádság.

Talán azt gondolják némelyek, hogy az alá-
zatos le-borulás nem illeti a' Vitézlő-Rendét? hol
fűkséget, hol fősvénységet jelent, sőt a' mitőb':
felettéb-való alávalóság; mert halottam mondani,
hogy valamikor egy talpán-álló kotfis fokkal magof-
fab' volt a' térdeplő Királynál.... Ez a' szakasz-
tott képe a' *Londrai* szentségnek, és Isteni szolgál-
latnak; távúl hagyván minden *Satyra* vagy *Hyper-*
bole, az-az mardozó, vagy nagyra-mondó beszédet.
Mind a' kettő valóban igen le-felé vagyon, tsak a'
jó Isten tudja, mikor lépzen elő-menetele. Bár
azért Neander vigyázz lelkedre, és más felől pénz-
es erfényedre, egyiknek-is, másiknak-is gyenge
szálon függ szereztséje, de kivált-képpen lelked-is-
méretinek. Szépen meg-terítették a' hálót előtted,
ha okos figyelemmel két-felé nem tekintesz, számat
nem tartasz gondolatidra, tselekedetidre; benne-
vész ártatlanságod.

Neander. Am ez ugy lehet! én ahoz ragasz-
kodom, hogy az Isten nem kötelez arra, a' mi le-
hetetlen. Maga hiteles szava: hogy az eő igája
édes, és az eő terhe könnyű. Biztat minket Apo-
stola által, mondván: *Níntsen keveseb' malaszt*
ben-

bennünk, hogy sem kísértet körülöttünk. Kihez képest élhetjük a' világot, részünk lehet az emberi társaságban, még-is meg-felelhetünk hivatalunknak, és hitünk-béli köteletségünknek. Ugyan-is nem azért adott Isten embernek nyelvet, hogy némán tartsa, sem éfzt, hogy a' vadon-pufztán rosdáfodgyon, szolgálhatunk néki mind ezzel, mind azzal jól és roszfzúl. Nem gondolnám azért szűkségesnek lenni, hogy Ægyiptus-felé eregefsűk a' vitorlát, és Remete-barlangokat kerefsűk magunknak, sem hogy fa-talpon járjunk valamelly Kalasztromban, vagy-is Pappá szenteltetsűk Romában. Jól-lehet ugyan, hogy ezek az Istenfélő Atyák bátorságofán mendegelnek az ég-felé; de más útakon-is oda férhetünk. Még eddig nem érkezett kedvem a' nőtelen-életre; minthogy ezek Angliában se örökséghez nem nyulhatnak törvényes-képpen, se részek nem lehet azokban a' Privilegiomokban, a' mellyek más külömben az Egy-házi-Rendet illetik; úgy hogy fel 's alá forgatván eőket egy darabig a' szerentse, utóllýára ugyan csak, vagy vasat penditenek hóltig, vagy idején korán az akasztó-fán fzaradnak. En pediglen nem akarom más eleibe vetni ősi maradékimat, se nem kívánczok a' Hóhér pallofa által jutni Menny-országban. Kedvellem az emberi tár-

faságot és nyájaskodást. *Timon* ám maga lássa miért akart légyen meg-válni önnön személyétül.

Ensebius. Okosán beszélsz; az Isten nem kényszerít bennünket (ugy mint Pharaó) nehéz munkára ahoz tartozandó szerfzám nélkül. A' mi szűkségünkhöz alkalmaztattya malasztyait, soha sem erőltet a' hartzra igyenetlen erővel: mienk a' szerentse tsak akarjuk. Ha mikor azért szántszándékkal az ellenségünknek engedgyük, magunkra vefsünk. Meggyőzethetünk ugyan, de le-nem nyomattathatunk erővel: és igy nem a' mi gyarlóságunk, hanem tunyaságunk oka, hogy néha valamit nyer rajtunk a' kísértet.

A' mi a' Jóságos-tselekedeteket illeti; nem szorúltak keskeny helyre, 's bizonyos hivatalra. Lehet gyakorlások roppant Városokban nem különben, mint a' kietlen pusztaiban, Fő 's paraszt emberek közt. Sőt az Uri-palotákban jobban fénylik, ott mutattya ragyogványit, mint a' déli magofságra emelkedett nap, tellyes pompával 's méltósággal. Mondhadfza: mi lehet szeb', mi tekéletesb' egy Udvari-személynél? a' melly meg-nem indul, mikor üldözi az irigy szerentse, el-nem bizza magát mikor kedvére szolgál. A' ki tsendes a' tengeri fok gondban, mértékletes a' teli asztaloknál, és egyéb' fereg-

lő hivságok mellett, álhatatos a' tündér változások között. Kinek kezein forogván minden, kész akaratyátúl fűgvén minden; nem akar 's kíván egyebet az igazságnál: mentt a' fertelmességtől, békeséges a' háborúban, erős zabola alatt tartya gerjedelmeit, az után nem flet, a' mit mások kívánnak, attúl nem tart, a' mitől mások rettegve félnek. Ezek bezzek nem a' Pogány *Pláto* elme-leleményei, hanem Keresztényi igaz jóságok, nem-is tsak ama moly-ette régi könyvekben kopnak, hanem tellyes gyakorlatban fen-forognak. Ditsekedhetünk véle: a' mi Országunk-fzinén-is többször látszatnak; holitt' párttyokat fogták a' Nagy Urak, udvarokban fogadták, és országos hatalommal óltalmazták a' Királyok. Bizvást azért hivatalod mellett maradhatfz, és még-is fen-tarthatod a' just a' Mennyorfzázhoz.

Neander. Valóban hogy ha a' jó Isten engem akkor ki-rekesztett volna a' Mennyégből, mikor földi uraságban helyheztetet; fokot vesztettem volna imillyen ajándéknak ürügyével... En-de mi-jó hasznát veszem Uram? hogy erőmben 's előttem vagyon a' *Virtus*, ha más felül akaratom mind tsak a' gonofzhoz tart; kétség kívül keserves kárát vallom üdvességemnek. Ime azért kezeidhez békéllek, 's

ha meg engeded, elődbe terjesztem kérésemet: oktas, igazgass, mutasd-meg mihez alkalmaztassam, ügyemet 's életemet. Te meg-hartzoltál annak idejében azokkal a' rendetlen indulatokkal, a' mellyek a' gyenge 's gyarló iffjakat gyakran meg-ejtik, te bátor erővel meg-győzted a' gonosz kísérteteket. Ime! szintén azon habokkal verdődöm, azon szélvész orozkodik utánam; hartzom veszedelmes, kétes a' nyereség! A' te őledben adom azért tellyességgel magamat, leg-alább annyit tanultam most egyszer, hogy szavát tudom fogadni annak, kit mind a' két szerentsében forgott sok próba, és tiszteletes hoszszú élet szép bőségséggel meg-szeretet.

Eusebius. Már én el-éltem időmet! fogyton-fognak óráim. Hogy éltem nem szégyenlem; hogy meg-halok, nem bánom; se nem utálom, se nem kedvellem felettébb ezt az árnyék Világot, készen 's vigadozva várom tsendes ki-múlásomat. Killyeb' állottam a' Világnak zavaros gondgyaiból, magános bősületes életre adván magamat: már az Udvarnak-is meg-vagyom mondvá az *Isten hozzád*, nem kételenségből, hanem magam jó-kedvéből; a' mint valóban meg-is érdemli, hogy háttal forduljunk hozzá... Vólt részem mind a' jó, mind a' gonosz szerentsében; se abban a' bódogságot, se

se ebben a' nyomorúságot nem helyhez tettem. Nem úgy laktam a' Világot mint a' *Theatrumok-Némai*, kik meg-fem motfzannak, tsak helyt foglalnak-bé. Uram gratiájából alkalmas Tiszteket viseltem; és jól-lehet a' minapi bomlásában az Udvarnak felém-is tsapott az irigység; mindazon-által tudtam bötsülettel félre állani; költ-is ugyan 's töltt pénzemben, de a' miatt nem szorultam koldúságra: noha ha meg-kellene lenni, inkább' tengetném életemet alamisnával, hogy-fem ragado-mánnyal; előb' keresném veríték-szakadva, hogy-fem lelkem-sértve kenyeremet. Az én meg-vontt magános életem adott bőv alkalmatofságot a' tanúlásra, elég dolgokat forgattam elmémben, kedvem-re elmélkedtem e' mulandó Világnak állapottyárúl, az emberi gyarlóságnak fok-féle hivságirúl... Mint-hogy azért úgy akarod: nem szegem kedvedet; teszélek hiven 's igazán a' dologhoz, nem mint Mestered, hanem úgy mint igaz jó-akaró Barátod.

II. K Ö Z - B E S Z É D.

Eusebius *oktattya* Neandert, a' *Fő-Rendnek*
kötelességéről a' Tisztetség-dolgában.

Eusebius. A' Fő-emberekben két dolgot kell
 tekintetben venni : hogy *Nemesek*, és hogy
Keresztyének. Erről mázfizor, amarról (ha
 úgy tetszik) ma beszélgessünk.... Némely Urfiakat
 maga a' természet vezérli minden képes jóra, és tisz-
 tekseség erkölcsre; jól-lehet nem olly vigyázva ne-
 vellyék őket, se ne vesződgyenek annyi letzkével
 körülöttök. Bátor ne értekezzél itt 's amott felő-
 lők, homlokokról meg-tudhatod, melly nemből 's
 ágyból születtek. Vidám ábrázattyok, deli terme-
 tek, kellő tetfző magok-viselése ki-mutattyák, kik
 's minéműiek legyenek. Szeléd kegyességgel ma-
 gokhoz édesítik az embereket, fzeretetet gerjeszte-
 nek a' szivekben, de-úgy, hogy sértetlen fen-ma-
 radgyon számokra a' bősület. Akár melly formá-
 ban légyenek, ámbár tiszta rongyban öltöztessé öő-
 ket a' kételen szegénység, porban forgassa a' gonosz
 sze-

szereztse ; bátor eők magok szántszándékkal titkollyák, de még-is mindenünnen ki-tettség, 's nyilván ki-néz belőlők az Uri-természet, és Nemes-vér. Reá tartják magokat, de nem kevélyek ; tudják magokat az időhöz és személyhez alkalmaztatni, tudják hol kellefsék talpon 's láb-hegyen állani, mikor 's kinek fejet hajtani. Egy szóval : minden tselekedetek 's beszédek Uri módon vagyon, tekintetes, jeles.

Akadunk más rendbéliekre-is, a' kik talán csak azért lettek Urfiakká, hogy gyaláztafsék a' Nemesség ; meg-esküdnél reá, hogy a' természet mind azon parafzt béreseket akart legyen belőlők formálni, és csak történetből hullottak tziemes petséttel a' Világra. Mind azon fának ágai, femmi vagy kevés külömbség köztők, gorombák kívül, oltobák belül, hofzszú *Armalist* mutatnak, tsuda-nagyra terjed *Titulusok*, de nem felel-meg az ahoz tartozandó *Virtus* benne. A' mi az elsőket illeti nem fűkségefek, az utólsók nem érdemekek az oktatásra, mindazonáltal amazoknak (kívül fellyeb' fízlánk) nem árthat a' tanáts ; minthogy a' jobnál job' természetet-is eléb' segiti a' gondos mesterség, és bőls letzke.

(1)

LEg-is leg-először azért el-hited magaddal, nyersz. is mellette, tartozol-is véle, hogy jó légy, 's jót tégy. A' ki ezt méltó gondban 's tekintetben nem vész, el-nem kerüli a' szégyen-vallást; mert engedni fog rosz természetnek, 's a' merre ragadgyák indulati, a' felé nyargalózik; minthogy fenki sem szokott magával őszve-veszni, vagy-is a' tfintalan erköltstől tartani nyomos okok nélkül. E' léfzen nyilván oka, miért hogy annyin meg annyin hireknek 's neveknek kissebségével térjenek vissza a' Köz-tárfaságból. Azt gondollyák némellyek, hogy eőket a' fok pénzel fel-biztatott *Titulus* már példás emberekké téski, 's minden dolgokat ékes festékkal írja; hogy a' Nagyságos-név arany érdemre emel minden képtelenséget; és ha a' Tzimerek tetején korona látszik, már elég fedele vagyon paraszt erköltsőknek. De ebben nagyot botlanak; mert tudni való, hogy a' mint a' Nemes ember a' köz rendnek porából ki-emelkedett, úgy jobban látszik, és okot ad a' szóra. Mi-nem szokta az értelmes Világ a' tselekedetet a' személy-szerint mérsékelni, hanem inkább a' személyt tselekedetiből megismérni; ha azért ezek darabosflak, parasztok; a'

Mél-

Méltóságos Urfi-is efféle vezeték névvel meg-eléged-
gyék. Ki jól tudja a' köz-nép, hogy természetire
nézve femmivel sem aláb'-való a' Fő-embernél: ugyan
azon porrá léfzen teste, 's olly érdemes terem-
mény lelke a' nyomorodott Lázárnak, mint a' Dús-
gazdagnak... Kihez képest mikor a' község nem-
tapasztal egyéb' tisztes jeleket az Urakban, a' tzifra
ruhánál, 's hat lovas hintónál; tsak el-hiteti magá-
val, hogy őtet szintén úgy illetné, ha kitelhetnék,
sőt azt-is forgattya elméjében, hogy az efféle nem-
telen Nemes embereknek, nem az érdem nyujtotta
a' kintset 's ditsőséget, hanem vagy a' vak-szeren-
tse, vagy hamis praktika.

(2)

Eő-Urak között, szines társaságban, nagy asztalok
főlött hagy békét a' kérkedésnek. A' *Genealo-*
giát, 's honnan eredtenek érdemes Őseid, melly sű-
rű ágokra terjedt legyen tős-gyökeres Nemzetsé-
ged ne emlegetted; mert ez gyomor-émelgető, és
minden udvariságból ki-mosdott rosz szokás. Nem-
is mutat egyébre, hanem hogy ben lakik annak
szívében a kevélység, a' kinek szája illy nyálóssan
hivságoskodik. El-tűrik, meg-engedem, noha nagy

C 2

nehe-

nehezen , de alattomban azt gondollyák , hogy az Urfira reámaradott ugyan fok kézzül a régi fűlt-fogta Nemes-levél, de bezzeg nem a' Nemes szemérem. Jól-lehet öreg-atyádnak Nagy-attya gályás Ur vólt, fokaknak parantsolt a' széles tengeren , bé-fzedet minden esztendőben száz-ezer aranyot ; ha maradékit egyébben osztálofsá nem tette , hanem fogyatkozáliban ; én eőtet szánom inkább , mintsem ditsírem ; mert ugyan eőtet a' szereztesak azért hordozta magossán , hogy többek szemeláltára gyalázhassa. Fele-sem okoság , Eleink érdemes tselekedetekkel puffadoznunk , mintha fajátunk vólna. Hogy eők híres emberek vóltak , mi azzal egy haj-szálnyira sem vagyunk jobbak : bé-léphetünk tisztyekben , magunknak tulajdonithattyuk *Titulus*okat , de nem *virtus*okat ; mert ez nem olly ingó jószág , melly ajándék , vagy más névvel reánk maradhaffon.

A' többire nézve : a' ki fokat piszkál a' halottak hamujában , jó szag helyett bűzre talál ; addiglan keresgéli Nemes eleinek eredetit , a' mig tsépre , kapára akad ; vagy pedig tapasztalni fogja , hogy fertelmes gyilkossággal , és más effélével lettek érdemesek arra , hogy a' Világ Naggyai közzé számláltaffanak , és mind szélire mind hoszfára nézve
mesz-

meszfe nyujtózzék *titulusok* egynehány &c. &c. vezetékekkel. Hadd nyugodgyanak el-halálozott Eleid a' sőtét földnek gyomrában, tsendes békeségben, ne háborgassad más világra költözött lelkeket esztelen kérkedéssel. Ha jók voltak; néz a' tükörbe 's kövessed: ha gonofszak; meg-ne ártson a' példa. Nagyra bõtsüllem én-is az érdemes régi Nemefséget, de mikor csak pénzel, 's egy darab petsétes levéllel támogattya magát; ama hires Ægyptom-béli Templomokhoz hasonlítom, mellyekben az ég-szinű szivárvány bõlt-hajtások, és tornyoslan költt aranyos épületek alatt nem lakott más szentség, hanem egy bûdös *patkány*, vagy mérges *crocodilus*. Erdemesebb' nálom az eke-szarva után járó, szántó-vető ártatlan Gazda-ember, a' gazdag 's gonofz Fejedelemnél. Isten 's Világ előtt, előbbel az, a' ki vitézséggel, vagy más tekintetes tselekedettel tegnap nyerte magának 's maradékinak a' Nemefséget, annál: a' ki mástól vette 's meszfzirül mutogattya ugyan eredetit, de más egyéb' kívánatos jó nintsen benne.

(3)

A' Mint nem szép: tulajdon Familiájáról ditsekedni, 's hányni-vetni régi nemzetségét; ugy

C 3

csak

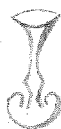
tsak nem gyermeki alávalóság tzigérefen fitogatni maga különös jóságit, imitt' 's amott' viseltt dolgaival terhelni más ember fülét. Ha Királyod vagy Hazád szép Tisztel meg-bötsült, láts hozzá, tégy eleget kötelefségednek, viseld érdemesen, de ne kevélykedgyél, se ne ditsekedgyél vele mások előtt, noha mind azon *Cicero*-virági folyának ajakidrúl; minden bizannyal szégyen-pirulás lesz a' vége.

Láttam egy Urat: Eő kegyelme (hivjuk azonban Fegyverneki Sándornak) vólta-képpen vitéz Katona egy ember vólt magában: szemében mert nézni az ellenségnek, nagy próbákat tett, semmitűl bátor szíve meg-nem rettent, eő vólt az első a' sántzon, ki-ki méltán álmélkodott rajta, és még irigyi-is nagy fen-járó ditfírettel magasztalták. De imé! ezen híres nevezetes ember (a' hívságnak szele járván fejét) egy téli-szállásban, egy asztal fölött, meg-találá eresztteni tsuszamó nyelvét a' táborban viseltt dolgairúl, 's azon órában el-veszté minden bötsületit, a' mellyet erős fegyverével nyert vala a' mezőn. Lássuk képit 's halljuk beszédét a' kérkedő Katonának: én (ugymond) ha meg-kell vallani az igazat, én vóltam hadi-menykőve a' tavali hartzoknak: mikor az N. N. helységet meg-szorítottuk, nappal ezt, éjjel azt vittem végbe; tudgya éles
fegy-

fegyverem, és alattam röpdőző paripám, ebben 's amabban a' tsatában mint 's hogy forgolódtam. Nékem kőszönheti az egész tábor, hogy amott már meg-rakott fészkeből ki-tudtam a' kevély ellenséget; mert más-külőmben veszedelmes kotzkán forgott volna szerentséje, és talán egy-lábig mind el-vesztünk volna. Hallád-e mint folya nyála a' Jám-bornak? el-hitethetné ember magával, hogy eő volt keze lába mindennek, hogy az eő erős vállaira támaszkodott legyen az egész Tábor, hogy a' több' hadi-nép őszve-kúltsolt kézzel tsak hivalkodva nézett volna reá, és eő kegyelme Fegyverneki Sándor Uram, egynéhányod magával kontzolta volna-le, szóta volna-bé az egész Frantzia Armádát. De, nem kevésbe tele ez a' ditsekedés; mert noha talán má'zával várta, de lat-számra sem jutott néki a' ditfíretben: ki-ki azt végezé magában felőle: hogy Fegyvernekinek továbbra nyujtózik nyelve hogy-sem pallofa, febeseb' mint-sem tatos paripája; és vitézeb' szívénel.

Vedd-észre barátom: a' nagy őblű és hatalmas folyó-vizek, tsendes-méltósággal mendegelnek a' föld gyomrában, ellenben a' kő-sziklákról érkezett gyűlemény vizetskék jobbára zörgéssel és zúgással szakadnak. Ama hires Marschal *Turenus* soha sem be-

231

beszélgetet maga felől, hanem ha nagy kételenségből, akkor-is igen tsendeffen, 's mint-egy szeméremmel. Es jól-lehet hasznos embere vólt a' Királynak, fok győzedelmekkel vigasztalta az Udvart, okossan parantsolt a' népnek, de még-is ha mi véttek történt, magára mutatot; ellenben a' szerentsés folyamottját a' dolognak, Tisztjeinek, Katonáinak tulajdonította. Melly szépséges maga-viselésére nézve nagynak látztatott lenni, még ha vesztet-is; és közönségesen mértékletességével nagyob' ditsőséget nyere magának hogy sem győzedelmével.. Kövessed szerettem Neander ezt a' vitéz Bajnakot: visely ditsíretre méltó dolgokat, de halgass; job' hogy mások hordgyák a' Cronikákba, sem hogy te a' teli asztaloknál fel-tálallyad.

(4)

Ojjad magad a' fertelmes esküvéstől, és szörnyűséges átkoktól: se a' Nemes vérhez, se a' Keresztyén névhez, se a' jó páltza alatt névelt erköltshöz, se az Evangeliumhoz nem férnek. Megengedem, hogy a' gonosz szokás, és mostani módi igen fel-kapta és derekassan űzi; de azzal senkit törvényesen és jó ügyyel fel-nem szabadithatott reá, mint-

mint-hogy a' mi eddig bűn vőlt, utób-is az marad. Es ámbár mind a' Kőfség, mind a' Nemesség őltalma alatt igen el-hatalmazott légyen; de a' miatt-is őrók időkig sem talál helyt magának az Istenes jó-ságok között. Hanem ha talán azért a' kigyókat, békákat, gyikokat nem kellene bántani, mert buján szaporodnak, és fereggel járnak, avagy a' gonosztévőket nem kellene büntetni, mert feleffen vannak. Távul légyen ez tőlünk Neander! a' gonosz ártalmasabbá válik szokással; és azért mennyivel inkább' rőgzik, annyival inkább' kell tépni és irtogatni. Egy szóval: a' mi ellenkezik az áhétatósággal, és meg-nem alkuszik az emberséges bősűletes erköltsel, nem illik egy Nemes-Urfiúhoz, szemétre való puruttyaság. ... Vegyünk-elő egy két példátskát, és vonnyuk rá-mára képit a' mostani Angliában fen-forgó Udvariságnak, nehezen találod tengerünkön túl-is a' külső Országokban mását!

Őszve-találkoznak ketten szerentsére (igy kőszőnti egyik fél a' mást) hogy el-kárhozzál te Pajtás! be igen őrűlők, hogy reád akadtam! Nem de nem tzipra *compliment* és szépen mosdott udvariság ez? előb' a' mélységes pokolnak fenekére hengerit, és azután alig bírja magát őrómében. Vallyon mi jót kívánnak ezek ellenségeknek? mikor szives ba-

D

rát-

rátttyokkal imigyen bánnak. Azt gondollyák talán, hogy a' *Gehenna*, test 's lélek hűvesítő vigasztaló hely? és hogy az Istennek szörnyű átka alatt kinlódó lelkek valóban reá találtak a' fzerentsére?

A' másik: nyakára borúlvan véle egy járomban fogott régi társának imigyen kezdi: hogy Örökkén el-kárhozzál eb lelku; már régen nem láttalak, mint vagy? Meg-kell engedni: ez-is módos üdvözlés; ket-tőt foglal magában: kárhozzat 's ebbé változtat, az átkot a' szitokkal forgattya, hogy szaporodgyon a' gonosz. Ugyan-is elsőben ágyot vet a' pokolban, azután a' himes ebnek bőribe öltöztet, és egy hitván tréfával azt meri kérdezni: mint vagy? Gondolnám én, hogy a' ki ama kénkőves láng mellett fűddögel, nem igen kényyén éli napjait, és a' ki ebbé lett emberbűl, annak-is elég ebűl vagyon dolga.

A' harmadik: oldalához tífzólván magát egy valakinek, 's meg-szorítván mind a' két kezét e' képpen tudakozódik: Nó kurv' aszfszony fattya hol lévőél eddig, mi hir vagyon Londrában? Ez igazán a' mi *Ceremoniánk*, és szintén ugy tulajdona ennek a' Nemzetségnek mint az Angliai gyapjú; nem-is szabad ezt a' szokást ki-hordani az Országbűl *sub pana confiscationis*. Noha valóban nem vólna szűk-séges olly keményen tilalmazni, mert fel-mernék fogad-

fogadni tiz arannyal egybe; se innen, se túl az Oceanum-tengeren bõtsületes Aros embert nem talál. A' ki egy marok sárral pofon tsapna, nem fogadhatna bestelenebben. Kurv' aszfzony fattya! ezek a' tiszta fzeméremben mártott igék nagy mérészséget mutatnak, de egy tsep emberséget sem; mikor nem azok nyelvén akarunk beszélni, a' kik az útfzakon vagy kortsmákon trágárkodnak... Vagy de talán azt kellene mondanunk, |hog^y igen-is inkább' szaggatnak az udvariságra, mikor az amol^{ly}an kofzorú-felejtett anyákkal bõtsülik egymást; mert (ha nem tudtad eddig!) a' fattyuság ebben a' nemzetségben jele valami Nemességnek, máskülömben a' kőszöntés a' mint annak rendi nem járna bõtsülettel. Mindazonáltal (az Uraimék engedelmebül mondván) kevesen vannak Angliában, a' kik örömeft láttyák tzimerekben a' két kereftül ejtett rudat. *)

Tudom hogy fok himes szin^{nel} 's okkal mentegetik ama lustos mondáfokat; ugymond egy^yik kőzülők: ezekkel az igékkel: hogy el-kárhozzál, 's kurv'-aszfzony fia, senkit sem károfitunk, nevellyük a' vidám tréfákat, és jó izt adunk a' beszéd-

D 2

nek...

*) *Fele a' Nemes Fattyu-gyermekeknek Angliában, hogy a' többiktül meg-ismérteffenek.*

nek... Hallám: de ez a' kopasz mentség ki-nem szapullja förtőjéből a' tsunyát, és a' goromba erköltsbül nem farag udvariságot. Jól-lehet pedig ne ártson annak, a' ki jó néven veszi, mindazonáltal nem mégyen-el véle, a' ki mestere; mert az Isten számban veszi a' sértő és szidalmazó igéket, akár mint alkudgyál-meg iránta Pajtásoddal.

Ki azt hánnya veti elő: hogy ez a' barátságos őszve-szóllakozás nem egyéb, hanem az Angliai nyájaiságnak, és igaz szeretetnek nyilván mutatott jele. Kétség kívül lépes-édes mézzel szépen megerefztett nyájaiság, és gerjedelmesen heveskedő szeretet: a' *Pluto* rab-szizaira fűzni jó-baráttát, és ki-tsapni-való Anyákkal tisztelni, meg-válik a' haragnak és büntetésnek napján. Azonközben elhihed Neander: hogy ez a' barátságos nyájas befzed, fül-terhelő nagy kín azoknak, a' kikben még ben-lakik a' piruló szemérem, más felől azt jelenti, hogy a' gonoszízzal igen tzimborás a' már benne meg-veszett természet; mert a' kinek bűdös lehellete, jobbára nintsen helyén gyomra. Egy szóval ez a' nem tudom mi módos szokás magában paraszt, az ifjak közt botránkoztató, az Isten előtt utálatos undokság.

Mikor a' kötelesség 's emberség meg-kivánnya, hogy a' *Dámák* udvarlására meny; kérlek a' Keresztyén Hitnek törvényei mellett maradj. Ottkin ne hadd az ajtó küszöbénél szolgáladdal a' fze-mérmes tiszteléseget, meg-ne felejtkezzél a' jámbor-ságrúl, mikor szemben vagy valamelly méltóságos Kis-afszonnyal; mert egy-általlyában az erköltsős udvariság öszve-fér az Isteni félelemmel. Frantzia és Spanyol módra térdet hajthatsz a' nélkül, hogy meg-tagadgyad a' tellyes Szent Háromságot. Jól-lehet a' Szűz Mariának tisztelete tilalmas Angliá-ban, de még-is meg-alázhatod magadat a' *Dámák* előtt minden bálványozás, és egyházi büntetés nél-kül..... Nézhedfze amoda a' Palotában: mint es-kűszik egyik, hogy az előtte-való személynek mo-solgó artzája tellyes Paraditsom; penig talán mikor feletteben egyget vitsorodik; gyomort kever. A' máfik Oltár-ra-való méltó szentségnek nevezi, noha talán szebbetske inkább', hogy-fem Isten-félő; és belől lelke nem olly gazdag malafzral, mint kívül hajának rengő fűrtyei a' nap-keleti gyöngyökkel. A' harmadik: Angyali szépségnek mondgya, és (hogy a' vakmerő bolondság tetejére mennyen)

Isten-afzfzonnyá téfzi... Az efféle Pogány *Complimentumok* után szabja a' mostani Világ képes udvariságát. De a' mint előb' mondám Neander: ez a' *practica* és sűrű szokás, soha sem teheti igyeneisé ezeket a' félre horgadott vakmerő istentelen mondasokat. Minden egy-pár bőtüből ugyan ki-forr a' tellyes átok, nints-is más módgya, hogy ki-menthefsük ezeket a' *Plato* unokáit a' büntűl, hanem ha azt mondgyuk, hogy nintsenek eszeiken. Bár ne többet, csak két tutzet fakadékokat óltanánk az Afzfzonykának mind a' két részről piros artzájára, hamar le-szednénk az Angyali kegyes-szint róla, és ha egynehány himlővel az öregiből meg-hintennék áméttó ábrázattyát, talán erdei-tsudát látnál az Isten-afzfzony helyében, és az eő rósát nyitó mosolgó ajakihoz inkább' háttal fordúlnál.

De félre a' tréfával, és azt-is el-nyögvén azonban, hogy férges valami istentelenséggel ez a' szokás; azt hozom egyedül elő: hogy az imillyen udvariás hizelkedés, gyalázza és rutalmazza inkább', hogy-sem ditséri az érdemes fejr-népet; minthogy vagy kevélnék, vagy gyáva-együgyűnek tartya; és így vagy parafzt, vagy botránkoztató... Tud-ton-tudgyuk, hogy ez a' patyolatos és Búbos-rend nem irtózik a' ditsérettől, ámbár (*per hyperbolen*)

kel-

kelletténél fellyeb' járjon, és tovább' mulatnak ama' tûkrök előtt, a' mellyek a' rútat-is szépnek mutat-
tyák. Gyenge ezekre nézve nem tudgyák meg-
választani a' hizelkedést az igyenes érdemes ditséret-
túl. 'S minthogy mikor a' széprül esik a' fzó,
eggyik a' másik eleibe akar ülni; hamar el-hitetik
magokkal, hogy reájok példáz a' képes ditséret :
azonközben a' tréfát a' való gyanánt, a' jádszó ha-
mis beszédet ditsőséges magasztalás nevében nyel-
degelik. Ellenben ha meg-fajdittyák, hogy meg-
tsalattattak; tengeri búban merülnek, és tsak nem
fel-fortyannak mérgekben. Erre nézve : gondol-
nám, hogy valami keveset engedhetünk gyarlósá-
goknak, meg-adván a' kellemes bõtsületet, és tisz-
teletet nekik, hogy ne fájjon szivek, és fel-ne-
borzadgyanak. Mindazonáltal Neander el-ne vé-
tsed az útat, félre ne térj valami motskos barátság-
ra; hogy el-ne tseppentse ártatlanságodat; más
részrül térdeplõ imádásra se borúly; az efféle fára-
gott-képek előtt, hogy helyén maradgyon az Elsõ
Parantsolat.

(6)

A' Nemes Urfiak nem szûkölködnek az idõbûl ,
fok drága óra vagon elõttök, nem tudgyák
hasz-

hasznát venni, tsak heverve 's hivalkodva vesztegetik. Fogad' azért tanátsomat: tégy valamitskét félre a' 24-ből valami bősületes olvasásra, ki-szép mulatás ez! gyönyörködteti-is az embert, hasznot-is hoz. Termékeny ugyan bennünk az elme, de meg-kivánnya a' munkát, ültetést, gyomlálást, mint a' virágos-kert. A' könyvnek forgatásával elő-kerülnek a' régi idők 's akkori történt dolgok. Olvasással: vesztég ülven, 's könyöködre dőlven; meg-járhatod széles e' világot, Ásiát, Affricát, Americát, úti-költség és veszedelem nélkül....

A' testi gyönyörűségek fok gőzzel járnak, meg-tompittyák az elmét, nem töltik kedvünket, fárafztyák nyers erőnket, és minden egyébről elfogják szivünket; gyakran baromi indulatokra, vélte, vagy soha sem ingerlenek jóra... Ellenben: az elmebeli vigasztalások vidám szikrát hánynak, és nem tudom mi eleven tűzzel ébresztik az embert, tisztán tartják magokat, nem hagynak utánnok áfittó úalmaidat, tágittyák a' magában meg-szorított értelmet, és minden okosságba bé-öltöztetik. Tovább: ízt és kedvet adnak derekas igyekezetekre, egy szóval: ki ékesítik tekéletes-képpen az embernek nemeseb' 's leg-főveb' részét, tudni-illik *Eszűnket*.... Egy tudós értelmes Nemes Ember, ha kell,

kell, nap-estig-is szépen tudgya beszéddel tartani Uri vendégit. Véle vagyon kintse, mellybül mint eleven forrásbül folyton-folynak a' szép gondolatok, holott mások nem tudnak egyebet emlegetni, hanem az ebéfszek és lovászok dolgát, a' házi kementztét, terétett asztalokat, és szerentse ha a' bordélyokon nem végzik. Az eő *discursusok* hol-mi gazzal elegyes, fok tñintalan tréfákkal tziifrázzák, fok pajkos szitkokkal és erős esküvéffel borfozzák.

Bóldog Isten! hányszor vesztettem víg jó-kedvemet még a' tekintetes személlyek között-is! mennyit terhelték füleimet sovány izetlen beszédekkel, az ebekrül, a' lovakrül, olly zajjal 's heveskedéssel, mint-ha az Ország dolgát, a' Nemesség szabadságit vitatták volna. Néha tsak nem el-hittem magammal, hogy mind azon pefzér és kotfis inafok szoritottak a' kerékben. Untig rángatám ide-is, amoda-is a' gyeplút; hogy félre tsavaritsam a' beszédet; de hejában: mert el-végre tsak a' kerekede elő: A' *Melampus*-agár a' téren, vagy a' *Beslia*-kopó-kölyök a' sűrűben viselte-e jobban magát a' minapi vadászatnak alkalmatofságával. Mesterségezen a' mint annak rendi meg-űlni a' lovat, ebekkel a' bokorbül ki-verni az ótsó nyulakat, fűrj 's fogoly után járni, Uri szép multság, ád-is néha

E

méltó

B
Byron

fok

folsz.

méltó okot a' beszédre; de mind tsak azon lantot pengetni, a' lórúl ebre, ebrűl vadra téríteni a' beszédet, unalmas, és bizonyos jele annak, hogy az Uraimék igen alatt jártattyák gondolatokat, 's nem emelhetik fellyebb a' négy-lábú állatoknál.

Egynehány efsztendővel ez előtt gályába szállottam, és a' tengeren-túl bizonyos dolgaimban jó darabig késtem, meg-térvén: egy régi akarómnak látogatására mentem, ki-is jó nembűl, szép értékű egy ember, és akkor valamely Tartománynak *Comissariussa* vala. Szinte asztal felett találtam, és pedig illy válogatott tziifrában: Innen oldalán egy vadász-kürt és táska függött, túl egy béres szolgálta állott talpán, rajta meg-nyótt rongyos köntös, fején egy kopott kalap, alól két marok vendég-haj; ugy hogy hafonlób' vólt valamelly kerti vagy mezei ijegető váfzhoz, mint-sem Tíft-vífelő személyhez. Emlékezetiben jó-formán meg-fogyatkozott, mert olly idegennek tartott lenni, mintha soha sem látott vólna. En-is valóban illy szőrnyű változásán meg-űtköztem, de utóllýára ugyan tsak egy-másra ismérkettűnk, és akkor nyakamra borúlván, szorosan meg-őlele mondván: Eusebi! édes régi jó barátom tsak az Isten tudgya, melly szíveffen látlak! Váram az utóbbi *Cerimoniát*, leg-aláb' hogy értekez-

kezzen felőlem, mint szolgált legyen eddig az egészség? hol jártam költem? mit láttam útomban? miben legyen *Námúr* dolga? meg-szállotta-e? szorította-e az ellenség? *Mastricht*-alá ment-e a' Frantzia-tábor? mit nyere a' Tsászar-népe *Luzzára* *) meg-vételével? reménlheti-e annyi hasznát a' helységnek, mennyit költött ágyú-porra *Te Deum laudamus* - napján?

Mind ezeket felettében botsáttá a' jó Gazdám, minthogy szoros Honnyánál kívüllyeb' soha sem lépett tellyes életében, a' több' részei széles e' Világnak mind azon *terra incognita* valának előtte. Hab pipáját, és erős bornótyát kezdi vala ditsérni, az után az Istállóban vezete, hogy meg-udvarollyam almás-kék paripáját, 's minthogy útban vala az apró büszös majorságnak udvara, oda-is *nolle velle* bé-kellett szaglanom... Eh! gondolám magamban, ha ez a' bősületes ember békét hagyott volna a' puskának, a' könyvekbe tekintett volna, nem járt volna annyit az ebek 's vadak nyom-

E 2

ma

*) *Luzzára*: egy kis helység Olaszországban. Mantuától nem felette messze.

Itt meg-ütközött a' Frantzia tábor a' Némettel, a' Tsászar lón nyertes, de sokkal többet vesztett hadi-népéből mintsem az ellenség.

HMI

3

Te

ma után, eszének-is adott volna keveset, 's nem mind jó kedvének; alkalmas személy volt volna belőle a' társaságra: de ifjantan kedves gyermeke lévén a' háznak, senki sem meré meg-hurogatni, többet jára az Iskola mellett, hogy sem bé; a' házasság nyögibe akadván: feleséges emberré lett 15-esztendőskorában, hogy meg-bolondúljon vénységére.

Eszemben sem tűnt Neander, hogy arra kötelezzek, hogy minden alkalmatossággan *Syllogismus*okat fagyván, egybe-tsatlott beszéddel viaskodgyál, sem hogy *tropicè* és a' *figurák* módgyára trágyázván az igéket, mind azon virágos táblákat terjessz azok eleibe, kik reád figyelmeznak; a' ténny nyalakozó deákok dolga ez, nem illeti a' meg-nőtt Nemes embereket. Azt sem kívánom: hogy a' *vacuum* femmiségét, vagy *Boyle* Uramnak a' tekerődzött fűtők 's tserepek között talált próbáit vitassad. Vagyon elég torkos Prokátora mind egyik mind a' másik *Hypothesis*nek. Tovább: ama meg-fonnyatt régiség-is a' *materia prima*, és a' nap körül való nyargalási *Copernicus*nak, bizvást és jó ügyel ki-maradhatnak a' beszédből.

Hasonló-képpen nem szükséges a' *Mogol*, a' Kazul, vagy Szeretsen-Országban fáradozni, Pap-

Já-

Janit fel-keresni *Abyssinában* ; kevesen vannak az Urak közzül, a' kik elme futása addig lővellett. Szomszédság hozzánk a' Németh *Imperium*, közelb' esnek Frantzia-Spanyol-Olafz-Országok, és a' *Claretto* vagy *Malofa*-bort ki-vévén-is, adnak szóravalót.....

A' beszédet jó-Neander időhöz és személyhez kell szabni, hogy kedves legyen, és erejében maradgyon. Mi haszon vagy gyönyörűség benne? a' Dámákkal Görögül, és valamelly falusi *Licentiátus*sal Sidó-nyelven beszélgetni; ha nem tudnak hozzá. Amazok, ha a' Németh-szót egynehány Frantzia igékkal fel-habarován 's meg-eresztvén, eleibek adod; már meg-elégednek véle. Ez peniglen a' Deákkal-is eleget vesződik. Meg-ne erőltessd foha a' beszédet, mikor könnyen 's vigan mehet. Mély dolgokat ne fészegess, mikor nem érti a' fél. Egy szóval: fokat láss, hally, olvas, tanúly; szerezz hivatalodhoz, és Uri-állapotodhoz képest el-telő tudományt. Ha más felül meg-felel szép értéked bőltteségednek, *dupla* lészzen benned a' tekintetre méltó jóság, mellyel támogatván 's bátoritván magadat, bőtsületesen meg-jelenhetsz akár melly társaságban.

(7)

A Zok barátságára ne fies, a' kik náladnál Fő-
veb'-Renden vannak, se azok közzé ne ke-
verődgyél, a' kik alább-valók; amazokkal kárt val-
lafz értekedben, ezekkel bõtsületedben.... A' ki
tiz-ezer forintot szed-bé egy esztendőben, fel-nem
tehet azzal, a' kinek hufz-ezer a' jövedelme; előb'
utób' hátra-maradván, tsak utánna fog sántikálni
keserves kár, és szégyen-vallással.... Hogy pedig
megint előbbi állapottyára verhesse magát, kételen
lesz véle, hogy a' rövid fársángért hoszfú bõjtel
adózzon, aprób' falatokat szellyen maga eleibe,
alább haggyon egyben másban jó darabig, mint-
hogy az erfénynek fogytig-való apadási nem minden
belé-fuvással tellyesednek.

Más felől a' közönséges emberekkel szoros ba-
rátságot kötni, annyiban tartatik, mint garáditson-
ként maga méltóságárúl le-lépni, darabokra szag-
gatni az *Armalis*-levelet, és a' Nemes-vért ószve-
szürni a' jobbágyi alávalósággal. A' paraszt-rüh
olly nyavalya, melly könnyen másra ragad a' *con-
versátió*ban, olly motsok, a' mellyet nehezen le-
het ki-venni. Ki kizt reá, hogy egyszer'smind
ki-vetközzél szép Nemességedbül; hol-ott még a'

Ki-

Királyi méltóság ellen semmit sem vétettél? A' Világnak sőpreji a' Pórok, hasonlók a' ragadozó állatokhoz, aliglan nyujtod ujjadat nekik, már az egész kezéd után kapnak, és a' barátságos jó-vóltodért gyalázattal fizetnek. Ha (a' mint méltó- is) fenn akarod náluk tartani a' bősületet számadra, az eő alatsónságokra ne botsátkozzál. A' ki a' korpa kőzzé keveri magát; tudod ki harmintheadgyára kerül, a' ki egyre pajtáskodik vélek, tapasztalni fogja, hogy eleibe űlnék utóllýára; mert nints arra való ezek, hogy meg-tudnák bősülni, a' hozzájok mutatott szelédséget, hanem inkább' elbizzák magokat, és bátrabban gorombák. Más részről az sem tanátsos, hogy nagy gőggel, haragos kevélységgel tekingetvén reájok, mint az *adót*, úgy meg-kivánnýad tőlők az imádó tífzteletet; mert ez az elvetett jófzág ellened támadhatna, és akkor rajtad történnék.

(8)

Vannak a' Nagyságos fzeméllýek kőzzűl, a' kik hol a' gyengéltető kényefségtűl, hol pedig a' kevélységtűl vífeltetvén, általlyák és szégyenlik magokat a' Házi gondokban avatni. Felé sem tekintenek

tenek mint legyen a' *Conto*, mennyi adós kerefsz-
tekre nevededett legyen a' *Rovás*; hol-ott az *Oe-*
conomia aliglan bírja magát, 's tsak nem halálán,
fekszik; mintha femmi külömbség nem váltoná az
uforás nyerekedést az okos gondviseleştül. El-hi-
tesd magaddal Neander: akár melly Gróff-is finom
gazda lehet, bátor vásárrúl vásárra ne taligázzon
kalmárkodni. Nem szép dolog szemét bé-húnni,
és alufzékonykodni ottan a' Tselédes Uraságnak,
a' hol ben-is udvarában, kívül-is tsalton-tsallyák.
Mikor az adófság, és hét, vagy hónap számra-va-
ló fizetés szaporodik, nem külömben mint az ár-
viz; úgy tetszik, nem ártana hozzá látni. Mikor
az Afzszonyom tékozló, a' szolga-rend kártékony,
hamis; könnyen el-femmisedik ott az Őfi maradék,
és véle egyetemben az Uri-*status*. Mindent kezére
adni a' *Vice*-gazdának 's utánna nem vigyázni,
nagy vétek; minthogy az eskütt hűség-is némely
próbákon meg-esik. A' gonofzság mikor egyszer
el-szánta magát nem aggódik a' kis-biróval, ha
nints kitúl féllyen... Emlékezzél-meg róla, hogy
az értékből ki-fosztott 's forgatott Nemefség tellyes
gyalázat a' mostani Világ-előtt, és nem álhat lá-
bán, ha ezüstre 's aranyra nem támaszkodhatik.
Jól számba vedd a' jövedelmet a' költséggel, és jut-
tasd

tasd eszedben hogy földeket birsz, nem Kőrmőtzi Selmetzi bányákat.... A' lapos guta tsapott már ahoz az erfényhez, melly tsak mind négy ezereket ad-ki, 's nem vészén-bé többet kettőnél. Ha eszed vagyon *Interesbül* ély, ne nyúl a' fő-pénz-hez..... *Londra-Városába*, *Udvari-kapfira*, zálog nevében ne hordogasd kastélyodat, kő-várod; még szépen el-álhatnak. Kotzkára, kártyára egyszer'smind fel-ne tedd öröködöt, mert előb' utób' meg-nyomorít, 's mindenedbül ki-fzorít a' szerentse; akkor pedig ha a' *Camæleon* módgyára tsupa levegő-éggel nem akarod tengetni életedet, ugy léfzen dolgoz, mint ama fűstös Nemzetségnek, mellynek *hátán háza*, *kebelében kenyere*, és el-végre ugy, mint ama bujdosó Spanyol-vitézeknek (*Cavalieri erranti*) kik mind addig járták a' Világot, mig eőket valamelly Hóhér fel-kapta, oszlopos palotájában szépen bé-fogadta, és az Amán ablakára aggatta szellőztetni. Hidd-el Neander mái nap a' szegénység szégyenébe nem tud mit tenni: kihez képest vigyázz kevesedre, meg- emlékezzél vénségedről, és a' szerentse véletlen tsapásirúl. A' meg-veszett Uri-*status* nem rőppenik ujjonnan-ki, mint a' maga porából fel-elevenedett *Phœnix*-madár, ha egyszer el-illant, a' reménység-is utánna ballag,

F

's nem

's nem hágy egyebet maga után a' gyalázatnál, ke-
ferves búnál, kétségben-esésnél.

Tékozló ne légy; se fölöttéb' fősvény, vétek
mind a' kettő. Gyűlölöm azokat az Urakat, kiket
csak nem fel-üti a' nyavalya, leg-aláb' derekán ráz-
za a' hideg, mikor valamitskét kell költeni, a' kik
napról napra jobban szorittyák markokat, őszve-
fugorodnak mint a' tengeri-tíga maga hajlékában,
hogy fenkivel közök ne legyen; se magokkal, sem
másokkal jót nem téznek, a' tenyésző gazdagság,
tömött kints, és minden-féle bőség mellett szűköl-
kődnek *Tantalus* módgyára. Uram! félek tőlök,
mikor oldalom mellett látom, mert a' ki a' pénzt
jobban szereti a' bősületnél, látván alkalmatofsá-
gát, killyebb szokta nyujtani ujjait, és az idegen
erzfény körül egerész. A' fősvénység nem jár ma-
gán, körülötte forog a' fokféle hamisság, álnok-
ság, praktika, mint a' sűrűsleges raj; ezeket küldi
lesbe, lesből nyereségre. Tellyes életedben soha
se szeresd a' pénzt csak magáért, se ne vesztegeessed
hol-mi bolondságért. Rabja ne légy, mikor Ura
lehetfz kintsednek; bátor egy egész Spanyol-*Flotta*
vólna-is. Meg-ne szegd kedvedet egy hitván gara-
sért. A' pénzt se éppen semmire, se igen nagyra
nem kell bősülni.

Udva-

Udvarodat erfényedhez szabjad , fellyebb ne
 héjazz állapotodnál ; a' végre ne koplally , hogy
 nagyobb' Udvart tarthafs ; ne jártosd hintóban a'
 szolga-rendet (mint N. N. Uram eő Nagysága)
 hogy meg-ne motskollyák a' *liberiát* ; a' gyakrab-
 batskán indított mértékletes vendégség , jobban tá-
 mogattya a' hitelt (*il credito*) felőled , inkább' fen-
 tartya az igaz barátságot , neveli a' köz örömt,
 vigasztallya a' gondba merűltt elmét ; és jól-lehet
 ez a' bútsú-is költséggel jár , mindazon-által nem
 űresíti fenekig-ki a' tarsolyt ; leg-aláb' pénzeddel bő-
 tsületet szerezsz magadnak !

(9)

MInd tsak a' könyvek 's irások között aggódni ,
 a' zavaros gondokban torkik 's meg torkig
 merűlni nem jó : ki-fárad mellette az embernek fe-
 je , fonnyad nyers ereje , bomlik egészsége . A'
 természetet nem kell éppenségesen le-nyomni , ha
 kedvére meg-pihenhet , 's hol mikor nyugtát leli ,
 tovább szolgál . A' ki (magát hámban fogván)
 kéméletlenül gyorsalkodik , utóllýára meg-bénnül ,
 mint a' jó-futó ló , ha mind egyre farkallyák . Ki-
 hez képest : *Interpone tuis &c.* aggaszd szegre egy

F 2

dara-

darabig a' fetét gondokat, magad pedig térj szellő-
 re, friss-égre, kedv-legelő bötsületes mulatságra.
 Meg-könnyeblzik utánna tested 's lelked, vér-sze-
 met vésznek a' meg-szorúltt 's fojtott erek, le-tsen-
 defedik előbbi háborújából elméd, minden meg-frif-
 sül 's újjúl benned. Sereggel árullyák 's kinállják
 magokat a' fok-féle vigságok; ezernyi-ezer külömb-
 séggel kizstik szemét 's kedvét embernek; Te azok-
 ban válasz, a' mellyek leg-jobban tetfszenek, és
 fokban nem telnek; mert a' drágán szerzett öröm
 néha ürömmé válik. Ne kapj ollyas mulatságon,
 a' melly meg-kivánnya, hogy ember tellyesen reá
 függefszze elméjét; mert illy választással tsak ter-
 het változtatnál... Azokat a' játékokat meg-se
 izelésed, a' hol a' nyereség tsak a' vakszerentsé-
 tül függ; ha peniglen ugyan tsak ott szállana-meg
 kedved, leg-alább *duplával*, *tripla*-annyival meg-ne
 erőlted: káros próbák ezek, szépen ki-fűttyentik
 a' pénzt az erzfényből; egy ülés, egy kotzka gör-
 dülés, egy gonofz tromf többet árthat, hogysem
 ezer ekéd szerezhet egy egész esztendőben. Tsak
 annyit szabad vesztetni, a' mennyit jó kedvel le-
 het... Teremtő Isten! miket nem tapasztaltam
 egyszer-is másfszor-is a' kártyázó 's kotzkázó ifjak-
 ban? fel-háborodtak mint a' bús tenger, se így se
 úgy

ugy nem találtak nyugtokat , mintha mind azon tû 's tûske hegyeken ültek volna, hevültek, refz-
kedtek , izzadtak , rágták ajakokat mérgekben , vé-
res szemeket hánytak egy-másra , a' fok panaszt ,
esküvést , szitkot , átkot ugy keverték mint a' játé-
kot, tudni-illik oda lévén már a' pénz, utánna rán-
dula a' békeséges-tűrés, és minden bõtsületes er-
kõlts. Meg-esett volna szivem rajtok , de minthogy
magok voltak magoknak Poroszlói és Hóhéri; tsak
az juta eszemben: Am a' káros bánkodgyék.

Elõ-találám minap NN. Uramat, meg-állittám
's meg-szóllittám: Hová (mondék) olly igen siet-
ve? azt felelé; bizonyos *expeditióra*; gondolám,
hogy tábort emleget, kihez képest illy szókra fa-
kadék: jó barátom! mire véllyem beszédedet? most
vagyunk szinte a' derék télben, nints még annak
ideje , hogy sátorokat terjegasztunk , 's mezõre
mennünk álmatlan vigyázásra ; osztán mind a'
kettõnket el-érte már a' fok *Péntek*, nem portázni
való emberek vagyunk. E' szókra valamitskét mo-
solyodván, azt sugá fûlemben : Barátom! más do-
log vagyon elõttem: az Udvarba kell mennem egy-
nehány száz aranyokat hintegetni, Uri parolámat
adtam bizonyos játékra; nem lehet meg-szegnem ;
hanem azért jer velem, 's légy társom. Erre men-

téft mentünk az Udvarban, holott már kéfzen várta a' küszködő fél. Alig fordulék egyyet, immáris derekasan tserdüle a' kotzka kezekben. Eleinten az Őreg Urat mind job' kezén vezeté a' szerentse, mintha különös és szoros tzimborában lett volna véle, szemében néztem: vigaság, reménység, bizakodás, egyelesen látszattak artzáján, le-botsátá bőgyét, fel-gombolá ajakát, félre tevé süvegét, tífőjére kezét, a' nagy öröm tsak-nem el-fogta lélegzetit, mert leg-job' renden lévén játéka derekasan nyere: Ellenében a' jádzó Urfi el-kedvetlenül, mozog's morog vala, féltem ne talántán valami háború kövesse; a' mint meg-is történt; egyszer's-mind fel-pattana, félre rugá a' széket, oda hajtá mérgében a' káros kotzkát, utánna egynehány pajkos szitkokat, 's nem külömben dúla fúla, mint valamelly *Hercules* Unokája, a' ki a' vadon-erdőn nevelkedett, és az oroszlány kőlykők között szokott dühösködni.

Azonközben a' társamat illeté vala megint a' játék, ki-is módgyával hozzá készülvén, aranyos vitorlával ki-kele a' révből új szerentsét próbálni; de gonofz szele érkeztén, egy darabig kerengőben, azután mind hátra hordozá: Akkor az Urfi megvidúla, és az Őreg le-sütvén fejét bömbole valamit magá-

magában, egyik átkozni kezdé a' *vakot*, a' másik áldást monda a' *hatra*, és többre hizlallya vala reménységét... Azután jára kele még egy darabig köztők a' hat-lapú vészett jószág; a' miglen el-vég-re szegény barátom Uri parolája szzerint, ott hagyá szép pénzét; 's tisztelességgel bősülettel mindenét el-vezte. Víz-sza-jövet tapasztalván hogy igen meg-változott színében 's jókedvében, hogy többet ne busítsam, azt találám néki mondani: Uram ezt hívád-e előb' játéknak? ha ugy; mondhad-sza tovább': mint alkuszik-meg az aggodalom, a' félelem, a' keserves kár, a' kétségben-esés a' mulatsággal? szinte ugy barátom, mint a' tűz a' vízzel, a' föld az éggel, 's a' pokol a' menny-orzággal... Ha te másként vetettél számot eszeddel, nem bánom; én azt tartom: hogy a' kit egyszer kétszer megnyujtanak tfigán, vagy tűzes fogókkal tzipdesnek, keveseb' jajjal és kárral viseli keservét annál, a' ki nap-estig imigyen kinlódik. E

Ebből észre vehedd jó Neander, mit tartson ember az efféle multságokrúl. Futton-fufs azért tölők, 's még meszfzűnnen-is kerüllyed: keserűség ez a' gyönyörűség, igen meg-szomorittya az embert, 's minek-utánna szzerentse-nyomorékjává tette,

köldús rongyokat aggatván nyakára az Ispitálba küldi.

A' vadászat bőtsületeseb' idő-mulatas, nemes-feb', kedveseb', azon régiséggel jár a' mi természetünkkel. A' Világ kezdetitől fogva hat-ezer esztendőök forgási 's változási után-is, mindenkor érdemefen fen-maradott *reputációja*, és tellyes gyakorlásban forgott fokaknál; mindazon-által mértékkel kell élni véle, mint az orvosággal, nem zabálva. Mind tsak az erdőt lakni, minden berket ki-hajhászni, a' fűzesből a' fenyősebe, a' sűrűből a' szálosba, a' ki-tsatlott tatskókkal verítették szakadva fáradozni; munka nem mulatság. Ditsérem azért és javallom a' vadászást, de a' mellett azt-is fokal-lom a' mi fok.

Neander. A' *Táncz*rúl a' *Musikár*rúl mit mon-dasz? nékem ugy tetszik: hogy a' tisztesség 's bőtsület fzerető Urfiakhoz igen hozzá illenek.

Eusebius. A' Világ-Deliái meg-kivánnnyák mind a' kettőt; ugymint az Uriásan nevelt erköltsnek tulajdon tziffraját. Kétség kívül a' tanúlt Test fzebben jár 's lép, igyenefen hordozza fejét, egyaránt vállait, rendbe fzedi minden tagjait, bőtsületesen tud ember eleibe menni, tőle emberséges illendőséggel bútsúzni. Gyönyörűség látni: mikoregy
fzé-

szépen termett Urfi, vagy magán, vagy párasan, helyefen fzedi 's rakja tellyes inait, kellő tetfző móddal vífeli jól ővedzett kartsú derekát, kezeit, egéfsz testét, ezer mesterséggel forgattya, és nem tsak maga honnya, hanem külső Országoknak tánztait-is módgyával ropja. A' *Musikának* peniglen ki nem baráttya? A' ki-keleti szárnyos-nép fenn a' fáknek tetején, az együgyű pásztorság alól az árnyékos erdőknek völgyeiben, az Urak drága palotákban mennyit nem ülnek mellette? Mikor a' borúltt idők othonos lakásra fzoritanak, és nehezen mennek unalmas óráid, elő-venni a' lantot, a' hárfát, a' virgyinát, eggyetskét vonni a' hegedűn, gyengén erefztett énekfzóval közébe-közbe hangoskodni; édes multság. Mindazon-által leg-közlebb' beszélvén a' dologhoz: hivság és mulandóság mind a' kettő: más egyéb' hasznót nem nyujt, hanem hogy a' *módi*-hoz szabhassad hajlagó testedet, és néha néha kedvét találhassad az Aszfzonyi finnyaságnak. Nagyobra bötsülöm én azokat az Urfiakat, a' kik fejekkel ditsekednek inkább, hogysem tántzoló lábokkal, vagy hangos torkokkal.

45

Mikor az ártatlanság el-hagyá a' Világot, akkor kezdénk leg-először fűge-levél után nyúlni, kőntösökön kapni, hogy mezeitelenségünket fődőgefsűk! A' mihez azért a' szemérem nagy kételenségbűl folyamodott, tudni-illik a' ruha-efzközhöz, abban úgy tetszik nem kellene kevélykednünk, mert *dupla* szégyen, a' szégyen-vallásnak béllýegével dítsekedni. Nem mondom, hogy szűrben botskorban járjon a' Vitézlő-Rend, kétség kívül illy kőntösben rosz látszattya volna. Tőb're igyekezhétel azért Neander, felyemre, bársonyra, szőtt, vontt-aranyra, és gyenge varráfokra-is fel-szabadítlak; tsak tsendefen légyen. A' szabó ne tsak tefstednek, hanem erszényednek és érdemes tífztednek-is vegye mértékét, hogy helyén maradjon mindenűnnen az illendőség. Akkor vagy igazánvaló *módiban*, mikor a' ruha nem tsak tagjaidhoz, hanem *charactered*hez-is hozzá-illik. Láttam, láttam olly Világ-oktalanította Urfiakat, a' kik a' *raritás* és újság után lazzadván, magok sem tudták mire bolondúllyanak végtére: fel-forgatták a' Városnak bółtyait, nap-estig válogattak a' fok színben, fohúl sem tudott meg-szállani kényes kedvek.

Ezen

Ezen által-kelvén nagy nehezen; azután az egész Szabó-Tzéhre mentek az ilyen's amollyan formákról tanátskozni. Talán könnyebben készül néha egy tengeri gallya, hogy-fem valamelly nyalka Urfinak rojtos és peremes gránát skárlát dolmánykája. Jól-lehet ugyan, hogy azt tartjuk szép madárnak, mellynek szép a' tollazattya, mindazon-által a' bőtsületes Nemes Embernek ékeisége nem a' tzifra ruha, hanem a' jeles vidámság, okofság, erköltsős reá-tartás, a' belső alázatósággal meg-alkuvó külső méltóság, és a' magát ajánló kegyesség. Ezek a' jóságok peniglen nem a' mente-ujjában, sem az skófiommal varrott deliekbén, hanem benn a' szívében laknak az emberséges Uri Embernek, és onnan tetfzenek-ki mikor kívántatik.

Tennen magad sem tagadhatod, hogy nem vetköztünk-ki estve a' Nemességbűl, és nem öltöztünk megint reggel belé; mi nyomos okokból veszünk tehát minden esztünk-kedvünk a' ruha-pompára, és túrhetetlen pipeskedésre? Hogy a' pénz emberség, a' ruha tisztesség; ám másfiszori mondásomból hallád. Nem kiztlek reá, hogy *Stoicè*; amarusnya *Philosophusok* módgyára, se belül a' tisztát, se kívül a' színeft ne változtassád; rongyban, 's földtos tóldalékokban artzátlankodgyál; mert egy az:

hogy méltán meg-ítélne a' szín-nép iránta; más az: hogy egy vétekért a' másikkal áldoznál, a' hívás-got a' szennyeskedéssel torlanád: a' közép úton járj; vedd hasznát a' boltoknak, tarts Szabót; tsak hogy a' mi Angliai-posztónkkal, és valami felyem matringal ne keressed támogatni a' bõtsületet, érdemet, 's méltóságot; mert hogy éppen ki-mondgyam: a' felyem, és abból szöött, vagy vertt posztó nem egyéb; hanem némely férgetskékből takaroszott hulladék, és fok festékkal forraltt ganéj: Ez az a' drága szépség, a' mellyben mi magunkat tetétül fogva talpig borittyuk! Neander ruházd magadat okosan, tfinosan, annak módgya 's rendi szerint emberül; és többet nyersz a' bõtsületben azoknál, a' kik gyöngyös és kôves öltözettel, tégéres búfzkeséggel mint-egy erőltetik a' népet a' térd-hajtásra. Nem a' külső tsúff-pompa gerjeszti a' szűvekben 's neveli számunkra az érdem bõtsületet, hanem a' bennünk lakozó szép készség és *virtus*. Ama régi *Fabritiust* eő megnyótt zubonkájában, és *Curium* a' szenellő mellett jobban meg-tisztelte Roma-Várofa, 's inkább tartott túlók; hogy-sem *Caligulátul*, vagy *Heliogabalustul*; noha ezeknek szörnyű méltósággal vala álapott yok.

Minden tselekedeted ollyas minéműséggel legyen, hogy Uri fzemélyeddel, 's állapotoddal éppen őszve-férjen. Erte ne heveskedgyél; akár melly fzem-fényvesztő tündérséggel forgassa magát előtted a' bõtsület: vajki hasznos letzke ez a' mostani Világ-oktalanitotta erkõltsre nézve. Némelleyek mód nélkül horgáznak a' bõtsületben; elhitetvén magokkal, hogy haszonnal jár, mások; mert édesnek vélik. Ha ugy vagyon: miért nem kóborollyák inkább' az erdõket a' Haramiákkal; minthogy ezek-is nyerekednek, vagy miért nem indulnak fertõzni minden gonofságban a' feslettekkel; mint hogy ezeknek-is tseppenik valami gyönyörűség leg-aláb' a' tilalmasbul.

Szörnyűség tsak gondolni-is, kit mire nem kífzt a' bõtsület, mikor egyszer el-ragadta. A' kardnak élére bizzák némelleyek, és halálos verekedéssel támogattyák, mintha a' bõtsület 's embertelenség, a' Nemes Urfi és Méfzáros között, nem 's nem volna külömbség. Ezek: jóllehet *Europában* születtek, de *Amerikából* származtak, ama kegyetlen *Cannibalok* nemzetségéből, a' kik emberi hussal élnek, és önnön rokonit hordgyák

gyomrokba : vagy-is az *Andropogonus*októl , a' kik hasonlóképpen vérben zabálnak , 's jó ízűen emészti magok magokat. Mikor a' verekedők , 's vagdalkozókról esik a' szó ; ilyeneken az effélékre példázunk. Tudhadfza Neander , hogy az imilyenek , minden nemzetségnek törvényei szerént a' gyilkosokkal azon egy büntetés alá vettetnek , és a' mint egy részülr mérgefen meg-hartzolnak a' bősületért , ugy más úton , Isten , 's Világ előtt , gyalázatot vallanak.

Mintha hallanám , hogy azt mondgya egy valamely fel-hevültt Urfiatska: hát a' keserves boszszúságot csak torlatlan el-kellene felejteti? Nints különben jó Urfi ; ha más törvényes módod nintsen , job' el-nyögnöd , hogy-sem a' verekezésben veszned , vagy a' hóhér madzagán fulladoznod ; a' bősületnek febei idővel szépen bé-gyógyúlhatnak , ellenben: a' kinek egyszer lába alá hullott feje , vagy a' magofon ki-butsúzott lelke , talpára nem állhat. Még-is ugy mond: embertelenül keveri bősületemet , és világ tsuffá téfzen , hogy türhessem ? miért nem atyámfia , ha meg-érdemled ? lám a' bűn 's büntetés azon egy mértékkel vagyon , méltó-is , hogy a' ki vétett , adózzon érte.

De

De adgyuk kezére a' pántolódo Urfinak, hogy ártatlanul fogják reá, 's büntelen rágalmazzák arról, a' miben nem vétett; engem a' mi illet: vagy kerülném előb' a' galyibát, vagy lett kora-után meg-botsátának haragosomnak. Valóban kevésre bõtsüli az az ember a' tsendes békefséget, 's egyetemben drága életét, a' ki minden aprólékos sérelemért eggyikét-is 's másikat-is, olly szörnyű veszedelemben keveri. Vallyon Uraim mi dolog ez? hogy más-põrünket fietve viszsziuk az Itélõ-szék eleibe; ezt peniglen nem? hol-ott a' Törvény nem tsak *directè* az Igazság, hanem a' bõtsület dolgában-is Biránk. Nyilván ott a' bekkenyõje, hogy *baggatella*, 's nem méltó terhes úgy; és azért szégyenlünk elő-lépni véle. Ha ugy vagyon, miért nem tartjuk szégyennek a' femmiért a' mezõre menni, vért ontani, 's egymást fel-kontzolni?

Azt felelik: hogy ez ugyan tagadhatatlan magában, mindazon-által a' szokás már széppé 's dicséretessé tette a' boszszú-állást; kihez képest a' kibben Nemes lélek mozog, inkább' le-teszi életét, hogy-fem fel-vegye a' gyalázatot.

Lassan lassan *apiummal* nevelt *Hercules* unokája! egy az: hogy tsak az Országos Fejedelem erediti Isten után a' bõtsületnek, eõ osztogattya a' nép

nép közzé kinek-kinek érdeméhez képest, tsak eő néki szabad a' Királyi Méltóság ellen vétkes emberek vérével, 's életével áldozni. Más az: honnan érkezett, 's ki hozta közinkbe amazt a' fzozáft? nem de nem a' roszfzaknak sepreje, a' kiket a' kétségben-esés tűznek, viznek vífzen, kívül belől győtör, a' kikben az Isteni-fzolgálat tellyeséggel el-hűltt, lelki-isméret vagy nintsen, vagy ezer sérelmekkel febes, a' kik fok-féleképpen gyalázzák, 's motskollyák ezt a' nemesb teremtményt, a' mi természetünket. Méltó azt-is tekintetben venni, hogy a' ki ezt a' gyilkos mézfárlást képes nemes dolognak tartya, annak már az *Atheisták* tévelygése-férge rájja bélét. Nem-is lehet külömben: a' kinek egyfzer a' dühőtség eszét vette, 's mint az erős szájú ló maga kénnyén hordozza, szűkségeképpen azokra a' latorságokra vetemedik, a' mellyek a' haragnak tűzes gerjedelmeit valamenténnyire enyhétik, ugymint a' boszszú-állás. — Hogy pediglen ezt többen követik, a' miatt nem jámborság, sem deli erkölts: lám a' furtsa ravaszság ditséri 's űzi a' tsalárdságot, a' tolvajok a' ragadományt, a' feslettek a' tisztátalanságot, ki méri azért vagy a' tsalakozáft, vagy lopáft, vagy a' lustos életet javallani, jól-lehet tzégéres fzozáffal fenn forogjanak.

A' töb-

A' többire nézve: nem lehet már az ég alatt
sülteb' bolondság; hogy sem egy-pár ólom golyó-
bisra, 's egy kard-végre bizni életét, 's egyetem-
ben üdvösségét. Az Olasz szokás teli ugyan ör-
döngősséggel, de nem olly esztelen; mert ez a'
Nemzet nem maga vérével mosdik-ki a' boszszúság-
ból, hanem ellenségének vesztével torollya; és
azért nem szem között, hanem hát megótt kerüli-
meg haragossát, 's hol mikor ingyen sem vélné,
akkor veri-által szívét. Mi ellenben magunk áská-
lunk veszedelmet alájunk, önnön vérünk ontásával
állyuk a' boszszút, és ditséretes dolognak tartjuk
lenni, mikor lelkünk ki-okádása között, haldakló
szemekkel látjuk, mint tombollyon rajtuk nyer-
tes ellenségünk. Vajki veszedelmes a' verekezés-
ben meg-halni, és jól-lehet himezzék az Urak a'
Nemességnek, 's vitézségnek festékivel, de én csak
el-hitetem magammal, hogy ezeknek a' bősületért-
viaskodó *Mártýrok*nak a' más Világon kénköves
kőszorú, 's Örökké-való szégyen lészén fizetések.

A' Halál édes Neanderem! azon renden tartya
a' Fő-embert a' paraszta: a' Nemesség, *titulus*, ra-
kott kints, utolsó szempillantásoddal el-válnak tő-
led. Leg-kissebb szolgádot szépen fogadgyák más
világon, ha jól kereste; magadat amoda vetnek,

H

ha

4ya

ha bűnös léfesz. Nem a' ki mint születet, hanem a' ki mint élt, 's mint holt; úgy veszi hasznát. Egy szegény áras-mives ember, a' ki kedvében az Istennek el-halálozott; menny felé mégyen, a' Dúfok 's Nemefek, ha az Őrdöghez részelkedtek életben, a' pokol fenekére vettetnek.

(12)

MAj nap az Urfiakat igen gyengén, 's kényesen nevelik: soha sem látott, se nem hallott *módi-rámákra* vonnyák, és nem tudom, mi képes Udvari-deliségre tfigázzák; de minthogy fok a' mi fok, utóllýára tsak a' *ridiculum*, és tsúfság kerekedik-elő. Ezekrűl a' régi jámbor-féle Fő-rendtűl meszfize fajzott Urfiatskákrűl azt tartjuk, hogy széllal bállott a' fejek, és meg-veszett légyen agyvelőjők: telhetetlenek a' fok izetlen tréfában, únalmasok a' fok *Cerimonia* miatt, fele *Comicum*, fele *Tragicum* minden dolgok. Ha édes Annyok látta, 's lakta vólna valamikor *Indiái*; merném mondani, hogy a' majmokkal sógorságban esett; olly közel útóttek ama' tsemetékhez, tsak nem *pradominante bestia*.

Nóta

Nóta 's kóta betűkre beszélgetnek , mint a' kik a' piatzon pénzért tzinkoskodnak ; ugy jár lábok mint a' 'zeb-óranak gyenge kerekei ; apró-lépve 's pertzenve. Mihelyt reggel ki-bujnak a' puha pelyhék közzül , a' tükör elejbe futnak ; és aszfonyi pipeskedéssel vesztegetik a' drága időt : kőrűlettek a' Szabó-rend , a' Kalmárság , szakál-verő , haj-fodorító inafok , kik-is hát megett jó-formán nevetik az esze-fitzamodott Urfiatskát , eő pedig maga magát nem győzi eleget nézni és tsudálni , mint ama' hires *Narcissus*..... Hagy békét ezeknek , tartsák magoknak a' szépséges szokást , ha látod , hogy ki-nem fesselhetsz ebbül a' *compagnia*-ból , leg-aláb' ne kövessed. Lesz gondod vélek , azon fognak iparkodni , hogy te is nyomdokokban lépjél : mert eő kegyelmek (mint a' rűhesek) örömeit másra fenik a' nyavalyát , sőt tapasztalván , hogy nints kedved hozzá , meg-kémlik 's tzirkályák leg-kisseb lépésedet 's beszédedet , a' végre : hogy tsúf-képpen *prosá* , *metroque* ki-gúnyolhassák. De ne törődgyél véle , mert annyi hitelt találnak , mint *Cassandra* , *Priamus* Király Leánya , a' ki mennél többet jövendőlé *Troja* veszedelmét , annál jobban nevelték. Az *ugy-igét* szájokból már közönségesen *nem-re* értyűk ; minthogy hazugok :

H 2

az

az eő gyalázó beszédek, minthogy roszszak magok; ditséret-névben veszszük. Meszszzeb' nyujthatnám még ezt a' *materiát*, de talán eddig-is meg-úntad.

Neander. Még nem isméred az én természetemet; mi-nem olly hamar únom, 's eléglem én meg a' szép beszédet: nem-is tudom miben tölthessém jobban időmet, hogy-fem abban az oktatásban, melly arra tanit; mint köllefsék jól töltenem.

III. K Ö Z - B E S Z É D.

*Eusebius oktattya Neandert , mint kellefsék
magát viselni a' Fő-Rendnek , a' Keresztyén
Hitnek dolgában.*

Eusebius

E*usebius.* Nehezeb' kedves Neanderem , a'
Keresztyén Hitnek köteletségérül, hogy-fem
az Urfiakat illető Tisztelségrül terjesztetni a'
Köz-beszédet , a' mint nehezebb Istenesen élni ,
hogy - fem udvari erköltsre magát szoktatni.
Ha némelly Urfi egyget kettőt botlik az udvariság-
ban ; motskát vallya ugyan bötsületinek , de a'
miatt nem sérszik lelke ; kissébbedhetik ugyan vala-
menténnyire jó hírében, de tûrhető kárral ; mert
mondhadsza , mi derék hasznát veszszük , ha azok
ditsérete zeng felölünk , a' kik magok gyalázato-
fok ? vagy mi kárunk benne , ha azok rútalmaznak,
a' kikkel az okos Világ egy tsöppet fem gondol ?

Ellenben : ha a' mi életünk a' Keresztyén Hit-
nek ösvényén kívül jár , és készületlen talál a' ha-
lál , tellyességgel el-vesztünk , nints reménység ,
H 3 melly

Ede

H 3

melly

melly biztasson, nints mód benne, hogy fel-épülhefünk... Ez az a' pont, tudni-illik hitünkbeli kötelességünk, a' mellytől minden ügyünk függ; eleget tévén néki, bóldogúlunk 's vigadozunk; megfogyatkozván benne, el-kárhozunk; a' kín peniglen 's dirtsóság, fogyhatatlan, véghetetlen lészzen.

Minthogy azért a' nyereség, 's kár-vallás, eggyik 's másik részről igenséggel nagy; méltó hogy fzemünkön hordozzuk azt, a' mivel e' mulandóságban tartozunk. Kihez képest, ha nem nehezteled Barátom, rövid sommában foglalván, elődben rakom: mire kötelezzen bennünket a' Keresztyén Hit, közelvén a' beszédet néhány indító okokkal, hogy inkább' gerjedgyen kedved reá.

(I)

A' Több' okok közzül, miért hogy fokban a' gonoszra vetemednek, e' nem leg-kisseb'; tudni-illik meg-felejtkeznek kötelességekről, 's magokról: azt gondollyák, hogy tsak történetből lettek e' Világra, ingyen sem agván rólok a' természet mikor fogantattak, nem-is egyéb' végre lakják a' földet; hanem hogy kedvekre tóltsek 's költség élteket, és hogy (mint a' Leviathan a' viz színén)
fok

fok

fok gyönyörűséges mulatások után *egyszer valamikor* el-tsöppennyenek.... Hihető, hogy tudatlanok benne, mely méltóságos teremtmény legyen a' mi természetünk, hihető hogy igen alatt jártat-tyák gondolattyokat felőle; más külföldben előb' utób' meg-gondolnák magokat, 's más képzeléseket forgatnának. Valóban méltatlan dolog, értelmünket olly nemes lételére nézve el-annyira lenyomni, 's ki-fárasztani minden tsunyaságban, eleven lelkünkkel baromi módon bánni.

A' Mindenható Isten, tengeri bőltsefségének rendelkezéből formáltt bennünket, és az eő ingyen-való jó-vólta azt intézte felőlünk, hogy benne részesüllyünk. Ezt adott, hogy meg-ismérhefsük, akaratot, hogy szerezsük, lelket, hogy az eő te-kéltetefségiben gyönyörködheffen. Eő *Alpha*, eő az *O-mega*, eő kezdete, léte, 's vége a' mi teremtésünknek, nélküle lehetetlen hogy bódogok légyünk, véle egyetemben penig hogy el-nyomorodgyunk.

(2)

BAtor azonban Atyámfia, hogy az eő szent fizine-látására, 's örök örökre alkotott legyen ben-

bennünket az Ur, de bizonytalan marad, ha jutunk-e ama bóldog rév-partra; minthogy az Isten menyeyi javait nem *ajándék*, hanem *jutalom* nevében osztogattya reánk. Nem lehet amabba a' Szentek Városába alkuval, hanem tsak erőszakos viadallal bé-menni: *Violenti rapiunt illud*. Kihez képeft, ha el-lankad igyekezetünk, meg-hűl forró iparkodásunk, tellyes erővel, és ferénységgel rajta nem lészünk, egy szóval ha vesztünk a' hartzon; holtunk után nem az egek közt, hanem a' pokol-béli tűzben léfzen lakásunk! Hiszem én ezt Neander, és valamennyifzer gondolom, meg-áll bennem a' vér, és minden hajam-szála fel-borzadnak: Egy lator el-tekéllés, egy gyilkosság, egy parázna fertőzés, ha gyónatlan 's öldatlan marad, oda vér abba a' tűzes kementzébe, amabba a' kínok völgyébe, a' hol ezernyi-ezer iszonyú nagy fájdalmak tesztünket, 's lelkünket által-járlák, a' hol szüntelen égni fogunk, 's meg-nem emésztetünk, minden szempillantásban halálra válni, de meg-nem halhatunk, hanem élünk az Istennek szörnyű átka alatt iszonyú gyötrelmekkel, előttünk forogván: melly esztelenül tselekedtünk, hogy vétettünk, 's hogy a' büntető Istennek haragját, az irgalomnak idejekor meg-nem engefzteltük.

Ezen

Ezen a' két *punctum*on, mint annyi farkon fordulnak-meg az Istenes erköltset (*principia moralitatis*) néző Tudománynak leg-főveb' tzikkelyi. Sok világos jelentéssel, és sűrű hirdetéssel eleinkbe adá mind a' kettőt szerelmes Űdvezitőnk az Új Testamentomban, mikor a' Paraditsomnak gyönyörűségével ébrefszti kedvűnket a' jóra, és a' *Gehenna* kinnyaival tartóztat bennűnket a' gonofztúl.

(3)

NEm-is panaszkodhatunk az Isten ellen, mintha felettéb' - való keménységgel bánna vélűnk; mert jól-lehet egy részről haragos ostorával ijeget, és fenyegetődzik; más részről ki-nyujtván tñllagos udvarát, 's kintses-tárházit őők ditsőőségének, reménységgel biztat, 's bátorította gyarlóságunkat.... Arról sem vádolhattuk, mintha csak szerentse, 's holmi történet-esetre hagyta volna űdvefűgűnket. Sőt inkább' szabad akaratkra engedte: kezűnkben, erőnkben, hatalmunkban vagyon; mind ezek felett gyámolit, igazgat, vezérel, egy általlyában el-nem véthettyűk az útát; hanem ha szántszándékkal magunk ki-térűnk, 's az őrdőghöz szőkűnk... A' ki azért olly esztelenűl kalmárokodik, hogy az

I

eget

eget a' pokollal meg-tseréllye, magára vessen ; ha ki-fzorúl a' Mennyekek-országából , 's az átkozottak jajos forsára kerül ! Valóban egy olyan ember, a' kin se a' szép tanács, se a' könyvel áfztatott kérelés nem fog ; hanem erővel a' tornyok tetején mászkál, méltó, hogy le-hengeredgyen , 's nyaka szakadgyon.

(4)

HOgyha a' Teremtő Isten drágán árúlná a' Menyországot , 's nagy dolgokat kívánna tőlünk, nem volna érdemén fellül, minthogy akár mit tselekedgyünk , 's akár mennyit fzenvedgyünk ezen a' világon, nem éri-fel mértékét az örök ditsőségnek... De imé Urunk lévén, atyai fzeretettel ölelget bennünket, olly édes törvényt szabott, olly könnyű terhet tett vállainkra, hogy akár melly akaratos kényefség sem neheztelhet iránta. Nem kíván egyebet tőlünk, hanem hogy fzeressük, és f zavát fogadgyuk : ki ne fzeretné penig azt a' ki-mondhatatlan szépséget, a' mellyre tekinteni tellyes bődögság? ki ne engedne annak a' győzhetetlen hatalomnak, mellynek titkos ereje, előbbi semmiségéből az eget, 's földet tudgya vala alkotni, és ha kedve

kedve tartaná: más ezernyi-ezer Világot támaszthatna? A' szeretet már, 's engedelmeiség azt hozza magával, hogy az eő parantsolatit megtartsuk: a' mellyek csak akkor nehezek, mikor már eltekélettük magunkban megfegésít, a' mellyek olly okos rendben, és készületben vétettek, hogy ellenek nem véthetünk, hanem ha félre tefizük a' józan ész; és bűnösökké előb' nem lehetünk, hogy-fem ki-vetközzünk minden emberségből.

Egy fommában: Ha bóldogok akarunk lenni a' más Világon, gyakorolnunk kell a' jóságos tselekedeteket ebben. Kedves Neanderem! egyedül csak a' *virtus*, és Istenes jóságok, tárgya és ki-függesztett tzellya a' mi kötelelségünknek. Ha közödet tartod hozzá, és meg-barátkozol vele; tapasztalni fogod, melly édesleges legyen. Mert az Isten úgy őfzve-fzötte kötelelségünket szivünk nyugodalmával, hogy ártatlanok lévén, bűt vagy inséget nem szenvedhetünk.

(5)

JOL-lehet a' *virtus*nak méltósága, 's jósága nagy, mindazon-által gonofzúl élhetünk vele. Sok színeskedés, képmutatás, 's nem tudom, mi más

kendőzködő-mázolás patvarkodik körülette, fokban különös szándékokra furtsa lelemények szerént (*al capriccio*) tekerik és fatsarják. Találunk azért a' meg-veszett, és hamis *virtus*ban nem különben, mint a' rosz pénzben eleget. A' mint a' *Lacedaemon*-Várofa lakosi Görögök lévén, görög ruhában öltöztették a' bálványokat, azonképpen mostanság fokban roszszak lévén, rosz szándékokhoz alkalmaztattyák a' *virtust*, 's ilyen amollyingan palástot szabnak belőle magoknak. Hallottam minap panaszit egy felettéb', 's rendetlenül heveskedő Fő-embernek, átkozza vala forrón a' mostani Világnak mindennemű szokását, a' mi az eő szegletes agyvelőjéhez nem illett, annak erővel-is gonosz erköltsnek kellett lenni. El-hitetted volna magaddal, hogy eőt az Isten az egész emberi nemzetnek gondviselőjévé tette; el-annyira szorgalmatoskodott mindenűnnen. Előre 's hátra rugóldozott olly dühösen, hogy tellyes veszedelem vala, tsak feléje-is menni. Akár mint támogattad volna Szent Irással, 's más egyéb' okoskodással, hogy ez vagy amaz *virtus*; eő még-is mind tsak *vetek*nek mondgya vala. A' *persvasio* annyira vitte már a' jó Uramat, hogy inkább' meg-tagadta volna, a' keresztség-

ségben vett nevét, hogy-fem le-mondott volna egyfzer meg-rögzött véleményében.

A' mint én előttem nints semmi-is olly nagy érdemben, mint az igaz *virtus*, ugy mindenek felett gyűlölöm a' kép-mutatót.... Nem szenvedhetem azokat a' lélekben el-ragadtatott, 's a' fellegek között nyargalódzó *Pietistákat*, a' kik kereskednek az áhétatósággal: kopik térdek, mozog ajakok úntig; de vagyon vezetéek szándék mellette: mert 'Ziros kontzra, 's Egyházi uraságra fiennek véle. Fohászknak mint a' kárvallott Tzigány; de nem szű-béli töredelmességbűl; hanem hogy szava-hitt, 's Isten-felő embereknek láttassanak lenni. Tsak nem a' föld-szinén mászkálnak a' nagy alázatosság-bűl, de azért; hogy más alkalmatósággal egyebek felett jártathassák dagályos kevélységeket. Teli torokkal kiáltják, 's javallyák az erköltsős jó életet; de a' futtomban nyakon tsapják gonosz tseledetekkel azt, a' mit olly hangosan mondtak. Az eő buzgóságok, mind azon mérges *Critica*, törvénnel támogatott igazságok, alattomban-való *interesse*. Ahétatóságok, hívságos ditsekedés. Tapasztaltam, melly rúttul bántak ezek a' Tatárok a' Világgal, akkor, mikor leg-inkáb' hizelkedtek néki... Ditsérték a' magános és meg-vontt életet;

I 3

maga

13+

11220

maga magok minden *conversatio*ban jelen voltak. Ajánlották, kínálták a' *virtust*; titkon pedig tor-
kig merültek a' gonofzban. *In summa*: ez a' rosz-
szül fajzott nemzetség nem egyéb, hanem vala-
mely fok ellenkező dolgokból öszve-gyúrtt, 's ha-
bartt utálatos keverék: kívül alázatos, belől ke-
vély. Mofolygására nézve szerezet, szive járásához
képest gyűlöl, merő tűz láng fitogatott buzgósá-
ga, noha magában csak füst, és semmiség, ki-ül
a' nagy szentség artzájakon, de az ördög birja
sziveket.

Mások megint a' *Dágot* a' *szekrénnnyel* egy ol-
tárra teszik, 's keverik a' jót a' gonofszal mint *Je-
hu*, imádgják az Istent a' Templomban, de egye-
temben az arany-borjút-is, *Dan*, 's *Bethelben*.
Némelykor csak nem ditsűltt lélekké válnak, né-
melykor megint azon testi gyarlóságokba vízfza-
hengerednek: ma meg-eresztik érzékenségeket min-
den ki-gondolható vesetségre, holnap megint vá-
logatott áhétatósággal táplállyák lelkeket: ma bőj-
tölnek példás fanyarúsággal, holnap részegesked-
nek: ma ki-fáradnak a' sok térdepelésből, holnap
a' tántzból. Ritkán mulattyák-el a' könyörgést,
de a' *Comédiát* soha sem. Ha szereztsére keze-
ben imádkozó könyvet látsz, bizvást meg-esküd-
hetel

hetel reá, hogy 'zebek *Satyra*-íráfokkal teli; és így rész szerént az *űdvezűltt*, rész szerént a' *kárbozott* Angyalokhoz hasonlók, egy szóval *űktelen csudák*. Vóltam isméretségében egy imillyennek, a' ki méltóságos szókkal ditséri vala a' *szűzességet*, úgy hogy Keresztelő Sz. Jánosnak tarthattad volna, de azonban titkon másod magával vóltt, és jól-lehett Vasárnap meg-jelentt az Ur színe előtt, mindazonáltal az egész héten, mind tsak *fertelmes aszfzonymkáját* imádtá. Neander! ez nem *virtus*, hanem fok gonofzságbúl egybe-fűzőtt tsumó, nem is más Isten-imádás, hanem ha afféle, a' mint a' 'Sidók, és Porofzlók imádák Űdvezitűnket a' kereszt-fán mindenféle gyalázattal, 's káromkodáissal. Mind ezekbűl nyilván ki-tetfszik, mire ingerellyen bennűnket Keresztyén Hitűnk kűtelefsége; hogy tudni-illik az imillyen majmos, alakos, szín, 's kép-mutató *virtus*nak békét hagyjunk. Meg-veszti az Istenes jóságokat még a' leg-kisseb fogyatkozás-is: *Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu*.

Emez vóltá-képpen *virtuosus* ember, a' ki nem kevély a' jó szerentsében, 's el-nem hagyja magát a' gonofzban; a' ki nem kíván egyebet a' mennyei bűldogságnál, és nem fél egyébtűl, hanem a' pokol-

koltúl, a' ki a' bofszúságért botsánattal fizet, és a' gyalázatot kedveskedéssel hálállyá : a' ki keményen bánik magával, emberségesen felebaráttjával, a' ki minden emberről jót mond, magáról soha sem, a' ki önnön maga fogyatkozásának meg-nem enged, és a' másét mentegeti. Rövideden Neander: ebben nyugszik-meg kötelességünk, hogy a' jót el-kövefsük, 's a' gonoszt el-kerüllyük, ez a' tetézett *virtus* és tellyes tekéltetés, mellynek a' tífllagos ég lészzen koronája.

(6)

A Ma' része kötelességünknek, melly igenesen az Istent nézi; tekintetre méltó nagy dolog: kihez képest szorgalmatos gondvifeléssel kell benne el-járni: Eő a' mi Teremtőnk, 's hatalmas Urunk. Eő ajándékja mind az, a' mivel birunk. Az eő jó-vólta tart-meg bennünket. Tőle várjuk jövődébéli jutalmunkat, tőle függ bűneinknek botsánattya 's büntetése. Járully azért hozzá ezer hála-adással mind azokért a' jókért, a' mellyeket tőle vettél fogantatásodnak első szempillantásától fogva: akár mikor kezdendgyed, 's akár mint gyakorollyad ebbéli kötelességedet; soha sem lészzen vagy igen
kor-

korán, vagy elegendő: bősűllyed mint Atyádat, szolgállyad mint Uradat, féllyed mint Birádat: El-ne felejtkezzél róla a' jó szerentsében. ne panaszolkodgyál, ha fanyargat; mert szinte ugy szeretetre méltó, mikor fenyeget; mint mikor ajándékját nyujtja, mikor le-nyom; mint mikor fel-emel. Alázatos tsókkal békély azért szent kezéhez, a' melly fujtogat, szinte ugy mintha ölelgetne, mert így is amúgy-is tsak a' te hasznodat kívánnya, hanem ha magad a' már néked szántt áldást rendetlen panaszfzal 's kényes tűrhetetlenséggel el-térited, 's helyében átkot kintsefysz nyakadra.

Eh! Neander ezerfzer 's meg ezerfzer bóldog az az ember, a' ki minden ügyét az Istenre bizza, minden vágyódást 's kívánságit az engedelmeiségnek törvényei alá veti. Paraditsomi gyönyörűség az eő élete. Nem törődik a' szerentse tsapásival, a' Világ tengerét, orozkodó habjait, szélvész-háborúját (bátorságos helyre emelkedvén) tsendes szemmel tekíngeti. Nem kívánnya felettéb' szerentsés ki-menetelét dolgának; meg-nem keferedik, ha miben meg-tsalatkozott reménsége. Tárva nyittya kapuját mind a' bőségnek, mind a' szűkségnek, jól tudván hogy az Isten dolga a' parantsolás, és az eő kötelefsége a' kéz engedelmeiség. Vallyon le-

K

het-

het-e más meg-nyugottab' bódogság az ég alatt, 's a' föld színén annál? mikor az ember a' félelemnek 's reménységnek hatalmas ostromi között megfem mozdúl, mikor (másokat azonban a' kétségbeesésnek örvénnye fenekig merítvén) eő fen 's vigan evez. Mikor egy valamelly emberben a' testi gerjedelmek már a' lélek ellen nem rugoldoznak, a' lélek peniglen minden ereitől 's akarattjától mintegy meg-válván, az eő Teremtő Istenének kebelében nyugafztallya magát.

Ez a' maga fel-adása embernek, eőt a' *virtus*nak tetejére és nagy lelki tsendefségre fegíti. Mint-hogy a' ki meg-hajtya nyakát egyfzer az Isteni gondviselésnek édes igája alatt: nem álmadozik a' reménységnek tündér biztatásával, nem aggódik fzive heába-való félelmekkel. Az Istenre hagyott 's bizott értékéből él, keskeny környékben fzorítván mindennemű vágyódást, meg-elégfzik azzal, a' mit az Urtól vett, kész-is minden órában oda engedni, mikor vízfza-kivánnya. Nem fohajtya, hogy ne kifebbedgyen, se nem áfít nagyobságra; abban telik minden kedve: hogy úgy vagyon dolga, a' mint Isten akarja.

Neander. Illy jó rendben venni természetit, és tekéletes készséggel meg-nyugodni minden rendelésén

lésén a' hatalmas Istennek ; meg-vallom (*in theoria*) az-az gondolom szerint szép dolog , mindazonáltal (*in praxi*) tettében 's gyakorlására nézve lehetetlen. A' mi azért engemet illet ; nékem sem volna kívánságomon-túl , ha gyarlóságomhoz férne.

Eusebius. Kérlek szeretettel juttasd eszedben , hogy emberben a' magához való kevés bizakodás (*diffidentia*) sokszor meg-vefzti a' nyers erőt , 's nagy akadékot téfzen a' tűzes jó indulatoknak. Mi nem mind lehetetlen , vagy olly nehéz , a' mit arra mond tunyaságunk : másként vés számat eszeddel , vedd-elő erődet , emberkedgyél ; bősületemre fogadom , külömben találod a' dolgot. A' bátorlanság , 's gyakorlatlanság , néhakor hamisan ijegeti az embernek szivét.

Tudhadsza Neander , hogy a' mi Urunk nem *Epicurus*-féle egy Istenség , melly az egek farkain sétálván , csak a' maga boldogságában gyönyörködne , 's ingyen sem aggódna mi rólunk szegényekről.... Az eő gondviselelése véghetetlen , a' mint Isteni mi-vólta. Minekutánna széles e' Világot teremttette volna , nem hagyá mingyárt gyámoltalan árvaságra , hanem ujjaira függesztvén , gondos szemmel vigyáz reá , és azon kézzel , a' mellyel alkototta ; mai nap-is tartogattya ; más külömben azon

izben el-femmifedett volna. Imé! minden állatnak, még a' leg-kiseb' hangyának-is adott magános hivatalt, munkát osztott reá, 's természetéhez képest dologra fogta. E' képpen vezérli őregét apraját tsuda szerez-tartással, tulajdon maga tüzelyara... Ha már imígyen szorgoskodik a' bölts Isten azon teremtményei körül, a' mellyekkel csak azért töltötte-bé a' Világot, hogy az embereknek kedveskedgyen, vallyon mint 's hogy felejtkezhetik-el mi rólunk, a' kiket az eő maga képébe öltöztetett. Nem azért, 's nem felejtkezik jó Barátom, hanem inkább' az eő feneketlen mindenre érkező böltsesége számban veszi hajaink szálatskáit, 's lépésünket olvasgattya.

Minthogy pedig a' mi Istenünk mind azon Jószág, nem forgathat felőlünk gonosz szándékokat: nem úgy vigyáz reánk mint árulónk; hanem mint hív őrzőnk: nem mint gyilkos ellenségünk, hanem mint szerelmes jó-akarónk. Meg-visgállya bennünk a' *temperamentumot*, körül tekínget; mint találhasson leg-job' helyt 's időt adandó malasztyainak, és mennél foganatofabban vehesse elejét szűkséginknek.

Továb': a' mint az eő jó-vólta el-hitet bennünket hozzánk-való igyenes szándékárúl, úgy az
eő

eő bőltsefsége biztat, sőt bizonyofsá téfzen; hogy rendelésében, 's a' mi hafznunkat néző dolgoknak el-intézésében nem véthet: nem nyujthat követ kenyér helyében, skorpiót hal gyanánt, vagy mérget orvofságul: semmi történet, vak-fzerentse, vagy véletlen eset nem árthattya magát az eő dolgaiban: minden állapot hagyományitúl vagy parantsolatitúl függ: a' mit peniglen vagy akar, vagy a' külső okoknak fzikott menése fzerint meg-enged; abban mi hafznunkat keresi, ha türhetetlenséggel, 's meg-úntt pityergéssel, fejűnkre-telő áldásit átokká nem fordittyuk... Illyen jó renden lévén ígyűnk, nem tudnám mi háborgathasson-fel bennűnket, mi indithasson leg-kissebb *jajra*, akár melly kereszt 's nyomorúság alatt; mint hogy Hitűnk mindűntalan bátorit; 's a' józan ész tanit bennűnket, hogy akkor vagyon leg-jobban dolgunk, mikor úgy vagyon, mint Istennek tetszik, a' ki tud-is, akar-is bődögökká tenni bennűnket.

De még-is ez a' szép letzke fokak fzivében éppen el-alutt, mert gyakorta morgolódunk, mérges panafízizal az eget földet bé-töltyűk, nem nyugfzunk-meg a' Felséges Istennek rendelésén, parantsolatit, hagyományit kedvűnkre fzegdegellyűk. Aliglan mutattya tavulról Atyaikézzel lágyon-bűn-

tető veszfzejét; már a' mi kényefségünk nem tud hová lenni, ezer 's meg ezer módon vonogattyuk magunkat példás türhetetlenséggel, mintha a' Világ terhét vetné reánk, vagy a' pokol kínnyaival kíznana, nem veszfzük illendő hála-adással malasztait; mikor fedd, vagy integet; nem engedelmeskedünk.

Melly képtelenség jele annak, hogy megtsonkúltt mind Hitünk, mind eszünk, hogy kételkedünk Isteni hatalmárúl, 's tsak gyanúban bizunk jó-vóltához, következendő-képpen egyikét-is, másikat-is tagadgyuk tselekedetünkkel.

Eh Neander! hadd Istenre mindennémű forso-
dat; ne kívány tőle mulandó jókat 's földi áldást, hanem ha úgy: *Fiat voluntas tua*. Ne engedelmetlenkedgyél, mikor keferűséggel, fanyarúsággal kínál, hanem inkább' kőszönd-meg, 's vedd hála-adással. Ha gyengéltető kényefségedet annyira nem birhatod, hogy kívánniad, 's keresséd magad jó kedvébűl a' kerefztetskét, leg aláb' erővel le ne rázd magadrúl, mikor vállaidra tészí az Isten. Emlekezzél-meg róla, hogy gyakorta azok a' dolgok, a' mellyeket Istentől sebes firással kértünk, nem esnek ugy szivünk szerént, sőt többet ártanak, mint sem amazok, a' mellyektől eleinten rettegve féltünk.

Mi-

Microcosmus, kis egy Világ az ember, vagyon *terra adhuc incognita* benne, nem ismeri magát minden részeire nézve. Ezze hire nélkül igen előre rándúlnak néha vágyódási, itt' amott' fáradoz elméje: mire gerjedgyen fzive, 's mit kívánnyon; fokfzor maga sem tudja. Az (*Imaginatio*) az-az képzelő erő, tsuda szemfényvesztéssel tündérkedik, és (mint a' bolondok fejében) ilyen amollyan paraditsomokat mutat. Nem maga színében, más minéműséggel tünteti a' dolgokat, hazud mint a' hamis tükör, hiteget, tsalogat bennünket. Tőle jádzattatván azért, néha hirtelen meg-szeretünk vagy útálunk valamit, őszve-őlelkezünk a' tšipás *Lidval* mintha szépséges *Rachel* volna, azt gondoljuk, hogy jegyben vagyunk valami derék szerentsével, azonban a' *miseriával* fogunk kezét, 's váltunk gyűřűt.... Más felől az Isten, kinek építménnyei vagyunk, tudja tagról tagra, ízről ízre, mint szerkesztette légyen őszve ezen tulajdon keze munkáját, tudja szívünk titkos rejtekit, 's természetünknek mindennemű tšűnyát. Láttya, kire mire kívánczozunk olly igen; kitől mitől fűfűnk el-annyira; és ha amazokat el-nem rántaná elölünk; hogy el-kárhoznánk, ellenben ezeket reánk botsátván; hogy űdvőzűlünk: Kihez képest kin-

kintses tárházából, gyakrabban nem azt szokta nyujtani, a' mit kívánunk, hanem a' mit nem kívánunk, azt. Nem de nem szíveskedés ez, és irgalmas kegyetlenség? nem de nem nagy ajándék szegni embernek kedvét, és keserves büntetés néhakor bé-tölteni.

(7)

A Kár hová bujdoszunk, el-nem kerülhettyük az Istent, jelen vagyon tellyes eő méltóságával, nem külömben a' fetét pokolban, mint a' fényes Mennyeországban, hol-itt örvendezteteti híveit, 's amott méltó büntetést osztogat a' kárhozattakra. Lakja az erdőket, járja a' várafokat, el-lepi a' puszta 's kietlen barlangokat, el-kísér a' *conversatio*-ba, mindenütt nyomunkba vagyon, mindent lát, vizsgálja szívünket, halgat beszédinkre, tekint tselekedetinkre, olvasgattya, 's mérsékeli gondolatinkat.

Ezt úgy kaptsollyad elmédben, hogy tellyes életednek rendiben ki-ne kopjon belőle, sőt minden Isten áldott nap, elmélkedgyél felőle: mert üdvességes Isteni félelmre, 's dolgaidnak okos elrendelésére fog tanítani, jó fenyéték alatt fogja tanítani

rani a' természetet, erős zabolán hordozni a' ki-
felé igyekező vágyódáfidat, tartóztatni fog a' bűn-
től, erős paifod lészén a' kísértetekben. Meg-
kell vallani, hogy a' mi természetünk nyughatatlan
jószág, mind tsak a' gonoszra indit, rugóldoz, el-
lenünk támad, ha keményen nem bánunk vele;
mindazonáltal előttünk forogván a' hatalmas Isten-
nek jelen-léte, meg-rémül, le-tsendesedik, ki-alu-
szik bennünk a' bűnre kízttő gonosz gerjedelemnek
szikrája, és nem alkalmatlankodik annyira.

Egy bősületes ember előtt nem mernénk va-
lamelly tsúnyaságot el-követni: az eő jelen-léte
nem botsáttya elébb az *appetitust*, és sebes futta-
ban-is a' gonoszra, meg-tartóztatnya érzékenysé-
ginket, úgy hogy erőt vévén a' szemérem rajtunk,
vifszá pironkodunk a' meg-indúltt fesletséggel,

A' ki a' Biró szeme láttára vakmerőn el-tekéli
magát a' bűnre, tudván hogy meg-fententziáz-
hattya, jelét adgya annak, hogy már vagy el-únta
életét, vagy pediglen hogy, *non est compos men-
tis*, 's következendő-képpen inkább' érdemes arra,
hogy a' derefen artzúl-fekve, járja a' lapitzkás
tántzot; sem hogy halállal hallyon meg. Már ha
a' Világi Uraság, 's igazság-tévő hatalom, melly-
nek keskeny környéke vagyon, 's koporsónknál

L

to-

hora
1711

továb' nem nyujtózik, meg-rettenti az embert, 's el-fogja a' gonofztúl, mennél inkább' végben vífzi ezt, ha hittet hízfzűk, és vólta-képpen magunk előtt vífellyűk, hogy jelen vagyón, fejűnk felett lebeg, 's vigyázó fzemmel tekint reánk az az Isteni Méltóság, a' mellynek oſtorát, fe ezen, fe más Világon el-nem kerülhettyűk, a' melly nem tsak teſtűnkre, hanem lelkűnkre-is ſzállithattya bűntetít. A' Világi Birák kezébűl néha ki-menekedhetűnk el-fzőkéſſel, váltó-pénzel, ügyűnket for-gató okos ſzó-ſzóllók által, de bezzeg nem az élő Iſtennek hatalmábűl.

A' ki azért ezt a' rettenetes Világot biró Méltóságot ſzemén hordozza, meg-gondolván: hogy minden órában 's minden helyen feje felett lebeg, egyik kezében a' mérő ſerpenyőt tartván, a' másíkbán, az érdemes bűntetésnek ſzőrnyű eſzkőzít, könnyen el-felejtí a' bűnt, békét hágy a' gonofznak, és nem minden motskos parányi győnyőűségért ſzerentsélteti ártatlanságát. Kihez képeſt ſzerelmes barátom, erre a' nagy Iſtenségre, 's egyetemben lelked űdveſségére kínſzerítlek; veled légyen ez a' letzke, éjjel nappal, akár miben foglalatoſkodgyál, víg mulatáfíd és ſzorgos gondgyaíd kőzött, nem léſzen űnalmas tárfasága, nem te-lik

lik költségedben , sőt inkább' kívántt hasznodra válik.

(8)

AZ Isteni Felség és Méltóság, bizonyos adót kíván tőlünk, és a' mi szolgai állapotunk tartozik vele, hogy tudni-illik meg-bőtsülyűk, 's tisztellyűk mennél előb', 's mennél jobban lehet: az eő keze munkája vagyunk, 's tzéllya az eő irgalmafságának. Egykor peniglen, vagy örök fzeretettel szorosabban vele lészűnk, vagy meg-útaltatván magunkat, örök gyűlölségébe esűnk: emez fzeretetiben részefek lehetűnk, ha szovát fogadgyuk; gyűlöló haragját élleztyűk, ha parantsolatit által-hágjuk. Az igazság azért, és hála-adás; a' Mennyországgal biztató reménység, és a' pokolbéli tűznek félelme, hangos szókkal prédikállyák a' *virtust*, az engedelmefséget, a' *fzó-fogadást*, a' parantsolatoknak meg-tartását: de még-is ezek a' mennydörgő igék fel-nem ébrefzthetik, a' mi váfott feslett Urfiainkat, el-ámíttattak mint a' *Sámson*, 's mélyen alufznak a' gyönyörűségnek ólében, el-ragadtattak kedvekben, 's mulatozva horgáfzszak a' világi örömöket, tsak a' *mostaniban*

L 2

vesz-

veszvéen eszék, derekasan küszködnek a' gonofszal, úgy hogy el-hitetheti ember magával; hogy vagy semmit sem hisznek *de statu futuro*, vagy petsétes levéllel fel-szabadítottak a' roszra, vagy hogy már előre, tellyes bútsúval meg-igérte legyen nekik az Isten a' botsánatot. Abban fárad elméjek, hogy tanulhassanak a' vétkekben, és tellyes iparkodások abban, hogy el-követhessék. Ha mi módon hozzá férhetnek, vagyon ditsekedés nagy és zajos iránta. Eredgy eleibek, ad értékekre, melly sikos jégen járjanak, melly szörnyű veszedelemben forogjanak; vagy egy ízetlen mosolygás, vagy egy pár haragos szem, vagy ha szóra fakadnak, ez léfzen a' válasz: hogy a' fiatal esztendő, és virágzó ifjúság, a' gyönyörűségnek ideje, a' görbe öregség peniglen, és meg-aggott vénség, a' penitentzia-tartásnak...

Hatalmas Isten, mire nem jutánk! ám ha az a' drága kép, a' mi egyetlen-egy lelkünk, ki-párállaná magát a' füst-ként, és azon múlandósággal vólna testünkkel, ha azon szempillantásban el-femisedne, a' mellyben halálba merülünk; talán lehetne keleti azoknak az esztelen szóknak: *Ede, tibe, gaude, cras moriemur*. Egyél, igyál, vigadozz, hólnap meg-halunk, 's el-tseppenünk. Bez-

zeg

zeg ha tudhatnánk, a' jövőendőbeli idők mit szólnak fejünkre, ha a' tfillagos égen valamit olvashatnánk ki-múlásunkról, ha bizonyosak volnánk benne, hogy *cras moriemur*; ma talán még el-ballaghatnánk a' pokol-felé, és hólnapra kelvén, szivünkbe szálván, Istenes halálra készülhetnénk. De, fzerettem Neander! a' hol mi lakunk, ebben az árnyék Világban, a' valóság a' bizonytalansággal úgy egybe-keveredett, hogy halálunknak óráját, helyét, módgyát úgy nem tudgyuk, mint a' még nem született gyermek. Talántán terhes bűneinkre nézve, szintén akkor metszi fonalát életünknek az Isten, mikor forrójában vagy on fajtalanóságunk, és a' bordélybúl szóllét Itélő-széke eleibe, majdani szemünk bé-hunyása lehet az utolsó, és még ma úgy el-alhatunk ebben a' Világban, hogy tsak a' másíkban ébredgyünk-fel, és első szemünk ki-nyílása, ne lásson egyebet a' lágoló pokolnál.

Itt-is, amott-is, sűrűen kaszál a' halál, és némellyeket igen hirtelen ragad-ki e' Világbúl: e' peniglen leg-inkáb' azokon történik-meg, a' kik a' rendetlen életre vetemedvén, minden moslékban, lotskálnak, mindennapi *excessus*sal terhelik a' természetet, helyébúl mozdítván, 's erővel fel-kevervén a' testi nedvességet, bontyák, rontyák egé-

ségeket; a' melly rettenetes *confusio*ban, vagy fizikre szálván a' fojtó ér, vagy meg-rekedvén fozkott nyílási a' tündőnek; mi tsuda ha akkor akadnak a' halál horgára, mikor ingyen sem gondolnák.

Noha pedig ezekkel a' jó Isten, nagyobb irgalmafsággal bánik, hogy sem meg-érdemellyék, mind-azon-által olly hizemben vagyok, hogy vétekben hálnak-meg, és terhes adófsággal költőznek a' más Világra, örökkén adózván érette.

Mert két dolog kívántatik az igaz töredelmes Penitentzia-tartásra: a' *Gratia*, vagy-is Isteni malaszt, és a' *Cooperatio*, vagy-is véle-való iparkodás; ama' nélkül üdvefséges bánatra nem indulhatunk, és e' nélkül az Isten, nem akar meg-botsátani.... Vigyázz beszédemre Neander! ha már ezen a' dolgon nehezebben mehetnénk által 60, hogy sem 20 esztendő korunkban, és hová tovább a' *malaszt*-is kifeb' kifeb' mértékkel érkeznek onnan fellől, nem de nem kétséges volna Istenhez térésünk? ez pedig nints külömben; mert minden bizonnyal részünkről a' *difficultas*, mind jobban jobban súlyosodik, és a' *malaszt* szokott menése fzerint kifebbedik, kihez képest, ezeknek a' bódogtalan Világ fiainak utolsó el-tekéllések, és
töre-

tőredelmességre igyekező szándékok fűstbe fog menni, itt kétségben eséssel, 's amott örök büntetéssel végeződni.

Vegyűk próba-küre, és lássuk közelebb, igazat tart-e a' beszéd? Elsőben-is a' mi azt illeti: *Hogy idővel nehezebben esik a' gonoszrúl, a' jóra térésünk*; .. A' józan Filozofia-is oktat bennünket, próbával-is tudgyuk; hogy a' sűrű gyakorlása akár melly dolognak *Habitus*sá, rögzött-szokásá válik; az-az nagy hajlandóságot, könnyű készséget hágy maga után, 's felettében-is mind tsak azokra indítja az embert, melly *Habitus*-is a' gyakorlásnak száma, 's mértéke szerint erősedik, vastagodik bennünk. Jól-lehet pediglen (*in productionibus naturalibus*) mikor a' természet valamit ki-költ, vagy teremt (*quantum ad magnitudinem & perfectionem*) alkotmányinak nagy 's jó-vóltára nézve, bizonyos rendet tart; ki-nem lépik maga határibúl, hanem mindent tulajdon neme, és előbbi szokott minémúsége szerint hoz-elő. A' léleknek, és erköltsnek dolga más állapottal vagyon: a' gonosz és jóságos szokásokkal, mind tovább' 's tovább' mehetünk, *in infinitum*. Ebből az következik: hogy a' fokszor fel-kapott, meg-erősödött rossz szokás annak idejekor, öszve-forr tsontunkkal,

kal, 's mint-egy meg-tesztel vélünk. Már hogyha előbbi annyi fürdalási lelkünk ismertetinek, annyi meg annyi intési a' malasztnak, fenyegetési a' pokolnak, szerelmes kínálási a' Paraditsomnak, zabolára nem foghatták még jobb-korában a' természetet, vallyon mint mehet ez végben, mikor mind fel-bomlott bennünk, mérgefen hartzolnak ellenünk a' gonosz indúlatok, és mindenűnnen kegyetlenkedik rajtunk, az uralkodó átkozott rossz szokás. Kihez képest igazat tart, hogy hallogatással, 's holnapról holnapra mutatással, nehezebben esik az üdvességes meg-térés.... Lássunk most hozzá rövideden, mint igazodik másod része beszédünknek: hogy *a' malaszt-is kisebbedik.*

A' malasztnak, belső 's tulajdon ereje szerint, vagyon ugyan helyes foganattya, mikor világosítja értelmünket, 's jóra indítja akaratunkat, de hogy külső-képpen 's tettében hathatós, és foganatos legyen, a' mi iparkodásunktól, 's véle-való munkálkodásunktól függ. Minthogy pedig, a' fok-félevetkekhez részelkedett, 's hozzájok aszott gonosz szokásunknak úgy vagyon állapottya, hogy mennyivel inkább rögzik 's erősödik, annyival inkább oda gyengíti a' természetet, a' melly-is el-végre aliglan birván magával, meg-tűnyül, 's tompúl
ipar-

kodásiban, restebben kap-őszve a' jóra a' malasztal, és így a' malaszt-is mind kevesebben, 's kevesebben mégyen-elő igyekezetiben. Ezen józan értelemben mondám azért: hogy a' *malaszt* idővel kissébbedik bennünk, a' mint nints-is külföldben.

Őszán a' malaszt nem tartozott adófság, hanem ajándék, (*aliter gratia non esset.*) Ki hitetheti pedig-el magával, hogy az Isten azon őzönnel árasztja malasztyait ellenségire, 's Hiveire? külföldbséget ne tégyen azok között, a' kik 20 egész esztendeig mind egyre átkozták, 's amazok között, a' kik alázatosan imádták? azok között, a' kik eltekéllett akarattal mind visszsa 's meg visszsa-hengeredtek előbbi fertelmességekbe, 's amazok között, a' kik vélte és ritkán, 's akkor-is tsupa emberi gyarlóságból estek-meg?

Meg-se gondold Neander: szerelmes Híveit gazdagítani szokta az Isten ajándékival, és a' többinek nyújtogat ugyan szűkségre-valót, de nem tetézett mértékkel osztogat malasztiból. Melly nagy istentelenség azért, 20. 30. esztendőig vesztegetni azokat a' szép mennyei kedveskedéseket, a' mellyek szerelmes Űdvezítőnknek, hogy nekünk meg-nyerné, fok véres verítékiben, 's kínos halálában töltek! Melly maga-feledett bolondság meszfszi

M

időre,

Muzza

időre, tehetetlen öregségre, meg-vénültt gyermekségre, mutogatni a' meg-téréssel, és azon közben az Isten jó-vóltának trútzára, belé-keveredni minden-féle gonofzságban! .. Ha igazság tévő Istenünk vagyon, a' mint vagyon, minden bizonyal annak idejében meg-rekeszti folyamit az eő irgalmafságának, és árjával telik azoknak fejekre az átok, a' kik imígyen bántak, 's bánnak drága malasztival.

Neander. A' mit eddig mondál vala Uram! job', 's főv' részére nézve szent-igaz; mindazonáltal azt-is meg-kell vallani, hogy *Hyperbole* fért hozzá; mert hallottam-is, vallom-is: hogy az emberi gonofzság, ki-nem fáraszthattya irgalmafságát az Istennek, nem véthetünk annyit, hogy meg-ne bortsáthasson, sőt még kívánnya, hogy lábaihoz borúlván, esedezzünk bűneinkért. Jó barátom! a' töredelmesen magában kínlódó szív, és forró írással teli töltt egy pár szem, alig fordul az ég felé; és már-is meg-engesztelte az Istennek haragját, a' ki a' mint irgalmasan fogadgya a' meg-térő tékozló fiakat, úgy el-telő malasztokat ad meg-térésekre.

Eusebius. Nints különben: az Istennek jó-volta fellyül-múllyá az emberi gonofzságot, a' mi
lator

lator magunk meg-kötése, ki-nem száraszthattya az Isteni irgalmafságnak tengeri áradáfit. Minden órában kész meg-engedni, bé-fogadni a' Mennyországba, tsak kívánnjuk, 's keressük; az eő szava hiteles, másolhatatlan; helyén hagyom azért beszédet. De mondhadfza, hol ígerte-meg az Isten, hogy a' régi bűnben rögzött vétkes ember, botsá-
 natot fog kérni, 's igazán keresni a' Mennyorzág-
 got. Akár melly leg-fesletteb', 's gonofszal leg-
 közőseb' veszni indúlt ifjúnak-is vagy on elegendő
 malasztya, hogy szivében szálljon, 's meg-térjen,
 de mi hafzon benne, hogy ki-telne tőle a' jó, ha
 annál-is inkább' mind tsak a' rofzhoz tart. ... Nints
 még tsak egy kárhozott lélek-is a' pokolban, a'
 melly méltó panaszát terjeszthetné, hogy éltében
 ki-fzorúlt legyen a' szükséges malasztbúl; de val-
 lyon enyhődik-e a' miatt kínnyaiban, hogy eő-is
 bóldogúlhatott volna? Jaj nem! és semmiképpen
 nem! sőt inkább' valahányszor elő-kerül elméjében,
 melly bolondúl jádszott legyen az örökké-valóság-
 gal, magában küszködven, se módgyát, se végét
 nem láttya keservinek.

Neander. A' mint látom Uram! ugyan tsak
 hartzolsz az Istennek irgalmafsága ellen, és erőn-
 erővel vitatod, hogy kétségben kell esni a' szegény

M 2

bű-

bűnös embernek: *penig a' míg tart a' lélegzetben, tart a' reménységben-is.* A' ki életében botosánatot nem kért, meg-nyerheti halálának óráján. Annak az Istennek, a' ki meg-testesüle, 's meg-hala az emberért, nem fér Atyai kegyességéhez, hogy legnagyobb' szűkségében, el-fordúlyon a' bűnőstül, 's átkával küldgye-ki a' Világból. A' Lator a' kerest alatt, a' kire fenki számot nem tartott; ládd, melly fzerelmefen fogadtatott Űdvezítõnktül; egy pár alázatos igékkel: *memento mei*, grátiát talál a' Világban, és el-nyeré a' Paraditsomot a' másikában.

Eusebius. Ne úgy értsed beszédemet, édes Neanderem! mintha én keverném az Istennek méltóságát, mérsékelném feneketlen mi-vóltát, 's valami határ-jelt mutatnék véghetetlen jó-vóltában. Nem titok előttem, hogy az eõ irgalmafsága folyeb' jár az egeknél.; mindazonáltal azt-is tudom, hogy az eõ igazán büntetõ vefzfzeje, bé-hat a' pokolnak fenekére; se amannak felségét azért, se ennek mélységét, az emberi gyarlóság meg-nem foghattya, mind a' kettõ azon egyyenlõ véghetelenséggel vagyon, sõt azon egy Isteni erő. Mint-hogy az *Igafság* Istenben nem egyéb, a' büntetésre fel-fegyverkezett irgalmafságnál, és az *irgalmafság*,
nem

nem egyéb a' botsánatra hajlandó, 's lágyuló igazságnál. Ugyan azon egy állapot rettent bennünket egy szin alatt, és más szin alatt, szíretetre gerjeszt....

Az fintsen szándékomban, hogy kétségbenesésre erőltessem; a' többzör meg-esett embereket, mivelhogy a' kétségben-esés, minden kinnál kínosab', 's a' bűnök között leg-nagyob' bűn; a' kárhoztatás előtt-való kárhozat, és gyakran előb' fojtogattya valamelly akasztó-fán a' gyenge szívűeket; hogy-fem reájok mondotta légyen végső fententziáját, az Isten. Magunkat idétlen-korán kárhoztatni, a' kárhozatnak félelmére nézve; ostoba bolondság, a' mellynél még a' *bagymáz* sem mehet *plus ultra*; Lehetetlennek tartani üdvességuket, annyi, mint lehetetlenné tenni. Nem férhet szí könnyebben a' Paraditsomnak el-vesztéséhez, mint-fem ha meg-nyerésérül, egyszer le-té szed a' biztos reménységet: ... Mindazon-által, a' mint gyűlölöm a' kétségben-esést, úgy átkozom a' vakmerő maga-hitt bizakodást; nem-is talállok más külömbséget köztök; hanem hogy amazzal igyenes úton, ezzel pedig mint-egy kerengőben, megyünk a' pokol felé, egygyikkel sem kerüllyük-el... Egyébre nézve: nem tudom, mint férhet Hitünkhez, sőt

szolgai alatsonságunkhoz , hogy Urunkat Istenünket illy szörnyű gyalázattal illefsük , drága ajándékot semmire bõtsüllyük , atyai kedveskedését megútálljuk , számtalan malasztyait gonosz erköltsel vesztegefsük , és fertelmességünkkel Babylon-tornyokat építsünk az eõ irgalmatságára? tsúfot üzzünk méltóságából , 's tsak nevefsük hozzánk-való jó-vóltát ? De hadgyán : el-jõn az az idõ , mikor ez az istentelen vigadozás , keserves sírásra , és fogtífkorgásra fordul. Valóban tudni akarnám Neander! miért hogy a' mi feslett Urfiaink , leg-nagyob' reménységeket , az üdvezültt Latornak meg-térésében helyheztetik? azt álmodozván : hogy a' mint éltekben hozzája hasonlók , úgy halálra kelvén , azon egyenlõséggel léfzen ki-menetelek e' Világból , méltó azért ezen dolgot , valamennyire megroftálni.

Elsõben-is: Szent *Bernárd* Apátur azt mond-gya , hogy az igazúltt Lator példájának , se mását , se párját , nem talállya a' Sz. Írásban. A' Biblia-Könyvek nem emlétenek mást valakit , a' ki utolsó szempillantásaig vontatván meg-térését ; üd-vezült vólna. Én pedig (azon érdemes Doktor-nak engedelmeivel) azt tartom : hogy még az em-létett Lator-is , nem azok számából való ; a' kik tovább'-

továb'ra halasztották az igaz penitentzia-tartást, mert első szeme intésére, első szavára szerelmes Űdvezítőknek, hozzája fordúla, meg-adá magát, űdvefséges szeretetre, töredelmes bánatra lágyúla szive.

Másodszor: Való, hogy a' Lator a' botsánatot, 's Paraditsomot el-nyeré élete fogytán; de lássuk, mivel lőn érdemessé e' tsudálatos ajándékra? Imé! nem imadá Krístuft, mikor fényes felhőkben ditsőséges pompa-készülettel, az Attyának jobjára emelkedett; hanem akkor tájban, mikor a' mezitelenségnek szégyenével bé-vala borítva, 's terhelve mindenféle gyalázattal, mikor vér-patakok folytak a' febek kékei közzül, mikor szent fejét, a' hegyes tűskék által-lyuggasztották, mikor számtalan nép előtt tsúfúl függött a' kereszt-fán, keserves borszúságokkal illetetett ellenségítül, 's el-hagyatott szives barátitúl: A' többire nézve, némellyek olly vélekedésben vannak a' dolog felől, hogy a' job' Lator meg-menthette volna életét; ha el-tagadta volna a' Krístuft; de minthogy inkább' véle meg-akart halni, hogy-sem nélküle lenni; meg-érdemlé, hogy noha latrúl kereste tellyes élete rendiben; azon éjjel úgy mennyen-bé a' Paraditsomban, mint Sz. Mátyr.

Har-

Harmadszor: Dismás, bűne botsánattyát az Istennek oldala mellett, 's tulajdon szájából véné; nem-is egyébkor, hanem szinte az irgalmatságának napján. Hol-itt tekintetre méltó, hogy fokban vóltanak jelen szomorú halálán Urunknak, de mi haszonnal? mellyeket vervén megint vízfő-tértek, olly bűnösül a' mint jöttek; fenkirúl nem olvasuk, a' kinek Űdvezítők, a' Sz. Keresztnek óltárarúl meg-botsátott volna a' Latron kivúl. Mondhadfza már Neander! félünk kel-e inkább, látván, hogy ezereknek nem jutott a' végső grátiában, vagy peniglen vakmerűen bizakodnunk; mert vala egyyetske, a' ki reá találta. Nézhedfze, bal oldala felé halálra-váltt Űdvezítőknek, és ha amott egy *Szentet* láttál, itt egy kárhozott *lator* akad szemed eleibe. Bár azért, szállanának szivekbe a' mi fondorló Urfiaink, 's okulnának űdvességes félelemre, látván innen szörnyű *veszedelmét* egyiknek, 's amonnan tsak véletlen *szerekségét* a' másíknak... Minden Kereszttyén léleknek illy tanátso-mat adom: vegyék észre, 's forgásák előttők e' két tükör-példát, azt végezvén magokban: hogy oktalanság nagy-is a' kétségben-esés; de ellenben veszedelmes vakmerőség, a' maga-hitt bizakodás, *unus est ne desperes, unicus ne prafumas.*

Már

Már megint néked szól a' levél, 's te veled vagyon kőzöm, kedves befélgető Társom! és hogy bé-fejezzem ezen *punctumot*, arra kinfzerítlek: fiefs Teremptő Uradhoz, szépen fel-ferdültt ifjúságodnak első fiatalival, 's újdón-új 'zengéjével: Kezdgy idején korán az igaz áhétatofsághoz: tiszteséges Istenes erköltshez; mikor még semmi roszszal nem kortsos természeted, akkor hajlik könnyebben, 's vigan lágyúl akár melly formára, akkor hasonló a' még tiszta papiroshoz, a' mellyet jóval-is, roszszal-is, azon egy fáradsággal bé-lehet tölteni. Ellenben: ha egyfzer meg-vásott, ha már hozzá kőszőrtelte magát a' gonosz, erőt vettek az igyenetlen szokások, 's meg-ízéletette, 's teli velősdött a' vétekkal; nehéz munka véle bánni. Ne kapj azért a' veszedelmen, mikor bátorságon járhatfz, ne hallafzd tehetetlen korára, a' mit most könnyen végben vihetfz: Imé! előtted vagy az alkalmatofság, nyuly üstekéhez, mert el-szokott il-lani, 's ritkán tér-viszsa többül.

(9)

A Z Igaz Vallás, és annak rendelése szzerint szabott bizonyos Isteni szolgálat, fundamento-
N ma

ma üdvességünknek. E' dologban azért ki-nyíltt szemmel, emberséges figyelemmel légy, mint hogy, a' mint hallád, tőle függ örök bódogságod. Vagy on okom, hogy reá emlékeztesselek; mert a' mostani gonosz időkben, 's a' mióta fenekével felfordúlt Anglia, sok-féle gyalázatot vall a' *Religio*; Félttem a' Nemességet inkább', mint-fem a' pór-népet, mert mindenféle újság, még a' Hit dolgában is náluk szokott, leg-is leg-először bé-köszönni. Ezt kapják-fel a' nyájas gyülekezetekben, erről beszélgetnek aztal felett, erről vetekednek néha nem igen tsendefen, hanem tsattogó viszfza-vonással. Penig talán száz közzül egy fintsen, a' ki maga szavát értse, és ezer közzül ketten, a' kik meg-eggyezzenek valamelly *punctum*on. Azon *Ideák*, és gondolom-képzések, a' mellyeket a' mi népünk forgat a' Vallás dolgában, éktelenek, oktalanok, és a' mi tengerünk-tsudáihoz hasonlók.

Fülem hallattára, szivem nagy fájdalmával, azt meré minap mondani egy Nemes Ember, nem lágy tréfával, hanem *ex chatedra*, mint-egy ítélő-szék-ből: hogy a' *Religio* nem köteletség, hanem térh, meg-erőlteti az embernek leg-nemefeb' részét, tudni-illik értelmét, bé-köti szemét, 's úgy hurtzollya maga kedvére.

Sokan

Sokan a' *Hiszek egy Istennel*, az *interesse* után lódúlnak, azt vitatván: hogy ott az igaz Vallás, a' hol igaz, bizonyos, és derekas a' nyerekedés; ezek Theológiája fzerint a' Török Alkorán, 6000 arannyal kétség kívül hiteleseb', hogy-fem az Uj-Testamentom 4000-rel.

Mások, hogy el-tzélzott gonosz szándékokkal előb' meheffenek, a' Hit dolgát nép-támasztó, Ország-Világ bontó jószágnak mondgyák; meg-kerülnek minden futtomot, bé-furják magokat minden magános-gyülekezetben; csak azon egyget rikóltván: *Libertas conscientiae*, 's minek - utánna szép szín alatt, Angyali búzgósággal jó formán fel-keverték az együgyűeket, úgy forgolódnak, mint a' Lucifer lántzárúl le-tsatlott kísértő ördögök.

Mások el-végre úgy bánnak véle, mint az útszákra vetett *fattyú-gyermekekkel*; az Egyházi-felmélyek küszöbénél le-teszik, imígy 's amúgy okoskodván: hogy a' Religio *éktelen tsuda*, mesterséges emberi találmány, a' melly az álnokságbúl, és fősvénységbúl vette eredetit; most peniglen a' bálványozással, és Politicával tenyészik.

Ertsék azért az Uraimék; hogy a' *Religio* nem úsora-kereskedés, se nem szüleménye egy valamelly székéből ki-lotsogó agyvelőnek; nem találmánnya

az Egyházi Embereknek, nem a' hamiságnak űlő-
vasán koholt, 's faragott praktika; az égből szár-
mazott, JESUS Krisztus hozta a' földre, az eő
Apostoli hirdették; mi peniglen kötelefek vagyunk
hitelére; ha őrókkén adózni nem akarunk. *A'
ki hiszen, és meg-kereszteltetett, űd-vezűl: a' ki
nem hiszen, el-kárhozik.*

Ezek világos szavai űdvezítőnknek, 's tudom,
hogy a' kibn Keresztyén lélek mozog, ellene nem
mond. Az Apostolok, azon nyomon jártak:
Szent Pál imígyen tanít bennűnket: *a' hit nélkűl,
lehetetlen tetszeni Istennek.* Bizonyos az: hogy
az Isten, eő Híveinek, és nem ellenséGINEK terem-
tette légyen a' Mennyorfságot; azoknak, a' kik
kedvét keresik, 's nem amazoknak, a' kik meg-
vetik törvényeit, 's tsak tsűfot űznek parantsolati-
bűl: Utóbb az Apostoloknál Szent Agošton Dok-
tor azt adgya előnkbe, hogy *a' hol igaz hit nin-
tsen, ott nintsen igazűlás*, és így tsak meg-gon-
dolni-is nagy esztelenség, hogy egy ember, a' ki
nem igazán jámbor, bé-fogadtasson a' Mennyek-
nek-Orfságában! vagy a' Krisztus Hite, és Szent-
egyháza kivűl tsavarogván, űdvefsége űttyán lé-
gyen! Ébredgyenek azért a' szabadon nyargalódzó,
(*Libertini*) akár melly renden-lévő Uraimék,
űgy

úgy űsék tréfára a' *Religio dolgát*, úgy fejtegetésék a' mesét, hol emez, hol amaz Vallásról, hogy végtére meg-ne bánnyák. Nékem úgy tetszik: ha ezek a' hideg-vette Atyafiak, Istenes elmélkedéssel fel-hevűlnének, és szerével meg-gondolnák, hogy akár melly módon hűvelyezzék e' Világon az *Atheisták* álmait, akár mint tagadgyák a' jövendőbéli dolgokat, azzal el-nem alufzik a' Gehenna tüze. Ezt meg-fontolván, tsak el-hitetem magammal, más próbákat adnának jámborságokról, okosabban indulnának választani (ha kétségefek) a' fok-féle Vallásokban, nem kapnának a' több' hamis tévelygéseken, meg-ismérnék, 's meg-tetszenék nekik az igaz Hit.

Heában mondgyák az Uraimék, *hogy* eők akár melly Vallásnak vezérő gyeplője nélkül tisztesen, emberségesen el-élnek, minthogy a' józan értelem (*lumen rationis*) déli világossággal jár előttök, és szépen el-igyengeti mindennémű tseledeteket, *hogy* eők nem káromkodnak az Isten ellen, nem vétenek félebaráttjoknak; nem kerekfik a' másét, senkinek bűtsületit nem sértegetik, *hogy* az eő nyelvek tiszta minden epétől, és kezek nem fertőzik vérben.

Mind ezekkel ki-nem nyílik még a' Mennyekek-Országa, se nem jutnak Őrök nyúgodalomra: ha útát nem mutat az igaz Hitnek égő fáklyája, tétovázni fognak a' sűrű fetétségben mind addiglan, a' miglen a' pokolnak kénküves lángjai kiborították ugyan eöket a' homályból, de Őrök jajra.

Ofztán hiszed-é Neander! hogy ezek a' szabadofok, és femmi-hitűek, a' kik imígyen, 's amúgyan ditsekednek, ugyan tsak barátságosan, meg-alkudgyanak a' *virtus*sal? egy-általlyában nem! az eö tselekedetekben nints femmi rend-tartás, de bezzeg vagyon istentelenség; és ha a' dolgoknak külső látszatjok fzerént tehetünk valami itéletet, úgy tetszik, hogy a' mint egy részről bé-nem öltöztek az üdvözítő hitbe, úgy más felül, talpig ki-vetkőztek minden emberségből. Mert ki látta valaha, hogy ezek az erköltsős életnek olly torkos Prokatori ki-támadtak volna a' *virtus* mellett, hanem ha akkor, mikor tsak nem markokban szakatt a' gonofzság. Hallottam töb'fzör, melly módofan ditsérték a' mi leg-qualificátusab' korhelyeink a' bornem-íza józanságot, de azonban szapora lábon jártt köztők a' pintes korsó; hasonlóképpen az egészséges mértékletességet; de
már

már teli hassal, és végén a' meg-úntt zabálásnak. Sőt Hires-luftosra-is akadtam, melly ezer szépet tudot mondani a' szűzefségről, mintha eő-is merithetett volna rostával, ama Romai *Vesta*-Szűz gyanánt. Ha mikor azért Őszve-találkozol ezekkel a' rókával bélelt Morálístákkal, és ditsérni kezdik a' *virtust*; vizfza-értsed: mert tsűf-képpen mondgyák, úgymint már régi baráti a' mindenféle latorságnak; az-is velős hazugság, hogy eők mindenben a' Természeti-törvényeihez alkalmaztatják magokat; mert olly távúl vannak tőle, mint értelmek az Isteni-látomásoktól.

Nem hú-belé-módon, sem vak szerentsére kell választani a' *Religióban*; nints szűki azoknak, a' kik hamis Vallást prédikállanak, szinte úgy mint azoknak, a' kik rossz pénzt vernek; ha azért a' hamis pénzt próba-küire vizfzűk, méltó, hogy a' gonosz Vallást-is próbára fogjuk: Hinni, és nem tudni mit, vagy melly okra nézve; szem-bé-kőtött vakoskodás, és nem Hit. *Fegyvertelen*, kihez képest a' fok tévelygések, és szakadások között veszedelmesen forgó Religio: *In summa*: semmit sem hinni, bolondság, mindent hinni, ostobaság. Az okosság arra tanít bennünket, hogy

hogy bátorságos úton járjunk, a' fokat-is, a' ke-
veset-is, fzelrül hagyván.

(10)

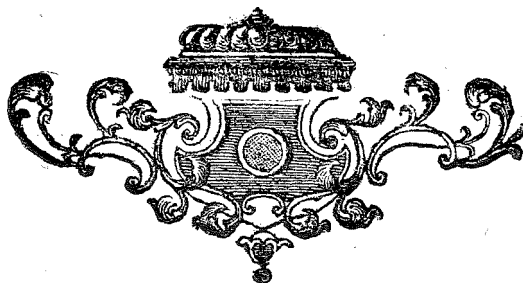
HA üdvefségedet szereted Neander! annak a' Religiónak kebelében siefs, a' mellyet Kri-
stus szerzett, és az Apostolok prédikállottak: el-
lene mondhat, tudom, a' 'Sidó, és Török; de
nem valamelly Keresztyén ember. Mert Isten lé-
vén, kedve szerént parantsolhatott velünk, és
részünkrül el-kerülhetetlen a' köteletség, hogy
szavát fogadjuk: nem fér szentségéhez, hogy
a' hamiságot hirdesse az igazságnak nevében, ,
vagy hogy hol-mi hazugságnak hitelére erőlteffen
bennünket, az Isteni-jelentéseknek (*revelatio di-
vina*) színe alatt. Való ugyan, hogy az Apo-
stolok emberek voltak, de tellyefek malasztal, és
mentek minden hibátúl, mint hogy a' Sz. Lélek
szóllott ajakokrül, és vezérlette dolgokat.

Ez a' sommája az Istent-néző köteletségünk-
nek. A' mi felebarátunkat illeti, más órára hagyjuk.
Dél tájra mutat az idő, ma vendégem lépszsz, el-
sem botsátlak.

Nean-

Neander. A' mit parantsolsz Uram , a' tévő
léfzek , azon-közben ha merem búfítani jó-vólto-
dat , nagyon kérlek , foglald irásban , 's add ke-
zemhez , a' mit eddig mondottál , hogy utób'-is
hasznát vehessem bölts oktatáidnak , hofzszabbots-
kák voltak , attúl félek , hogy elne-felejtsem.

Eusebius. Meg-tselekszem , mihelyt üressé-
gem léfzen , és annak rendi szerént papirosra fel-
tészem , a' mi eszemben fog jutni..... Men-
nyünk , fel-adták az étket.

IV. K Ö Z - B E S Z É D.

*Tartozik-e a' Nemes-Rend a' jóságos-tseleked-
teknek gyakorlására?*

E Béd után érkeze Eusebiusnak látogatására egy régi jó baráttya, (kinek *Eleutherius* vala a' neve) Uri személy, és gazdag. Eő kegyelme két dologra tartott számot: a' Szabad-életre, és hogy mindenben kedve telnék. Nem igen fárasztotta az Eget sűrű imádsággal, sőt könnyen el-tserélte volna a' mennyei malasztokat földi aján-dékokért, a' nyers vidámságot, mindenek felett nagyra bőtsülte. Utálta a' fok látogatást, a' tze-rimoniának nem vólt baráttya. Az Udvar felé fo-ha sem járt; mert azt tartotta, hogy mind azon rabok lakják, a' kik lántzban járnak, és tsak más kedvére. Néha a' meg-fáradtt béres-fzolgákhoz hasonlította, a' kik azt-is meg-köszönik, ha meg-pihenhetnek, nem hogy a' gyönyörűséget vadász-nák.

In summa: Inkáb' szaggatott a' könnyű életre, hogy sem pompára, többet gondolt kényes testével, hogy-sem lelke-isméretivel, és így éppen megfelele nevének. Az eő Religioja még frífs tojás vala, tsak minap kele-elő, tudni-illik a' *Puritanismus*, *) a' melly, némelly dolgokban meg-eggyez az *Independensekkel*, **) noha más lévben adgyafel újdön-új tévelygését. Ehez ragaszkodván Eleu-

O 2

the-

*) *Tévelygés Angliában: mellynek követői magok magokat, azért nevezik Puritánusoknak; mert azt mondgyák, hogy ki-tisztultak a' Protestantesek sok-féle hamiságiból. Szemen szedett tiszta tanítások pedig abban áll, hogy nem vészik-bé az Anya-szent-egyháznak Cerimoniáit, a' keresztnek jelét a' Kereszttségben; vagy más alkalmatossággal, hogy a' JESUS Nevének nem hajtanak térdet, &c. Ollyanok-is vannak köztök, a' kik nem javallják a' Mi-Atyánkot, Presbyteriánusoknak-is mondatnak, mert a' Püspökök vélek nem parantsolhatnak, hanem tsak a' közönséges Papoktól fügnek.*

**) *Más tévelygés Angliában: mellynek követői magokat Independenseknek, vagy Congregationistáknak neveztek. A' Puritánusoktól-is, a' Brounistáktól-is kapnak valamit, és közép úton járnak. Azt vitatgyák: hogy nints főb'ség a' Parochialis, és Provincialis Egyházak közt, hanem tsak valami Coordinatio.*

A' Brounisták pediglen úgy hívattatnak, mert Broun wala szerzőjök; ezek a' Donátistákkal tartanak, noha más béába-valósággal-is elegyesek.

therius, az embernek igazulását, tsupán tsak a' hitnek tulajdonította, és azért meszíze rúgta magátúl a' jóságos-tselekedeteket, minthogy nem alkuszna-meg a' Keresztyéni-fzabadsággal, és igen terhelik a' gyarló embert: A' többi között esküdt ellensége vala a' (penitentziának) testi fanyargatásnak, a' bõjtöléshez tsak akkor kezde, mikor valami kedves falattyátúl meg-találtt tsõmõlteni. Minap fel-fzóval azt kezdé vitatni, hogy miért nints keleti annak a' törvénynek - *de comburendo Hæretico*: hol-ott emütt egy valaki azt találta mondani, igyenesen a' Nemes-Emberekre intézven, hogy: *estote perfecti*. Ezeken az igéken, szõrnyen meg-botránkoza Eleutherius, arra magyarázván, hogy *scandalum Magnatum*, nagy-is legyen benne; minthogy a' Nemesiségnek *privilegium*it faggattyák. Egy szóval: azt tartya vala; hogy a' Hit dolgát, ki-ki maga feje fzerínt fatsarhattya, és tselekedetit úgy, a' mint tetfzik.

Eusebius. Hozott Isten, jó Barátom! Üllyünk-le, 's ki-ki éllyen maga alkalmatosfágával. Eleutherius Uram! nekem úgy tetfzik, hogy valami gond szállott Kegyelmednek szívére, talán nem végezhetted kedve fzerént áhétatosfágát? mert úgy arán-

aránzom , hogy a' Templombúl fordulánk ide ;
minthogy tsak most végeződött az Isteni szolgálat.

Eleutherius. Mitsodát ? a' Templombúl ! hiszem , a' Kalendárium ma nem mutat Vasárnapra ;
dolog-tévő nap pedig mi közöm véle ?

Eusebius. Uram ! hadd tudgyam egyszer ,
melly Valláson légy ?

Eleutherius. Melly Valláson ! Keresztyén embernek tartom magamat , az-is vagyok.

Eusebius. Ezt meg-engedem ; de melly persvásióhoz ragaszkodtál ? vagyon okom a' kérdésre ;
mert a' Keresztyén-név fokát foglal magában. Lá-
tunk *Pápiſta-Keresztyéneket* , *Török-Keresztyéneket* ,
Pogány-Keresztyéneket ; azután ſzeléd , és vad *Pro-
teſtantesek*-is vannak köztünk , vannak el-végre ,
& cetera-Keresztyének-is , gondal várom tudni ,
hogy kikkel tartasz.

Eleutherius. Minnyájakkal , 's eggyikkel sem :
az-az , ebből , 's amabból ki-fatsartam a' *quinta ef-
ſentiát* , 's ott hadtam a' falakat : egy ſzóval : az
én Religióm ſzépen mosdott , újdön-új , és merő
módi-deliség. Tudom , hogy fokban roſz ſzemet
vetnek reá , én mindazon-által ezzel meg-elégſzem ,
hogy pártját fogta a' Nemefség : igen-is űzi , és
hogy utóbbi kérdezőskedésre alkalmatoſſágot ne

adgyak , azt irtuk a' zászlóra : *Riforma , supra Riforma.*

Eusebius. Arany't vagy ezüftet , aranyra 's ezültre borítani a' *Nemes-Tzimerekben , Solæcismus*-éktelenség. Hasonló-képpen a' *Religio* dolgában a' *Riforma supra Riforma* , nem jár illendőséggel. Uram ne vétsek a' barátságos szabad-beszéddel! az juta eszemben : ha az új 's meg-új bárdal színlett gyönyörűséges Riformádat olly igen űzi , 's közönséges-képpen gyakorollya a' Nemesség , kétség kívül fokban férges Vallásod. És ha én ellene akarnék támadni , a' mondott *textus*-rúl kezdeném a' hartzot köztünk , minthogy mindennapi próbákkal tudgyuk , hogy a' mi után felefen lódúl Országunkban a' Nemesség , 's víg gyakorlással űztön-űzi , ott fogyatkozások , rendtelenségek , vétkek találatnak..... De ezt most ne fefzegefsűk ; hanem , mint-hogy Keresztyénnek tartod magadat , mondhadfza : mi gonofz benne , *dolog-tévő nap* jelen lenni , az Isteni-fzolgálatnál?

Eleutherius. Mi gonofz ! félre tenni a' *character* , és meg-tsonkítani a' Nemesség *privilegiumát* !

Eusebius. Hogyan beszélsz ! azt gondolnám , hogy a' könyörgés , és jóságos-tselekedetek nem
Ki-

Királyi Méltóság ellen-való vétkek , miért félted azért vagy *characteredet* , vagy *privilegiumodat* ?

Eusebius. Uram! vigyázz szavadra ; mert előbb rajta veszhetsz , hogy-fem észre vegyed. A' *Libertas* , és a' *Reá-tartás* , kényes jószág a' mostani időben , kevesen támadtak ellenek , a' kik meg-nem bánták.

Eusebius. Barátom! a' mint látom , meg-ví-dúltál , és nagy kedved érkezett a' tréfára. A' mit elő-vettrünk , nem játék , haggy azért aláb' a' tréfában , és mond-meg leg-is leg-elsőben : mit értesz a' *Libertas* , és *Reá-tartás* neveken , az-után pedig mi veszedelem orozkodik utánnam ? azt-is tudni kívánnám ; ha fen-forog a' szabadság , szabad a' szabadságrúl beszélgetni.

Eleutherius. Imé rövideden elődbe adom ; értsed azért , hogy a' Nemes Emberek nem tartoznak azzal , a' mi a' Deákoknál annyit téfzen , *opera supererogationis* , nem kötelesek a' jóságos tselekedetekre , tekéletességre , és száz több' efféle dób-dábra. Minden ember tudgya , hogy akár melly Keresztyén lélek-is , szabad szolgája az Istennek , nem rabja a' fok őszve-veszett Törvényeknek , és Cerimoniáknak ; ehez a' szabadsághoz , a' Keresztség után jutottunk. Sőt azt-is emlegette
minap

minap köztünk egy Papi-fzemély , hogy a' Tiz Parantsolatnak már annyi keleti vagyon , mint a' 'Sidó-Sinagogának. A' ki azért a' törvényt , végezéseket , *statutumokat* emlegetvén , nyugót , 's békót akar kötni a' Nemefek lábaira , meg-rövidíti szabadságokat , és ott tapogattya eöket , a' hol leg-kényesebbek. *Saculumok* bizonyságim , hogy az Ángliai Nemzet , mindenkor számot tartott Uri-Eleire , 's maga Nemes eredetire , nem örömeft függ pórázon ; kész , mikor kívántatik , piros vért ontani a' szabadságért. Ugy kezdgy azért hozzá , hogy a' mint mondám , meg-ne bánnyad. Elhitesd magaddal , hogy fokkal , és hatalmasokkal léfzen dolgoz ; és jól-lehet részzedrül légyen a' való-igazság , de ha ellened léfzen a' győzhetetlen hatalom , ugyan tsak roszfzúl járfsz.

Eusebius. Meg-kell vallani , hogy drága-éremű Szabadság , mikor a' testi indúlatok , és a' léleknek gőzös-vágyódási zabolátlan járnak , és téres mezejek vagyon a' nyargalásra. Miért jött Kriftus a' Világra , a' bünt irtogatni , ha más felül az ember jó ügygel , sőt érdemesen kaput nyithat mindenféle otsmányságnak , hogy ha a' *Riforma super Riforma* zafzló alatt , szabad földhöz verni a' természetnek törvényét , a' józan ész , a'
Reli-

Religiót, ha ki-ki kedvére tsalhat, lothat, gyilkoskodhatik. Nem ártana: hogy ha a' Fő-Confiliumba mennél, hogy rontassa-le a' rabok tornyait, szégyen kőveket, akasztó-fákat; mert mi jó hasznokat veszszük? Kár pedig, nagy - is, hogy ott helyben, tudni-illik a' kortsmákon, és Caffé házakban, a' hol leg-először őszve-gyűltetek, nem vótizáltatok a' pokol ellen, hogy süllyedgyen-el, veszszenek-el az őrdögök minden kínzó izerfzámokkal, mert meg-dögönyözhetik valamikor ezt a' izabadon fútkározó, bezzeg *uj-tzimborát*.

Eleutherius. Nem tagadhatom, hogy nem, szintén úti vala a' tárgyat a' Pap, a' ki ki-akart adni mind a' Tíz Parantsolatokon; de a' miatt igaz marad, hogy a' Nemes-Rend nem tartozik az-zal, a' mit a' Theologusok *virtusnak* és *tekélletességnek* mondanak: Ezek a' héábavalóságok szépen illenek az Egyházi köntöshez! a' skarlátban, és arany perémmel *futtatott* köntösben sovány látszattyok vagyon. Gondolnám, hogy előb fér őszve a' pitzin *Dávid* Saul vas-derékjával, mint sem a' gyenge tüvel varrott ruha, a' fanyarúsággal. Egy szóval a' *virtus*, és egyetemben a' Nemesség kész nevetség.

Eusebius. Jól-lehet utóbbi beszéded, nem_olly botránkoztató mint az előbbi, mindazonáltal mind a' kettővel jó-formán nyakon tsaptad az igazságot. Felely-meg erre, a' mig többre érkezem_: Azok az Ágliának Nemesei, és fen-héjázó Uri-Személyek, nem vettek-é töb' jót, és földi ajándékokat az alaton paraszt-rendnél?

Eleutherius. Kétség kívül, mert tsak a' Nemesség-is magában fő és jeles ajándék, ki-emeli az embert a' Világnak porából, bősülettel és tekintettel fel-ékesíti: A' Király, a' földön valamerre fordul, mint a' Nap az égen, szörnyű méltósággal fényeskedik; a' Nemes-Rend pediglen, a' tñllagok módgyára körül feregli, tellyes pompával és ditsőséggel. A' természet gyöngéb' agyagból formálta a' Nemeseket, nagyob mesteriséggel, kényeseb' eszközzel nyúltt hozzájuk, hogy-fem a' parasztokhoz, töb' szépet hintett ábrázattyokra, és nem tudom mi gerjesztő vídámságot ortzájokra. Ugy bánván vélek, mint a' kép-faragó valamelly ofzloppal, a' mellynek kin-álló nemes részeit nem_gyözi ékesgetni, a' fetétes tagjaival penig, keveset gondol.

Eusebius. Helyén hagyom beszédedet, tsak hogy mind le-hordád, a' mit előb' építettél; mert

mert ha az Uri-Rend, (a' mint nem tagadod)
 több' ajándékokat vett az Istentől, a' nemtelen pa-
 rafztoznál, az emberség, az udvariság, az igaz-
 ság nagyobb hála-adásra kötelezi eő Kegyelme-
 ket. Lássuk példában: mikor a' Király udvari
 méltóságra emel valakit, és (hogy bősületes
 Tisztinek meg-felelhessen tellyes illendőséggel)
 10000. arannyal meg-ajándékoz; több're tartozik,
 hogy-sem kementze-fűtője a' Királynak. Magad
 vallod egy részről, hogy a' ki többet vett, több-
 bel tartozik: más részről, hogy a' Fő-rendnek,
 több' jutott az Istennek ajándékiból, hogy sem a'
 köz-népnek, miért kerekedik hát amoda a' *confe-*
quentia, hogy még-is keveseb're köteleztetik a' Ne-
 mes a' paraszt embernél?

Eleutherius. Héában fáradsz, mert szinte a'
 Nemesség az a' *privilegium*, melly le-öldgya az
 embert az imillyen, 's amollyan te mondottad
 kötelefségekről. Tovább: az ilyen mire nints
 üfességek; adgyunk *tíz* órát nyúgodalmokra, *egy*
fertályt magános szükségekre, *két* órát a' paripák,
 's kopók vizsgálására, *hármát* az ebédre, és an-
 nyit a' vatsorára, valami *hat* órátskát, a' míg a'
 Vendég, Caffée, és *theatrum*-házokban mulatnak.
 Ez így lévén: látod, hogy egy óra pertzentés-

nyire-való időtske sem marad hátra, az Isten 's *virtus* számára.

Eusebius. Igen-is látom, hogy job' számvető légy, mint-sem Keresztyén. Azonban alig tűrhettém egy részről a' nevetést, más részről haragomat, mint hogy valóban tsúff-dolog, 's egyetemben képes istentelenség, gonosz szokásból mérsékelni embernek ügyes kötelességét, el-hitetni magával, hogy akár mit tselekedgyen a' Nemesség, mind azon Hit ágazattya. Egy szóval: a' rendetlen életet, a' törvénynek gyakor meg-szegését bizonyoságúl venni, 's mint nyomos okoknak ürügyével; ki-támadni véle a' bűnnek óltalmára. Izrűl-izre szépen el-osztád, miben töltik, vagy-is inkább' vesztegetik egy más után az órákat a' Nemesek, nem tudom, más Világon lehet-é módgyok benne, bátor ebben senki se akadékoskodgyon, előttök...

Az Isten arra int bennünket az Evangéliomban, hogy ébren legyünk, 's imádkozzunk, és Szent Pál eő leveleiben, ditséri 's javallya a' mértékletességet, a' tiszta életet. Ez penig nem férőszve a' délig való heveréssel, a' vendég-palotákon való tombolással, a' bordélyok szurdékivel, és a' gyülekezetekben úztón úzótt szemtelenséggel. Ne emle-

emlegesd azért, mit tselekedgyenek a' Nemefek, hanem inkább mit kellene nékiek tselekedniek, a' mellynek rövid fommája ez: Mint hogy nintsen főveb' gondok, 's foglalatofságok a' Nemefeknek ennél, hogy bizonyosá tegyék hivatalokat, 's el-nyerjék örök üdvefségeket, ide felé kellene nékiek tartanok minden gondolatokkal, 's tellyes iparkodásokkal. Mihelyt ettől a' *centrum*-tárgytúl félre horgadnak, 's távolítanak, azonnal meg-fogyatkoznak kötelefségekben.... Tartoznak azért véle az Urak, hogy fenyítették alatt tartásák érzékenységeket, és roszíszúl tselekefsznek, mikor mindent kényekre 's kedvekre adnak; tartoznak véle, hogy meg-zabolázzák ki-vágyó indulatokat, és roszíszúl tselekefsznek, mikor mindent nyargalóba botsátanak, tartoznak véle, hogy meg-alázzák magokat a' jó fzetentsében, és Keresztyéni álhatatofságot mutassanak a' gonoszban; és roszíszúl tselekefsznek, mikor vagy abban el-bizzák, vagy ebben el-hadgyák magokat, és az Isten ellen morgolódnak: tartoznak véle, hogy minden teremtettségénél nagyob'ra bõtsülyék az Istent, és inkább' életeket le-tegyék, hogy-sem kárát vallyák lelkék-isméretinek.... Ez a' Keresztyén Uri Embernek kötelefsége.

P 3

Meg-

Meg-fe gondollya a' Nemes-Rend, hogy más végre bírja a' földet, hanem hogy itt fok-féle Istenes jóságokat plántállyon, és gyümöltse hasznát vehesse az égben. Bátor azért a' böltsötül kezdvén egész a' koporsóig, egyre fáradozzanak, a' földi jóknak meg-szerzésében; mind tsak ontás, és héabavalóság, munkás hivalkodás, és hivságos femmiség, mellynek ember hólta után hasznát nem veheti. Ne hallyam azért töb'ször az Urak jóízű álmait, nyájas tárfaalkodáfit, a' szagló's agyarló ebeket, a' paripákat, vendéglő palotákat, játékos házakat &c. mulatása ez, nem kötelefségbéli foglalatofsága a' Fő-Embernek: az eő dolga a' volna, hogy az Istennek szolgállyon, lelkére gondot visellyen, a' drága időt ne vesztegeffe, és teremtésének utolsó tzélljától más felé ne térjen.

Eleutherius. Jó formán fel-hevültél a' Fő-Emberek ellen, hanem ha talán tsak tréfálsz, és inkább meg-akarod mutatni, hogy a' veszett-ügy mellett-is lehet valamit mondani. Valóban bé-illenél akár melly prédikáló-székben, vagyon eized, torokod, bátorságod elegendő hozzá. Nofszza azért, tedd-le ezt a' mi bűnös köntösünket, menny Papi szent készületeiben a' vétek ellen, útközzél-meg ezzel a' mérges sárkánnyal, rontsad, tépjed, irtogasd-

gasd-ki, ha hol-mi gonosz találtatik, térítsd ezekre a' Nemes embereket, kergesd, 's végezd-ki e' Világból a' tévelygéseket.... Am de előb' jól meg-gondold, hogy te-is olly gyarló ember vagy, mint szegény szomizódod, gyakorta és vólta-képpen meg-tsalatkozhatol vélekedésedben, a' mint hogy most-is továbbatská ment forró-buzgóságod, hogy-fem hozzá láthattál volna e'zeddel. Vallyon tagadhatod-é, hogy a' parantsolatoknak meg-tartásával bé-férhetünk a' Mennyeországban? úgy tetszik, nem tagadhatod; mondhadíza azért, ki, 's mi kísztt bennünket *ad opera supererogatoria*, a' testi fanyargatásra, a' koplaló bőjtre, a' véres ostromozásra? nem de nem *tanácsok* ezek, a' mint a' deák igéből-is ki-tetfzik? ha pedig *tanácsok*, nem köteletségünkben járó dolgok: látod azért, mint rogygan, 's omlik, a' mit olly tornyosan építettél.

Eusebius. Nints tagadás benne: Igyenes törvénnel nem köteleztetünk a' mondott *supererogatoria*, magunk kedvünkben származott Istenes jószágokra, mindazon-által azt-is vedd észre, hogy náluk nélkül hív őrzője nem lélsz a' Parantsolatoknak. Mikor idegből nyílatat botsátunk bizonyos ki-függesztett tételre; fellyeb' tartunk, mert

a'

a' nád-szált maga neheze , febes rőptében-is lefelé szokta hordozni. Hasonló-képpen a' mi természetünk , önnön gyarlóságátúl a' földiekre nyomtatván , vagyle-hevereszik , vagy pediglen félretsavarodik az útból , nem tart ahoz , a' mire jó szándékunk igyekezik , hanem oda lopja magát , a' hol kedvét töltheti... Ha meg-faidittyá , hogy visszsa nem rántod , lágyatskán bánfsz véle , 's maga száján mehet , oda ragad , a' hová ingyen sem gondoltad vólna , mezfze hagyván azonban az Igazságnak , a' Törvénynek , a' Parantsolatoknak ösvényeit.

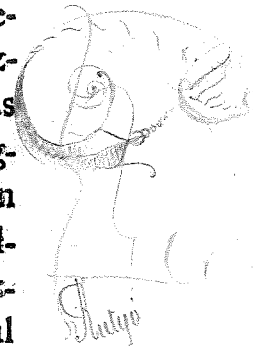
A' *passio* , meg-kívánnya emberben a' fenyétéket , mint-hogy nem marad-meg a' jámborságnak , tisztettségnek , szeméremnek környékiben szép szóval , hanem őszttönnel , sújtogatással ; A' töb' gonosz indulatok-is nem lágyúlnak engedelmeiségre kényes tartással , hanem keménységes erőszakkal. A' ki azért azt akarja , hogy a' tilalmasra ne igyekezzenek , még abban-is szegdegellye kedveket , a' mellyel más-külőmben szabadok vólnának. Mihelyt valami keveset engedünk , néki bátorodnak 's mérgefednek , mi ellenben el-erőtlenedünk , 's utóllýára aliglan bírunk vélek... Minden Keresztýén Ember , 's nyilván magad-is , eleinten irtózol ,

és

és mennyire lehet, tartóztatod indulatidat, mikor nagy fertelmes bűnre kííztnek: de ha azonban szabadon botsátod az aprókra, keveset gondolsz a' botsánandó fogyatkozásokkal, ha nem-figyelmeszsz az Istennek belső integetésire, és több üdvességes malaszyainak helyt nem adsz; még amaz Öregekben-is nagyokat esel végtére....

Mikor *Marius*, táborával a' *Cimberek* ellen, ment, látván hada-népe azt a' rettenetes, temérdek testű nemzetséget, nem mere meg-átközni véle; mindazon-által helyben maradván, és szemében nézven az ellenségnek, lassan lassan megszoká, a' reszkető félelem hová-továb', jobban jobban néki bátoroda, harmad napra kelvén, teljes vitézséggel reá-üte, meg-veré, 's el-fzéleszté... Hasonlóképpen a' ki Keresztyén Anyátul fzületet, 's Istenesen neveltet; minden haja-szála fel-borxad, mikor csak efze-ágában tűnik-is meg-szegése valamelly fő parantsolatnak, meg-félemlik szívében az előtte-lévő bűnnek fertelmessége miatt. Mindazon-által ha ugyan azon irtóztató tsúnyságot továbbatská tartya szemén, néki fzik, és aprób' bűnökkel mint-egy meg-kerülvén, hozzá közelit; lassan lassan ofzlani fog a' piruló szemérem benne, az ébren kezdett vigyázás el-
szün-

121

szűnnyadni, lelke fürdalási meg-szűnnek, vagy tsak aliglan fogja érzeni tsípdezését. Az után kó-stolással kezdi próbálni, és el-nyelvén első maszla-gát, ortzátlan szemtelenséggel egyszer's-mind néki megyen akár melly bűnnek, 's tellyesen meg-ba-rátkozik véle, se Istennel, se a' mennyországgal, se a' pokollal nem törődven, tsak kedve telhes-sék.

Mennyünk már végére, mitűl fakad ez a' szőr-nyű veszedelem? úgy tetszik a' te szép Letzkéd-bűl, *hogy a' Nemes Emberek nem tartoznak a' virtussal, 's annak gyakorlásával, úgy mint a' bé-keséges-tűréssel, az alázatossággal, a' testi sanyar-gatással, 's a' többivel.* Mert valóban ha meg-törnék magokat, ha fojtogatnák testi vágyódásokat idején korán, ha meg-aláztván magokat, víg ked-vel engedelmeskednének abban, a' mit tőlők ki-ván az Isten, ha érzékenységeket, és vétkes ger-jedelmeket, nem botsátának minden ki-gondolható szabadságra szerte-szélllyel: job' renden volna dol-gok, nem faragnának magoknak Vallást, nem szab-nának kedvek sizerént való törvényt, nem a' mi tetszik, hanem a' mi kellemetes, azt tselekednék. *Nemo repente fit pessimus*, lépve, 's garáditson-ként megy az ember tzégéres gonofzra. Elsőben keve-

keveset agván a' jóságos tselekedetekkel, azután nem fokot törődvén a' fogyatkozásokkal, utób' az apró bűnökkel-is femmit fem, a' míg el-végre azon egy el-tekélléssel, mind a' tiz parantsolatokat lehordaná, ha lehetne. Mint hogy azért, tartozunk elejét venni az illy szórnyű gonofznak, az következik a' beszédből, hogy a' *virtus*nak gyakorlásával-is tartozunk. Tudom Barátom! hogy te, szokásod fzerént, ezt a' kötelefséget a' parasztoknak nyakába veted, én pedig meg-mutam, hogy a' Nemefek nem tsak nem mentek tőle, hanem a' pór-rendnél jobban, 's inkáb' köteleztetnek a' fokszor emlétett *virtus*, és Istenes jóságoknak sűrű gyakorlására.

Előszór: Az Uraknak dolgok 's lelki állapotok síkos jégen jár, tőb' kífztó kísértet seregli eőket, tőb' veszedelem környékezi, hogy-fem azokat, kik alacsonyab' renden vannak.... Kihez képest szűkség, hogy jobban-is vigyázzanak magokra, kémeket küldgyenek előre, magok derekasan fel-fegyverkezzenek, hogy ne árthasson az ellenség. A' paraszt ember e' nélkül el-lehet: búval, gondal tengeti életét, a' bűnnek eszközi 's alkalmatoisági jó-távúl vannak tőle. Eszében fem tűnik, hogy kényefesen nevellye testét, meg-elégli,

ha a' mindennapi kenyérből jól lakhat, vendégségről vendégségre, torkos zabálásra nem igyekezik. Az eő munkátul meg-törött tagjai alig várják, hogy meg-pihenyhessenek, nem hogy fajtalan gyönyörűségre gerjednének. A' kevélység tudni-való, hogy fen-héjaz, a' paraszti alatsonságra nem botsátkozik, nem könnyen tér-bé a' sárból tapasztott gunyókban, nem örömeit fekszik szalmán 's takarózik pokróttal: egy olyan ember azért, a' ki nek minden kintse a' szegénység, vígasztalása a' keserves nyomorúság, a' büszkeséggel fokat nem véthet. Vágyódási szoros környékben vannak, tudni-illik hogy éh gyomrával meg-békélhessen, forró szomjúságát tiszta viznek vihesse, meztelenségét valami rongyal fedezhesse, és a' hidegtől menthesse. Szemein se bé, se ki-nem jár semmi gonosz; egyebet nem lát a' tsendes erdőknél, 's benne a' vadaknál; a' téres mezőknél, 's rajtok a' tsordánál; a' szántó-földeknel, és belőlők kelő veteménynél; a' mi előtte forgolódik, mind azon együgyű ártatlanság. És így vagy nem fér hozzá, vagy nem fog rajta a' gonosz kísértet.

Az Urak dolga, más részről mind azon hartz és vagdalkozás, közepette vannak három hatalmas ellen-

ellenségnek: az ámétó Világ, a' hizelkedő test, az intselkedő őrdög. Eskütt tzimborával rajtok mennek mind a' hárman, és veszedelmesen forgattyák a' Tzimeres-Rendet. A' Világ mesterségesen tündékedik előtte, hol imigy, hol amúgy hitegeti. A' kényesen-nevelt testnek vétkes vágyódási százfelé indulván, kívül belől háborgattyák... A' pokolbéli sátán szépen meg-terítette hálóját, valamerre lépnek, mindenünnen tseltt vetett lábok eleibe. A' fok gyenge ortzák, 's ártalmas képek meg-vesztik szemeket, az édes musika-szó fülöket, az idegen étkek szájok ízit, a' drága füstök szagló erejeket, a' bor szédelgeti fejeket, az egyre-zabálás fel-keveri gyomrokat, és a' fok hamis *principium* meg-fitzamíttya eszeket. E' képpen mint valami kő-várat mindenfelől meg-szállotta a' Fő-Urakat a' fok ellenség, minden különös vétek azon vagyon, hogy testestül lelkestül el-kárhozzanak. Mi mód már benne, hogy az Uraimék e' szörnű veszedelemből ki-fefelheffenek? úgy tetszik, hogy a' bátyák ellen bátyákat kellene eregetni, a' táborra táborral menni, emberséges vitézséggel eleibek rúgaszkodni, a' kevélységet, az alázatossággal, a' bújaságot, a' tisztasággal, a' mértékletlenséget, józansággal, mind addig kerékben forgatni,

Q 3,

a' míg

a' míg vízfő-pironkodgyon, és se most, se utób' ne ártasson. A' szabadságra, és gyönyörűségre vágyó indulatokat egytől egyig lántzra vetni, hogy szolgálai állapottal ahhoz lássanak, a' mire az Urak, Istentől, 's Világtól hivatalyokhoz képest köteleztetnek. Javallya tanátsomat mind az *Erkölcstudomány*, mind a' *Philosophia*, azt tanítván: *Contraria contrariis repellenda sunt*. Hével a' hideget, jóval kell a' gonoszt meg-győzni. Próbákkal tudgyuk azt-is, hogy mikor valamelly erőfeszítést meg-fzorítván az ellenség, már bátyáit dönti, 's falait hágja, minden bizonnyal meg-veszi; ha ben ugyan csak nem emberkednek, és elő-véven minden vitézségeket, az erőt erővel vízfő-nem verik. Reád bízom már Barátom a' *consequentiát*, még valamitske van előttem.

Másodszor: Ha miben, 's mivel vét az alatszon-rend, azzal csak magának árt, senkire másra nem ragad a' gonosz; szinte úgy, mint a' gutaütés, a' melly egy embernél többet nem öl, a' hol kezdődött, ott végeződik a' nyavalya. Ellenben a' Fő-Rendnek vétkei rettentő hamarsággal megszűze terjednek, sőt közönséges gonoszszá válnak mint a' *Pestis*, a' mellynek szörnyűséges áradása egyszer'smind falukat, várasokat bétöltt jajjal.

Ki

Ki nem tudgya, hogy a' köz-nép baráttya a' mai-moskodásnak, kész követője mind annak, a' mit mástól lát, igen utánna jár a' Nagy Urak példáinak, velek mozdúl mindenre, nem különben, mint az forgó-égen az apró sphærák az őregekkel. Aliglan tetízik-ki valami vétke 's fogyatkozása a' tselédes Urnak, azonnal fel-kapja a' szolga-rend, 's úgy hordozza mint a' liberiát. Jól tudgyák az udvarló Inafok, hogy Uroknak mosolygó ortzájától fűg minden szerentséjek, és azért nem akarják meg-búsítani, hanem inkább azon mesterkednek, mint, 's hogy találhassák leg-jobban kedvét. Szépitik benne a' rútat, ditsérik, 's magasztallyák a' gonofzt, és hogy hizelkedésnek' ne tésék lenni, magok derekafan űzik. Ezt látván a' többi: noszfza - rajta-formán, felefen hozzá részelkednek, és hatalmafan szaporodik a' *nem jó*. Más az, hogy afféle vétkek, a' mellyek már a' Nagyságos névvel, és *Nascita*-Nemefséggel kérkedhetnek, inkább tsudáltattyák, hogy-fem útáltattyák magokat; sőt mikor a' gonofz nagy Udvari-fark előtt léptzel, a' fényes pompa miatt jóságnak látszik lenni; mert a' kőtség, szeme, nem esze szerént tészen ítéletet; mind azt, a' mi nagy és tekintetes, jónak tartya: Ennek a' tsalatkozásnak peniglen hol vagyon forráfa?

fa? kitől ered 's fakad, hanem a' Nemeseiktől. Látz-e már a' déli-világosságnál? nem következik-e, hogy a' Fő-Rend mind maga személyére, mind felebaráttjára nézve. inkább köteleztetik a' jóra a' köz-népnél, minthogy őrdög, 's világ többet kísérti eőket a' bűnre, és mikor vétkeznek, nem jár magán a' bűn, hanem tsordával, Legióval, szörnyű botrányozással.

Eleutherius. Uram pihennyél-meg egy keveset, ha kérlek; mert különben meg-szorúl a' mellyed, 's valami kárát vallo'd egészségednek.... Már, ha meg-nyugottál, mondhadja: magával hozza-e az Uri-méltóság ezt a' köteleltséget, hogy szolgaira úgy vigyázzon, mint a' Poroszlók a' rabokra *ex officio*? és mind azokról meg-keltyen néki felelni, a' mit a' szolga-rend valamelly futtomban tselekezik?

Eusebius. Nem, mindazon-által meg-ne öllýék eőket.

Eleutherius. Mitsodát? Tsak el-hítem, hogy nem beszélyz egy általlyában minnyájokról, mert más különben az Urak jussát kevernéd, 's a' Biró eleibe mehetnél. Másodszor íntlek azért, tsendel, 's vigyázva beszély, nem-is méltó, veszedelmes-is, eggyért fokakba kapni.

Euse-

Eusebius. Mit akadozol az egy igétskén ; én azt mondom, hogy ti Uraimék, lelkeket vesztitek szolgáitoknak, és ha ez nem gyilkosság, minden bizonnyal még annál-is gonoszab', akár mit mondgyon a' mi törvényünk felőle, a' Biblia annak tartya.

Eleutherius. Már látom, tsak Káplánykodunk kell a' szolgák körül, mint nem régen N.N. Uram, a' ki nyakába veté a' Cotta-inget, hegyibe a' Stolat, 's ama *textusról* kezdi vala a' prédikátziót: *A Pap a' vízbe esett, hadd ázzék.*

Eusebius. A' röhögés, és tréfa nem ide való Barátom! vontattyák ugyan a' roz úgyet, de, ugyan tsak vesztik; láttam a' conversációkban némelly Urakat, a' kik nem bírván a' beszéddel, 's ki-fogyván *ex merito causa*, bőven adgyák vala elő az efféle haszontalanságokat.... Hadgyatok békét a' Prédikáló-székeknek, lesz másoknak gondgyok reá: mutassatok inkább' othon bősületes rend tartást, Istenes példákat, nagyobb' foganattya is léssen, hozzátok-is illik, kötelelőségtek is meg-kivánnya; leg-aláb' ne lássa a' szolga-rend, és más ártatlanok emez amaz *fertelmességteket*, fázradgyanak magatokon, 's ne ártsanak másoknak. Ha nem akarjátok az Uri *Házi-gazdának*, és jóra való *Vezér-*

R

nek

nek tisztyeit egybe-foglalni, leg-aláb' ne foraszfátok-őszve a' Nemes Embert a' kísértő őrdőggel.

Eleutherius. Ha jól aránzom Eusebi! Te adiglan meg-nem békélsz a' Fő-Rendel, a' míg Eő Nagyságok 's Kegyelmek önnön foglyokat, 's rabokat le-nem öldgyák a' lántzrúl, és helyettek magokat vasban nem veretik; de Atyámfia! az inséges rabság nem olly kívánatos áldás. Nyújtyuk kintsűnket a' szabadságért, de rab-szijat kezűnkre, 's vas-bilíntset lábunkra nem szoktunk vásárlani.... Még egy juta eszemben: arra-is sententziáztál bennűnket; hogy meg-vonnyuk magunkat, udvari kényességgel bánnyunk a' szolgákkal, őszve-gombolván ajakunkat, meg-fe motzannyunk előttök, víg kedvűnket erővel-is fojtogassuk jelen-létekben; vagy pediglen, előb' szépen meg-udvarollyuk beszéddel, mondván: *Hallod-é Inas! kedvem érkezett a' tréfára, legyen jó engedelmeddel: vagy peniglen: Kotsis! fogd-bé mind a' hatot, valakinek látogatására szándékoztam, meg-ne botránkozzál rajta!* akár ki mit mondgyon, nékem viszsza tetszik ez a' dolog, 's annyiban tartom, mintha Inasom a' Palotában maga kényén sétálna, nékem peniglen nyársat kellene forgatnom a' konyhában, vagy-is mintha kotsisomat a' bakrúl a' Hintóba szállítanám,

ma-

magam peniglen hátul űlnék a' lóggóban. *In summa*: gondolom fzerént *theoricè*, *speculativè* keze, lába lehet befzédednek, mindazon-által tettében *in praxi*, tsonka-bonka; mi nem azért tartunk Udvart, 's fogadunk embereket, hogy áhétatoskodgyanak, hanem hogy szolgállyanak.

Eusebius. Hallám! A' te fen-járó bõltseséged tehát arra oktat bennünket, hogy ne a' fzerént élyünk, a' mit *speculativè* józan okoskodás fzerént jónak ismértünk lenni; hanem tsak úgy a' mint meg-kivánnya a' *praxis*, a' fel-kapott gonofz szókás, és így *scientes volentes*, szánfzándékkal nyakra-fõre néki mennyünk a' kárhozatnak. Oh botor kábaság! és egyetemben sárkány tején hízott kegyetlenség! ha olly igen magához édesítette sziveteket a' *Lucifer* fűftõs udvara, ám mennyetek: de meg-emlékezzetek arról, hogy nem szabad onnan vízfza-térni: tsak kívül, 's nem belül nyilik a' pokol ajtaja, mentek mások-is *per praxim*, oda értek, ott maradtak, meg-is bánták, de jaj! késõn: mikor már nem tehettek róla.

„ Ezen szókra Eleutherius meg-haragúvék, fel
 „ 's alá járdogala a' befzéd-szobában egy darabig:
 „ úgy tettzett, mintha bú szállott volna szivére,

R 2

„ és

„ és meg-szorútt volna gondolatiban , azután
 „ eggyet törülvén homlokán, imígyen kezdé:

Eleutherius. Éppen nem szenvedhetem szeges beszédidet , és eme lélek-terhelő Letzkéidet. Megvesztik a' víg kedvet emberben, el-ízetlenétk a' *conversatiót*, igen szorosan bánnak a' szabadsággal: nem hihetem, hogy tetsék az Istennek: merő álmodás, és valamely különös embernek elmeleleménye, a' *melancholiával* mentt elő, azután a' Prédikáló-székből kezdett az irigység felőle papolni; mert én nem egyszer tapasztaltam , hogy tsak azok átkozzák a' kellő tetfző víg életet , a' kiket már el-érte a' *sok Péntek*, és nem arra valók; hogy tsak azok *importunè oportunè*, rágják minden ember fülében a' *virtust*, a' kik, vagy megúnván a' latorságot, vagy *három lábra*, 's két pár szemre szorúlván, tehetetlenek még a' gonoszban is. Ezek az ag-rókák kerülik a' Nemes Embereket, és a' Világ Nagyságosait magok rámajokra akarják feszíteni.

Eusebius. Halgass beszédemre Barátom! nem háborgatlak, még Ura vagy a' mondott *practicá*-nak, tudom, hogy fenki közülünk új Vallást, új törvényt nem támaszthat. Nints erőnkben 's hatalmunkban a' Hit-faragás, annak ágazatit fe ide, fe

se oda nem tekerhettyük, tzikkelyeihez tóldalékokat nem tehetünk.... A' mit elő-hoztam, azt *ujjombúl nem szoptam*, a' *Humoristák* szédelésétől mentt vagyok, az irigységre nints okom, álmokat nem hüvelyezek, minden szavamról a' való-igazsággal, a' józan észszel, a' nyomos okokkal, a' Világ bizonyította példákkal tanátskoztam, ha miben hazudtam, vesd szememre, verd torkomba; ha pedig nem, mit győtrődöl? miért indulsz-meg annyira beszédemen? Nem minden fzerelmes hizelkedés használ a' betegnek; olly jó vélekedésben vagyok felőled, hogy nyavalyádban félre-tennéd a' tárkony-mézet, ha meg-ártana, 's űrmős italokat vennél-bé, ha hasznokat ézenéd.

Eleutherius. Kétség kívül, tsak az hogy nem örömeft veszttem szabadságomat, a' kalodához nem szokott testem, a' szolgai alávalóságtól irtózom: más felől a' lelki-isméretemmel sem akarnék pörben szállani, vagy pedig ujjat vonni az Istennel. Láfuk azért, ha valami bősületes móddal meg-békélhetünk.

Eusebius. Mi juta eszedben? alkura akarsz lépni Teremtőddel, 's tsak bizonyos okkal, móddal szegődni szolgálattyára? tudni-illik: hogy megne bántódgýék a' szabadság, hogy kedvén marad-

gyon gonosz természeted , hogy nem a' mint Istennek tetszik , hanem te akarsz , úgy élhesz. Hadgy békét ezeknek Te nyomorútt férgetske! nem tehetsz-fel a' mindenható Istennel, a' mit eő parantsol, annak meg-kell lenni.

Eleutherius. Igen-is annak, a' mit parantsol: Vedd észbe, mi köztünk nem vala kérdés *de jure*, hanem *de facto*, nem arról : meg-parantsolhatta-é az Isten azon aprólékokat, a' mellyeket te emlegettel, hanem arról, ha vagy-on-é parantsolat felő-lők 's irántok, vagy nintsen. Ama' te keresz-tel-jóságokrúl, és a' vétkekrúl vetekedtünk eddig, hol-ott alig tudgyuk, mi légyen egyik-is, másik-is. Mert a' mit *egy Ország* jafol, arra a' *másik Ország* átkát mondgya, a' miért az embert Londrában meg-égetik, azért mást Romában meg-ajándékoznak. *Lacedemon*-Városában *virtus* vala, ha ki titkon meg-kerülhette, 's vérét vehette ellenségének, a' ki pedig elég fődelet nem talált gyilkosságának, azt meg-büntették. Némelly idegen Tartományokban Istenes jószág fel-hapfolni, 's nyomorban hordani a' meg-hólt Atyafiak testeket; véték ellenben, 's nagy-is rothadásra, és a' férgek eledelére engedni.

Eusebius. Ebből már mi sül-ki?

Eleu-

Eleutherius. Azt akarám ki-hozni belőle, hogy a' *virtus*, és *vitium*rúl tsak úgy tefzünk ítéletet, a' mint nevelkedtünk, vagy pedig a' mint különös agyaskodással (*il capriccio*) akaratoskodunk, jól-lehet ofztán idővel a' *politica*, és közönséges erkölts magok petsétekkel hitelesen megerősítik bennünk egyikrúl-is, másikrúl-is a' vélekedést: mert más külföldben ugyan azon dolog hogy lehetne jó erkölts egy tartományban, és gonofz másban? A' Pápifaság Olasz, Frantzia, Spanyol-Országokban *Orthodoxa* - Vallásnak tartatik lenni, Angliában, *Heterodoxa* tévelygésnek. Tengerentúl a' *bőjtölés*, és *nőtelenség* érdemes jóságok, a' mi Szigetünkben, 's a' mi népünknel kiváltképpen a' *nőtelenség* híváság, kép-mutatás. Es így mint-hogy a' jó nem mindenütt jó, a' gonofz nem mindenütt gonofz, hanem egy tartománybúl a' máfikba bújdosván, változik; úgy tefzik, hogy tsak a' *persvasió*túl függ a' dolog: való az-is, hogy fokakat tsak az *interesse*, 's meg másokat a' bevett szokás, vagy külső hatalom - erőszak kífzt bizonyos erköltsre. Vagy talán azt-is mondhatnánk, hogy az emberi nemzetben a' lelkek, és a' lelkekben az ész nem egy néműek, hanem *specie* diffe-

differunt, és innen származik a' *jórúl* és *roszról* különböző vélekedésünk.

Eusebius. Mélyen böltsen beszélgettél, kőrmősen óltalmaztad a' *Libertinismust*: de vallyon miért nem zagyváltad őszve-'s egybe a' Vallásokat-is, a' mint a' jó, és gonosz tselekedeteket.

Neander. Nékem úgy tetszik, hogy az Uram a' Vallásokat-is azon úttal derekafán fel-keverte: mert ha a' *virtus* és *vitium*, a' jó és gonosz azon egy állapot, és csak fzerentsére némelly tartományokban ditséres név alatt fen-forog, más tartományokban büntetés alá vettetik; az igaz Hitről, és hamis szakadásokról-is ugyan azt mondhattuk. Es így Eleutherius Uram a' *Muffi*-Vallásán-is Constantzinápolybul szépen el-ballaghat a' *Mahomet* Paraditsomába.

Eleutherius. Isten ne adgya! el-kárhozna lelkem.

Neander. Talán nem, mert a' Törökök azt tartják, hogy a' Török-hit jó.

Eusebius. Uram! már meg-eléglettem, ne befzély többet a' Hit dolgárúl, az Anya-szent-egyházról, a' Vallásokról; bűdös dögös lehelleted, féltem az igazságot, 's az Evangéliumot.

Eleu-

Eleutherius. Ha úgy vagyon, Isten hozzátok; azon kívül-is vagyon még valami dolgotskám. Azonban arra kérném az Urakat, hogy más alkalmazhatósággal az efféle ízetlenségeknek békét hadgyanak.

Ensebius. Meg-tselekefszűk! tudgyuk szád ízit: beszélgetni fogunk a' Magyar, és Frantzia borokrúl, a' Menyetskékrúl, a' vendégségrúl, de ám akkor, mikor megint fel-támad *Epicurus*, és ezek hozzájok fognak illeni a' bõtsületes Nemes Emberekhez.

Eleutherius. Uraim! Isten velünk: el-kell mennem.

Ensebius. Imé Neander! előtted a' képe, ki, 's mi légyen Eleutherius. Vallyon lehet-é nálánál ostobáb', vakab', bolondab' ember a' földnek kekségén? jádzik a' lelkében járó dolgokkal, neveti maga veszedelmét, szántszándékkal oda adgya tserében örök üdvességét a' parányi földi gyönyörűségért. Oh hagymáz, mellynek az ég alatt nints mássa! Vannak, vannak Tárfai, a' kik véle egyetemben postán rándúlnak a' kárhozatra, és el-akarják erővel hitetni velünk, hogy igyenes úton mendegelnek a' mennyország felé!

Neander. El-ne felejtse a' többit: nekem azonban az juta eszemben, hogy talán nem helyes gondolatokat forgatnak a' más Világrúl, minthogy ebben olly bolondúl élnek: talán azt vélik, hogy lelkek füstbe mégyen hóltok után, 's tsak úgy fújják-ki, mint a' barmok, és azért töltik, költik napjaikat bestia módon, a' mig lehet.

Eusebius. Ki tudja, ha nem. Es pedig ezek azok a' Nemes Nemzetes nagy érdemű, 's méltóságú Személyek, a' kikben feneketlen a' bőltesség, őrvényes tenger az okosság, meg-szorúlt minden-féle tudomány. Azokat átkozzuk-e már, a' kik eőket nevelték, vagy peniglen magokat, a' kik meg-nőtt emberi korokban sem tudnak eszekre térni, hanem tzerimoniás késérettel mennek a' pokolnak ajtajáig bátran, vígan, mint-ha femmi fem vólna? De ennek hadgyunk békét, hanem inkább' szerelmes Neanderem! minthogy eők nem akarják hasznát venni Istenes üdvességes intésünknek, mi tanullyunk a' bolondságból, és szedgyünk gyűmőltset e' szörnyű példákbul. Maradgyanak magoknak; a' mint keresik, úgy talállyák: az eő különös vétkek, 's veszedelmek né-

nékünk nem árthatnak ; mert a' mint a' jutalom,
úgy a' büntetés , el-nem válik a' Személytől.
A' többit ha úgy tetszik , bízzuk hol-
napra.

V. K Ö Z - B E S Z É D.

Ugyan azon Materiáról.

HAza érkezvén Eleutherius, nagy búban és gondban merüle a' tegnapi *discursus* miatt. A' furdaló *kis bíró* a' lelki-isméret haragos pörben szálla véle, eleibe veté bűneinek Laistro-mát, és kemény szám-adásra kísztí vala. A' jámbor mind eddig el-szenderedvén lelke dolgában, még hírét sem hallotta, melly *fájdalmas* legyen, mikor embert belül tsípi a' gonosz, és szíve gyökerét rágják az el-követett fertelmességek. Lelke febeivel semmit-sem gondola, keserves panaszira nem figyelmezett, sőt mind addig kínozta, 's fojtogatta, hogy már se a' gonosztúl írtózását, se a' jóra-való vágyódását nem meré ki-nyilatkoztatni, 's mutatni, mintha benne sem lakott volna, hanem Indiában bújdosna.

Kihez képest nem tudá, mire vélni hirtelen támadott gyötrelmeit, és lelke szorongatását. Elein-
ten

ten Eusebiust vévé gyanúban, mintha valami bu-
bajos ördögöséggel meg-kerülte volna, és már
*Theologusok*ért küldé, hogy vélek tanátskoznék az
Exorcismus irántt, imigyen okoskodván magával:
vallyon miért nem lehet olly ördögöt szólítani
pokolból, melly a' félelemmel kínozzon, hol-ott
némelly maszlagos italokkal olly ördögöt támaszt-
hatunk, a' melly éjjel nappal, fzerelemmel győ-
tődjön. Azután meg-törle homlokát, 's észbe
vévé, hogy tudatlan ördög volna azon, a' melly
embernek lelkét jóra ébrefsztené, 's üdvességes fé-
lelemmel rettegtetné.

Azon-közben jól-lehet Eleutherius jó észére
tére, mindazon-által *akarattya* nem akara lágyúl-
ni. Ez a' *Potentia* vagy lelki-erő, tudni-illik az
akarat magában *vak*: a' jó, és gonosz között
nem tud különbséget tenni, de még-is gyakorta
negédefen meg-kívánnya az Uraságot, és paran-
tsol; hol-ott az *okosság*-dolga, és fáját jussa volna
a' *gubernium*. A' gonosz indulatok, és vágyódá-
fok hozzá barátkoznak az akarathoz, és mind ad-
dig kísztik, a' mig részekre bírják. Ettől száрма-
zik, hogy nem ritkán előttünk vagyon a' jó, és
még-is a' roszszan kapunk.

Eleutheriust szóllatlan gyermekségétől fogva roszszúl nevelték, fel-serdültt iffiúságában-is megkezdé kóltolni a' feslett szabad életnek lépes-mézét, rázta a' fejét mind annyiszor, valahányszor az üdvesség, az igaz Hit, az Isteni jelentések dolgát emlegették: tselédit hogy a' tisztes bősületes erkölcsökhöz alkalmaztatta volna, éppen nem.... Akár mit hozott volna-elő a' józan értelem, és okosság, mindgyárt a' gonoszszal már tzimborás akarát ellenek támada, ide felé rángatá Eleutheriust, 's erőn erővel el-hiteté véle, hogy vagy nem úgy vagyon, vagy leg-aláb' rosz a' szándék, a' mint most-is rajta történe. Nyilván láttya vala, hogy helyesen beszél Eusebius, és győzhetetlen igazságokat hoz-elő, de még-is a' *Nem akarom* Eleutheriusban nem a' nyomos okoknak tulajdonítá, hogy nem bírhatta vélek, hanem annak, hogy maga nem szokott az efféle hartzolásra.

Imigyen tsalogattya, 's biztattya vala magát Eleutherius még egy darabig a' gonoszfira; mindazonáltal tántorogván, nyúghatarlankodván, 's búsulván, azonközben valami erőt és bátorságot vévén a' lelki-isméret benne, panaszra 's pörlekedésre fakada. Eleutherius ellenben hogy le-tsillapitaná, vagy-is inkább' ujjab' ki-adna rajta; más beszéd-

szédre igyekeze Eusebiussal: de már nem bízván erejéhez, 's ügyéhez, kettőt választá jó-akaróiból, egy *Prókátort*, és egy más *Udvari Embert*. Esze elég vala mind a' kettőnek, bátorsága nem különben, kivált-képpen mikor az *Isteni félelem*, 's áhétatofság ellen kell támadni. Kihez képest jól elintéztén dolgát Eleutherius, derék ki-menetelét várta: minthogy Prokátor Uram jól forgatá nyelvét, az Udvarnok peniglen a' kardot, amannak *botskor-bőr-ortzája* nem könnyen pirúla, ennek peniglen nyárfatskája ritkán hibáza.

Más nap reggel hivatalos vala Eusebius Eleutheriushoz köz-beszédre, kihez képest Neanderrel kezdett *discursusát* továbbra halasztá. Ajánlása szerént azért meg-jelene Eleutheriusnál, de tsak magát az Afzszonyt találá otthon, a' melly annak rendi, 's módgya szerént szépen fogadá, 's marasztá, a' míg Ura meg-térne.

Ez az Afzszonyság, Londrai egy igen maga kedve-kereső Dáma vala, reggel jó darabig a' fedeles-ágyban a' pelyhék között nyújtózott: ezt meg-útván, a' tükör eleibe méne, 's véle tanátskoza egész délig. Estve felé vagy udvaroltatta magát az Uri-Vendégekkel, vagy hintóba üle mások udvarlására: az eő szándéki foha nem jártak egy nyom-

nyomban az okofsággal; nyelve peniglen mind efze híre nélkül pörgött. *In summa*: jegyben lépven a' Világgal, gondolatit csak a' föld színén jártatta; a' jelen-valókra függesztette tellyes elméjét, a' jövőendőbéliekkel egy tseppet sem gondolt.

Egynéhány elől-járó tzerimoniák után, így kezdi vala a' beszédet Eusebiussal: Uram! ha szabad tudnom, mi történt tegnap Uramon? nálatok hadta minden jó kedvét, reám nem vethet, jó darabig *semmi tû nem volt köztünk*: nem reménleném, hogy eret vágtatok volna!

Eusebius. Távul légyen jó Afzszonyom! az én kardom tsendesen nyúgszik hüvelyében, a' minthogy el-is múlt már nálam a' verekedésnek ideje.

Dáma. Nyilván tehát vérét vettétek erfényének? ezt nem örömeft látták fokban, sőt, ismerek benne, a' kik job' kedvel vesztenének hét latot a' piros vérből, hogy-sem egy latot az ezüsből. És hogy ki-mondgyam: az én *Társom* olly természetű: jó kedve, 's pénze nem mészsze járnak egymástól.

Eusebius. Afzszonyom! beszéddel mulattuk a' dellyesti órákat, nem játékkal; úgy vélem, attúl komorodott-meg, hogy nem mehettünk alkura né-

némelly *punctum*ok iránt , a' mellyek a' kérdésben valának.

Dáma. Ritkaság, meg-vallom, mert mi magunk között éjjel nappal eleget beszélgetünk, és pedig vélte, vagy soha sem egyezhetünk-meg; hanem mint a' két-fejű sas-madár két felé tartunk, ki-ki maga vélekedésével; mindazon-által még eddig semmi epét nem találtam benne; fzeléd mint a' házi-galamb: kedvét nem vesztí, engedelmes, uj-jaimon forgathatom mint gyűrűmet. Kétség kívül azért szeges beszédekkel portáztatok egymásra, és szeretném tudni, mi háboríthatta-fel.

Eusebius. Arrúl vala a' beszéd-kérdés közöttünk; tartozik-e a' Nemes-Rend a' *virtussal*, és jószágos tselekedettel? nevezet szérént pedig ama' parantsolattal: *Eftote perfecti*, tekéltetefek legyetek? Eő kegyelme azt mondgya vala, hogy *nem*; és nehesztele reám, hogy ki-támadtam az Évangyéliomnak óltalmára.

Dáma. En nem avatom magamat a' férjfiak dolgában; ám eők láfsák, mire kötelesek. Hahem azt mondom, hogy az Isten az efféle nehéz parantsolatokkal ingyen sem intéz a' Dámákra; mert tudni-való, hogy a' mi *complexionk* tsupa gyengeség, nem termet tfigára, kínra. Mi örő-

T

mest

mezt kényünk kedvére éllük életünket. Az arany-érdemű-szabadság a' mi fzerelmes kintsünk, ellenben a' leg-kisseb' erőszak-is esküdt ellenségünk.... Még a' nevét-is gyűlölöm a' Parantsolatoknak, 's mihelyt a' Törvényt emlegetik, már győzhetetlen kísértetek intselkednek szivem körül, hogy valami úttal meg-szeghessem. Látván azért a' bölts Isten gyarló pitzin erőnket, és egy szóval, hogy nem vagyunk arra valók, talán nem akarta nyakunkba vetni a' parantsolatoknak terhét.

Eusebius. Nem tudom, véték-é véle, vagy nem, ha azt gondolom: hogy az Aszfzony-is holtta után fok felé fzándékozik, és réfzes kíván lenni más Világon az Istennek ditsőségében, a' mint e' Világon gyönyörködik az eő szép alkotmányiban.

Dáma. Igen - is tartom közömet hozzá, hogy mind ezen, mind a' más Világon bóldogul legyen dolgom. El-fe hiteffe az Ur magával, hogy *Japoniában* fogantattam; tudom, hogy vagyon Istenem, és az eő fzíne látását óhajtya lelkem!

Eusebius. Nints már kétségem benne, tsak az, hogy eme' mindenbül ki-öldött arany-érdemű szabadság mellett, illy kényes gyengeséggel nehéz oda jutni. Vallyon mint találljuk-fel az Istent,
ha

ha nem keressük? mint megyünk ki-múlásunk után a' Hívek ditsőségében, ha tellyes életünknek rendiben, a' Hívek úttára, a' jóságos tselekedeteknek ösvényére nem akartunk lépni? A' mi Szerelmes Üdvezítőnk el-hitet bennünket, hogy a' Mennyeszónak országos útja *szoros, és darabos*: vagy de talán az Afzszonyom másra, 's jobbra találtt, és bé-hunyván szemeit, hat lovas hintóval igyekezik Londrából a' Mennyei Jerusálembe.

Dáma. Miért nem kengyel-futókkal, és társzekerekkel? Tudhatfza bősületes Vendég! hogy én az eő szent akarattját a' Bibliában keresem, és jelen-létét a' Templomban.

Eusebius. Keresi-e az Afzszony erköltkivel, és tselekedetiben-is? Mert bátor úntig forgassuk a' Bibliát, azzal nem üdvezülünk. Tsak el-hittem azt-is, hogy fokban *jajt* mondanak a' pokolban, a' kiknek néha Vasárnap ezekben jutott, hogy a' Templom-felé mennének.... Halhatta Afzszony-ságod gyakrabban, hogy fok afféle gondolatok fordulnak-meg szivünkben, 's tselekedetek kezünkön, a' mellyek magokban fe jók, fe gonoszak; mindazon-által érdemesebbé válnak a' jó szándékkal akkor, mikor tudni-illik vélek tetszeteskedni akarunk az Istennél, és az eő tisztességére fel-szen-

tellyük... Hadd találjak annyi grátiát az Afzfzonymál, hogy módgyát, rendit láthassam maga ebbéli reggeli fel-ajánlásának, és Istenes érdemes jó szándékinak.

Dáma. Még eddig nem érkezett kedvem a' gyónásra, nem-is egy könnyen adom nyakamat az efféle iga alá. Ama' nem tudom *fel-ajánlással* érdemeskedő tselekedetekhez, hasonló-képpen fe szándékom, fe közöm. Ki ne tsudálná pedig, hogy az Ur szivem fenekére akar látni, és lelkem titkain vizsgálódni.

Eusebius. Tőb' kívántatik, és más hely a' gyónáshoz. A' lelki Atyák dolga, nem hivatalom. De bátor volna-is; inkább' vesződném a' fene orofzlányokkal, hogy-sem az efféle *válogatott szentséggel*. Azonban helye nem lévén szép kérésemnek, lássuk, mint aránzhatom magam a' dolgot, ha nem ellenzi az Afzfzonym.

Dáma. Szabad az Ur véle, ha nem szánnya fáradságát.

Eusebius. Ugy tetszik azért, e' lehet mássa egy valamely Londrai Dáma reggeli szép ahétatoságának: En Uram! 's én Istenem! Te tudod, hogy szeretlek: ne vétsek most egyfzer véle, ha a' Világnak szentelem mái napi minden tselekedete-

te-

temet; mert meg kívánnya. Fogadom, hogy legkisebb imádsággal sem búfítom az egeket. Tellyes gondom az lészén, hogy valami gond miatt ne fájjon szivem. Vontt-aranyban takaródzóm földig. Kintseket-érő gyöngyökkel terhelem nyakamat, 's kővekkal ujjaimat: akár mire jussanak szerelmes magzatim: bátor vasban verjék-is Uramat, hogy pompámról adózzon. Terétett asztalom semmi héával nem lészén, tsak el-ne hadgyon az *appetitus*. A' kényes falatok aprétásában ha lehet, az elégnél-is tovább' igyekezem. Ebéd után vagy szoros lészén házam a' vendéggel, vagy mások látogatására mégyek. Az Uri tárfaságot tartani fogom nyájas beszéddel, és ha kedvem érkezik, alkalmas kárával-is a' *szeméremnek*, és felebaráti szeretnek. Estve felé szokásom szerént friss szellővel legyeztetem magamat, hogy könnyeb' testel meheflek a' tántzra, és comædiákra: hol-ott kedvemet talállya, a' ki keresi, 's meg-érdemli. Nem tiltom szivemet azoktól, a' kik az én ritka *virtusim*at tekintetbe véfzik, és módgyával magasztalják. Mind ezeket én Istenem! igaz szivem szándéka szerént, néked bé-mútatom, &c.&c.

Eusebius. Ha úgy vagyon, meg-vallom, egeket hasogató imádságra tettünk szert, mellynek

olly jó hasznát vehettyük, mint *Cain* az eő áldozattyának, átkot, véletlen halált, kárhozatot... Hogy peniglen ez légyen szakasztott képe tegnapi's tegnap-előtti maga fel-ajánlásának, azon magatirkos szive-járásihoz képest legközzeleb' tudhattya az Afzfzony. A' környék útszák, és szomfzéd paloták úgy tsendülnek felőle, hogy derekasan késett párálló nyofzolyájában, nem tudott el-válni a' tükörtől, semmi sem maradott hátra a' pipeskedésben, nem kéméllette a' kényes tsemegéket: telhetetlen vala a' tántzban, a' musikában, a' játéokban. Hangos nevetéssel, zajos trétséléssel töltött alkalmas órákat. Horgászott, halászott úntig mindenféle hívságban. Es (szeméremtől-é, vagy mitől) nagy ortza pirúlással, és szertelen felhevüléssel tére haza némely szivéhez gyökeredzett kedvesitől. Többet nem mondok; hanem a' ki így keresi az Istent, soha napján talállya-fel: a' ki így igyekezik a' tfillagok közzé, méllyen süllyed.

Dáma. Többet nem mondok? szinte eleget mondál Uri-Vendég! és noha talán más választ érdemlenél, elégedgyél-meg azzal: *Tégy róla, habánod.*

Eusebius. Ejthetünk ilyeneket... Hanem vette-é Nagyságod Szent Pál Apostol levelét? azt írja:

irja: *A' melly Afzszony a' gyönyörűségek után láz-
zadott, holt-számban vagyon.* Az-az külső lát-
szattya szerént ugyan jár, 's kél; de vólta-képpen
nem él, minthogy nem élleszti belűl a' Szent Lé-
leknek malasztya; következendő-képpen örökkőse
nem lészzen a' mennyei ditsőségnek.

Dáma. Meg-esnék benne, ha én elevenen
élvén, már meg-hóltam vólna. De tudom, mire
értsem: mondhadíza azért *fogadatlan jó lelki gond-
viselőm!* nem öltözhetünk-é mi Uri-Afzszonyok
pontzion-színben, vagy tengeri-zöldben, a' nél-
kül, hogy valami fzeplő meg-ne esse az ártatlanság-
nak tizta fejr kőntőset? Iszonyú kínokra hur-
tzolnak-é azért bennünket, hogy meg jelentünk a'
játékos *Theatrum*okon? Ehen szomjan fizetünk-é
mind örökkén, hogy kedvünk szerént találtunk
ebédleni? nem bódogúlhatunk-é más Világon, ha
ebben keresztre nem feszittyük testünket?

Eusebius. Méltó hallani szavait Űdvezítőnk-
nek ebben a' dologban: *Jaj, úgy mond, a' gaz-
dagoknak! jaj azoknak, a' kik gyönyörködve
töltik, költük napokat! jaj még azoknak-is, a'
kik nevetnek!* Az Afzszony kintsekkel bír: drá-
ga ételek közt kényeskedik: tsúfra tréfa-nevetésre
űti felebaráttjában még a' jót-is: dolog azért, ha
rajta

rajta nem fog száradni Údvezítőknek átka ; mert más Világon nem fogadgyák Ábrahám kebelében azokat , a' kik ebben a' Dús-gazdaggal mind a' három jajjal bélyegefnek.

Dáma. Tsak mérge dből hordod reánk a' Bibliát : mi nem mind azon Lázár bírja a' Mennyekek-Országát... Akár kire tellyék azért a' sűrű jaj, én azt merem mondani, hogy még Nagy-Pénteken sem bűn ebben az Országban bűtsületes játékra menni : egyetskét kerülni a' tántzban : frífs kőntősben járni : Uri módon lakni : és némely alkalmatossággal el-mofolyodni.

Eusebius. Magán ugyan , ha más gonofszal nem kőzős , egyike sem bűn : mindazon-által egy tsomóban vévén , fele sem ártatlanság... Mi nem szabad minékünk Keresztyéneknek tsak kedvünk szerént ilyen mire élni a' Világot , a' győnyőrségekből olvadozni , tellyes életünket puhán mőlatni , henyéléssal vesztégleni , űdvefségünk dolgát félre tenni , az Istennel , 's Istenes jóságokkal ingyen sem aggódni.. Mire mutat az *Írás* , mikor azt mondgya : hogy magunkat *meg-tagadgyuk : tőrnőnk : szenvedgyőnk : sőt győlőllőyőnk lelkőnk* ? .. Vagy talán mind azon *nulla*-betűk , és vak-tzifráczek az Evangyéliomban ? semmi-képpen , 's egyáltal-

tallyában nem-kedves Aszfzonyom! hanem üdvességes szükséges ébrefztések. Nem azért ment *jegyben* az Istennek szerelmes Szent Fia az emberi természettel, hogy mi a' Világgal meg-ölelkezzünk... Nem azért fanyargatta magát hofzfű böjtöl a' pufztán, hogy mi egyre tobzódgyunk... Nem azért szenvedte a' gyalázatos mezítelenséget, hogy mi a' kevélység eszközivel puffadozzunk... Nem azért hurtzoltatott gyalog, és mezét-láb a' 'Sidó Sinagogának Naggyaihoz szám-adásra, hogy mi tsergő, tsattogó hintókkal járjunk a' paszítárúl a' comædiákra. Nem azért némúlt-meg a' kegyetlen hohérok kezei, és a' kínoknak keservei között, hogy a' mi hahotánkkal, tombolásunkkal zengjenek, rengjenek Palotáink.

Nevezet szerént a' mi a' *Comædiát* illeti, ha mikor erköltsre tanít, és tsendefen jár; nem tilalmas. Mindazon-által egy végben három-százat hallani, a' hol a' szem-is akad tsúnyára, a' fül-is hall lustoft; írtóztató botránkoztatás. Ki fok himes trágyás igékkel mulat a' *theátrumokon* (legaláb' Angliában) az *Atheismus*, és ezer más gonosz, hogy el-végre valamitskét tseppentheffen szivünkbe mérgéből! Osztan a' szoros ülések, állások, az öldalló szem-intések, udvari mosolygások,

szerelemes hízlekedések között kívül, belül szűzen maradni, vajki nagy dolog!

A' *Musikáru*, a' *Tánczru* azt mondom: valami szép nótára meg-ereszteni gyenge szavát únal-miban, vagy mikor tellyes karral fel-zendül a' Musika-szer, eleibe ülni; egy két Frantzia *Menuet*-tel, avagy palotás-tánczal ki-tenni magáért, még nem bűn: de amabban mind csak a' *Venus* fattyát emlegetni, 's maga szerelmében tüzet rakni szíve alá, vagy peniglen a' tánczikát ártalmas tekéntettel közleni, 's forró meleg tsókokkal végezni, bezeg bűn!

A' tisztes bőtsületes ruhát elő-venni a' szegru, a' színt néha változtatni, hasonló-képpen tellyes illendőség. De módot benne nem találni, ezer-féle képpen viszfálnai haját, festeni ortzáját, a' bubok vitorláit, 's tífkes készületit délig el-nem végezni, páva-hofzfán eresztetni a' ruha-farkot, ki-ülő göggel, fel-gombolt ajakkal, reszkető láb-bal léptezni; ha fokak kedvéért tselekeszfűk, *taval* kevélység volt. Ha csak egyért másért, el-hiteffe magával, hogy *ma-is* Házasság-árulás.

Még e' kevésre vigyázzon az Afzfzony! de úgy, hogy más fülén ki-ne rőppentse. Tapasz-talván tudgyuk, hogy még a' jóban nem gyengén gyű-

gyűkeredzett Kerefsztyén Bajnokok-is , a' kik talpon virradnak , szüntelen , és gondos figyelemmel vigyáznak magokra , keményen tartják testeket , kerülik az emberi tárfaságot , zabola alatt hordozák vétkes indulattyokat , semmit , semmit sem engednek a' gonoszra ingerlő érzékenységeknek , mondám , ezek néha tsak 's tsak alíglan óltalmazhattyák magokat a' büntül : mint lesz tehát azoknak a' dolgok ? a' kik az ellenség táborában mélyen aluszni , eleikbe mennek a' kísérteteknek , meg-barátkoznak a' tsalárd Világgal , kereften keretik a' gyönyörűséget , a' fok étellel , 's itallal néki tűzesítik a' gonosz vágyódásokat , henyéléssel , vesztéglő hivalkodással helyt , 's okot adnak az ördögnek az ostromra . Egy szóval : a' leg-veszedelmefeb' próbákra ki-szánnyák magokat *Imádság* , *Alázatosság* , *Isteni félelem* , és minden más egyéb üdvességes óltalom nélkül .

Dáma. Minthogy már mindenbül ki-forgatfz bennünket ; tiltod a' nyájas tárfaságot : pad alá hányod a' tziprát : el-emeled az asztalokat : le-hordod a' játékos házakat : ketté szakaszod a' páros tántzot : éj-félkor ki-verfz az ágybúl : morgolódol a' testünket nyugtató pihenés ellen ; leg-aláb' adgy munkát kezűnkre : hoz lent , kendert , pergő

rokkát... Felelek, hogy 24. óra alatt egy Dámát sem találsz *Londrában*, együl eggyik mind kibútsúzik, és addig bújdosik, a' mig két szeme lát.

Eusebius. Isten ne adgya! tsak a' Városban maradgyon az Afzsfzony! othonos lakással sem rosdafodik-meg. Kin veszedelmes szelek járnak, felkaphattják, 's el-tova ragadhattják. Tőlem ne félljen: nem szándékom, hogy Nagyságos Afzsfzonyomat a' fonó-leányok közzé szegődtessem, hogy szősz rágjon, 's orsóra fonalakat nyujtson. Noha ugyan (azon *Eva* unokája lévén) reá-is maradott valami a' Paraditsomi átokból: de mégis váltya valami külömbség a' Dámát a' munkára termett szolgálótúl... Azt kívánom egyedül, hogy igaz Dáma, és egyetemben igaz Keresztyén Afzsfzony-is légyen, nem tsak ahhoz, hanem ehhez képest-is vífellye magát... A' mit eddig roszszúl varrott, azt fel-kell fejteni: szerezni, a' mit eddiglen gyűlölt, és gyűlölni, a' mit szeretett. Az Afzsfzony nagy baráttya vala a' könnyű kedves életnek, és mindentféle hívságnak, ennek utánna ellensége légyen: gyengén nevelte, kényesen tartotta, 's tsak-nem balványúl imádtá önnön maga testét: hadgyon aláb' benne, okos mértékkel nyúj-

nyújtogasson néki hol-mi szükségre nem zabálásra valót; tovább' szolgál, 's kevesebbet kátzérkodik. Maga udvarát szedgye, vegye jó rendben: értékénél, 's érdeménél fellyeb' ne héjazzon: szerezzen, ne tsak költsön; takarjon, ne tsak ontson: Elvégre szermes gyermeket nevellye Isteni félelemre, tisztos bótsületes erköltsre, gyámolítsa-elő, 's erősítse a' jóban maga szép példáival, a' mint egy Uri Afzszonyt, 's édes Anyát illeti.

E' szókra a' Nagyságos Afzszony nagyon kezd neheztelni: de minthogy azon szempillantásban reájok nyittya vala az ajtót Eleutherius, egyebet nem mondott, hanem mérgében fére lépe.... Eleutherius azon közben kezét fogván Eusebiussal mentegetni kezdé vala magát, hogy szavának nem felelhete-meg. Igazán meg-valván, hogy harmad magával készüle ellene a' minapi hartz dolgában; de az, hogy kellemes Tárfoakra nem akadhatott.

Eusebius azt felelé: Uram! hadgyunk békét az efféle vetekedésnek: Igaz szivem szándéka szerént a' mint leg-jobban tudtam, úgy beszélttem a' dologhoz; ha nem hiszed, vagy jó néven nem veszed, nem tehetek ellene: ki-ki maga magának Ura marad.. Hol egyrűl, hol másrűl még tar-

tott a' beszéd köztők jó darabig : azután Eusebius bútsút vévén, maga házába tére. Más' napra kelvén: Neander látogatására méne, 's így folytatá Első véle kezdett Beszédgyét.

VI. K Ö Z - B E S Z É D.

Eusebius *oktattya* Neandert *a' felebarátunkat* néző *Kötelefségekről.*

E*usebius.* Két-felé ágazodik a' Keresztyén Embernek Hite-béli kötelefsége: egyik ága az Istent tekinti, mellyről fellyeb' már volt beszéd köztünk; a' másik felebarátunkra mutat. Erről-is azért, ha úgy tetszik, a' mig tart az időben, mondgyunk valamitskét.

(1)

S*Zereffed felebarátodat mint tennen magadat, az* vagy a' törvényben, hol-ott el-hitett egyetemben az Ur bennünket, hogy nints más bizonyosab' jele az igaz Keresztyén Embernek a' *szere-
retet, 's egyyeségnél.* Az első Hívek, mi régi jámbor Eleink, igen meg-tudták bõtsúl-
ni ezt a' *virtust*, úgy éltenek magok közt, mintha csak
egy

egy szív, 's egy lélek lett volna benne. A' Pogányok nem győzték eőket tsudálkozással ; és jól lehet gyűlölték, üldözték Vallásokat , de még - is ditsérték a' tűrő , szenvedő , egymás hasznára iparkodó , igaz jó-akaratot köztők , meg - valván 's bizonyítván , hogy tsak a' Felséges Istennek hatalmas titkos ereje édesíthette illy tsendes egyyet-értő békeségre ezt a' más külföldben fok ellenkező természetekből , és nemzetségekből - álló Népetskét.

És pedig hogy az *Amor proprius* , tsak magára tekintő , 's tulajdon hasznát leső szívet félre ne értené ezt az ígét : *felebarátom* , mint a' 'Sidókon meg - történt , a' kik tsak rokonira , attyokfiaira magok nemzetségekre magyarázták : Szerelmes Meg - váltónk-elejét vévén , meg - parantsolá , hogy felebarátunknak tartsuk lenni az egész emberi Nemzetséget , mind azokat , a' kik Ádám után emberi testben öltöztek , akár hol legyenek széles e' Világon , bátor némellyeknek *bestia* ülne is sziveken. Kihez képest femmi helynek meszfzesése ketté nem szakaszthattya ezt az Istentől eredett atyafiúságot , femmi időeknek nyomos régisége le - nem oldhat ebbéli kötelefségünkről... Tovább : nem elég , hogy ennek az atyafiúságos
sze-

fzeretnek drága nevét nyelvünkön vífellyük tzifra
fzó pompával, udvari ajánlásokkal, hizelkedő fel-
bízttatással ; hanem szűkség , hogy tselekedettel ,
's tettében-is meg-mutassuk. . . Ki sokszor a' *köte-
les szolgálatom* , 's több' afféle alatt gyilkos szándé-
kok forgattatnak ! gyakorta mind azon lépes-méz-
zel foly ajakunk , 's mérget forral szívünk ! kezét
fogunk , tsókot ragasztunk egy más homlokára ,
penig ha lehetne , szívét rágnánk a' jámbornak , és
vérében ferefztenénk fegyverünket !

(2)

A' Keresztyéni fzeretet iránt két-rendbéli pa-
rantsolatokat találunk : *affirmativa* & *nega-
tiva* , hagyomán , 's tilalom-képpen. Ezek ke-
ményen tiltyák , hogy semmi tsalárdsággal meg-ne
kerüllyük , ártalmasan ellene ne törekedgyünk ,
egy szóval : hogy semmi úttal se vétsünk felebará-
tunknak : amazok meg-kivánnják , hogy szomszéd
atyánkfia ügyit önnön szűkségéhez képest , a' mint
engedi a' mi erőnk , az idő , 's alkalmatofság ,
elő-gyámolítsuk.

X

(3)

(3)

EBbúl nyilván ki-tetfzik, hogy nem szabad feles-barátunknak bõtsületiben kapnunk, eõtet izem közt, vagy hát megett gyaláznunk. A' *reputatio* és *jó név* olly kints, mellyet egy okos ember fok tonna aranyért nem adna. A' kinek ditséretesen, 's jóbúl fen-forog híre, bátor tárházakkal ne bírjon-is, bõldog ember! bátran szemekbe nézhet a' gazdagoknak, melléjek ülhet a' szerentse kedvefinek, mutathattya magát a' Világ előtt, szorútt ügyében, 's némelly keservében nints vígasztalás nélkül. Ha melly kereskedõ embernek meg-feneklett tengeren gályája, 's minde oda veszett; tsak maga jó *Hitellel* 's *Credittel* úszkálhasson partra, lassan-lassan le-omlott szerentséjét megint fel-építheti; ellenben ha a' Kalmárnak értékével együtt *Hitele-is* a' vizben merültt, vagy más Uri Személynek gonosz híre támad, hogy többet ne mondgyunk, Világ nyomorékja mind a' kettõ.

Ezt a' magános ajándékot, és különös áldomást, tudni-illik a' *Bõtsületet*, a' jó Isten fejenként úgy osztotta reánk, hogy se költsõn, se zálog, se ajándék névvel tõlünk el-ne szakadhasson.

Sen-

Senki a' magáét a' máséval meg-nem tserélheti, fe a' másét magának nem tulajdoníthattya, akár melly erőszakkal. Ha azért adószod vagyok Neander! törvénnel meg-kereshetsz, ha kártékony embered, pörben foghatsz, károdat kárommal szabad torlanod, de jó híremnek 's bősütemnek hadgy békét.

Egek Ura! te kilátod és tűröd, Téged hívlak bizonyságúl, mint nem dühösködnék egymás ellen a' Világnak fiai! mint nem rútalmazták, beftelenítik, gyalázzák magokat! mint nem keverik Fő 's alattson Embereknek bősütemit! mintha ama' keferes munkáknak későn-érő gyümöltse a' jó-hír tsak bitang, vagy-is inkább ura-hagyott jó-fzág vólna, és *per modum primi Invasoris*, a' ki előb' éri, az parantsolhatna véle.

Az ember-szóllás egy általlyában már módifzokás. Az az: ártalmas falat a' mi nyelvünk: nem nyugfzik, hanem ide-is, amoda-is kőszörűl-vén magát, mérges harapásokot oszt a' *conversatiókban*. Mesterséges tréfán kezdi, képes mofolygással közli, de tellyes fel-mészárlással végzi káros fzándékát. Dél-fzínre hordogattya, dobra veri leg-titkofab' vétkeit felebaráttjának: a' parányi fzálkát gerenda-nagyra neveli hamis beszéddel. Kit

ki-tsapattat, kit akasztófára vitet, kit kerékbe tőret azon egy *discursussal*, hivatallya, 's minden törvényes hatalom nélkül, fok ártatlanoknak firlalmas gyalázattyokra.

De hadgyuk reá beszédnek okáért, hogy mind szent igaz, a' mit felőlek hirdetnek, mi nem szabad azért minden petyegő fetsegő Iffú-legénynek, vagy ez 's amaz rakontzátlan nyelvű Afzszonykának útfzán piatzon árúlni, a' mit mások titkon, 's rejtek-kamarákban el-követtek. Ha Istennél elveszett bōtsületek, még eddig fen-maradott az emberek előtt, fen-is kell maradni néki addiglan, a' míg vagy magátúl ki-nem nyilatkozik a' *tétel*, vagy Biró eleibe nem mégyen. Ha vétettek, számot adnak róla, ne bōfszizontsuk, ne híresítsük őket, ne terhellyük ügyeket, hanem inkább köteletségünk szerént fzanakodgyunk rajtok, 's engesztellyük az Urat érettek.

Tréfábúl hozám-elő (azt mondgya egyik) de úgy tetfzik, a' mint tréfábúl nem szabad embert ölni, úgy nem szabad tetétúl fogva talpig le-gyalázni, hogy egy tsepp bōtsület fe maradgyon rajta. Atyámfia! sovány tréfa volna az, mikor egy fzemérmetes ártatlan izűzetskét a' *szégjen-oszlop-hoz tsatlanál*,... Ha-ugyan tsak ki-tőrik belőled
a'

a' tréfa; magad költségével legyen-meg, és nem más kifebségével. Azomban ezt-is ved-észre, hogy a' mértékletlen, 's helytelen tréfa sültt-bolond esztelenség.

Mikor ellenségem (azt mondgya a' máfik) és nem tölthetem-ki külömben a' boszszúmat. Barátom! ha ezt előre ki-vallottad volna, többre mehattél volna-a' beszédben keveseb' bűnnel: mert tudgyák mindnyájan, hogy ellenség közt, a' két félnek sziveként jár nyelve. Harag szól belőlők: ha ditsérik egymást, gyanú fér hozzá; ha gyalázzák, többre mondgyák... Magad okoságára bizom, nem képtelen dolog-é, mikor te ott, a' hol *őszve-ültek a' jó sütek*, és kerékben jár az ember szóllás, meg-kívánod, hogy titokban maradjon a' te beszéded, és ellenben nem tsak nem titkolod magad, hanem minden tsúnyaságit fel-feded szomszédodnak, új tsalárdsággal forgatván a' gonofzságot; hogy az eő febe-is, te bűned-is nevedgyn.

Ha merjük tudni: miért ellenséged? mert talán job' náladnál, vigyáz magára, el-tudgya kerülni gonofz praktikáidat, mindenütt szemedben mer nézni? Azért szegezéd jó távulról a' pattan-

tyukat ellene, es tsak a' kementze alól kapolod;
nem személlével, hanem hírével vagdalkozol meg.

Továb' ámbár eskütt ellenség légyen-is, te az-
zal nem lettél Törökké 's Pogánnyá, rajtad méga'
kereszttség, tartozol még ama' parantsolattal,
hogy: ha te előb' vétettel, meg-kövefess: ha eő,
meg botsás haragofodnak. Az eő előbbi vagy u-
tóbbi vétke a' te vétkeiddel tsak szaporodik nem
igazul. A' boszú-állás egy általlyában *causa ma-
jor*; az Istent magát illeti. Eő utánna, 's az eő
törvényei szerint szabad embernek el-igazítani pő-
rét, nem maga kénnye rándulásához képest.

Edes Neanderem! magunkra tekintsünk, ke-
belünkben-is találunk pirongatásra valót eleget.
Szabadok vagyunk véle, hogy magunkal pőrben
szállunk, 's rajtunk töltsük boszszunkat. Had-
gyunk békét másoknak, nem illik a' kereszttyén
emberhez, hogy mint a' szemtelen légy lessé,
meg esse, faggaszsa sebeit felebaráttyának... Za-
bolázzuk meg erőssen nyelvünket, mint hogy fikos
egy darab. A' természet nem rakogatta meg
tsontokkal, hogy könnyebben járjon. A' go-
noszságnak nints forgottab' prókátora nálánál.
Egy fondorló iffjatska ugy meg indithattya, a' kőf-
ség-

ségben, hogy akár mely meg érett okosság, és Istentől tartó lelki ismeret ne birhasson véle.

A' többi között felette gyengén kel banni a' Dámák bötsületivel, mert nemek 's természetek szerint igen gyengék. A' mint egy lehelléssel elárullja magát a' festék fényes artzajakon, egy hirtelen hozzá-nyulással kezünkben szakad a' Kristál üveg, úgy ezeknek minden leg kisebb ige meg árt. Sőt a' nyelvek febeiből nem tudnak ki-gyógyulni, mintha mind azon *Crocodylus*-harapások vólnának, melyekről azt olvassuk: *quod dentibus lacerarunt, non sanatur*; ha mit marnak, nem gyógyul. Egy ártatlan tréfa, egy játékból rőppentett szó, egy tsendes képes kérdés, bátor tellyes jámborsággal mondások, halálos nyavalyában szokta ejteni jó hireket a' Dámáknak.

Mire véllyük már, mikor nem a' magad féle, hanem ama' fertelmes Urfiak egymásközt versent mernek ditsekedni, ki, 's hol gyalázot a' pártákban. Mikor távulról hallám ezeket, a' rettenetes meg-ijedésből egyebet nem tudék mondani, hanem az egekre fordítván szemeimet, ezekre fakadék: O ártatlanságnak gyönyörűséges tzimere piroló szemérem! hová hattad ezeket a' botskor-bőr artzákat? ha ezt nem általlyák, vallyon mikor

török

gyer

ten

ten

ten

török ki a' szégyen belőlek? Vagy de talán vétet
 ennek a' természet, 's nyilván makra 's maslékra
 akará alkotni, mikor ember lett belőlek, más kü-
 lömben vagy meg utálnák a' főrtött, vagy leg aláb'
 nem kérkednének véle.

Ide szóra ti Világnak lustofi: azokat a' le-gya-
 lázott pártákrul nyert diadalmokat igazán hirdeti-
 teké vagy költés-képpen? ha igazán még az Asmo-
 deus őrdög sem bir véletek, mert eő meg elégszik
 a' bűnnel; ti pedig ezer hizelkedéssel, 's ti tud-
 gyátok-mesterséggel addig ostromollyátok az ártat-
 lan sziveket, a' mig törben esnek, az után a' mos-
 datlan nyelvek eleibe vetitek, a' kik-is fel kapván
 a' két elűberetvával az uj-hirt, nagy darab földet
 bé töltenek véle, mely szépen járt légyen eme'
 NN. 's ama' NN. Kis-Afzsfzony! latrok ha nem
 tudgyátok, dupla vétek ez, és azt jelenti, hogy
 nem üdvezültök.

Ha pedig költés képpen hirdetitek, még an-
 nál-is iszonytab', nem-is találom mértékét ennek a'
 bűnnek, mert a' fejsze-éle alatt látom a' bűnte-
 lent, és az égben kiáltó gonosz hohérkodik az ár-
 tatlanon.

Bizonyos vagyok benne, hogy ezek a' kegyet-
 len kerefsztyének, a' kiknek, mint *Mitridates* Ki-
 rály-

rálynak a' méreg, ugy mindennapi eledetek a' gyalázkodás, kemény számat adnak róla az Istennek ítélő széke előtt. De azonban kívánatos dolog volna, ha Országunknak nagyai-is okos rendeléssel elejét vennék ennek a' főrtelmes gonofznak... A' tolvajokat jó magossán fűggesztyűk, hogy távul légyenek pénzes erszényűnktől; mért nem bántjuk azokat, a' kik bótsületünkből ki-fosztanak? a' kik erőszakot tettek testén valamely bótsületes afzozynak, azokat a' kinos halálnak ölében vettyük; mért fogadgyuk tehát jó izű nevetéssel amazokat, kik hirén nevén gázolnak? hol mikor a' véték nagyobb', légyen leg aláb' egyenlő a' büntetés! mért nem adunk valami atzélós zabolát a' hir-hordó nyelvnek, a' mint vas peretzet a' kéznek 's láb-nak? vagy de talán azért, hogy nem fzikot tartalékhoz, nem érdemes a' büntetésre? és mivel-hogy leg többet vét, leg méltób' a' botsánatra. En azt akarnám, hogy ezeket a' mardozó fene bestiákat tűzzel vassal kergetnének mind addig, a' mig ki-tisztulna az ártalmas nyelvek latorságából Hazánk. De ki adgya ezt érnünk! egyikről más-fikra ragad a' ruh, ezer közül alig válik kettő, kikről hullyon, jobbára a' mint éltek, oly poklofsan halnak meg.

Neander. Mint 's hogy ? talán az Ember-fzöllás oly égben kiáltó bűn, a' mely fe ezen, fe más világon nem talál botsánatot ? hol-ott én a' tőredelmes bánatnak oly hírét hallottam, hogy minden lelki sebeinknek biztos bizonyos orvosa.

Eusebius. Való ; a' tőredelmes bánat ugy szólván minden-tehető ; meg engeszteli haragos Urunkat, irgalmaságra birja könyörülő jó Istenünket, mindazáltal tsak akkor vólta képpen tőredelmes, szivünk győkeréből származik, és tellyes igaz bánat... Vallyon biztat-e téged a' reménység Neander, hogy ezek a' bősűlet után haló-vesző-emberek tulajdon költségekkel az az magok le-gyalázásával meg adgyák előbbi szép hírét ennek 's amannak, a' kit hol mikor itt' 's amott' meg motskoltak.

Neander. Mitsodát ! nem téritheteme' én vissz-fza bősűletit egy valakinek a' nélkül, hogy a' magaménak kárát ne vallyam ? tefsék erről jó Uramnak, világosb-értelmű választ adni, mert homályos a' mellyet vettem.

Eusebius. Ki magyarázom : a' Rágalmazás, Igazság ellen való bűn ; és azért a' vétő fél, mind az Istennek, mind a' természetnek törvényei szerint tartozik véle, hogy meg fordítsa kárát a' vesz-

vesztő-félnek (*non remittitur peccatum, donec restituatur ablatum*) Ehez képest a' rágalmazó köteles arra, hogy meg szerezze azon előbbi bűtsülett szomszédgyának. Es minthogy a' nyelv vétet, eő dolga, hogy róla tégyen, mert a' bűtsületnek febei azon eszközzel gyógyulnak, a' mellyel sértődnek. Erre nézve szűkséges, hogy a' bűnös meg-ismérje vétjét, vallást tégyen iránta, hogy vagy mások után, vagy maga agyából huzotta mind azokat, a' mivel terhelte 's gyalázta felebaráttját, és ha ez nem elég, kész légyen mind ezeket igaz esküvéssel meg erősíteni.

Neander. Szörnyű dolgokat forgatsz! arra kinszerítvén bennünket, hogy magunk magunkat hazuttollyuk, meg ijed ettől a' test 's vér, a' nemes-kényesékhöz semmi uttal nem fér. Okvetetlen gonoszszab az orvosság a' nyavalyánál, és ha igazat tart oktatásod, tsak el-hittem, hogy könnyebben mégyn a' teve a' tű-fokon által, sem hogy a' rágalmazó a' mennyeknek országába.

Eusebius. Tsendesebben, Neander, a' legkisseb véték nagyob gonosz a' leg nagyob' gyaláztatnál; és könnyeb' itt éltünkben egy kevés artza pirulást szenvedni, mintsem ott holtunk után örök szégyenben maradni.

Neander. Uram, nem de nem fok vitéz ember kotzka forgattya ügyit, a' tűzes lapdák ellenében ál mellyével, hogy bõtsületet nyerjen, bátran õnti ontya vérét, 's vigan le teszi életét a' két tábor szeme láttára, hogy jó hir támadgyon felõle, sõtt némellyek tsak nem a' pokol ajtaját érdeklik, el-annyira kerülük a' kissebséget. Hidgyûk már el, ha hihettyûk, hogy eõ kegyelmek le mondgyanak elõbbi erkõltsõkrûl, félre vésék a' bõtsület dolgát, bé õltõzzenek eme' képes szelédségbe, pityergõ meg követéssel 's térden ejtett könyörgéssel kérjenek botsánatot egy hitván Embertûl: Es a' mit itt' amott' ellene-mondottak; utszán, piartzon vízfza - doboltásák országos gyalázattal.

Eusebius. A' kérdés, jó Neander, nem arrul vagyon: meg tselekeszik-e? hanem: tartoznak-e véle? Hogyha a' mái *praxis*, a' mostani fel kapott gonosz szokás szabná mértékét kötelelségûnknek, vízfza kellene érteni az Evangeliumot, és a' mely jajt mondot Urunk az igazságtalanság, részegség, bujaság-ellen; igyenefen az igazság-, józanság-, tisztaságra telne; mert ezeket restelli a' világ, amazokat úzton úzi, 's gyakorollya. Ved azért ezre Neander, a' szokás reá tsalhat ugyan a' bûnre, de ki-nem moshat belõle.

Tu-

Tudom hogy a' bõtsületnek *noli me tangere*, az az *hagy békét* a' neve, drága áron szerzik-meg, szeretik és féltik fokon, fokon gyilkossággal-is védelmezik: de talán szinte azért meg kellene gondolnunk, hogy a' mint mi számot tartunk reá, úgy mások-is, a' mint mi-nékünk úgy másoknak-is kefervessen fáj a' gyalázat. Adná az Isten, hogy a' bõtsület köztünk maga méltó érdemében 's épkorában maradna, egyik a' másiknak ne véttene! mert ugyan-is bõtsős bõtsületes nagy kints a' bõtsület. Mindazonáltal akár mely Bálvány legyen kinek kinek faját bõtsületi; fen marad, hogy tartozunk véle, hogy meg kövessük Atyánkfiát, ha rágalmaztuk... Ved jó néven tanátsomat 's imígyen eszmélkedgyél: bõtsület ide, bõtsület oda, job' nékem egy keveset pirulván, 's felebarátomnak eleget tévén az Istennek kedvében maradnom, hogy-sem el-mulatván itt ideig való 's ott örökig tartó átka alatt kinlódnom. Hogyha azok a' te duzmadtt nemesseid eme' kerefztyén alázatofsághoz nem akarják magokat alkalmaztatni, tudván hogy üdveségeekben forog a' dolog; oda valók, a' hol bottal verik az észet az Emberben.

Továb' mi kissebség vagyon a' meg követésben, ha a' kerefztyén név nemes ditsőséges? a' ki a'

szerint tselekeszik , nem gyalázza magát. Mikor a' hivatal érdemes bõtsületes , annak gyakorlása hasonlóképpen érdemes és bõtsületes. Mit rezsztünk tehát az árnyéktúl , mért írja a' mi képzelésünk oly rut festékekkel a' dolgokat ?

En ha nem általlattam febesítenem bõtsületit félebarátomnak , mit szégyenlem gyógyítását ? a' *vétekben* vala a' gyalázat , nem az abból való *kisíztulásban*. Az ördög tündérése tselekeksi , hogy vízfza-láttjuk a' dolgot. Helyén marad azért , hogy a' meg követés , és a' vízfza-mondás bõtsületes tselekedet , illeti az igaz keresztyén embert , jele hogy tart számot üdvességére , és a' mi több' : hogy elkerülhetetlen köteletségünk. A' jó és gonosz ember között , nem abban vagyon a' különbség , mint bõtsüllik a' virtust ; hanem abban , mint gyakorolják. Bõtsüllik mind a' kettő , de csak a' jó követi.

Neander. Tagadhatatlan , hogy a' félénkség , és az Afzszonyi ijedelmek nem férnek a' Vitézlőrendhez ; ez a' *leborulás* peniglen , *botsánót-kérés* , *meg-követés* 's több' afféle , vagy derék félelem magában , vagy minden bizonyossan annak jele , és így ugyan csak förtelmes képtelenség.

Euse-

Eusebius. Meg-ne tsalatkozzál ; a' tunya bártortalanság, és a' félelem két dolog ; *amaz* mindenkor vétek 's képtelenség volt, *ez* pedig az utóbbik gyakran virtus. Mikor az okosság azt hozza magával, hogy valamitől tartsunk, akkor hevesfen bátorzkodni, bolondság. Meg lankodni erejében, 's tellyesen el-hagyni magát, mikor férfiú erővel ki-felhelhetnénk a' veszedelemből, tunya reftség. Azokkal űstököt vonni 's erőt próbálni, a' kikkel nem birunk, vakmerőség. Mi tsorbáját vallyá vitézségének egy Uri-fzemély a' miat, hogy pörben nem mér szálni az élő Istennel, hogy fél hatalmas kezétől, hogy retteg büntető veszfzejétől, és így magában szálván inkább meg békél haragosával, vagy ad vagy kér botsánatot a' bántó vagy bántódot féltől, ne talántán oda jusson, a' hol a' bánat és töredelmeskedés már nem űdvességes. Neander édes Neanderem, ne kővesséd azért se elméddel se tselekedetteddel ezeket a' nemtelen nemefeket, veszedelmes tanátsal kínálnak, fok gonoszfzal férges letzkéjek mint erköltsők, nints is job renden eszek, hogy sem lelki ismeretek.

Neander. Régen forgatom a' gyanut iránta : nyilván egy érdemes tagja az Ur, annak a' Tárfa-
ság-

ságnak Paris Városában, melynek Királyi rév-part a' neve?

Eusebius. Mi-nagy okokra nézve fészegeted?

Neander. Mert azt hallottam az Uraimékrul, hogy *severam moralem profitentur*: az erkölts dolgában nehéz utakon járnak magok, masokat-is kémélletlenül tligáznak, mintha vagy meg fogyatkozot volna, vagy már nem-is volna az Istenben irgalmaság. A' te tanításod Uram szinte ebből a' forrásbul bugygyant; kemény, alkalmatlan, lélek-keferítő, leg aláb egy *latot* ha nem kettőt meg kíván a' felebaráti szívetetbül: tekints feléje 's bár nézd magad, mint légyen a' világ dolga: tapasztalni fogod, hogy az *ember-szóllás* nem valami gondolom forma képzelés, hanem fen-forgó tellyes szokás, fel találod minden társaságban. Nélküle sovány vólna a' vendégek mulatása, eő ad szóra valót, a' beszédnek ízt, ebreszti, vidámittya az embereket. Láttam azokban a' buzgókbán-is leg-aláb' egyet vagy kettőt, a' kik erőssen meg kívánták, hogy mind azon gyapott-lágy szókkal élyünk, senkit meg ne sértsünk a' beszédben, maga magok mind annyiszor le-sütették fejeket, mikor szírévaló 's ártatlan dolgokat emlegettenek a' kerékben. Ellenben elő kerülén a' monda

mon-

monda, ez vagy amaz szomszédnak erköltse 's maga-vifelése ; eő kegyelmek nyelve sebesebben pör-gőt a' többieknel: izrül izre, tagrul tagra, szór-szál hafogatva, ugy fel tudták bontani, 's apróra vagdaltván, megint uj-gyalázó nyelvre bizni, mint-ha szántszándékkal tanultanak volna hozzá. Es pedig eő kegyelmek reménylik üdvességeket minden vízfíza tzáfolás és botsánat kérés nélkül. *In summa*: állyon elő a' ki ebben vagy nem vétet, vagy ha vétet, fieszen a' meg-követésre. Sőt az Angliai-hiten lévő Papi-rend, még a' halálra vált betegeknek-is, a' meg követést nem azért javasollya, mintha köteletségünkben járó dolog volna, hanem csak azért, mert magában tisztes. Meg engedem jó fzi-vel, hogy magad e' kötelesegről kü-lömb híszedben légy, de a' miat Eusebi fenkit fe kárhoztas.

Eusebius. Eltem oly időket, mikor a' tzégérés és bélyeges latrok (jól - lehet nagy Urak) sokakat Londrában, csak az irigységtől vífeltetvén rutul le-gyaláztak, hamis vádolásokkal vasba verettek, és tovább-tovább' fertelmes hazugságokat költvén ellenek, életekre mentek. Láttam mikor az ártatlanokat medve bőrben varták, az az íszonyu káromlásokkal meg utáltatták, az után reájok hu-

Z

fzi-

szitották az Országnak vér szopó nadályit. Tapasztaltam, hogy hamis esküvéssel mind addig kerültek a' törvényszéknek tagjait, a' mig jámbor szomszédgyokon keréssel vagy akasztófával ki-nem töltötték boszszujokat... Ezek a' hamis esküvéssel kereskedő *Cavalier-ek* akkor-tájban tsoportal valának, ugy hóltak meg a' mint mondád: minden keserves kár, jó név, bõtsület viszszafordítása, meg követés-és bõtsanat kérés *nélkül*; se eők, se maradéki, se előb se utób nem támadtanak ki az ártatlanság mellet... Te reád bízom már, mellyik menyországban keresnéd eőket. Eh Neander vallyuk-ki az igazat: ha le nem mondunk a' természet törvényeinek, ha meg nem változot az Evangelium, ha nints más Menyország a' Szentek lakásán kívül, ha a' meg átalkodott gonoszra, és a' töredelmes bűnösre nem egyaránt osztja Isten irgalmát; azok a' rágalmazók és hamis vádolók nem üdvezültek.

Meg kel engednem, örömöft-is kezedre adom, hogy az ember szóllás (mint a' ragadozó nyavalyák) nem csak Londra városában, hanem fok országokon által megszerte terjedett 's tsuda képpen el-hatalmazott légyen. Minden előbbi igyenes uttyát el-vesztette nyelvünk 's beszédünk járása. Az
égesz

egész emberi nemzet méltán terjesztheti panaszszát, hogy roszszul bírja magát avval a' fíkos ártalmas fulánkkal. Gyanakodom-is : büntés-e inkább' mint-fem ajándék, hogy módunk vagyon a' beszélgetésben, mert némán, talán hűvebben maradnánk az ártatlanság mellett.

Hogy pedig a' te Rágalmazóid, a' kik a' megkövetés és vizfsza hirdetés dolgát még halálok óráján-is tsak gunyolják 's katzagják; reméllyék üdvességeket; meg se gondollyad. Sőt ne-is emleghesd a' reménységet, mert cők ezzel annyit aggódnak, a' mennyit a' lelki ismérettel, az az eggyikkel fem; mint hogy minden kívánságok, és félelmek tsak e' mulandó világgal vesződik és végeződik. Am ha az Uraimék nem restellették volna meg gondolni, hogy a' Menyország legyen fejünk fölöt, és lábunk alatt a' pokol, ha vólta képpen meg fontolták volna, mire kötelezzen az Evangelium, tapasztalva tudnák, hogy az abbéli reménység a' mely *sine restitutione fama* a' jó hír 's név vizfsza térítése nélkül bizakodik; vakmerőség, vagy hivság.

Még egyfszer intlek, 's nagy szerelmessen kérlek édes Neanderem, vigyázz felebarátodnak bõtsületire. Adgy helyt 's hitelt annak, a' mit a' természet

ád előnkbe: *fac alteri, quod tibi vis fieri*, ad megte-is a' mit mástul vársz. Ha kápat nem adunk szemünknek, dugaszt füleinknek, alunni nem bortsáttjuk eszünket; láttjuk tapasztallyuk mely okvetetlen jó ügygel jár a' tanáts, nem-is mutat nehéz letzkére, mert azon könnyűség a' jót 's a' gonoszszat mondani felebarátunkrul, vagy ha jót nem mondhatunk, a' rosszszat el-halगतni... Ellenben a' már meg lett *Rágalmazás* után, ki-nehéz a' megbántódott bősületet előbbi ép és szeplőtelen korára viszsza szerzeni. Mentt légy azért ettől a' förtelmes vétectől, a' mellyért tsak-nem lehetetlen adózni. A' kik más világra viszik adótságokat, ám eők láfsák!

Ime atyámfia rövid sommában foglalván elődbe adám, miben légyen dolga az Ember-szóllásnak, és mely veszedelmek kövessék. Minthogy pedig azzal nem gyógyul a' beteg, hogy tudgya, mi leli; hanem más-is kel hozzá. Az orvosok peniglen hogy ki hordgyák a' nyavalyát testünkbul, eredetit visgállyák, 's ott iparkodnak leg-is leg elsőben. Mi-is azért Neander hogy mentek lehessünk az ártalmas ember szóllástul, tekintsünk eredetire.

En

En ugy találom a' dolgot, hogy az Ember szóllás a' kevélységtől 's egyetemben az irigységtől származik, a' szivünkben foganszik-meg leg-elsőben, az után a' nyelvünkben for-ki.

Jól lehet minden bűnben közös legyen a' kevélység, mindazonáltal a' rágalmazáshoz leg-közel-lyeb tífizolódot. Eő a' kevélység fitzamittya meg elévé eszét az embernek, ottan az után neki tűze-fiti akarattyát, e' meg lévén, rendén kívül pör-getteti nyelvét. A' ki egyszer maga személlýével szerelemben esett (mint az ifju *Narcissus*) nagyra tartya magát, maga véltében tetejét járja a' tekelle-teségeknék, le felé az egyéb halandó emberekre tsak ugy hunyorít, mint szolgáira. El hitetvén magával, hogy érdeménél aláb legyen minden tífz-telet 's bősűlet, tsak adó gyanánt várja és szedi bé a' dítfiretes fel-magasztaláfokat, a' mellyekkel is mind többre-többre 's magossab' rőpűlésekre tol-lazza búfzkeségét. Eszében útközvén azért, hogy emez vagy amaz, nem leg job' akarója miat, vagy most nem, vagy utób' nem mehetne eléb' a' di-tsóségnek szekerével, reá vífzi biztos fegyverét, az az éles nyelvét; nagyobra neveli befzédde fogyat-kozáfit, kissebre mondgya virtusfit, keveri bősűle-tit, minden kitelhető rágalmazással gyalázza és

motskofíttya. Ha belől láthatnánk szívét a' kevélyeknek több effélét tapasztalnánk.

A' ki azért nyelvél nem akar vétteni felebaráttya ellen, kevély puffadással fel-ne fualkodgyon, alatonnan jártaffa gondolatit maga felől, vegye észre: hogy (*intra speciem humanam*) nem eő légyen ama eggyetlen egy *Phenix* madár, melynek fe párja fe mássa azon időben széles e' világon. Ama' tündöklő minéműségek, a' mellyekkel ékes és bőves, nem őstül maradott fajáti, hanem az Istennek különös áldomási, hogy frífs, szép, gazdag, bölts, vitéz; el-ne bizza magát, fe ne vegyen okot a' roszszalkodásra, hanem inkább az alázatos hál-adásra. Más részrül ha mind azokat a' jókat nagyob' mértékkal tapasztallya lenni felebaráttyában, gonoszt ne forrallyon szívében, hanem dítírije az Istent, a' ki mennyei tárházából ugy 's annyit osztogat reánk, a' mint tetszik Sz. akaratyának.

Második kut-feje az Ember-szóllásnak az *Irigység*, a' mely-is ki-mondhatatlan rosz természettel bir. Tsak azért kap a' gonoszon, mert semmi jót sem talál benne. Akkor talállya leg job kedvét, mikor más kinlódik. Kerüli a' szép tisztát, a' genyetségben zabál, a' pézmábul mérget szíj,
a'

a' drága fűstekből büzt. Poroszló fogantatásához képest; hivatalyára nézve tellyes hóhér. Tüle jóért jót ne várj, hanem ha a' nyujtott ajándékkal más gonosz szándékának ágyát vetheti. Minduntalan valami gonosz körül szorgolódik 's faragitsál. Hol dög-halállal, hol gyilkossággal, hol más szörnyű károkka mulattya magát. Ha mikor el-mosolyodik, az-is keserves; mert bizonyos jele vagy már tettében lett, vagy jövődöbéli káros tsapásinak. Mi tsuda azért, ha kinek ez a' förtelmes gonosz, ül szivén; hogy *accusator fratrum* Attya-fiainak árulója.

g Nehéz minden irigységtől embernek magát védelmezni, és jól lehet némellyek személyekre nézve el-kerülik, mert vagy igen fen űnek, a' hová nem fér; vagy igen alatt, a' hová nem könnyen szégyenedik le az irigység: de még-is hírére nevére képest senki sem mentt tüle. Ezt által-látván az irigykedő, néha ott hadgya személyét ellenségének, a' mellyel nem bir; hanem bösűletibe kap, ezt agyarollya, martzongattya, és a' mint leg iszonyuabban lehet, motskosittya; ezen által menván könnyen fér szereztséjéhez, sőt módott talál benne, hogy fejére járhañson. Így jára a' Görög bős *Socrates*, a' ki mind addig győzedel-

delmessen forgatta ügyit árulói-ellen, a' mig helyén volt tisztességes jó neve, de utób', tudni illik minnek utánna egy tzinkos játszó, a' theatrumokon róla majmoskodván tsuffra kezdé üttegetni erköltsét 's maga viselését, és a' vigadozó nép nem tsak, jó izű nevetéssel, hanem közönséges javallással fogadná; a' Biráknál-is gyanura kezde szállani bősülete, nem fokára utánna érdeme, hitele, jámborsága, 's el-végre meg szententziáztaték.

Utólyára hogy a' rágalmazástul annál-is jobban irtózzál, emlékezzél meg Neander a' halálrul. Mikor a' halál be kőti szemünket, akkor szokta kinyitni táborát ellenségünk, és a' többi közöt a' mi motskos nyelvünknek ki-lővellet nyilaival ellenünk támadván, gyötreni, 's kinzani tufakodó lelkünket. Es a' mi a' kint kinna neveli, akkor izben késő lészzen szivünk sérelminek orvofságot keresni. Félre azért evvel az utálatos vétekkal, kötve tartsuk nyelvünket, hagyunk békét a' bősületes embereknek, ne ugassuk eből a' követ 's holdot egyaránt, ne indullyunk minden *passio* és *persvasio* ingerlésére. Előttünk lévén az irigy 's embertelen *Cain* példája, *Abel* együgyűségéhez részelkedgyünk.

(4)

NEm tsak bótsületünkre, hanem keresményünkre is tartot számot a' mi mennyei gondviselő Urunk, mikor törvényesen tiltya vala a' Fősvénységet és Igafságtalanságot. Továb' azért az vagon a' Parantsolatban: *non furaberis* ne orozz. Attul tartok Neander, hogy fok Nemes ember nem érti ezt a' parantsolatot, arra vélvén: hogy a' törvény szerző Isten tsak azokra intézet légyen véle, a' kik 'zebünket, házunkat lopják meg, avagy erdei mezei latorsággal ki-fosztanak javainkbul. Ertsék azért az Urak, hogy közönségesen mind azoknak szól, a' kik által sértődik az igazság. Azon okbul tsak el-hittem, hogy olyanok-is függenek Angliában az akasztófán, a' kik nem annyira érdemefek reá, mint azok, kik vagy késérik, vagy oda küldik. Igazán találá mondani *Solon* a' Bölts: hogy az országoknak törvénnyei és parantsolati hasonlók a' pók-hálóhoz; melybe tsak az apró legyek akadnak és vesznek, az öregi keresztül jár rajta, 's erővel ki veri magát. Az alaton tehetetlen népetske eped 's adózik, ha rajta kapják, a' gazdagok vastagodnak a' hamifságbul. Ide értсед azokat, a' kik hatalmas pórt inditanak,

A a

reá

reá közförülik a' Prokátorokat, hogy el-tűsít-
sék valamely jámbornak mezejét, szántó földét,
legalissimè, mert szomszéd darab, és jó-falat...
A' kik el-ámétyák a' Birákat, fok himes színes
ígéretekkel, hamis Tanukat szereznek, teli erzfén-
nyel addig vontattyák, addig terhelik a' causát
költséggel, hogy el-ne győzze a' szegénnyeb'-fél,
és *nolle velle* ki fordullyon örökébül.

De ámbár ugy légyen hogy ezek pört nyerje-
nek a' Világ előtt, igaz marad: hogy köztök és
a' Tolvajok között Isten előtt nints különbség.
A' Lacedæmoniai nép-között Virtusnak tartatott
az elmés lopás, vagy az okosfan el-intézett 's vég-
hez vitt gyilkosság; ki tudgya, ha némely kerefsz-
tyének nem letzkéznek-e vélek. Mindazonáltal
bátor hogy *Spártában* oly Biró találatsék, a' ki
eöket absolvállya; *Josaphat* völgyében más válasz
léfzen iránta.

Neander. Uram ha valami bösületes rántzots-
kát lelnék a' törvényben 's hegyibe forralván egy-
nehány tsendes fogásokat biztos Prokátorommal;
meg játszhatnám pörben-fogott fel-emet, vagy ma-
gamnak kuporithatnám heverő kintsét szomszédom-
nak; szabad volna-e törvényesen, az az: *absque ob-*
ligatione ad restitutionem.

Euse-

Eusebius. Minden igéd botránkozás, és ellenkezik nem csak az Evangeliommal, hanem a természettel-is. Kéréség kívül tartozol Neander nem csak a' fő-penznek (*capitale*) hanem az utánna következő károknak meg-fordításával-is.

Neander. Magam-is oly hiszemben valék. Azért kérdém pedig; mert nem sokkal ez előtt őszve találkoztam ugyan itt Londra-Városában egy Uri-személlyel, eő kegyelmének hire nagy vólt körül belől, szemei vérben usztak a' sok tanulás miat, minnyájan figyelmeztünk beszédire. A' többi közöt elő kerülven a' mondtam kérdés; ama nevetes Ur egyet mosolyodván azt adá értenünk: *vigilantibus jura*, szemesnek-való a' törvény. Azé a' világ, a' ki tud véle élni. Ha idő jártával el-költötted a' másét, és töredelmessen meg bántad; szinte elég; a' restitutioval haszontalan aggódol... Akarék valamitskét ellene mondani, de eő meg úté vállamat 's azt fuggá bal fűlemben: *fiam!* *neglectus es in praxi* 's más valamire fatsará a' beszédet.

Eusebius. Tisztefség 's bősület Uramnak! de akar ki legyen, abbul a' két vérben uszikáló szem-ből nem jámbor keresztyén nézet ki, vallyon mi-tsoda Ember lehetet.

Neander. Gondolnám: törvényes ember vólt.

Eusebius. Meg lehet : azonban ez a' némű némű letzke fokot eggyez avval, a' mit *Monfieur Cartouge* tanitot *Paris-Városában*, mikor el-intézte egerésző tagjait lesre, lesből praktikára : kit az udvarba többetskét horgászni, kit a' meg szorúlt nép közé : arany órát, teli erszényt, gyémántos függőket találni; le-oldván eőket a' *Restitutiorul*. Ezen A B C-után tenyésznek fokban a' mostani 17-dik saeculumban-is: szerezetik a' másét, és kerefik, ki *fortélyos* pörrel, ki erőszakos fegyverrel, ki allattomban való tolvajlással; vagy soha sem, vagy igen későn vévén elő a' *restitutiot* néző tanátsot és parantsolatot. Maskülbőmben leg aláb tiz-esztendő forgásában egyszer látnánk ama jeles példákbul eggyet kettőt: tudni-illik hogy meg szánván lelkét, maga kész akarattyával Lázárrá let a' minapi *Dus*, eme' költő kevély *Dáma*, kivetközvén a' nem magáéból, tsendessebben öltöznék; kérve, nem parantsolva táplálná magát, amazok pedig, a' kiket tetétől fogva övedzőig el-lepet a' poros fűrtős *Vendég-haj*, és aranyos hintókban rengtetetik vala magokat, gyalog szálván mást szolgálnának. Hatalmas Isten hány idegen tolban öltözöt bőgyős kontyos madár ugy járna, mint

Aeso-

Æfopus Holloja, ha le fzedné magáru a' másét... Neander vid fülében annak a' törvényes Embernek, hogy az én lelkem ismérete nem nyugszik meg az eő Predikátzióján, a' ki az imillyen Vásár-fiát vizsgálza nem adgya, lelkével fűzet más világon. A' tőredelmes bánat *sine restitutione* álom.

Szerelmes Neanderem ne építsed fzerentsés előmeneteledet, a' hamiságnak és igazságtalanságnak fundamentomára; mert nem állandó, idő-nap-előtt le rogygyan, mikor leg bátorságosbnak látfzik lenni, akkor szakad nyakára a' gazdájának. Az álnok praktikákkal előb féfzkelődöt ravafzoknak Triumphusi nem tartanak sokáig, szörnyű hirtelenséggel illanak el, mint a' febes menykő, 's nem hagynak egyebet magok után búznél. Tegnap azt tsudállya vala a' Világ, hogy oly magoffan fel-lővelettek, holnap arrul fog álmélkodni, hogy oly méllyen sűllyednek. Tűnnek 's mulnak mint az álomban látott képek, nagy gyalázatban élnek, nehezen hálnak, homlokokon hordozzák az Istennek átkát; látván fíralmas ügyeket, fenkeinek sem esik meg szive rajtok. Oly látzfattya vagyon a' dolognak, hogy az Isten e' Világon jó-korán kezdi, 's a' más Világon soha sem végzi rajtok a' bűntetést.

Restellem a' továbbra igyekező beszédünket arra fárasztanom, hogy minden fészket fel verjem a' hamiságnak; csak azt mondom fétő félben, hogy nagy réize vagyon az emberi akár mely társaságban, az uforás kereskedésben, a' fok-féle alku-ban, az erős játékokban, a' száraz pénznek megsz-e-helységekre való szolgáztatásában. Tengeren szárazon el jár, szinte ugy hozzá szegődik a' vitorlyás gallyákhoz, mind a' piatzos bóltokhoz, avagy Várofi, falusi műhelyekhez. Es jól lehet a' gonosz Világ hol szép-elme-fogásnak, hol szemességnek, hol ferény számvetésnek mondogassa, de ugyan csak otsmány vétek és förtelmes bűn.

(5)

A Karnám Neander, hogy a' Tisztátalanság ellen-is jó formán fel-fegyverkeznél. Mint-hogy pedig búszes motskos dolog a' melyben kapunk, csak a' fölít, azt-is gyengén fogom illetni, hogy elő ne-keveredgyen sőpreje. Az vagyon írva a' tiz parantsolatban: ne paráználkodgyál. Ez a' parantsolat nem csak a' tselekedeteket, hanem a' szókat és gondolatokat-is tiltya. Egy leg kisebb tisztátalan igétske, 's egy parányi elménkben
ját-

játfzó buja képetske miat, tellyes és örök pokollal fenyeget.

Neander. Vallyon szól-e ez a' hatodik Parantsolat az Udvari fő-embereknek, és a' Hadi-Tízteknek-is? nintsen-e valami különös és tulajdon privilegiumok iránta?

Eusebius. Semmi hírét nem hallottam, sem a' Bibliában, sem a' más jóra-való könyvek-tárháziban nem olvastam, hogy az Isten vagy természet el került volna az Uraimékat, mikor eme törvényről végezet. Bátor azért a' Palotás és fegyveres Nemések ujjat vonhatnának Nagy-Sándorral dicsőség 's hatalomra nézve, de még-is más egy *Augustus* vagyon fejek felett, a' kinek parantsolattal tartoznak örök büntetés alatt. Egy ebben a' Vitéz a' fegyvertelennel, és a' Nemes a' nemtelen Emberrel. Hozzá tudván ama NB. szókat: *potentes potenter tormenta patientur*, a' hatalmasok hatalmasan fognak kinlódni.

Neander. Ha ugy vagyon. Sok Tábori-Udvari-Urnak meg fordult az efze. Ugy tetszik, hogy az Isten ellen rugoldoznak, nem halgatnak Sz. parantsolatihoz, és ha rajtok állana, éppen ki-tudnák a' hatodikát a' tizből. Mikor Sz. Pál azt mondgya vala, hogy a' ki nem bizik hozzá, hogy

hogy szűzen élhessen ; vegyen feleséget : ha a' feleség-név alatt Kurvát értet ; hiven követik tanátsát. Ha pedig a' feleség-név alatt, eskütt hű társot javaslot ; eme' Urak bujálkodnak , és irtóztató képpen keverik az Istennek méltóságát.

Eusebius. Ez a' gonosz igen el-hatalmazot a' Viz-őzön után-is. A' tisztátalanság a' mostani Világban nem csak szúrdék-vétek , hanem himes és varrott ágyokban földzik , nem csak néhakor - béli-történet szerint-való meg-esés , hanem módosított el-rendelt tellyes szándék. Sokan más egyéb tudományhoz nem szegődnek , hanem abban törlik fejek , 's fogy agy-velőjök ; mint leheffen a' szerelem dolgát leg mesterségesebben űzni 's győzni. A' fejer-nép-is igen gyarló , restsli maga kontyát 's pártáját oltalmazni , piros nevetéssel fogadgya ellenségét , nem tsuda azért , ha gyalázattal válik el tüle. O gonosz idők , és meg veszet szokások!

Voltam ismérettségében fok Úragnak Angliában , a' fok között keveset találtam , a' kinek a' fajtatlanság után nem veszet volna esze , pénze , egészsége , böltsülete. Mód nélkül olvadozván a' testi gyönyörűségekben tsak aliglan birták magokat. Kik ha egytzer valamikor számot vetnének a' kis-bíró-

biróval ; fzemekbe mondaná : hogy az imillyen rendetlen étellel egyebet nem nyertek a' gyalázatos szegénységnél , az utálatos *módi*-nyavalyánál , fájdalmas lelki sebekkel egyetemben. Hatalmas jó Isten , mi víszí annyira testi gerjedelmeinket ! 's miért hogy nem vészén erőt rajtunk szép eszünk ! kezdetben meg vala mondva : *subter te erit appetitus tuus* , a' kívánczozó indulatok halgassanak az esztől : bizonyára a' ki előbségre emeli a' testi kifiztő érzékenségeket , 's tsak utánna lantol az okofsággal ; ki-tudgya 's igazittya közülünk azt , a' mi közönségesen az embert a' baromtul választja. Nem-is más egyéb derék állapotért , hanem azért (a' mint Sz. János titkos-látásiban olvassuk) mert hogy édes a' száinak , noha keferű a' szűnek. Ha ugyan tsak oly igen a' vigasztalás után lazzattunk , vallyon nem találhattuk-e a' kerék-ég alatt másban miben vig örömmünket , hanem-ha a' ganéjban hõmbölygünk , és a' bordélyokban fõrtõzünk mint a' bûdös bakok ? ki tudgya ha ezek a' forgó NN. Uraimék nem irigylik az oktalan állatok ká-tzér mezejeiket , és tsorda fok feleségeket.

Egy kötésre fûzvéen minden ki-gondolható örö-möket ezen *Asmodaus*-unokáinak , egyáltallýában több úrmõt , sem hogy édes tellyes vigasztalált talál-

B b

lok

lok benne... Mert a' kiket rabul tart a' tisztátalanságnak őrdőge, ezernyi ezer kinnal győtri. Azon egy órában hűl fűl, izzad, refzket, hol néki bizza magát szerelmében, hol penig ide 's oda szánnya lelkét kétségében. Emberek közt lévén: halgat, álmadozik, magán penig árnyékával pörlekedik. Bujdosik elméje, haboz akarattya, lángol szive, változik szine, nints femmi nyugta, éjjel nappal inti 's ébreszti bálvány képe... Azon közben: innen a' félelem, tul a' szerelem, kőztők az Irigybárat (*zelotypia*) elől fogván eme' *Venus*-nyomórékját, kegyelmetlenül ostromozzák, és gyakorta tsak nem halálra kinozzák. Jól lehet azért a' szerelem a' Romántziás könyvekben szépnek és felette édesnek láttasék lenni, de magában utálatos *monstrum*, mérges *Tyrannus*, irgalmatlan hohér, 's pokol kinnya.

Tudgya derekasan a' kit *Cupido* szurkos fáklája perfel, hogy a' mely Aszszonyi kép meg merte szegni hitét Istenének; kedve változván, tñle vagy kivűle, máshoz-is részelkedhetik. Es azért hol ettűl, hol amattul tartván jó-formán háborgattya a' *félz*, sőt (mint ama' gonosz lélek az Eyangelionban) hol vizben, hol tűzben mártogattya. Talpon virrad, ólálkodik, állya írásait, fázaz fze-

me-

meket forgat *Aruffal* ne talántán... De haszontalan; mert ámbár igaz hűséggel légyen a' *Made-moiselle*, de még-is kinban vagyon nagyban miatta a' *Monsieur*.

Ha pedig a' rajta kaptam-ra igazodik a' gyanu, bezzeg akkor teli telik szive haraggal, boszszusággal, irigységgel, és száaz más mérges viperákkal, a' mellyek rágtan rágják szivét, emélsztik tápláló nedveségét 's éltető erejét. *In summa*: a' kit a' szerelem bánt, maga bolondsága Martyromságát vállal, mely-is eőtet annyira győtri, hogy még a' leg dühösebb irigység sem kívánhat haragosának több roszszat, se a' leg tehetőb gonoszság nem terhelheti többel.

Más felől, ha egy olyan személy talál akadni *Amor*-hálójában; a' mely, könnyen piruló szemérme 's meg-hitt jámborsága miat *Lucretia*-vagy, *Vesta*-szűznek tartatott lenni. Hány ezer titkos fogást nem rendel-el gondos szivében, hány ezer mesterséggel nem főddi, himefíti, intézi dolgát, hogy ki ne tudódgyon, de haszontalan, mert azonban elevenedik a' bűn méhében, és rövid hónapok mulva anyai hivatalra szorítja. Ezt tapasztalván, mint-nem ájul szive keservében? hány-szor nem haldoklik maga-szégyenében, s'ij rij, úti

mellyét, tépi haját, átkozza magát, társát, gonosz szerelmét, viznek tűznek fut, mérget kever, hogy világ tsufja ne légyen. El-végre ha nem szinte magán, de gyűmölsén gyilkoskodik, az az a' kit nagy bűnnel méhében fogadot, más nagyobb küldi-ki a' világbul. E' meg lévén éj-félkor futtomban, más nap fényes délben, már utszán piatzon trombitállyá a' *fama*; láрма lesz belőle, elő kereftetik, meg fententziáztatik, akkor immár ama fokszor mosdott, vizszált, tzafrangos villangos tárfa helyében, hohért lát ódala mellet, a' ki eőtet mint szemtelen kurvát, és gyilkos anyát, a' halálnak őlibe taszittya... Tanulyon kiválképpen a' Nemes-rend az efféle többször látott hallott példákbul, és ha nem tetszik az imillyen szörnyű ki-menetele a' dolgoknak, ne tetsék az-is, a' honnan veszi eredetit.

Neander. Régen meg utálta testem lelkem az emlétett tsunyaságot, várton várom-is tñled jó Atyám, hogy orvofságot mondgy ellene.

Eusebius. Elsőben el-hitesd magaddal, hogy a' szeplőtelen tisztaság az Istennek ajándékja; és azért esedezzel gyakorta iránta. Bizakodgyál ne a' magad erejében, hanem az eő irgalmas jó-vóltához; és ha néhány alkalmatofságokbul szerentsé-

tséfen ki menekedtél, néki tulajdonítsad a' győzedelmet, nem tennen gyarlóságodnak. A' ki elbizza magát, meg esik. Az Isten oltalmazza az alázatosfokat, és le gyalázza a' kevélyeket.

2dò: Távul rugd magodtul a' hitván *Venus-*fattyát; mert ha óldalodhoz fér; nehéz lészen véle meg birkoznod. Vigyáz érzékenységidre, áméttó fzózatit, kínáló ajánlásit ne halgassád, artzárul artzára ne sétál fzemeiddel, néha ártalmas képek ezek; méllyen a' fzivekbe írják magokat, 's addig játszadoznak vélek, mig el-űtik. Minden felől úgy óltalmazd magadat, mint valamelly kő-várat: zárva légyen kapuja, fel-emelt hidai, erős bátyái, órálló rajtok, okos rendeléssel minden tfinnya, hogy belé ne lophassa magát az elenség. *Proteus* a' szerelem, se nem egy helyen, se nem egy módon meggy ostromnak; hol haraggal, hol szelédséggel intselkedik; néha mind áru-lód, néha mind hű-barátod, úgy kerül meg, fenyeget 's hizelkedik; átkoz, ditsír; távul rugaszko-dik, meg meg óldalodhoz kőszőrűlvén magát tér-den könyörög; fok képpen próbál, nagy mesterséggel forgattya idegét 's lövi nyilait; jó távulrul-is nagy sebeket oszt, leg nagyobbakat azok-

nál, kik eőtet kebeleekben fogadgyák ; mert mérget 's lelki halált vífzen reájok.

3tiò : Fiam édes fiam Neander kerüllyed az alkalmatofságot... Elöb' látunk oly tsudát, hogy az eleven tűznél meg faggyon valaki, fem hogy oly tífztán térjen vízfíza, mint bé ment légyen az együgyű ártatlanság ama' veszedelmekbe. Igazán mondá *Tertullianus*: könnyeb kint-halált szenvedni a' tífztaságért, hogy fem hiven mellette maradni, a' tántzika, pafzita, 's vendégelő-mulatságok közt. Híszem azt-is, hogy fok Kífs-Afzfzony meg-esett légyen a' szép fzóra 's puha hizelkedésre, a' mely fzüzen ment vólna által az erőszakos próbákon... Irtózzál azért mindenek fölött a' Londrai és más egyéb' azokhoz hafonló Comædiáktul, mert ott vagyon az *Asmodeus* palotája, udvari lakáfa a' fzentelenségnek, és minden tífntalan erköltsnek mű-helye. Oly veszedelmefek hozzánk képeft eme' Theatrumok, mint régenten a' Romaiaknál ama' átkozott fetét bóltozatok... Ott hánnya veti hatalmát *Cupido*-Király, ott fitogattya éles fegyverét, tsengeti lántzait, ott rabol, nyílaz, perfel. Ott kínál mafzlagával, ott ád letzkét. Ott kopik leg elsöben jámborsága az ártatlan ifjaknak, ott felejti nevertében fzemérmét fok fölfer-

ferdült szűzetske. Ott tanulja egyelesen mind a' két fiatal-rend a' szerelmes énekeket, a' puha 's több értelmű igéket, ott veszi módgyát, mint kellessék szegezni nyakát, tsigázni derekát, mester-séggel mosolyogni; meg-űtközni a' szemekkel.... Ben a' Scenák-piatzán a' fok festett artza, feslett beszéd, lustos pennával írott képek, kátzér tántz, lator tzinkofság, a' hurok egybe zengése, a' tel-lyes karral fel-zendült muzika-szer.. Kin röhögés, hahota, tsattogás, nyughatatlan fészkelődés, Isten ki tudod, be ártalmassak Angliában. *Adde*: hogy ottan tisztes méltóságos szinben léptetik elő a' Poeták a' gonoszt, reá köszörűlik azoknak eszeket, vízkettetik akarattyokat, kik látták vagy hallták, sőt könnyű igyenes utakra igazittanak, hogy ne restelleyék az *executiót*. Ellenben: motskoffan, 's nagy alávalósággal illetik a' *Virtust*, tsuffra űtik az űdveséséges jóságokat, hogy tellyessen el-utáltassák, tsak nevetésre valót mondanak a' pokolrul 's kinzó őrdögökrül, hogy magok 's mások jobban reá bátorodgyanak a' bűnre. Szánszándékkal hagyom félbe, a' többbit, mert igen botránkoztató... Ha félted azért Ne-ander lelkedet, feléje ne meny ennek az Istentelen mulatságnak.

4^{td}. Mikor a' kifirtet fenébben ostromol , 's barátságosban kinállya a' Babylon poharat ; vedd egyfzersmind *summa* - számban azokat a' fíralmas károkat , melyek a' bűnre következnek , és maraszd meg gondolatidat egy darabig az efféle elmélkedésben. A' töb' 's más rendbéli vétkek , mint a' vizi közönséges kigyók , fejekben hordozzák az ártalmas fullánkot , az az előre adgyák fel a' roszfszat ; a' tisztátalanságnak vétke *Scorpio* természetű , teste végében röjti mérgét , az az tsak utólyára tölti bé az embernek szívét a' kinos keferűséggel. A' főnek árt-meg leg inkább' , mint a' *Tarantula*-harapási ; tsak az hogy a' *Tarantula*-mérgét , ember tántzal 's meleg futkározással ki párálhattya magából , a' fajtalanságnak mirigye mind bellyeb 's bellyeb hatt , és tsak nem orvosolhatatlan. Meg veti a' tanátsot , súket az údveséséges intésekre , nem agg a' fenyegetéssel , nem segitti magát , hanem efszét , pénzét , bõtsületét , egéfségét amoda költvén , tsak a' tékozló funak notáját dudollya , nem-is annak , a' ki meg térvén Attyával lakodalmaskodik , hanem annak , a' ki a' gyalázat , inség , és kétségben esés közt nem tudja : *quid faciat* ? mi tévő légyen ?

510. Hogy ne fokát bujdosás szemeddel 's kívágyó indulatiddal, mint az uttyát vesztő lövöldék; szálljon meg kedved egy hozzád hasonló érdemes személyen; köss véle Istenes házasságot... Tuttomra vagyom, hogy a' Sz. Házasságnak kötele (mely fő bűnsületben vala Szent Pál idejében) mostonság a' mi Poétáink által nem keveset gyaláztatik. Azt hirdetik ezek az Istentelenek, hogy a' Házasság: keferű-rabság, igen szoros nyűg, izetlen othonos bolondság. Más több' ollyast-is mondanak felőle, a' mellyek el-idegenithetnék az embert, attul az Istentől bé szerzett *Sacramentum* tul. De hadd koptassák nyelveket ezek a' kurvaságnak pártfogói. Mi nem vagyunk arra valók, hogy ezek a' keretők tanátsi után járjunk.

Utóllýára oltalmazd magadat még egy gonosztul, melynek (*Zelotypia*) a' neve; evvel az irigy-bánattal, 's párjad rendetlen féltésével, soha rossz társodbul jót nem, de bezzeg jóbul rosszat formálhatsz. Oly híret hallottam egy Angliai Dámanak, hogy jó darabig a' mely szívhez esküdött vala a' Pap előtt, ott maradott igaz hűséggel. Tapasztalván idő jártával, képtelen gyanu gondolatit, és szó-béli panaszit férjének; a' hamissan reá fogott vétekért valóval kezdé torlani a' boszszusá-

C c

got,

va, jó ízűen mosologja vala tñntalan erkölsét, mint *Seneca* idejében a' Romai Anyák. Mikor meg kellett volna fenyegetni, ölébe ragadá ápolgatásra, mikor veszfzöt kellett volna adni; akkor szaporán ragasztotta a' tsókokat posájára. A' ki az urfiatskát feddé, ellensége vólt eö Nagyságának. Es ha a' pitzin, egy-pitzint nyikkant, bezzeg fikót az Anyám Afzszony. A' mi szemének tetfzet, kézzel lábbal kéri vala; és a' mit kért, könnyen el-nyeré. Ha száz kívánsági közül egyet kezére nem adtanak, *tonabat ut parvus Jupiter*, tombola a' palotán a' kis Király. Az Afzszony nem hogy le tñllapította volna haragos szemmel, hanem inkább szerelmes hízelkedéssel töbre bátoritá: Es hogy a' gyermek neveléft még ennél-is szebben elő-gyámolitaná, hintójába emelé, ölébe ülteté, kezén fogva vezeté a' Comædiákra, tántzra, társaságokba, hogy látná 's meg tanulná a' hívságnak eszközt.... Szegény Attya keferedett szívvel láttya vala, mely szép páltza alatt nevelkedik a' gyermek, mindazonáltal a' feleségéhez-való nagy szeretet nem engedé, hogy eötet a' fia hasznáért meg búfitaná. Hozzám egykor így terjesztette panaszt: Uram nem tudom mi lesz a' fiambul; nem tanul egyebet a' tántznál, vagy koberol ott kin,

vagy

vagy egyre hivalkodik itthon, kényes, kevély, keménnyen bánik a' tseléddel, ruha válogató, pénz-vesztegető. En azt találám felelni: hogy a' mely fa így virágzik, annak nehezen terem jó-gyűmőltse, reá-is igazodot; mert alig kele maga szárnyára, tsak hamar utánna el-vesztette a' *reputatiót* egy komornék leánnyal, ottan az után tékozlani kezdé minden kevesét, üldözni édes Annyát, és addig busittá jó Attyát, mig el-nem-hala kefervében.

Tudhadfza édes Neanderem, hogy baromoftobán jöddőgelünk minnyájan a' világra, és a' vélünk termett indulat, és vágyódásokhoz képeft hasonlók vagyunk a' leg fenébb oktalan állatokhoz. Sőt a' mi több: birunk értelemmel, hogy ki-kereshesűk a' gonoszt, birunk akarattal, hogy meg kívánhasűk. A' mint azért a' leg vadabb orofzlány kőlykőt hogy meg sziligyűllyön, ifjantan fogjuk iskolára, és páltza alat nevellyűk; azon képpen hogy magzatinkbul Isten-felő tisztes bōtsűletes ember légyen, szóllatlan gyermekségében láfunk hozzá. Ha tapasztallyuk, hogy maga kész kedvébűl 's könnyen indul a' jóra: szép fzemmel, gyenge tapogatással hajtogassűk. Ha keménységet mutat, és már-is ki-tōrik belőle a' rosz: zabola

alatt járjon, izelétse meg a' veszfűzöt, dorgálást, 's több afféle őszönt, szegdegellyed kedvét, törjed akarattyát: lassan lassan el-felejtí a' gonoszt, és ijedelmére nézve előb nagy nehezen, de az után maga kedvébül 's vigan el-lépik a' jóban. A' ki ezt a' letzkét továbbra hallasztya, és akkor nyul a' páltzához, mikor a' gyermekben már meg rőgzöt a' rosz, úgy lesz dolga, mint az agg tigrissel, a' mely foha sem felejtí-el feneségét, 's le-nem teszi kemény természetit. *Adolescens juxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea.* Az ifjak a' mint kezdik (ha nem teszünk róla) úgy végzik; és a' mely rosz szokásokban be őltöztek a' gyermeki pólyák közt, azokbul ki nem vetkőznek holtig. Hogy azért jövendőben úgy ne köllésék foházkodnod, mind *Æsopus Sassa*, a' mely halálos febben esvén egy olyan nyíl miatt, a' melynek rőppenő végében maga tollát látá; ilypanaszokra fakada: bóldogtalan fejem! ime magam veszedelmére nemzettem tollaimat! Azt akarám mondani: ne talántán reád igazodgyék a' *fabula*, hogy a' kiknek te életet, azok néked halált adtának legyen; e' kevés intésre vigyázz.

imò. Mihelyt arra-valók, hogy meg ismerjék az Istent; arra oktasd, hogy tudgyák félni az eő bűn-

büntető ostorát, szeretni az eő véghetetlen jó
vóltát. Tanítsad a' Hitnek dolgában, hajtsad az
Istenes jóságokra és más egyéb' kötelességünkre.
Azok a' gyermekek, a' mellyek félnek az Isten-
től, meg bősűllik szűleiket, szót fogadnak min-
denben. Ezerfzer meg ezerfzer rágd fűlőkbe,
hogy a' végre teremtetek, hogy üdvezűllyenek.
Hogy peniglen üdvezűlhessejenek és bődögul légyen
dolgok más Világon; jól kellefsék élni ebben...
Integesd gyakorta, hogy ne szerefsék e' mulandó
hivságot, és világi pompát, mert tsak tsalogat-
tyák szeműnket, és veszedelembbe viszik lelkűnket..
Emeld őledben, mond fűlében *Blanca* Királyné
szavait: szerelmes szép fiam! adgya az Isten előb'
azt érnem, hogy a' koporsóban lássalak, sem hogy
valami bűnben... Fel-ne biztasd egyűgyű szive-
ket valami magos állapotra, és világi ditsőségre,
mert azon-kivűl-is, noha magvát ne vessed, meg
termi kívánságokat ez a' rosz-gyom. Fojtogasd a'
kevélységet benne, mert szőrnyű nagyra dagad..
Tellyes szégyen némely Atyáknak dolgok: alig
kezd lépni fiok, már-is arra ingerlik, hogy a' tor-
nyok tetején, az az mások fejek fölöt járjon,
Nem szánnák *Antichristus*-nak oda adni inasul va-
lami szép tisztert, jó-szível belé bujthatnák a'
Tő-

Török-kaftányba, csak Bassa lehetne belőle... Minnek utánna azért atyai gondviseleked által elegendő képpen tudós a' lelki dolgokban; ha már arra való: hadd nyujtsa gondolatit lassan lassan a' jövődre, és kereszen magának *Statusst*; magad olyra mutatsz, a' mely tisztes inkább mint-sem nagyságos.

2dò. Azonban legyen része fok szép tudományokban, tanullyon, okullyon, ideje 's hivatalyára-képeft. Mert tudni-való, hogy nem nyugszik a' gyermeki elme; ha nem adgyák elejbe, maga önként keresi a' mulatásra valót. Hol-izben a' mint a' történet vezérli, jóra vagy gonoszra, abban foglalatoskodik, ahoz szokik, azt űzi. Es jól-lehet ne legyen még minden jóra alkalmas, de még-is minden nem-jóra találkozik valami készség benne.

3tiò. Ne csak egyik, hanem a' másik-is legyen részes atyai szeretetedben, és holtod után keresményedben. Egyenlő képpen osztottak véredben; osztozzanak erfényedben-is... Keres elegendőt minnyájoknak, hogy bõtsületeffen el-élhessenek. A' mely Nemes-urfi pénz nélkül lépik bé a' Világba, gyakorta *sine conscientia* butszuzik ki belőle: Mikor egy-valaki, lelke szorongatva keresi mindennapi kenyerét, alig leli módgyát, hogy
jám-

jámborul élheffen. A' szűkség szinte ugy szűleje fok gonosznak, mint a' bőség; veszedelmes mind a' kettő, de keserveb' a' fogyatkozott úgy, és nagy hátra marasztás az elő-menetel-dolgában; mert le nyomja a' nyers igyekezeteket, el-óltya bennünk a' tűzes indulatokat, az el-szánt bátorságot kétségben ejti... Véghez vivén e' három *punctum*okat, eleget tettél kötelelségednek. A' többi azért nyugott szívvvel bizd az Istennek Atyai gondviseelésére, a' ki ébren vigyáz eő alkotmányira, és leg jobban tudgya: hol, mikor, kin, 's mennyit segitsen.

(7)

A' szolga-rendet fe felejtsed-el: mert nem tsak Ura, hanem Attya-is vagy. A' Romajaknál a' Tselédes-gazdának (*Pater familias*) vólt neve. Továb': te-is, eő-is keresztyén lévén, atyádfia, azon egy Anyára mutat véled, tudni illik az Anyaszentegyházra. Ezek a' *Relatiok* meg kívánnák tőled a' hozzájok-való szeretetet, és egyetemben arra köteleznek, hogy néha végére meny, mint 's hogy élnek? meg vagyon-e benne a' szűkséges dolgokrul-való tudomány?... Ne

D d

ter-

terheld eöket annyi munkával, hogy az Istennek ne szolgálhassanak. A' mi eöket illeti, nem szabadok véle, hogy te kedvedért eö Sz. felségét elhadgyák; többet tartoznak a' menybéli, hogysem földi Uroknak. A' mi pedig téged illet, ha erőszakot térsz rajtok, magad adózol jövődönben iránta... Az sem elég: időt engedni, alkalmatosságot adni, hogy jót teheffenek lelkekkel; utánna kel látnod, ha a' nekik arra szabott időt abban töltik-e... Leg aláb' egyszer napjában gyűlyön egybe a' tseléd valami közönséges imádságra, vegye büntetését a' ki ki-marad... Ne légyen helye házadban az Istentelen szolgának, jól-lehet hasznót hajtson; mert a' ki Istenének nem hiv, előb utób urát-is meg kerüli. *Addé*: hogy egy rosz-ember példája, fok jónak árt-meg a' Házban. Azonban el-hitesd magaddal, hogy a' mennyivel te elő-gyámolítod az Istennek ditsőségét, annyi-val inkább' gondban veszi a' te ügyedet. Kivánt végére vezérli szándékidat, meg bóldogit e' földön. Ha pedig reád botsáttya a' gonosz szerez-tse-tsapáfit, ád oly bátor szüvet, hogy nem tsak keresztyén mértékletességgel, hanem vigan-is el-vitelhesd.

(8)

NE tsak udvarod környékében ferénykedgyél a' *felebaráti-szeretettel*, hanem meszszeb' is; és ne tsak lelkével, hanem testével-is tégy jót szomszédodnak, ne tsak akkor mikor már fe falatya, fe fóltya, hanem mihelyt észre veszed, hogy titkon kefereg szűkölködő ügyiben, és már reá nehezedik a' szegénység. Vigasztald, ne tsak tanátsoddal, hanem pénzeddel-is; az alamisnát egyszerűs-mind a' te bőségedhez, és az eő szűkségéhez mérven. Meg fűzeti az Isten; magadnak takarod menyben, a' mitt itten a' szegényekre hintesz. Ha nem hiszed, nem vagy kereiztyén. Vannak adakozó fő-emberek, de nem minnyájan annak rendi-szerint: némellyek előb hogy-fem tenyérére tegyék a' szegénynek a' *garast*, talpig le-gyalázzák, tsépre kapára küldik a' tehetetlent, fokféle képpen boszszontyák. A' ki így fegitti a' szegényeket, jót téven, roszszul tselekeszik, és egyetemben el-veszti az alamisnának érdemét, mert a' koldus, kinek annyi artzája-pirulásába telik, nem jut ingyen hozzá. Nyujtsad Neander a' szegénynek szánt pénzedet Isten nevében, könyörülő szívvvel, vig artzával, kéz kézzel. Ne kinozd a'

D d 2

fok

fok kérdésekkel, elégedgyél meg avval, hogy néked vagyon, eő néki nintsen, és hogy az Istennek feneketlen bőltseége ugy rendelte, hogy némellyek hóltig tsak alamisnából tengődgyenek, mások, hogy hova tovább' élnek, jobban, jobban gazdagodgyanak, okot 's alkalmatofságot adván azon közben a' szegényeknek a' kerefztyéni tűredelmefségre, a' gazdagoknak a' felebaráti szzeretetre, könyörűletefségre, irgalmaságra.

(9)

IDején korán add magadat a' kerefztyéni tekéletes jóságok gyakorlására, ezekhez gerjedgyen minden kívánságod, előb' hogy-fem meg izelétسد a' gonofzt. Kezdetben egy kevés el-tekéllés kívántatik hozzá, a' többi ofztán már győnyörűség! Ellenben ha virágzó napjaidat amoda szánod... Már ifjantan rofzra vetemedel... Meg kőftolod, meg fぞkod a' nem jót...; Hidgy szavamnak: nagy lelki-tűfakodások után, erőszakos próbákon kel által-menned, hogy igaz utra térj, minden egy-egy lépésért meg kel hartzolnod a' már meg-veszett természetteddel, a' hitegető világgal,
a'

a' kísértő ördöggel, 's tsak az Isten tudgya mely jó-véggel.

(10)

K Eserves de igaz panaszszal mondhattuk, hogy a' mostani zordon tsufos világban, a' jámborság és jóság tsak nem ujság. Vas-vitézi erő, leg aláb nagy bátor el-tekélés kívántatik hozzá, hogy mellette lehesse maradni. Alig kel elő, már-is gunyolások, *Satyra*k, és ártalmas nyelvek érdeklik, hogy azokat el ijeszthessék róla, a' kik még nem vastagok benne.

Mult tavaszszal egy szives jó akaróm azt találá mondani: Eusebi mi dolog? mar kételenek vagyunk véle, hogy a' kietlen barlangokban keresünk szállást, leg aláb hogy rejtek kamaránkban vonnyuk meg makunkat, ha jól akarunk élni. En már a' mostani Világ előtt mind *vezeték*-mind *kereszt-nevemet* el vesztettem. Tsak *devotus*-nak mondanak a' Városban. Néki azt felelém: e' miatt Barátom se szived ne dobogjon, se ortzád ne pirullyon: se szandékidban meg ne mozdully! az Istentelenek nyelve-járására-képest ez a' *pradicationum devotus*, tsak egy olyan emberre mutat, a' ki

D d 3

üd.

üdvezülni akar, igaz Religióhoz részelkedet, és a' mit igazán hiszen, azt bátran ki-vallya, a' ki nem szitkozódik, hamisan nem esküszik, senkinek bõtsületibe, vagy értékébe nem kap, más fzerentséjén örül, a' magájéval meg elégszik, a' ki a' borral úgy el-nem ázik mint a' Bacchus tömlõi, a' ki a' pokolbul nem úz tsufot, és a' Menyorfzaggal nem tréfál, a' ki néha meg-emlékezik a' jó-tselekedetekrül, és mindenkor kerüli a' roszszat. Atyámfia tartozunk véle, hogy efféle erköltsel 's ne mással mennyünk a' Világ szeme eleibe. Ha vidám ábrázattal, és ditsekedve mer elő léptzeln a' gonosz, jól lehet lélek-kárhoztató; mi félelem vífel bennünket, hogy palástot vagy rejteket keresünk a' jónak, a' mellyel az Isten előtt bõtsületet vallunk, és bõldogságot kintsezünk lelkünkre. Pirullyon azért a' gonoszság; hozzá illik. Vidullyon 's bátorlodgyon a' jámborság, trutzára a' szemtelen Világnak.

(11)

ELõb arra bátoritottalak, hogy vig készüllettel vidd a' keresztyén példákat a' szemtelen Világ eleibe, akár mit mondgyon. Most arrul intlek: se közöd,

közöd, fe réfzed ne legyen a' *Libertinusmus*-nyája-bé-
liekkel. Etető mérget bortsáttanak szemekbül, ha-
lált hordoznak nyelveken, fele őrdögök, fele be-
stíák, kiknél a' *summum bonum*, tsak testi gyönyö-
rűség, és buja kedvek töltése. Járások menések, a'
vendég-házrul a' Comædiára, innen a' bordélyba,
és azon uton tér vízfzra. Eszeket abban tőrök, hogy
tanullynak a' roszban, iparkodásokat, hogy űz-
hefsék. Beszédek tisztátalan, idejek mulatási fer-
telmeség. Böltésések a' *gazetta*-hireknél továb
nem érkezik. Religiójok közönséges, igaz színét
magok sem tudgyák, mert más-szerrel vagyon mikor
tsendes a' tenger, mas renden mikor haboruk tá-
madnak, és merül a' gálya. Angliában így, Sco-
tiában amugy élnek. 'Zidó-hiten Amsterdamban,
törökül Constantzinápolban. Papisták Romában,
Calvinisták Genevrában. Egy szóval: vallások
életeket tsak az időhez és alkalmatossághoz szabják.
Gondolnám: hogy eőket meg utállyad, tőlek tarts;
elég vólt képeket meg mutatni.

(12)

Kedves Neanderem ! ime könnyű értelmes be-
széddel elődbe terjesztettem, miben legyen
hely-

helyheztetve az Istent és felebarátunkat néző kötelességed. Lelkedre kinfzeritlek, légy hű béte-lyesítője. A' felséges Isten azoknak sziveket, a' kik bé-töltik parantsolattyait, be tölti örömmel, ditsőségefekké téfzi a' földön, ki-mulások után az egek közé maga Sz. szine eleibe emeli nagyob ditsóségre. A' kik Istennel járnak e' földön; nintsen szűbéli gyötrelmek, a' kik Istentől pártoltak, azoknak nintsen fe éjjeli se nappali nyugodalmok. Akár mint titkollyák 's tagadgyák ezt a' Világi pompának és ditsóségnek kintses tárházoz rabjai; de valóban tapaszttallyák. Ezer változtatással megfordulnak minden földi hivságon, hogy kis vigasztalást találhassanak, de azonban mind tsak fir és kefereg lelkek. A' jók és gonoszok élete ily külömbséggel vagyon, hogy amazok már kóttollyák az Angyali vig lakást. Ezek már érzik az ítélő Istennek átkát, ostorát, kárhozatot.

Erre Eusebius butszozot Neandertől, és visszont Neander tőle, mindazonáltal oly reménységgel, hogy utóbb-is lészzen része szép oktatásiban, a' mint vette-is iránta ajánlást Eusebiusnak.

V É G E.

N E M E S
A S Z S Z O N Y .

Istenes jóságra , és fzerentsés
bóldog életre oktatott
NEMES ASZSZONY.

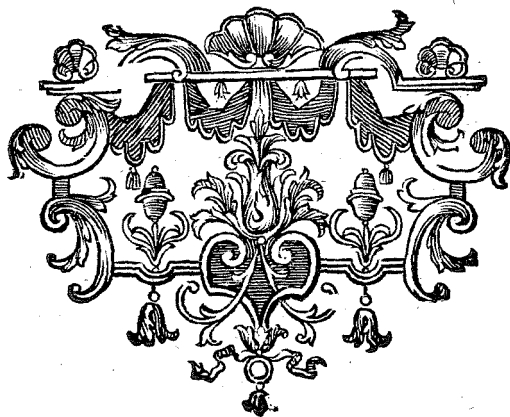
utóbb pedig :

A' HADI ÉS UDVARI EMBEREKET

néző

K Ö Z - B E S Z É D E K .

Cum Licentia Superiorum.

NAGYSZOMBATBAN,

Az Academiai bötűkkel MDCCXLVIII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

TUDÓSÍTÓ LEVÉL
A'
MAGYAR DÁMÁKHOZ.

Nagyságtok Kegyelmetek!

*Zt a' könyvet az Angliai fő Afz-
szonyok képes udvarisággal fogat-
ták; sőt Londra-Városában annyi kedvet ta-
lált,*

lált, hogy hatszor egymás után kellett ki nyomtatni. Tengeren innen hasonló képpen két kézzel kapták, és már-is sok idegen nyelven olvastatik.

Nintsen azért reménységemen kívül, hogy Hazánknak Dámái, eöket illető erköltses kegyességgel ne vegyék, és magokat véle ne mulassák, akkor leg inkább, mikor se más munka kezeken, se egyéb' gond nem fordul meg szíveken, és a' vendégtül üres paloták unalmai közt nem tudnak mit lenni.

Tükört tart az egész patyolatos szin-népnek, hogy igazán meg lássák, kik s' minémüek légyenek. Meg mutattya: mi légyen bivatatok, 's mire köteleztessenek. Ébrefszti, biztattya minden képes jóra, ki-keréti a' ravasz - Világ bálójából, utba vezeti, hogy önnön szívek szándéka szerint, szerentsés napokat lássanak e' mulandóságban, és ditsőséges színbe változzanak az Egek-közt.

Való

*Való ugyan, hogy néha tsipoe, néha mulat-
va, tsak nem neheztelésre valót emleget, a'
kin vagy a' kényesség, vagy a' gyarlóság meg
ütközhetne; de mint-hogy az Anglus Authort
nem a' boshfúság, se más egyéb' roszszalkodás
nem viselte, hanem a' tiszta szándék, és az igaz
könyörülés; méltatlan volna iránta vagy meg-
ítélni, vagy meg utálni.*

*Hogy pedig némely szándékit fenébben, a'
többit lágyabban, itt világos, ott homályos
szókkal vitattya; annak kel tulajdonítani:
hogy a' sziligy Aszszonyi-nemben-is nem min-
den szív lágy, és nem minden elme egyaránt
éles, némellyeknél boshfúab', némellyeknél rö-
videb' az ész. Amazokra nézve föllyeb', ezek
kedvéért aláb' kellet tartani a' beszéddel.*

*Példáz hol-mikor oly nyilván, mintha fes-
tékkal akarna valakit le-irni, ettül Órszagunk-
ban nem kel meg-ijedni; nem ide szól, hanem a'
tengernek tulsó partyával tartya közit. Oda-
felé értsék azért a' Magyar-Aszszonyságok.*

Ha

*Ha ki azonban azon Képnek mássa , job' er-
költssel kendőzzék.*

*Végén: a' Tábor s' Udvar-dolgárúl egy-pár
Köz-beszéddel továbbra nyujtottam munkámat;
mert hogy az Anglus keze után sem találtam
külömben. Ezt a' -könyvet leg-is leg elsöben
DORELL JOSEF Jészuita írta. A ki
fordította , marad*

Nagyságtok Kegyelmetek

Költ Romában.

1744ben.

Alázatos Szolgája

FALUDI FERENTZ S. J.

Istenes jóságra , és szerentsés
bóldog életre oktatott
N E M E S A S Z S Z O N Y.

E L S Ó B E S Z É D.

Bé-vezetés az utóbbi Köz-beszédekbe.

*U*ſebius már tellyes készülettel érte vala,
hogy *Theomachus*ſal meg hartzollyon ;
mint-hogy iránta le-kötötte Uri-paro-
láját Neander előtt , a' minapi befzélge-
tésben; de ime, nem reménylett akadék járula közbe!

A

Egy

Egy tsorda a' nem-bornemisza *Libertinus* - nép-
bűl ki-tódúla a' *Comedia* - házbul , 's ilyenefen
néki méne a' kortsmának. *Eleutherius* uram vólt
elől-járóban , száraz gégével , tömött erszényel ,
kivűl belől atzélyos lelki - ismérettel. Bé-rugván
az aítot, egygyúl egygyig (*mint Friberg uram Cremoná-
nában*) meg esküvének a' holtig-valóra; hogy tud-
ni- illik kiki lábán fen- áltáig ki téfzen magáért az
ital-hartzban, és el-nem hagygya társát.

Iól-lehet azonban, hogy eő kegyelmek (mert
vig kedvek érkeze) derekafán játszottak a' borral,
de valóban a' bor-is jó formán játszot vélek. Le
szálla ugyan édes leve a' palatzkoknak gyomrok-
ban , de szefze-ereje meg szállá fejeket , és fok
tsudálatos színt mutata szemeknek : N. N. Uram
már nem birván magát fére dűle , kit - is nagy ha-
mar három *vívát*-kiáltással a' pad - alá temetének,
's belé botsátván a' *Morpheust*, kedvére hortyogtatták!

E' meg lévén, egy két noszfsza raita után izibe
viszfsza térének az előbbi kortyokra és tuskázásra.
Renget már a' palota előttők, mert lotsogot agyve-
lőjők a' fok húzomos italoktul ; szemek úfzni,
eszek vefzni, nyelvek pörögni indula rettenetes zai-
jal, és akadékos hőbögéssel, mint mikor gállya tőrik
a' tengeren, és a' halálos ijedejelmek között a' Ré-
vészek őszve vefznek.

Egy-

Egygyik: valamely *Saurus* nevű paripárul kezdé vala a' beszédet, 's azt támogatta erős esküvéssel, hogy nintsen nálánál job' futó ló egész Angliában; az után *anatomicè*: tagrul tagra, izrúl izre, az ő száraz fejetskéjét, ki - dült vidám szemeit, szelelő orrát, taitékos nyughatatlan száját, magosan költ nyakát, rövid serényét, szároz körmét, vékony inait, széles mellyét, tellyes testetskéjét 's a' többbit, ditsőséges szókkal kezdé magasztalni, Ofztán az után: mennyit 's hányszor nyére a' pallya - futásban, még azután, hogy *Saurus* unokája *Bucephalusnak*, és sógorsággal illeti ama' híres lovat, mellyet *Caligula* Tsászár Polgármesterré tett Romában.

Alig várá a' többi, hogy ki-nyithassa istállóját. NN. Uram régen fészkelődik, egyszer 's mind féré tévé a' fődeles úveget, fel-kele 's imigyen adgya vala szavát: hadd szolgálljam meg! *Saurus* még nyergemt alat nem vólt, mindazonáltal merném mondani, hogy nyomában sem léphet az én Szeretsenemnek: 100 - aranyon vettem Londrában, kilentz iskolákon forgot az országban, mikor irámlik, jó korán hátra hagygya a' leg febeššeb' szeleket-is. Ki-terített kalapomon meg fordul háromszor-is egy-végbe. Oly szőrnyű árkokon, és pedig oly evet-könyűséggel szokik által, hogy tellyes

álmélkodás , többet mondok : száraz lábbal által-
futná a' vörös és fekete tengert.

Ez utolsó szókon igen meg ütköze az egész
itas - Tzéh , hazuttolás , pörlekedés , zenebona tá-
mada nagy köztők , de ugyan tsak tenyerekről hőrpő-
getvén egymásnak , el - végre bősületeffen meg
egygyezének , és a' kútyókra tértek a' beszéddel.
Hol - itt megint példássan folyt nyálok az Angliai
imillyen 's amollyan szelendékekről , agár , visla ,
kopó , 's töb' afféle fityefző tatskókrul , mennél
szebben a' mosólyékos peszerek módgyára. Ebből-
is ki-fogyván végtére , az juta eszekben , hogy a'
Religio -dolgát vennék-elő , és valamit végeznének
iránta.

Es ha előb' a' bor beszélet belőlők , most ugy
tetszik valami gonosz kísértet forgatta nyelveket.
Elég italt ada vízfíza terheltt gyomrok , de töb' át-
kot okáda-ki büdös szájak. Rútul bántak a' hatal-
mas nagy Jstennel , ki igazságát , ki irgalmát , ki atyai
gondviselését keverte fel 's alá szörnyű rágalmazással.

NN. Uram bátran 's frissen le mondott minden
más egyéb' hit - béli szertartásrul , ki vévén *Epicu-
rus* -religioját. Nem kívánt más Meny - országban
menni , hanem a' *Mahomet* - paraditsomában , a' hol
puha vánkosfokon nyuitóznak a' lelkek , és (itt ki-

nem mondható) képek feregelnék körültek. Nem irtózat más pokoltul, hanem attul, a' hol ki-nem kőtik a' bor-tzégért, és nem töltenek a' tsaplórok.

Más egygyik azt meré mondani, hogy a' *Mi-Atyánk Jsten Ec.* sovány imádság, inkább' illeti a' szegény egy-házi embert, sem hogy a' kastélyos, földes, vagy gallyás urakat; hiszem (ugymond) a' száraz kenyérhez leg aláb' vezetékül hozzá kellet volna tenni a' palatzk-bort. Ezt a' finom's fen-járó bősélselkedést, nagy öröm hangos javallással fogadák minyájan. . Mosták azonban torkokat, egynek az juta eszében: Hai! tsak nints fzeb' könyv a' világ-hátán amannál, melynek titulussa az: *Religio Medici* *) a' leg üdvősfégebb' professiora tanit, könnyen szépen őszve békélteti a' *Ierusalemi*-keresztet a' Konstantzinápoli fél-hóldal, az *Evangeliumot* az Alcoránnal, *Szűz Maria magzattyát* Abdalla fiával.

Nem tűrhetem, hogy ki-ne mondgyam: átkozott nyelvek, dőgleletes száinak leheleti! Keresztyének lévén imigyen beszélgettek a' forgó-egeknek, és az egész fen-álló természetnek hatalmas Urárul? így nyiritek, nyefítek vagy-is inkább' így tóldallyátok az Evangeliumot. A' szeplőtelen szűz Máriának

Sz.

*) *Jgen ártalmas Könyv ; iszonyú sok káromkodást foglal magában. Brevu-névű egy Orvos írta.*

Sz. fiát ama' bűdösnek oldalához alkalmaztattyátok, a' leg méltób' szentségekből faragtok tréfára, és szemtelenségre-valót.

Ti mindenben tudósok, halhattátok hogy Angliában fen-forgó köz mondás: *A' ki részeg korában embert öl, akasztásék fel mikor józan.* Vaiha eme' mondásbul törvényt szabna a' Parlamentum, hozzá értvén a' káromkodókat, és raitatok kezdené jó magossan az Ország szeme-láttára.

De neszíze megint mire fakadának ezek a' bortsapok: Eleutherius torkig telvén, talpára kele, és egy jó-izű prédikációhoz foga ama' textufrul: *Ede, bibe.* Egyél igyál &c. Eő kegyelmérűl vólt szó fellyeb' e' könyvben, és hogy most-is élyűnk szép hírével; Eleutherius széles és hoszszu, tenyeres és talpas egy *Latitudinarius* *) vala hitre nézve; tettében 's tselekedetihez képest peniglen *Atheista*. *Epicurus* vólt Casistája, *Hobbesus* **) Theologusfa. Jól fel-hevűlvén meleg beszédében, imigyen kezde kiáltani! fegyvert fegyvert hiveim! portáz ellenűnk az ellenség, hatalmasan bontyaron-

*) *Tévelygés Angliában, mely arra oktat, hogy minden vallásban üdvözülhet az ember.*

**) *Nemes egy Anglus, a' ki a' többi között azt írta, könyvében, hogy nincs Istenűnk.*

rontya a' Nemesség privilegiumit ; ha ki-nem támadunk melletek, el-semmifednek.

Meg réműle a' Tárfaság, azt gondolván : hogy a' Frantzia rohant légyen bé tűzzel vassal az Országba. Valának közülők, a' kik azt mondák, hogy ez ugyan lehetetlen most egyszer, ha-nem ha bé fogták volna *Don Domingo Ganzes-nek* *) lovait. Azon-kőzben le tsillapitá Eleutherius cőket, mondván: nem külső, hanem hazánkbeli ellenségről beszéllek, ezek forrasztanak lántzokat, hogy meg szorítsák, nem testűnket, hanem lelkűnkiismeretit. Es hogy leg rövidebben ki magyarázam : tilalmazza hogy kedvűnkre ne éllyűnk, a' magok-mondgyák-jóságokra ősztonőznek ; biztattyák fokkal ha ki imigyen, fenyegetik fokkal, ha ki amugy tselekefzik.

El-vifelhető, sőt játékos dolog volna, ha az Afzszonyok nyughatatlanságát, vagy a' hivatallyán kívül lépő Pór-rendet jártatnák szorossabban. De minket Nemesséket, szabadságra fogantatott 's nevelt uri-személyeket igában fogni, a' törvények fenyeztő veszfzeje alatt tsendel félelemmel léptetni, tür-

*) Hires egy Spányol a' Romántzia-Könyvekben, ki-ről azt kőltik, hogy a' Planéta Hóldnak bátán sokat nyargalódzot.

tűrhetetlen méltatlanság.... Es pedig azt kőltik fejünkre, ha a' tellyes bőség mellett éhel meg nem halunk, ki szorulunk az Egeknek országából, és ha e' világon borokat kóstolunk, az örökén valóságban fokot de héában fogunk fohászkodni egy tsep vízettskéért - is. Ezt a' *dogmát* most nyomtattyák, 's most prédikállyák szemünk láttára, fülünk hallatára Londrában.

E' napokban akattam egy *Eusebius*-névő emberre, eő vőlt előttem első 's hatalmas hirdetője ennek a' nem-hittem-Hitnek. Személlye 's tanítása azon egy idegenség valának előttem: 'zidó és kereszttyén, *Phariseus* és *Stoicus* egyelesen nézzenek ki belőle. Le botsáttá gőgét, reá tartotta magát mint az *Aluai*-Hertzeg, oly szerével nézet reám, oly negédeffen léptzelt, mint a' *Pergui*-király: nem igen szaporán járt nyelve, de ártalmas fullánkja vőlt befzedének: a' fátyrák módgyára harapószot reám, egben forralta szavait, mint *Timon* vagy a' régi garázdálkodó görög bőltek. Utolsó maga-viselésével a' Pænitentziát en, belől pedig mint valamely *Ægypt*ól meg bélelte 's fűszerfázamazta hisoppal, fok-féle füvekkel, hogy a' ellenség ne ártthasson néki...

A'

A' többi között azt mondgya vala : Uraimék atzélos zabola - alatt jártasátok gerjedelmeteket, ne engedgyetek érzékenységeknek, alázatosflak legyetek a' méltóságnál, szegények a' gazdagság mellett, szelédék a' boszuságban... Tsinállyatok a' kardokbul kerefsz-teket, a' Hollandiai gyólts végeket szabjátok a' szegényekre, magatok bujjatok fölts 'Zákba... En ezt ha jól mondom, annyiba tartom, mint a' Nemes-rendet a' pór-i alatsónsággal őszve keverni, az Köldűst Urrá tenni, az Urakat a' koldúsok szorult ügyire kinfzeríteni. Penig maga az Isten választást tett közöttünk : a' jobbagyokra osztván a' munkát és fogyasztóást, a' Fő-emberekre a' bőséget és vigafságos életet. Meg kel vallanom, hogy eszt eszemmel fel-nem birom; de azon léfzek, hogy (*sophismá-it*) káptsos és hamissan tsatlott bõltfelkedését tselekedtemmel le rontsam, a' mint-is egy *factum* többet tész, hogy sem szó-béli hoszszú pörlekedés. Nosz-sza azért Uraim fojtsuk meg első-ferdõjében ezt az uijonnan támadott szüleményt. *Principiis obsta* : a' mig gyenge addig birunk véle. A' ki jól tudgya Anglia-orzágnak mostani állapottyát, tudhattya, hogy benne a' jövevény-szakadások mint az uj-módi szokások hamar találnek gazdát.

Fellettéb' tetfzet az egész discursus a' Nyájnak,

B

azt

azt végezték néhányok hogy erővel, mások hogy
 észszel kel meg birkózni Eusebiussal. Eleutheriust vá-
 laszták elsőben prókátornak, de mint hogy vesztet
 minap véle, nem tetszet némelyeknek. Nehezen vi-
 selte ezt a' boszúságot az Uram! pirulni-is indula;
 de szerentsére a' fok-bor ki-nézvén mind a' két po-
 fáján nem látszot raita, azonban megint elő-kerülvén
 a' *vox*: ugyan tsak reá bizák az ebbéli hivatalt.

E' meg lévén: készűlöt iddagolának talpon, 's
 ott az asztalnál hagyván pénzeket, eszeket, haza
 ballagának nem szinte finom szerentsével; mert ket-
 teinek az utszán vetet ágyat a' bor, más kettő nem
 tudta fel-találni a' nagy kaput, a' többi itt amott
 meg-űtköztvén, véressen méne éj-fél
 után egy órakor vatforára.

Máso-

II. K Ö Z - B E S Z É D.

*Ugyan azon matériáról: a' Dámákra térvén
a' Beszéddel.*

A Zon egy-izben, mikor *Eleutherius* a' tegnapi végezés szerint táborba készűle, *Æmilia* Afzfzony-is, felesége *Eleutherius*nak lármát dobolt Londrában maga nőstény népével *Eusebius* ellen. Fajt szive a' minapi pirongatás miát, és gyenge gyomra nem tudta meg emészteni jóra integető vendégének szeges beszédét. A' nagyságos kényes Afzfzonyká eddiglen nem forgot imillyen próbákon: már szóllatlan kised korában kezdet a' hízelkedésnek ölében nevelkedni, az énekek közt szóllani, a' tántzokban pedik járkálni. . Másoktul-is hallotta, maga-is el-hitette magával, hogy tengeren innen, s' tengeren-tul, nintsen bőltseb' teremtmény, se szeb'-Kép nálánál... mint valamely bálvány meg kívánta a' fűrű imádást, térd-hajlásokat, temjénezeit és drága fűtőket.. Irtózat a' típő-mondásoktul, nem különben mint az igazán mutató tükörtől, nem

B 2

fzen-

szenvette, hogy többet tziakállyanak lelkén, sem-
 hogy testetskén, kihez képest kinban vala nagyban
 Eusebius akkori beszélgetése után... Való ugyan,
 hogy ez a' bősületes Uri ember nem felette lágyan-
 tapogatva, se nem valami himes beszéddel, hanem
 mint okos orvos keményetskén (noha tellyes illen-
 dőséggel) kezde banni a' dámával: szemére hánya-
 gatván, hogy igen a' világhoz ragaszkodik, s' oly
 árnyékokkal ölelkezik meg, a' mellyek ma hólnap
 vagy eltűnvn, vagy hiteket szegvn szörnyű kinok-
 ra juttattyák; hogy jó volna idején korán vég-bútsút
 venni túlok; mert a' halogatásnak az ebbéli dolog-
 ban nints jó vége; várhatta-is volna Eusebius leg-
 alább a' *szépen kőszónómet* az ilyen hiven nyujtott
 oktatásért; de Æmilia se nem fogadá leg kisseb ud-
 varifággal, se nem akarta bé venni az orvofságot...
 Igyenefen a' gehenna tűzes udvarának méne, és el-
 akará mind magával, mind a' vendég-Urral hitetni,
 hogy e' légyen a' Menyországnak igaz uttya; Euse-
 bius ellenben mutogatni, hogy *toto cælo aberrat*, el-
 vétette minden bizonyossan az üdvőtségnek uttyát,
 és a' kárhozott lelkek nyomdokin futkároz. Erre
 fel-borzada Æmilia, fok motskot mondot, fok epét
 fujt Eusebiusfra, a' mig a' *Cholera* el-fogván lélegze-
 tet nem botsátá többre. Azt-is hallottam felőle, hogy

eő Nagysága eme' *Sincope* nyavalából talán meg-is holt volna, ha még a' fenekén maradott több mér-gét az estvéli paszitában, más fok Dámák előtt ki-nem hányta volna.

Ebben a' tárfaságban *Æmilia* más többet őrlő-de 's forrása szivében, de ki-nem mondhatta, mert rettenetes nagy búban 's gondban találá az Afzszonyokat. Az Angliai (*Baquebot*) vagy-is tengeri Posta-hajó rosz hireket hozot Londrába. *Lucia* (más egy dámának a' neve) embert tartot *Páris*-vá-rofában az udvarban, hogy az uy fen-forgó módi-rul hét-számra tudósítaná: mikor kellefsék a' bubok vitorlyáit nap-kelet, 's mikor nap-nyugott felé eresz-teni, mely színben öltözzen egy 40. Esztendő s dáma, és egy 16. Esztendő s kis-afzszony, mi illik a' most virágzó, és ellenben a' már fonnyadni indú-ló szépségre... Mostani leg frisseb levelében azt ol-vassa vala, hogy a' Király meg tiltotta az arany gal-lant a' dámáknak, ki vévén a' Hertzeg, és Gróff-Afzszonyokat, hogy a' tornyozott hajak, és bizo-nyos bubi készületek tilalmasok, hogy az egész Fe-jér-népet alább szállította egy egész contignációval, hogy a' Borgonyai Hertzeg-afzszony mindgyárt vet-kőzöt, és uj módi fő-kötőben mutatta légyen ma-gát, hogy Eő-Felsége hoszszu *decretum*-ot készít,

melynek erejével, ennek utánna se bé, se ki nem léfzen szabad vinni a' haj-keményétő irt, pomátát, és szagos vizeket &c.

Ez a' nem-reménylet uy-hir meg indította a' *haragszomot* az Aszfszonyokban : Lucíanak kotzogot álla, szikrázot szeme keservében, a' mig azt találá mondani; hogy nints előttem ez a' híres nevezetes Lajos Kiraly! felelek érte, többet szenvedne ezen órában, hogysem *Haya*-városában egy egész esztendeig, vagy Bétsben.

Más egy tífőjére tévén kezét imígyen szólla a' dologhoz: nem hijában monda a' fiam, hogy sok országokat járván, oly fennnyen parantsoló Fejedelmet nem látot! és pedig ki-ne álmélkodna rajta? Ez a' Király 60. egész esztendeig egyebet nem tselekedet, hanem várakat és országokat foglalt-el, most egyszer s' mind a' fogláló-tűetskéken akadékoskodik, és a' *Toelettát* *) vévén gondra, az aszfszonyi-tzifráru hűvelyezi álmait.

A harmadik tellyes keservében így terjeszté panaszát: meg kel vallani, hogy nagy dologban kapot

a' *Sir*

*) *Toeletta annyit téfzen, mint egy rükör-alatt állani szokott kis-asztalka, a' hová a' fő-Aszfszonyok az apró-tzifráru rakják, és a' honnan testekre bordgyák! Ezt külső Országokban bé szokták földni gyenge paryolattal, hogy a' szellő meg járbaſsa, és felül por vagy más bulladék meg ne esbesse.*

a' *Sir*, és ha nem tudgya, szintén szemünk fényén piszkál. Ha másút, mi-nálunk-is tisztetség a' ruha, a' tzifra pedig tulaidona a' mi némünknek. Am szabjon magának Köntőst, nyirje 's tarollya maga perukáját, a' mi kontyunk mi gondunk.

A' negyedik tsendesebben: azt gondolám (úgy mond) hogy a' frantzia-törvénynek nints ereje, bátor halafsék-is hire a' mi Szigetünkben: sőt pénz-béli büntetés alatt nem szabad bé-botsátani azon országnak hun-valóját és szokását; de már próbával tapasztalom külömb'-létét a' dolognak. Akár ki mit mondgyon: mi Dámák (belől nem tudom) de kívül ugyan tsak szakasztot frantziák vagyunk, nem szenvedhettyük azon országnak hadi népit, de bezzeg keressük szabóit. Tanátfos volna kis eszem szerint a' rév-partokat meg szállani, hogy se embere, se partékája, se törvénye, se szokása, sőt még hire se tfusszon bé hazánkban, és ha már Angliát szánta az Isten lakásunknak, Angliai módon éllyünk, öltözzünk.

Æmilia azonban kűszkődött magában mint a' bus-tenger, azt lesvén hogy valaki valami kérdéssel utat nyitna néki a' beszédre, nem lelvén ennek semmi módgyát, el-végre maga magát a' boszuság ki törté szájából. Eh (úgy mond) nem tsak Paris-városában

sában , hanem Londrában-is dézmálnak privilegionkon! Eötsém-Afzsfzonyim nints már külömbség köztünk , s' azok között a' kik tányérunkat mofsák. A' Fő-afzsfzonyt és a' szolgáló-leányt azon egy hetes-vásfzonynak tartják némellyek itt a' szomszédságban. Az után el-befzélli vala, mint járt légyen minap Eusebiussal, hol itt közben akkorákat mondott , hogy alig fért-ki pitzin száján , fót-is borfot-is eleget ada szavának , hogy tudni illik annál jobban meg indithassa a' *cholerá*-t az Afzsfzonyokban ; fel-is keverte derekassan gyomrokat, úgy hogy ketteje vagy hárma a' rágás miát tsak nem az ágyba hanyatlot.

Æmilia hová tovább mind katonássobban viselte magát, a' Mercurius benne , szapora gondolatokat adogata fejében , sebes nyelve tiz mértföldel előbb futot eszénél: tűzes fogókkal tsipdezte , akasztotta , kerékre törte Eusebiust a' Dámák előtt, a' mig útólyára el-felejtven a' frantzia előb' említett boszszuságot, minyájan egy kerék asztalhoz ülének, hogy Eusebiusfrul tanátsot tartanának... Elsőben azt végezék , hogy törvényesen tzitaltassék eleibek , mézét-láb jöjjön, hamuval hintse magát, ha más pár-lug nem kel fejének , és várja az utóbbi sententiát. Megszánták utólyára, és más bősületesb' alkura fakadának , ezen articulusokat adván eleibe:

Imò.

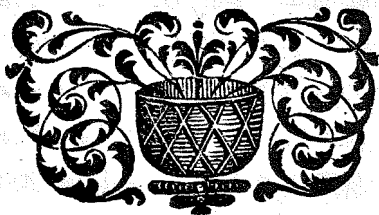
I. Eusebius kövesse még a' Dámákat, kiknek vétet *Æmilia* érdemes személlyében.

II. Tzáfollya vízfőza mind azt, a' mire előb' oktatni akará az áhétatos tisztes *Fejér-népet*, valya meg egyetemben, hogy gondotlanul találta mondani, a' mit mondott.

III. Hogy údvőzítőnknek amaz igéi: *estote perfecti*, tekéltetessek légyetek, nem parantsólat, hanem tanáts, és hogy azon tanáts-igékkal nem szóllot Urunk a' Fő-Afszfonyoknak, ha nem a' többinek.

IV. Hogy a' mondott *Méltóságos*, *Nagyságos*, Fő-Személyek nem tartoznak az *Evangelium*, vagy más törvény alá vetni magos nyakokat, hanem kedvek szerint élhetnek.

Æmilia 's *Lucia* vóltak e' dologban követek, Eusebius tsendessen nyugodván, semmit sem tudá benne, mit faragtanak légyen fejére tegnap a' Kortsmán az Urak, a' Paszitában az Afszfonyok.

III. K Ö Z - B E S Z É D.

*Eusebius oktattya és feddi a' Dámákat
önnön rendetlen életekről.*

MAs nap jó reggel Æmilia 's Lucia ki-vervén nagy kinnal magokat a' puha nyoszolából, hintóba ülének a' mult este-béli *Comissio*-dolgában. El-hűle Eusebius szemben ütközvén a' Követ-Afzszonyokkal, azt gondolván, hogy lehet valami bomlása a' természetnek, mint hogy ez a' két kényes test előb' kele most egyszer a' napnál, és nem irtózik a' hús harmattul; hol-ott más külföldben dél-tájban szokot ki menni a' házból, hogy meg ne ijedgyen hofzízú árnyékátul... Eusebius azonban semmit sem hagyot hátra, a' kellő képes udvariságból, bőtsületesen fogadta, annak rendi szerint kínálta egy egy tsésze *Ciocolátával*, de a' Dámák mentegették vala magokat mondván; hogy ki ki már két gyenge fátzánnal bélélt meleg italokat vet bé, hogy a' kakuk azon reggel semmit se nyerhessen rajtok.

Æmilia

Æmilia ki-nyitván leveleit , ugy mond : Uram fok nevezetes Dámáknak Képei vagyunk , követ-séggel jöttünk hozzád ezen egynéhány punctomok-nak erejével ; alkalmas eszed szerint tudhatod , mire légy köteles. Szóval ennyit , 's többet nem mond-hatunk : kövess meg bennünket a' minapi boszúsá-gokért , és alkalmaztasd magad , a' most nyujtott articulufokhoz , mind a' kettőnek egy általlyában meg kel lenni.

Eusebius olvasván 's halván ezeket , nehéz-nehe-zen tűrheté , hogy hangoffan ne nevetne , és való-ban ha Æmilia-Afszfzony sebes sirással nem őzönöz-tevólna mind a' két szemét , *Comædia* let volna a' követségbűl. Oly zokogva fira , oly öreg könyve-ket hullata , hogy azt gondolta volna , a' ki tudós benne , hogy *favorita* névű ebetskéje , ki vitforitván kis fejér fogait , a' halálnak árnyékában alkonyo-dott légyen ; mert a' Dáma ezt igen szerette , ólé-ben nevelte , gyenge pelyhéken nyugtatta , maga rág-ta a' falatott szájában. De az hogy se nem ebét , se nem bűnét , hanem maga keservét , 's torlatlan boszfszuságát keseregte.... Eusebius minap *) a' *Catechismust* forgatta vala ezen Dáma előtt , fed-

C 2

vén

*) Lásd a' Nemes-Ember részében a' hatodik Köz-beszédes.

vén a' roszrul, s' jóra igazítván. Ezt az Afzfzonyom parafzt gorombaságnak nevével vévé, most pedig efzében jutván: forró tfepekre olvasztotta mind a' két fzemét.

Eusebius illy állapotban látván Æmiliát, se nem akart nyilván tréfálni, se nem igen szerével reá menni a' beszéddel, hanem a' közép utat választván, imigyen kezdé: Nagyságos Afzfzonym a' mint tapasztalom, Országos követségben foglalatoskodol ezen bõtsületes tárfoddal, 's egyetemben képei vattok a' több Londrai Dámáknak. Ennek ha hire előbb érkezet volna hozzám méltó fzemélyeteknél; a' Királynak hintójával fogattalak volna, de ebben tudós nem lévén, 's magatoknak tetszet *al incognito*, az az titkon jöni száláfomra; talán nem vagyok méltatlan a' botsánatra.

A' mint arányzom arrul vádoltok, hogy én Királyi-méltóság ellen való vétekkel vétettem a' tziemes fejer-népnek! Ily *fertelmes* bűnrül, ha meg lett volna, kétség kívül önnön lelkem-isméretem-is feddene, de mint hogy se-nem illyen-mire élem koros napjaimat, emlékezetem sem juttat ollyast efzemben; semmit sem tudok benne. En tellyes életemben nemesség-bõtsüllő ember voltam, tiztelem méltóan azokat a' fzemélyeket, a' mellyekben az érdem

és

és *Virtus* tündöklének. Ellenben: a' hol egyebet nem látok a' sima 's piros artzánál, egynéhány abrantsokkal fel-dagadott hofzszan nyujtott *mantó*-vagy menténél, 's minden rántzábul ki-néző kevélységnél; oda-felé igen restellem vesztegetnem a' bősületet.

Lucia. Mitsodát! az Ur most-fem még-fem akarja meg ismérni maga vétjét, mellyel nagyon meg bántotta ezt a' bősületes Aszszonyságot. A' tegnap-előtti-nap nem ezer esztendő, vegye elő az Ur esztét, nyujtsa adiglan emlékezetit, tapasztalni fogja, mely fertelmes mondásokkal terhelte légyen *Æmiliát*. De nyilván a' mint akkor minden képes udvariságbul ki-mosdot, úgy most egy embertelen nem-tudommal akarja magát mentegezni.

Eusebius. Másut-is itt Angliában-is köz-mondás: *A törvényben tagadás jó.* Mint-hogy Aszszonyim pörben fogtatok, rajtatók állana a' próba-bizonyítás; én mind azonáltal magam jó-kedvébül örömöst meg vallom, vólt annyi grátiám, hogy magán vehettem szóra, és szivem szándéka szerint beszélhettem *Æmiliával*, de nem vólt annyi szerentsém, hogy igaz szivem-járást igazul venné, nagy nehezteléssel végeződöt eő részérül a' *discursus*. Azomban ha vétettem, tsak egygyetlen egynek vétettem, nem érhetem azért fel eszemmel, mint mehetet köz-pörre

a' dolog, ha-nem-ha minden egy Afzszony *Legio*, és ha egygyetske maga bibéjét fájdallya ; már az egész nemzetségen meg fordult a' nyavalya.

Lucia. Akár mint légyen, de minyájunk ellen vétettél *Æmilia* személyében. Nem de nem erővel kinszerítettél bennünket á' jóságos tselekedetekre? nem-is úgy javafolván, ezen képes kinos jóságokat, mint a' nemefségnek ékefségét, hanem úgy, mintha kötelefségünkbe járó dolog volna. Nem de nem kigyót, békát, minden féle tsufságot mondottál a' mi magunk-viselésére? nem de nem örök keserves kinokat osztottál fejűnkre?

Eusebius. En azt mondtam *Æmiliának*, hogy tartozik a' jóságos tselekedeteknek gyakorlásával; ki-támad mellettem a' Sz. irás: ha kedvetek érkezet, mennyetek veszekedni a' Sz. lélekkel, és vádollyátok szerelmes üdvöztönket (*super scandalo magnatum*) mintha botránkozására valót adot volna a' Világ-nagygyai eleikbe. Tsak el-hitefsétek magatokkal, hogy a' Biblia ott érdekli, ott fojtogattya hatalmas igékkal a' Dámákat a' hol leg eleveneb' az érzékenység benne, mikor a' világi pompárul és hivságos ditsőségérül emlékezvén, nagyobra bõtsüllli a' paraszt gazda afzszonyt, melynek minduntalan terh alatt vagon feje, othonos munka körül-

rúl keze, szeme efze mezei erdei gondban, hajó;
 akár mely tekintetes nemes Afzszonynál, ha rosz.
 Forgot az-is minapi beszédünkben: egy nyomban
 jár-e kötelekségek és tfelekedetek eő Nagyságoknak?
 tapasztaltam hogy jó távul szakattak egy-mástul. Eb-
 bül vévén okot, ha valamitskét találtam mondani
 némely Dámák fogyatkozásirul, a' vólt szándékom-
 ban, hogy jobbra-változásokot lássa a' Világ. A' fele-
 baráti szeretet vezérlette nyelvemet, és nem valami
satyra-indulatok. Hartzra indultam, való, a' Dámák
 vétkeikkel; mind azon-által békét hagyván személy-
 eknek. Már azért had halljam, mivel bántottam
 's terheltem a' fő-afzszonyok bősületit? Nem
 de nem ugy teremttette Isten e' világot, hogy az em-
 bernek kedveskedgyen véle? az embert peniglen a'
 végre alkotta, hogy teremő-Istenét ditsőitse, néki
 szolgállyon 's üdvözülljön. Gondolnám hogy az
 Afzszony-álat-is embernek tartya magát lenni, ki-
 hez képest ugy értsék a' Dámák a' dolgot; ha
 kevély nyakokat nem akarják az Isteni parantsola-
 toknak igája alá vetni, nem adatik mennyei Koro-
 na fejekre, ha rázogattyák vállokrul a' törvény-
 nek terhét, más Világon nem öltöznek ditsőség-
 ben, ha latrul keresik, latrul veszik hasznát. Egy szóval:
 ha nem *szolgálnak* az Istennek nem üdvözülnek. Ez

a'

a' fundamentoma a' mi Religiónknak, erről beszél a' Sz. Evangeliom, az Isteni parantsolatoknak minden némű terhe ezen nyugszik meg. Adgyuk ezt is hozzá: hogy a' mint a' mi jó Istenünk minden mértéken fellül közli velünk javait, ugy határt nem adot a' mi, hozzája tartozandó köteletségünknek... *szerefsed Uradat Istenedet tellyes szivedbul tellyes erődbul*, azt mondgya az Irás Áfszfonyim! ezek az igék pedig nem javaslást, nem tanátsot, hanem parantsolatot foglalnak magokban. Tefsék megmutatni a' tiz ujjatok közül egygyikével, hol légyen a' Dámák számára valami (*exceptio*) az az ki-vétel; ha ugyan tsak lehetet üreségtek a' Sz. könyvek olvasására.

Lucia. Ne fáraszsa az Ur magát, mi-is hallottuk hírét a' *Catechismus*-nak, Londrában lettünk Világra, nem *Americá*-ban.

Eusebius. Jó szívvél reá békéllek, hogy tudgyátok ama' leg főveb' 's leg első parantsolatot, mert maga az Isten szokta írni szívéünkben. Ama' letzke-is mehetet fületek felé, hogy a' végre lakjuk e' világot, hogy az Istennek, nem tsak mind földes Urunknak, hanem a' kinek testünkre 's lelkünkre egyetemben hatalma vagyon; hiven szolgállyunk. Tudgyák ezt Londrában a' Dámák de
megint

megint el felejtik mint tegnapi álmokat. Nem akarják meg fontolni, mi következik belőle, hogy tudni-illik mind azok a' tfelekedetek, mellyekkel nem szolgállyák 's ditsőitik az ő Teremtőjecket, hafzontalanok, héjába valok; és hogy mind azok a' tétemények, a' mellyekkel ellene járnak kötelekségeknak, megszfe el-távulittyák eőket teremtesek tzéllyátul. Hogy el-igazullyon a' további Beszéd: tefsék most jó-Dámák leg-aláb' mulófélben számat vetni té-tova röpitett gondolatotokkal, ide 's amoda szórtt beszédetekkel, héti-'s hó-napi tfelekedetekkel; tapasztalni fogjátok, hogy mind ezekkel inkább szolgálatok magatok kényefségének, sem hogy az Istennek; nem kötelekségték, hanem az vólt előttetek, mint találhafsátok kedvét érzékenységtéknek.

Ez így lévén: hogy lehet eleven Hit 's üdvösséges iparkodó tudomány bennetek arrul, hogy nem mulatni, hanem szolgálni 's lelketek üdvességét kerefni jöttetek e' világra. Es arrul: hogy bátor mind a' mienk légyen-is a' mit szemmel látunk, és lábbal nyomunk; tőpa semmi, ha lelkünket vesztyűk. Tagadathatlan azért: hogy vagy nintsen elevenséggel *Hitünk*, vagy élével *Eszünk*.

Amilia. Eötsém Afzszony ! had koptassa nyelvét, a' miát mi-nékünk egy hajunk szála sem bomlik. De még-is Eusebius Uram mikor láttuk végét ennek az embertelenségnek? ugyan 's mely ártalmas tsillagzat szülte fejünkre ezt a' káros órát, melyben egyszersmind hitünket 's eszünket elvesztettük ! tudgyad Uram, hogy a' te *dilema*-kaptos-beszéded, éppen nem udvariás, sőt merném mondani, hogy paraszt. A' hitetlenség egy *Reformált*-Nemzetségben, tsuda *monstrum*-ra mutat : és az esztelenség, oktalan bestiára. Hol tetszik-ki a' mi beszédinkbül, hogy meg bomlott eszünk, hol néz-ki tfelekedetinkbül, hogy oly fertelmes gonofszal tellyes légyen akaratumk.

Eusebius. Afzszonyom ha szemeddel látnád, hogy egy Nemes Ember valakire költené minden keresménynyét, a' ki se háladáfsal se köszönettel nem fogadná, maga penig a' Comædiárul a' Kortsmára 's innen oda kóborlana, Délig heverne, Ej-félig tántzolna, kinzaná Gondviselő-Tisztartóját, meg akarna vagdalkozni Birájával, nem mondanáde hogy ez az Ember vagy ki akar pusztulni javaibul, vagy jó Eszébül.

Amilia. En azt mondanám hogy nem hallotta hírét a' jó gazdának, és restelli a' számvetést.

és

és hogy alamifnával , vagy Jó-akaróinak kedveskedésekkel akarja tengetni életét utóllýára. De Uram kérlek szívetteddel , ne hasonlítsd ehez a' bolondhoz a' mi állapotunkat.

Eusebius. Nem-is lehet , mert nintsen közelvaló képes egygyenlőség (*proportio*) köztetek. Mert amazt a' gondotlanság tsak Világi 's mulandó szorult ügyre juttattya ; tudni-illik : szegénységre , vékony ebédre , sovány vatsorára , rongyos ruhára , kiből miből eőtet előb' utób' ugyan tsak ki segítheti valami szírentse. De jó-Dámák a' ti hagymásztok , és rosz gazdálkodástok szörnyeb' veszedelmekkel jár , mert a' ki egyszer el-veszti a' menyországot , örök kárát vallya , és a' kit egyszer környűl fogot a' pokol lángja , azt örökén perseli.

Lucia. Halláde *Æmilia* a' Pap az örökén valósnak tengerében pottyant. Nó már tudom , hogy nem lesz vége a' Prédikátzionak , ha itt nem hadgyuk... *Eusebius* Uram , már tegnap előtt-is tuttuk , hogy az Isten a' Paraditsomot barátinak , a' Pokolt ellenségének készétette , és hogy véghetetlen mind a' kettő. Haszontalan rémítetesz , mert közönségeffen a' Fő-rend itt nem hiszi , hogy mikor ollyast mit tselekeszik , bűnben essen , 's követközendő képpen méltó légyen a' büntetésre.

Eusebius. Nevezetes Afzszonyim , közönségsen tudgyuk hogy légyen , 's meddig tartson a' Pokol ; és hogy jó törött útya vagyon : számtalan nép járja , fereggel vannak rajta , (széles e' Világrul szólván ,) a' Vitézlő-Rend , mindenféle Tzimmeres és Zázlós Urak , tfoportossan a' Dámák , mi-tagadás benne ? De még-is a' ti kegyes engedelmetekkel eszetekben kívántam juttatni , azt ítélvén magamban , hogy bátor ritkán 's gyengén emlegetsük-is ezeket a' végső dolgokat , de mégis valami hasznát veszszük. Vaiki látom én , 's bánom : hogy szelefkedünk ugyan hol mikor gondolatinkal az örök bódogság 's kinok körül , de nem botsátkozunk bé (*usque ad centrum*) derék mélységére. Vészem észre naprul napra jobban 's jobban , hogy lágyon hiszszük 's buzgón gyakorollyuk a' Pokol dolgát. Tapalztalom hogy a' régi Pogány-Roma 's a' mostani Keresztyén Londra közt nints más egyéb' külömbség , hanem hogy ők tudatlanok mi tudósok lévén a' hit dolgában , azon egy erköltfel élünk vélek. Mintha azon egy reménységgel akarnánk ki mulni e' Világbul... A' Pogány *Romai* Dámák akkor időben Leticában vitették magokat frífs-égre , kedves szellőre *Al Campo Mar-*

Marzo. *) A' Kerefsztyén *Londrai* Dámák hat lovas Hintókban mendegelnek a' Virágos kertekbe, ezt meg unván, festett hajókkal, tafota vitorlyákkal sétállyák a' tengert... Azok nem vóltak útólsók a' Theatrumokon, Ezek elsők mindenkor a' Comædiákon... Mulatták azok magokat a' Tántzban, Ezek verítették szakadva járják... A' Romai Dámák Országokat érő gyöngyöket raktak fűlekre 's pereztzeket kezekre, 's Isten tudgya mire nem boldultanak vólna végtére, ha a' Tanáts a' Polgár-Mesterekkel elejét nem vette vólna a' dolognak. Meg kel vallani, hogy a' miPénzes-Házaink (*Banco*) nem érik fel a' Romai kintses Tárházokat, és azért ebben, akár mint neheztellyenek meg akad a' kerefsztyén *Londrai* Dámák pompára vágyódása... Iól lehet azonban a' mint kezdém mondani, hogy egy két lattal aláb' szállot légyen a' Pompa, a' drága gyöngyök, gyémántok, 's arany-mű, a' mi Damáinkon, de mégis többet nyom értékeknél. Es ugyan azért a' Pogány Romához hasonlíván magunkat, a' mi kevélységünk nagyob' és már tűrhetetlen.

D 3

In-

*) Mezőség, mely rakott vólt szép mulató Kertekkel és más Épületekkel; a' régi Romajak itt gyakorlották a' Hadi-mesterséget, most kebelében vagyon Roma-Városának.

Ingyen meg engedem azt-is, hogy *Venus* és *Cupido*-nak nem építünk Oltárt Templominkban. De bátor ezek az idegen Istennek, ott ahol mondam nem állanak, még-is közösők vagyunk valami bálványozással. Mi a' mint *Mica* *) imádgjuk s' tiszteletlyük egyikét-is másikat is fok műfukával fok énekekkel, és az egész hoszfú esztendőt *Lupercalis* **) napokkal innepellyük. Első 'zengéjét gondolatinknak, leg forrób' fohászkodást szivünknek, felénél többet beszédinknek, fok titkos tfelekedetinket *Cythera*-felé küldgyük ***) Lustos képeket szerzünk magunknak drága pénzen, a' mi leg irtóztatób' a' Hítoriákban, azt feszétyük aranyrámákra, azt függesztyük az ebédlő és háló szobákban a' tafota kárpitokra. Es Igy ha mit hiszünk-is a' Menyországul s' Pokolrul, azt nyakon tsapjuk tfelekedetinkel. Hitünk job' a' Pogányok Hiténél, de merem mondani, hogy életünk némely dolgokra nézve gonoszab'.

Æmi-

*) *Judic. c. 17.*

**) *Pan Isten tiszteletire rendelt napok, a' melyeken fok szemtelenségeket követtek el a' Romajak pogány szokások szerint.*

***) *Sziget, melyben fokot lakot, 's felettébb tiszteletet Venus.*

Æmilia. A' kiáltás a' veszekedésben egy oly ének, melyhez két torok 's két száj kel. Ha kegyelmed *Hogyja*-módon fog a' dologhoz, én-is kis erőm szerint ki-tészek magamért. Es azért fel-szóval mondom: kár érte hogy az Ur *Rosz-fő*-Emberré lett, mikor jó *Anatomi*-cus Barbély lehetet volna belőle, mint hogy igen örömeft vagdal az eleven-husban, az emberi tagoknak minden ize ki-kerefésében, belső külső tulajdon minéműsége vizsgálásában felette gyönyörködik. Mulaffa magát tovább'-is, gyalázza maga Nemzetségét, fűzze finyóra a' Dámák fogyatkozását, agaszsa nyaka körül ha szépnek tartya. Engem a' mi illet, efféléket nem mondhatnék a' felebaráti szeretetnek sérelme nélkül. Tudom-is bizonyosan, hogy nem kintfeznék egyebet fejemre haragnál, neheztelésnél, ellenem morgolódo nyelveknél.

Lucia. Had mondgya a' Papok-Regéjét, talán maga ki fogy belőle; osztán nem nekünk szól a' Levél, mi semmi roszszat sem tselekeszünk, a' mi életünk fedhetetlen, a' mi erköltsünk szépen egygyez a' mostani módi-szokással, 's hivatalunkal.

Eusebius. *Æmilia* Aszszony énnékem nem kedvem járása, hogy gyalázzam a' Dámákat, *Critica*-beszéddel kifsebétsem Nemzetemet. Hanem azt

a'

a' perfvásiót nem tûrhetem benne, hogy el-hitetik magokkal, hogy bôldogul legyen dolgok, mikor szôrnyû veszedelemben forog lelkek, hogy ollyas tfelekedetekkel igyekeznek a' menyneyi ditsôségére, a' mellyekkel ezernyi ezer kârhozot lelkek a' pokol fenekére estenek... Hallám job' 's bal fûlemmel, hogy azt mondottátok: *mi semmi rofszszat sem tselekefszunk*. Bátor ez ugy legyen; vallyon bizonyossak lehettek-e ezzel ôrök üdvôtségtekrûl?

Olvaftátok nyilván ama' példát, melyrûl emlékezik Sz. Máté 25. Részében könyvének. Méltó hogy eszetekben juttassátok, mert ide való, sôtt hogy fûl-hegygyel vegyétek minden ígétskéjét, mert éppen reátok igazodik. Az Evangeliomi tfeleléses Gazda Ur mezzi-földre menvén egyik szolgájára egy Talentomot biza, hogy kersekedne véle. A' szôlga jól tudván Ura kemény fôsvény természetit; más részûl a' nyerekedô Pénz-Váltóknak ezer fortélyait; hogy kárt ne vallyon a' pénz, földbe ásá.... Sok idô mulva meg tére a' Gazda, a' többivel egyetemben ezen szolgáját-is elő hívá a' számadására; értvén dolgát, haraggal pirongatá, rest, haszontalan, femmire kellô, gonosz szolgának nevezé, a' külsô fetétségben vetteté síralmakra, és fog tûkorigatá-

gatásokra sententiázá... Vallyon mi ollyast vétet a' szegény legény? Tolvaj nem vólt, nem gyilkoskodot, nem szórta hintette, vesztegette Ura keresményét. Jól lehet nem nyert légyen, de nem-is vesztet a' pénzél. Ha jól nem, rosszul sem tselekedet a' vett-Girával, mert hiven meg őrzötte. Es pedig még-is nem vólt fogantatos mentsége Ura előtt, ki eötet ugy mint tékozló, kártékony emberét kemény 's hoszszu büntetésre fogta.

E' képpen fog omlani a' ti bátorságtoknak-is fővenyen épített fundamentoma jó Dámák : láttyátok, hogy a' miben ti biztok, az lén oka az eö kárhozattyának. A' szólga kárt nem tett; de hasznossan sem viselte Ura dolgát, el-nem tékozlotta; de nem-is gyarapította a' Tálentumot. Ti azt mondgyátok : hogy *rosszul nem tselekedetek*; vallyátok meg hiven : hogy *jól sem*. Nem bántyátok meg az Istent : de nem-is szolgáltak néki. Ha azért eme' példás szolga el nem kerülhetette a' büntetést; valóban félhetnek a' fő Afzszonyok, mert nints oly személy válogató Istenünk, a' ki külömb' törvényt 's büntetést osztott vólna a' Dámákra, sem hogy a' köz-népre.

E

Mind

Mind ezeken fellül még az-is nehéz hitelben vagyon előttem; hogy *rosszszul nem tfelekesztek!* *nem rossz dolog-e* a' böltsőtül kezdvén egész a' koporsóig száznyi-száz, ezernyi ezer, uj's meg uj haszontalanságokkal tölteni költeni a' drága Napokat? *nem rossz-e* e' világnak bűborék mulandóságában, és árnyék-femmiségében minden bődolgságát helyheztetni Embernek? *nem rossz-e* tsak rothadandó testetskénket ékesgetni, Musicával, Tánztal, Comoediákkal fülünknek, lábunknak, szemünknek kedvét keresni, szegény lelkünkkrül mélyen meg felejtkezni? Hihető kedves édes Aszfonyim, hogy még eddig nem érkeztetek annyira észetekkel, hogy ezt jól meg fontolnátok, és azért mind visszsa értitek a' dolgot. A' rutat szépnek, a' rosszszat jónak, és az óltsó-femmit tsuda-nagy drágaságnak ítéletek, mint az éretlen eszü gyermekek. Engedgyétek meg azért, hogy gyengén szépen le vegyem a' hártját szemetekrül, tulajdon minéműségek szzerint adogassam a' dolgot elejtekbe.

Nintsen Embernek drágáb' kintse az *időnél*; minden szempillantás egy egész örökénvalóságot ér. Az üdvözült lelkeknek bődol állapottyok nem egyéb; hanem némely jól töltött időtskének

nek jutalma. Es a' kárhozottaknak jajos források nem egyéb', hanem a' rosszszul veszteglett óráknak érdemes büntetése. Tudgyátok-e bőtsit a' Mennyei malasztanak ? és mi légyen az Isteni ditsőségnek színűl színre való látása ? egygyik-is másik-is a' múlton múló 's többször elő nem-kerülő időnek méltó ára. A' kik már a' Pokol kementzében égnék, semmi tengeri fialmakkal meg nem engesztelhetik többet a' boszszu-álló Istent ; holott mi az *Istennek malasztjával*, egy szempilantásban le törűlvén bűneinket, kegyelmet nyerhetünk, és érdemeffekké lehetünk az eő színe látására. Ebből az következik, hogy az örök boldogság, és az kárhozat ; az időtől függenek. Ti még-is Nagyságosan-nagy-Dámák azt meritek mondani, hogy nem *tselekeztek rosszszul*, mikor a' szép időt rosszszul vesztegetitek.

Hány *millio*-Lélek vagyon ott-alatt a' földnek gyomrában kinban jajban, a' kik éltekben ugyan azt danulták, a' mit a' mostani Világ-leányi: Mi rossz vagyon benne, ha így vagy úgy mulik az idő ? bezzeg tudgyák most ; de heában, bezzeg firattyák hogy esztelenül éltek véle ; de haszontalanul, bezzeg foházkodnak utánna ; de nem reménységgel hanem kétségben eséssel. Ha a'

nagy Isten időt árulna abban az átkozott fetétségben, az egész pokol ki-nyujtaná kezét érte. Mennyi Országokat nem adna *Nagy-Sándor*, *Cesar*, *Messalina*, egy üdvösséges Orátskáért? Nem *tselekeztek azért rosszul*, mikor annyi időt, sőt tellyes életeteket haszontalan heáavalósággal töltitek 's mulattyátok, minden esztelen gyönyörűséget az időnél többre, 's az időt minden más egyébnél kevesebre bősztülvén. Az utolsó szemetek bé-hunyása, és már butszó lelkek leg-végső könyörgéfi, bizonyos (de adgya Isten) hogy késő Tanuja ne légyen beszédemnek!

Emilia. El-mehetünk véle Lucia! mi már el-kárhoztunk, reánk mondotta igyeneffen a' sententiát Eusebius, és a' mi képünkben, mind annyira, valamennyi Dáma vagyon Angliában. Uram nem félz-e tőle, hogy darabokra szaggasson a' tisztecséges fejér-Nép? nem furdall-e lelked ismérete e' képes vakmerőséggel tellyes mondaíder? Engem a' mi illet: ha ily förtelmes bűn űlne szivemen; éjjel nappal nem találnám nyugtomat, 's talán nehezebben vennék lélekzetet annál, a' ki harmintz ölynyire a' tengerben merült. Mi szégyen fejünk! hát el-kei kárhoznunk! el-felejtvén bennünket szerelmes üdvözitők, mikor fel-dulta
a' Pok-

a' Poklot és tárva nyitotta a' Paraditsomnak kapuit. Halláde te *Anti-christus* : vagy irigység , vagy , más nagyob' gonosz beszélet belőled : mert (Isten panasz névre ne vegye) mindenkor vigyázok egyik szememmel lelkemre : a' kis bíróval (*conscientia*) nem vagyok pörben : a' huszon-négy órát szép rendre osztottam.

Eusebius. Ertsük egymást Aszszonyom ; az egy Isten , Itélő-Birája az Emberi nemzetnek ; eő emeli ditsőségre hiveit , eő ejti kinokra pártosít. En a' fetét Pluto országát nem laktam , Lucifer-Rovásán nem olvastam , ki 's mennyi kárhozik jövőendőben... Mindazonáltal ha a' Biblia hiven tanít a' jólul és rosszúl ; ha az életnek és veszedelemnek uttyáruul igazán tudósít ; a' felebaráti szeretetnek sérelme nélkül merem mondani , hogy fok , mondám fok 's még egyszer-is mondom : fok kényes maga kedvén élő Dáma nem jó utat választot más világra , következendő képpen vesztetni fogja üdvességét. Mondgyák , de heában , hogy az eő lelki-isméretek tiszta mint a' kék-ég , mikor felhő vagy háboru nem bírja. Szivek édes békefességgel le tündessédet , mint a' nyugott tenger. Vallyák : hogy Uj-Esztenedőtül fogva egész más Karátsonig , egygyet-sem botlik szemek , nyelvek ,

lábok.... Es hogy minden órának leg kisebb fo-
lyamló részetskéjét rendire igazított mértékkel töl-
tegetik , és ugyan azért szeretik a' maga talpán
álló , vagy más függő , és 'zeb-órákat. Hogy ezt
el-hihessük mi-is , lássuk muló-félben (tsak Ang-
liáról beszélvén) mint kezdik 's végzik a' napot
a' Dámák.

Leg bizonyosab' hírét hallottam , hogy dél-
előtt három órával , nem-is előb' , láb-hegygyel
igen tsendessen bé-lépik Afzszonyához a' komor-
nék-leány , *ordere*-szerint. Es leg-is leg-először
le-porozván a' tüköröket , fel-fedi a' Toeletta-asz-
talt , *) s' annak móddgya szerint , minden esz-
közit , és szükséges készületit gondosan okosan
el-intézi. Rendre rakván a' sűrű és haj-választó
fűsűket , melléjek a' vendég haját 's haj-port.
Amoda a' pésma szelentzéket , szagokat , essen-
tiákat , a' könnyen habzó frantzia szappanyokat.
Ellenében a' fűggőket , nyak-szorító-gyöngyöket ,
gyűrűket , peretzeket , reszketőket , feregével a' fog-
láló és gombos tüetskéket , fok iskátulákat a' fe-
kete *musch*-formákkal. Temérdek fok gyólts , bub-
thpke , fejer és minden-szinű készületekkel egye-
temben.... Azonban mint hogy már közel ásit
a'

*) Nézd fellyeb' ki-magyarázását , a' második kőz-beszédben

a' Nagyságos Aszfzony, hátráb' ál a' leányzó, 's előb' nyomódik nagy pompával a' *Madame*! A' tűkőrrel mint valamely idegen Istennel kezdi tanátsát, egétségérül, szépségérül: tudni-illik hízot-e apadot-e ez éjjel? gyúl-e vagy oszlik artzáján ajakin a' *piros*? tisztán maradtak-e szemei? inog-e valamellyik fogatskája? Az után simittyá homlokát, tépi szőmöldekit, le-felé orrát, hátra szoktattyá füleit. E' meg lévén: lassan lassan ki-gombolittyá sok papiros tőgákra kinzott hajait, *ad numerum*: hol eresztett, hol pediglen pitzin gömbölű fűrtőkre osztya. Gyengén meg járván a' fűsűkkel, izibe reá másod-magával mind a' két kézzel hozzá fog a' fej-porzáshoz; ezt mind addig űzi győzi, a' mig az egész szoba teli telik kődével; nem mutatnak a' tűkrők, 's maga csak nem meg fullad belé. Osztan egyet pihenik a' párnás széken, (*Canape*) mert más izzasztó gond vagyon előtte, tudni illik a' Bub!

Vaj-ki-nehéz munka a' Bubot okossan fel tenni: mert ez a' ki-kötött Tzimmere a' szépségnek: evvel mutattyá eszét, 's módi-finom-izit a' Dáma: ha vall, evvel vall, Bőtsületet az Assambleában: ezért, ha-ki jobban reá talált, kéz mindenkor ki vájni mind a' két szemét Aszfzony-Pajtásá-

tásának, kire mire nézve nem hertelenkedik válogatásban. Tízfyszer-is meg járja szemeivel valamennyi Bubok vannak az egész szobában, a' hol meg szállot kedve, azt gyorsan a' tükör elejbe viszi, alája bukik, meg le teszi, meg fel- veszi, el-vég-re ugyan tfak foglalo tüetskéekkel fejére szegezi. Tíak az hogy a' karimája, és külső le-folyó tífpekezeti iránt, még nem tud magával meg békéllenni; mert némellyek *horizontaliter* lapossan; némellyek *verticaliter* tornyossan; mások *ad medios gradus elevationis* ki fellyeb' ki aláb' szereti me-revenyíteni... Ezen-is által vervén magát, a' leg utolsó tsinnyát veszi elő a' tzifrának: Teli hinti az asztalt a' fekete *musch*-formákkal. Itt megint derekassan haboz elméje a' külömkülobb'-féle fok *inventio* és *capriccio* miát. Nem tudja el tekélleni magában, mennyit 's mekkorákat válafzszon a' százbul? a' jobbik vagy bal szeme végére ragaszsa-e a' hórdotskát? alája-e vagy fölébe a' tfillagot? hol ültesse pofájára a' kis tafotákat a' *fias-tyuk*, vagy *Göntzöl-szekere módgyára*. Nevetné hát-mógót örömeit a' leányzó ha el-nem árulná a' tükör... Mennek azonban az órák, és déli magoságra érkezik a' nap; észre vévén azért magát az aszszony; gyorsfalkodik a' több' pipeskedésben:

az

abrontfokba ugrik , övedzik , kendőzik , *tandem* belé buvik egynehány vég-materiában , 's maga magának a' tükör - felé két három térdhajtással kedveskedvén szörnyű méltósággal mendegél az ebédlő-házba. Hirét vévén a' szakáts : küldi egymás-után a' fogásokat... Az Afzszonyom a' kif-késsel itt-is amott-is pizkálván , egyszer-'s mind el-izetlenedik , 's halgat mint a' Bálvány. Ha kérdik mi lelte ? ez a' válasza : lám meg mondtam hogy a' tyukfiak igen kővérek lesznek , és a' galambfiak igen ősztvérek , emez édeoseb' lehetne , ez pediglen tűrhetetlen képpen sófs. Meg kel engedni , hogy a' jó Isten szép eledelekkel kedveskedet az embereknek ; de az őrdög szegődöt a' szakátsok mellé konyhánkban. Most juta NB.. leg-elsőben az Afzszonynak eszében az Isten ! azonban az őrdögöt sem felejtven el. Ime előttünk vagyon immár , hogy az Isten-áldotta napnak a' fele ; okos , hasznos , üdvösséges munkával ment légyen végbe ; femmi Angyal elme nem intézhette volna jobban el a' tündöklő-Napnak lépését , és azért az Afzszony *cento per cento* interefsét várhattya más világon.

Ebéd után az estvéli gondok kerülnek elő : bé hurtzoltattya 's emelteti magát a' *Madame* a'

F

hin-

hintóba, mintha se kezével se lábával nem birna. Már tudgyák a' hámba fogott lovak, hogy a' piatz-felé kel tántzolni. Hol-itt rendire járja az Afzfonyság az áros bóltokat, egygyiktúl selymeket és azokbul szótt materiákat; a' másiktul keneteket, fűsteket, kendőző vizeket; a' harmadiktul, a' leg ujjab' módi formára már le tőzött, és fel szárnyazott bubokat, kézre valót azon *opera* 's tsipke-műbül, utólyára: a' kővekbül és más ráritásbul-is válogat valamit; 's a' kalmárok-nál hagyván alkalmas adófságot; haza tér, hogy le rakhassa a' vásár-fiát.

A' tükörnek menvén, már nem tetfzik a' mi rajta vagyon, frissebben öltözik, 's a' forgó szél megint azt adgya fejében, hogy a' kotfiban üllőn fok utfzák látogatására, vagy-is inkább maga mutatogatására. Valóban-is nézik és tsudállják fokban: ki uszován festett, habzó, tágos, kevély tubin-mantoját, a' mely alig fér a' nagy fődeles hintóba, álmélkodnak mások rajta, hogy birhattya fűle, a' hűvekni nagy napkeleti gyöngy-tsóppóket. Tsudállják mások a' fok bolondságot fején és artzáján, a' heába-való fok szolga-rendet kőrülette.. Pörög azonban és tsattog hintója eggyik utfzán bé, a' másikon ki; osztya maga minden-felé,

az

az udvari fej-hajtásfokat és mosolygást. Tudakozódik felséges nagy dolgokról : ki érkezet légyen Frantzia és Német-országbul Londrába ? ki tért-ki a' városbul mezei mulatásra ? ki 's mennyi ment férjhez a' hajadon rendbül ? hány Dáma talállya magát nehéz óráiban ? ki bábája 's ki lészzen komája.... Az után ha valami tántzra , vagy más titkos mulatásra nem igérkezet ; a' Comédiára mégyen minden bizonyossan. Imigyen élnek a' Dámák Londrában és talán másutt-is , hetfőn kedden 's egész héten , tizen öttel kezdvén 's negyven esztendőkkel végezvén.

Már könyörögve kérlek benneteket keresztyén okos , bölts Afzszonyim ! mondgyátok elő , mely óra a' fok közül , mi jó-tétemény ment áldozatul az egek-felé ? mit szenteltetek fel az Istennek ? mely jóságra nézve vagyon oly szép nyugott tífendőségben lelketek ismérte ? mi biztat róla , hogy nem lészzen roszszul dolgotok jövőendőben ? mi választya a' keresztyén Dámát a' pogány afzszonyi-képtül ? a' paraditsomnak jegyefsét a' *Lucifer* szolgálójátul.... Chinában a' Dámák (a' kik keveset tudnak a' más-világi gyönyörűségekrül) nem élnek külömben ; mintha a' mi Angliai Dámáinktul vették volna szakasztott módgyát rend-tartá-

foknak; vesztegetik az időt fok-féle heábabelósággal *mint* ezek.. öltöznek vetkőznek örökitik *valamint* ezek... Kényessen tartják testeket magok, imádtatták másokkal szinte úgy *mint* ezek... Ki szíjván a' már koros napok testekből a' nyereséget, és le szedvén artzajakról a' fiatal-pirost, tífuda kendőzésel 's titkos mesterséggel föltozgatnak magokon a' *mint* ezek... Ha mit eleibek ad az *inclinatio* annak meg kel lenni, akár szép legyen akár rut, akár jó akár bűn.... Azoknak-is ezeknek-is minden bódogságok csak a' gyönyörűség, és ellenben leg gyűlöltet' ellenségek a' *virtus*. Ugyan-is azért, ha ily egygyenlőséggel vagyon a' Pogány *Chinai* és a' keresztyén *Angliai* Dámáknak dolgok, féltelek benneteket Londonnak leányi, hogy úgy haltok meg mind eők; mert a' kik azon egy uton járnak, azon egy helyre érkeznek.

Lucia. Nints külömben, igen szépen mosdott fatyrával találtad ujjolag meg bódósítani a' Dámákat, mesterséggel le rajszolván eőket tetétől fogva talpig. Tűk az hogy merő gondolom kép (*sine origináli*) és hivalkodó elmédnek haszontalan bujdosási. Mulatni akartad eszedet és nyelvedet, minket peniglen bészontani. Tűk elhittem

hittem , hogy ritkán járod a' Templomokat , mert ha azokban méltóztatnál meg jelenni , Vasárnap- napokon , szemeddel látnád , hogy ott-is sűrűn tíf- tesszen meg jelennek a' Dámák , szinte ugy mint a' virágos- kertekben , vagy a' sétáló-utczákon.

Eusebius. Nagy kötelességgel veszem , hogy reá emlékeztetett az Aszfzony. Ide való az-is , mire pörög 'zeb-órájok a' Dámáknak Vasárnap-'s Inne- napokon.

A' Vasárnap tudni-való , hogy nyugalom- nak napja , és e' végre tovább' aluszniak , többet hivalkodnak a' Dámák. Némellyek orvofságot vesznek bé , hogy meg menekedheszenek a' Predi- kátziótul , mert a' Pap fok igazat vet szemekre , vagy peniglen igen irtóztató szörnyű dolgokat mond a' más világrul. Vólt egy oly Dáma Lond- rában , a' mely vigan himbálódzot a' ki- nyíltt *sedia*-ban , frissen forgolódzot a' tántzban egész héten , de szombat estén jobbára valami nyavalya érte ; sőt maga pulfusán derekassán tudta , mely tova legyen még a' Predikátciónak és térdeplés- nek napja , Minden *Lunarium* vagy *Calendarium* nélkül. De ugyan tiak mentek 's me'nek mások sereg- gel a' Templomban , Inneplő szép ruhákat látni , uj- módi deliségeket kapni , meg is-mérkedni , valakit

meg-követni a' tegnap-előtti el-felejtett-udvarlás, vagy *Visita*-dolgárul; mint hogy az Egyház a' botsátnak helye. Ha e' nem vólna, tfak háromszor látna eöket a' Templom: mikor meg keresz-teltetnek, mikor férjhez mennek, mikor el-temet-tetnek... Nem tfuda azért ha restellik az imádságot, félnek a' térdepléstül, szégyenlik az ahétatos könyörgést.. Hanem-ha *Darius* Király Tör-vényét (*noha erről még nem végezet a' Parla-mentum*) veszik tekintetben, ki meg parantsolá, hogy semmi kéréssel ne hasogassuk az egeket, és semmi panaszszal ne busítsuk az Istent.

Ugy lépnek bé mint *Calligula* Tsászára a' Tem-plomban, nem Istent imádni, hanem az Embe-rektül imádatni, nem meg szállani szívvvel, és szem-mel a' szentség előtt, hanem inkább egyikkel-is máfikkal-is nyughatatlankodni. Artza pirulás nél-kül fel-'s alá, elő-háttra, jobbra balra tekinteni. Ha apprétnak-is valami kevés imádságot, közbe közbe; tiz annyit 's job izüen nevetnek hozzá, tőznek tollaznak magokon mind untalan. Irigy-lik ha ki szebben öltözöt nálaknál, rutalmazza ha kinek nem vólt most egyfzer annyi gondgya a' tzifrára. Meg itélik ha áhétatos, kép-mutásnak tulajdonityák, ha tfendes maga-vifelésében. Ne-
hezte-

heztelik, ha nem elég mélyen hajlott a' térd számokra. Ha szerentsére jó-beszédes-Társhoz férkezhettek, elő-veszik a' trétfelést, oda nyujtyák az inasnak a' könyveket, 's egy fertály-óraig két annyit mondanak, mennyit a' Pap fen a' széken huzomos egy-óraig.

A' Templom 's ebéd után a' bálványozó 'Zidokkal *surexerunt ludere*, kártyáz, kotzkáz, oštábláz az egész *Compagnia*: nem-is ingyen, nem tlen-deffen, nem kis ideig, hanem sok pénzben, alkalmas fősvénységgel, 's t'fak nem ejfélig. A' Dámák az elsők hozzá, 's útólsók túle... Eők terhelik a' játékot annyira, hogy már nem mulat-ság. Mikor a' szolgáló egy futós fazékat tór a' konyhában; tűzes nyárfal mennek mind a' két szemének; de a' játéokban nem szánynák űresíteni Urok erfényét, sőt egy űtésen veszteni minden jegypénzét már férjhez menő Leányoknak... Ha szabad Angliából egy lépést tenni Roma-Városába, ott kevés esztendőök előtt egy Hertzeg-Afszfzony el-annyira meg fzerette a' játékot, hogy jobbára ember egyebet nem látot kezében a' kártyánál.. Szemébe jóvendölék sokan, hogy előbb utób' ugyan t'fak a' játék-felet fog meg halni; ugy-is történt. Osztani kezdé más Hertzeg Urnak s,
magá-

nak a' leveleket, de el-nem végezheté; le hanyatlot hertelen a' székből 's ki-ajánlá lelkét... Ez a' Her-tzezi személy holtig játszott, a' mi Dámáink ad-dig a' mig élnek. szíjérem tudni már mi-kü-lömbőség légyen köztetek.

Lucia. Bár elő-fe hoztuk volna az áldott Va-sár-napot!

Eusebius. Látom tőpi az Aszfszonyokat az igaz mondás 's még-is vitattyák: hogy *semmi roszszat nem tselekefsznek* Az én fogyatéék eszemnek pedig úgy tetszik, hogy nem *nulla* avagy *semmi-vétek*, A' Templomot illetén képpen főtőztetni, az Imád-ságnak helyét tsevegéssel trétfelélssel, ember szól-lással bé-tölteni. A' szemeket nem oda elő a' ho-vá kellene, hanem ide oda 's amoda hátra forgat-ni a' hová nem kellene. Szível elmével nem a' szentséghez járúlni, hanem a' tegnapi tántzban a' máj jó-lakásban 's musicában fárasztani, az Istenes könyvek 's jóra emlékeztető képek helyet a' Kártyákat forgatni, azon játéokban egyetlen egy fiatoknak szép *portioját*, és egyetemben hű szegény szolgátoknak sok verétékkel érdemlett szegődött bérét és jutalmát el-veszteni. Tsak az hogy a' ti roszszul kőszörűltt eszetek, és kővé-keményedett lelketek ismérői, még fertelmes roszban sem talál rosz-

szat ! ki tudgya ! talán semmi rosznak nem mondanátok , ha azon egy tfelekedettel Moyfesnek mind a' két Tábláját meg szegnétek. Vagy ha tutzin-számra nyelnétek s' falnátok bé az öreg bűneket.

A' mig ezeket mondá Eusebius , kimondhatatlan kinban valának a' Dámák ; a' felebaráti szép intést úgy vévék bé , mint a' keferű *pilulákat* : szin-változáfsal , sziv szorongatáfsal , félre vontt szájjal , könyvező szemmel. . A' méreg 's passio maga magát annyira nevelte benne , hogy se tfendessen nem tudtanak halgatni , se okoffan beszélni a' dologhoz. Egyik a' másiknak azt mondá : vallyon hol látta 's kitűl tanulta a' mi dolgunkat ? a' másik pedig : hogy talán még a' tükörrel-is tud beszélni ? talán kémeket küld nyomunkba ? hanem-ha ez a' roszszalkodó Ember , maga párját gyalázza hólta után !

Azokért nehezteltenek pedig leg inkább reá , a' miket a' Vasárnaprul mondott. E' képpen a' mennyivel tovább nyujtózat nyelvek , annyival jobban őszve fugorodot kis-eszek.... Eusebius meg szánván eő kegyelmeket , lágy könyörülő szókkal kereste le-tűllapítani , fok okkal móddal bizonyítván , hogy eő mindenkor fen tartotta az érdemes

G

meg-

meg bõtfûlést a' Dámák számkra, a' mint néhány alkalmatosságekban próbákka-is meg mutat-ta. Mostonság ugy történt efféle beszédekre fakadása, nem hogy a' Dámákat sértegeése, rutalmazza, hanem a' mennyire engedik, oktassa.... De szertelen fel-forván az *alteratio* benne; könnyebb lett volna a' forgó-szelet zabolán hordozni, vagy a' háborodott tengert le-nyugtatni, sem hogy e' két Nagyságos Afiszonykát meg engesztelni... Egyik a' másik szavába kapván, mind a' ketten Eusebiusra támadván, addig öntögeték a' párlugot ősz-fejére, a' mig magok meg eléglettek. Egygyet pihenvén azért, és mint - hogy tífendes szeléd udvarisággal figyelmeze mindenre az öreg-Ur, és semmi kedvetlenséget nem mutata a' fok tfoportos gyalázatok között, *gratias* érdemele és békeféség lön köztök.

Le-tífendesedvén a' Dámák, Eusebius előbb ment a' beszédben; 's imigyen folytatá: sziveffen látott Tekintetes Nagyságos Afiszonyim! egyetlen egy lelketekre kinfzeritlek benneteket; oktasatok róla, mint fér ez a' két dollog őszve? így a' mint éltek, azzal a' mit hísztek? ha híszika'Dámák, hogy a' jól tóltótt időtől fűg üdvőféségek, miért kóltik a' jó időtt rofiszul? ha tudgyak hogy a' földi

földi és testi gyönyörűségeknek bimbójából nem lehet mennyei Rósa-koszorút fűzni, miért sétálgat Babylon mezeit?..... Hogy ez a' letzke szívünkbe hasson; jó volna erkölcsünket 's napjainknak szokott menését Hitünkkel Hivatalunkal egy más ellenében tenni, szérével meg fontolni; ki nek szolgálunk, 's mi jutalmát várjuk. Tanátos volna viszsza térni emlékezettel azon időkre, mikor meg kereszteltettünk, és eszünkbe juttatni, mire köteleztük légyen magunkat... Mert a' Világ hizelkedő, tsalárd; ha ki nem nyitjuk szemünket, el ámet bennünket. Sokat ígér, semmit sem ád; és ha nyújt-is valamit testünknek; Lelkünket kéri érette.. Kedvesen kínál, szépen fogad, de ha egyszer horgán akadunk, keményen bánik velünk, és kárhozatra küld bennünket.

Töbre igyekezet még Eusebius az oktatással, de félben szakasztá Neánder jövelete, a' ki belépven a' palotában, ily hirrel érkezet... Uram! Eusebius Uram! abban vagyon a' dolog, hogy Teomacus nagy kézfűlettel várakozik reád; most is kérődik, 's nem emésztheti meg akkori beszédedet. Követem azon-közben mély alázatossággal az Urat, és egyetemben ezt az egy-par szines vendéget, ebbéli noha el-kerülhetetlen alkalmatlankodásomrul.

Eusebius. Minket vitézkedő embereket minduntalan környékez valami galyiba? akkor s' onnan, mikor 's honnan ingyen sem reméliyűk portáznak ellenűnk. Ma-is előb' találtam az ellenséget házamnál, sem hogy éfzre vettem volna magamat; de femmi: izennyűnk *Teomacus* Uramnak, maradgyon vesztég még 24 - óráig, akkor kéfz léfzek ki menni véle a' mezőre. Futot mindigárt inaffa Neandernek e' követséggel *Teomacushoz*, ki-is az el-intézett időre hatta a' dolgot.

E' meg lévén, *Æmilia* Afzfzony Neanderhez fordula, ily üdvözléssel: Vendég Urfi, jól lehet eddig nem vólt szerentsém, még hireddel is élnem, mindazonáltal szivem szerint örvendem, hogy itt találtál bennűnket. Tekinteted 's á rázatod mutattya, hogy nem alafon ágybul születtél, erköltsőd 's magad-vifeléfe peniglen, hogy tanultál az udvarisághoz. Ime! *Eusebius* uram felette keményen bánik velűnk, fok rútat mondott egy-végbe a' Dámákrul, se *eszt* nem tud találni *fejűnkben*, se leg kifseb' *erköltfi-jót* életűnk szokott menésében... Ugy tetszik, hogy eő kegyelmének embersége 's okoskodása fogantatása izempillantásatul fogva bárdolatlan maradtanak. Gondolom azért tisztefséges Urfi, hogy
téged

téged a' jó-szerentse nem-is egyébért vezetet ide, hanem hogy egy-valaki pártunkat fogná.

Neander. Afzszonyom! Eő felsége a' Király engem még nem emelt oly tisztre, hogy hivatalom legyen a' meg bántódott Dámáknak ügyit őltalmaznom. Mindazon által az előttem-való kegyes-szép, és belőle mindennűnne ki-tetfző deliség kétség kívül meg érdemlené.

Jó izűen eset ez a' képes ditsíret *Æmiliának*. Meg vidámula mindgyárt reá; mert a' *Contento*-öröm tettét lelkét nagy sebefséggel el-futá. Kevéssel ez előtt tfak mérget 's űrmőt kőpdőze, de most egyszer 's mind lépes édes mézzé és *Candiai* tzukorra változot. Ez az Afzszonyság tulhatta már éltével a' 40. esztendőt, és az eő szépsége butsózó-félben vala. Mindazonáltal mester-séggel és festékkel a' *meglehetőst* még alkalmas-int fen-tartogatta. Es mint *Zeuxis* kép-író, tfalogatta az embereket hamis szinnel. Egy *conversációban* azt találá mondani, hogy egy tfepet sem felti artzáját az 50-Esztendőktől, és bátor *Decemberben* őltőzzen feje; fel-talállya még a' Világ a' *Iuniust* ábrázattyan.

Complementuma azért *Neandernek* éppen kedve és *inclinatioja* szerint eset vala. Nem tuda *Æmilia*

hová lenni örömében. Le tette minden előbbi keménységét, lágyula mint a' gyenge viafz a' jó szóra, maga kérte 's kívánta az oktatást, fogatta életének jobbbitását, tfendeffen figyelmezet Eusebiusra.

Æmilia magában szálván megint Neánderhez közeléte, sok tziffra szókkal 's himes udvarisággal ki-nyilatkoztatván szive-járását, mint 's menyire bősűlli az eő érdemes személljét 's hozzá vífeltetett jó akarattyát. Az után Eusebiusra tekintvén ugymond: Uram én már nem óltalmazom a' Dámá-kot, kevesetskén vannak közülők valami bűn nélkül, fogyatozás nélkül pedig még kevesebben: ritka madár a' jó-Afzszony! egyelesleg többet vigyáznak kényes testekre, sem-hogy üdvezülendő-lelkekre, inkább török abban fejeket, hogy mennél jobban öltözzenek, sem hogy jól éllyenek. Mindazon-által nem mindazon egy keverék az egész Afzszonyi-nép, jó-mag, tiszta-virág, ép-alkotmány-is találkozik köztünk, nem kellene azért minyájunkat (*sine exceptione*) gyalázní; a' kik vétettek pirullynak azok... Mit tehet ama hires *Lucretia* róla, hogy Messalina ottan kereste kedvét, a' hol nem kellett volna?... mi bűnben fertőzet *Susanna* a' miatt; hogy a' Görög Ilona ott hatta Menelaust igaztársát; 's Troja felé hajókázot Páris szerelméért?

mi

mi véték fér az okos *Iudithoz* azért, hogy *Iezabel* ilyen 's amolylan vólt?.. Gondolnám, hogy a' *West-münsteri* törvény-ízek nem merne oly kemény ítéletet tenni felőlünk, mint ime az Ur.... A' mint találom mondani, való, hogy esdeglünk hol-mikor vétkekben, és a' leg jobb Afzszony-is néha meg botlik, mert fel-gerjesztvén az érzékenység természetünket, reánk nevelvén az ördög 's Világ a' kifizteteket; mesterség oly szorosan az *Evangelium* mellett maradni. Es minthogy a' *Dámák* a' szin-nép 's *Udvar* körül forognak, Iskolában nem járnak, mi tfuda ha többet tudnak a' *Politica*-hoz, sem-hogy a' *Theologia*hoz.

Lucia. Eötsém Afzszony; ezeket az ellenünk törekedő buzgó indulatokat, én jobbára valami éretlen és ok-nélkül való heveskedésnek szoktam tulajdonítani, és azért tfak *halgataással* torlom. Meg tompul 's erejét veszti még a' leg élelfebb *Satyra*-is, mikor nem törődnek véle. A' ki azt akarja, hogy pörlekedő társa halgasson; ne felellyen néki. *In Summa*: *Eusebius* Uram morgolódása képtelen, helytelen. Sőt maga mutatya nyilván, hogy nints ügye 's oka a' roszszalkadáshoz, mert a' kinek más fegyver vagyon kezében,

ben, nem hány sárt és szemétet ellensége szemébe.

Eusebius. Isten ne adgya, hogy én azoknak nyomdokokba lépjem, a' kik hol mikor meg tflatván egy Afzszonykátul; hogy ki önthetsék haragokat, minyájakra támadnak, a' jókat 's roszszakat, a' holtokat 's eleveneket egyaránt kissebitik... Ha némellyek roszszak, mások ellenében tükör-példái vóltanak a' Világnak. Nints-is oly fen-járó ékeiséggel tellyes beszéd, a' mely érjen érdemekkel. Ki olvashattya *Iudith* könyvét álmélkodás nélkül? úgy tetszik, hogy ez a' Vitéz Dáma nem köztünk lett a' Világra, hanem valahol a' forgó-Egek felett formáltatott legyen Angyali kezek által. Az cő bátorsága és szépsége ki mondhatatlan nagy vólt; de még-is mind a' kettőt fellül multa a' *Virtus* benne. Nemén 's nevén kívül nem ragadot más egyéb' Afzszonyi minémiség hozzá. A' mennyei *Malaszt* nem szólhatot job' szivben; és a' ki-szinlett *Szépség* nem buríthatot job' artzát. Szerelemre de egyfzersmind félelemre-is gerjesztette az embereket, sűrűen lövöldözte *Amor* - nyilait szemeiből, de egyetemben rémétette a' sziveket, 's bőtsületre kiztette... Altal verte magát az ellenség táborán, szemecleibe

be mert menni a' kevély Fejedelemnek , meg győzte szivét okofsággal szépségével , nyakához tsapá mesztelen pallofsát , fejét vette. *In Summa* : ez a' hires nevezetes Amazon nagy félelemben hatta az *Affriusok* táborát , bé töltötte nagy örömvigadozással Betuliát , meg mentette a' Vároft és már tehetetlen maga Népét a' szörnyű veszedelemtől , örök emlékezetet hagyot maga-után.

Szűz Sz. Catalinrul mit mondgyunk ? meg vólt eő benne mind a' három : *éketség* , *okofság* , *érték*. Eőtet , ha kit mást minden mesterségével meg próbálta a' Világ , Test , 's ördög. Ellene dühösködőt a' Bálványozás ki-mondhatatlan fenefséggel. Ily szoros ügyiben még tsak meg sem tudot jiedni. Menybűl adatott böltseségével le rontot 50. tanult Filozofust , szégyenné tette baromi indulatit a' Tsászárnak angyali szemérmetségével , meg győzte a' hohérnak kinzó eszközeit álhatatosságával. Se hízelkedés , se az erőszak , se szerelmes ígéreti , se mérges fenyegetési *Maximiúsnak* , se a' véres pallofsok , se ifzonyu kerekék , nem törhették meg az eő erős szivét , diadalmaskodot minden ellenségérül. Azonközben magossan fel emelte a' Ditsóségnek oszlopit maga örök emlékezetire , és az Aszfzonyi-nemzetnek nagy fen-

H járó

járó betsületire. *In Summa*: úgy élt mint egy keresztyén Dáma, úgy holt meg mint Mátyr.

Szent Ambrus Doctor minden erejét 's velejét éles elméjének őszve szedvén, nem tudta elég-séges képpen magasztalni azt az érdemes szűzetskét 's fiatal-Mátyrt a' Sz. Agnest, a' mely előb' ment áhetatóságával hogy-fem az idő 's gyermeki tehető erő engedhették. Meg győzte 's fellül multa virtusával önnön gyarló természetét, bátor el tekélésére nézve maga után hatta a' régi Istenes bajnokokat. Keveffen vannak a' kik 60. esztendő korokban oly búzgó szízetettel viseltetse-nek az Istenhez mint ez a' pítzin Dáma, 13. esztendőkre léptében. Reszketet az éles tör a' hohér kezében, el-szégyenüle az embertelenség, el-keferüle irgalmában a' kegyetlenség, meg eset szive a' körül álló népnek rajta, mikoz ez a' büntelen ártatlan szűz, készen bátran oda nyujtá gyenge nyakát a' tsapásra, és tellyes vidámsággal le tette édes életét annak szízelmebül, a' ki eötet 's mindnyájunkat szízelmeffen meg váltot. Egy szóval: itt hagyá testét példájul, lelkevel az egek-közé indula, 's el nyéré a' Mátyrromságnak koronáját.

Clotildis okos szorgalminak köszönheti Francia-Ország, hogy meg tutta utálni rögzött pogány Vallásit, hogy le rontván az Idegen Isteneknek oszlopit, Sz. házakat építettett legyen helyekbe, beléjek az igaz áldozatnak oltárit, meléjek az Egy-házi rendre fel-szenteltt Személyeket. *Clotildis* Afiszony lágyítottta meg szerelmes okos tsalárdsággal kemény szívet Férjének, a' mig lassan lassan meg-izelétvén az Isteni jóságokat, meg okulván 's hozzá szokván Krístus Iskolájához, egész Országával 's minden népével meg tére. *Hermenegildus*-Fejedelem az Istentelen Arius Tévelgésében holt 's veszet volna, hogyha *Indegundis* Hertzeg Afiszony erős okos beszédivel reá nem birta volna, hogy az Apostoli-Catholica-Hitre esküdne. Ugy tesszik, hogy az Isten az eőtet félő és szerető áhétatos 's jámbor Dámákat választatta legyen leg inkább' az Evangeliomnak gyarapítására. *Martha* és *Magdolna* szívében fogadá és házában vendéglé az Urat, mikor a' 'Zido sinagogának nagygyai kergeték 's üldözik. *Magdolna* a' Kálvária hegyig követé, mikor a' tanítványok ott hagyák keservében szerelmes Mestereket. Mikor az Apostolok, üdvezitők fel-támadását még gyanuban forgatták, *Magdolna* volt Tanuja, bizonság

tétele, követ, és az Apostoloknak apostola e' dol-
logban. Hol 's hol az Isten bé akarta plántál-
ni az uj-testamentumot 's Catholica üdvösséges
hitünket, ott az Aszfzonyi-rendbül választa ez-
közt hozzá. *Ilona* bé szerzette a' Hitet a' Ro-
mai Imperiumba. *Cesarea* Perfiába, vagy Kazul-
országba. *Gisela* Magyar-országba. *Ogla* Rus-
fiába. *Dambruca* Lengyel-országba. *Edelbur-*
ga Német-országba. Mind ezekben a' Világ-üd-
vességét néző foglatofságokban az Aszfzonyok
vóltak vezérek 's elől járók, a' mint az Orzá-
goknak biztos hiteles Cronica-írási meg mutattyák.

Valósággal való, hogy az efféle tőkéletes pró-
bák és Istenes iparkodások, nem látfszanak oly
fűrűn e' mostani gonosz időkben, a' mint ennek
előtte; mindazonáltal ujjal mutathatnánk a' fő-
fő Dámákbul, a' kik ugy élik a' Világot, hogy
minden órában kéfszek, szeme elejbe menni az Itélő
Istennek, és számat tartanak a' más világi Bóldog-
ságra ... Ezek *Nyájassak*, de kellő szeméremmel.
Szelédek, ostobaság nélkül. *Ahétatoffak*, és magok-
ra vigyázók, de nem képmutáfsal. *Nagyságoffak*,
minden kevélység nélkül. A' méltóságot a' ke-
resztyén alázatofsággal szépen meg tudgyák békél-
tetni. Elől 's fen ülnek femmi hivságoskodáfsal,
le-is

le-is lépnek a' nyomoru 's fogyott ügyűeknek vizgáztalásokra minden leg kisebb *kisfebség* nélkül.

Neander. Afzszonyom! nem tudom, lelke furdallási- vagy játékos természetitől- vífoltetvén, de úgy tetszik, tetézett mértékkel-való ditsíret-lel fűzete az előbbi gyalázkodás helyet. Meg kel engedni, hogy Eusebius Uram egyikhez-is máfik-hoz-is tud, bőltfen keveri a' keferűt az édesssel, a' pirongatást az oktatással. Gondolnám azért bőtsületes Dámák, ha el febesült gyenge szive-tek az előbbi mérges szókra, ki gyógyulhat ily képes magasztalásokkal!

Æmilia. Hála legyen az Istennek, hogy elő vette elzét, és meg emlékezet az udvariságrul. Most forgatta igazán nyelvét *Cavalier*-módgyára, és ha tovább-is így predikállana, fogadom volna tisztes fok halgatója.

E' szókra Eusebiushoz fordulván Neander, úgy mond: vallyon jó Uram mitől vagyon, hogy oly igen szerentsétlenek a' Dámák *a' jóra!* mon-dám szerentsétlenek: mert valóban szerentséjét veszti azon, a' ki nem gondolván életében az Euan-geliummal, el-végre nem jut teremtésének tzellyá-hoz.

Eusebius. Igazán mondád szterentsétlenség, és a' mi több' közönséges az egész fejér-Renden. Æmilia Afzfzony elő találta való okát, hogy a' rosz gyermek neveléstül fűg. A' fiatal-Damákat úgy nevelik, mintha a' Török Tsfászárnak tfordáját akarnák vélek szaporítani. Az Anyák nagy gondgyát vífelik testeknek, lelkekkel egy tfeppel sem agganak, mintha femmi jussok nem vólna a' menyországhoz.

Szóllatlan gyermekségétül fogva hét egész esztendőig úgy bánnak véle, mintha tfak mind azon test vólna, és femmi lélek nem mozgana a' Kis-Azfzfzonyban. Tollazzák, himezik, hizlallyák; mindent kezére 's kedvére adnak; femmire-sem tanittyák, femmirül sem feddik, femmi büntető eszközzel nem íjegetik. Hol-pedig itten észre kellene venni az anyáknak, hogy jól-lehet a' pítzin *Pupa* még nintsen érett eszfzel; mind azon-által vagyon nyers érzékenység benne, a' melyre nézve, hol szépséges szóval 's kedves ajándékokkal, hol fenyegetéssel minden illendőségre 's képes jó-erköltfre lehetne hajtogatni és szoktatni... De a' mint mondám; a' mostani nem édes-Anyák-- , e' hét esztendők jártában ezzel nem agganak; hanem palotás módi-páltza alatt nevelik: kézrül kéz-

re

re adgyák ápolgatásra, ölelgetésre, nyallyák-fallyák, öblőkben rengetik, bárfonyon nyugtattyák, aranyban biborban takarják, a' leg kényesebb tfemegékkal táplállyák, azonközben, az imágságnak és Isteni félelemnek még hírét sem hallja, ennek helyében a' Frantzia A B C-ét és minden féle hivságot vernek kis-fejében.

Mikor már tñrázik, és ki-szinlik valami efzetske belőle; akkor sietve-sietnek véle a' *Mamma* belső kamarájában, igyenessen a' tükör elejbe letzkére; mint 's hogy kelessék véle tanátskozni. Oktattyák az után a' *Toeletta*-dolgában, mutattyák a' kendőzésnek eszközeit, mennyire legyen szabad nevelni az artzákon a' pirost, hogy meg ne fokallyák a' szemek, 's mint kelessék elejét venni, hogy a' veríték le nem mossa, és el-ne árullya a' vendég-színt, mi vizekkel lehet frissen 's gyengén tartani a' testet.!

Maga sem tagadgya a' fejr-nép, hogy leg első gondgya, 's leg útolsó-tzéllya legyen a' szépség: kihez képest minden Dáma kötelelségének tartya, hogy érte legyen tellyes igyekezettel, a' természetet mesterséggel segitse, ha ez nem elég, erőltesse-is; hogy idegen vizekkel mosódgyon, hogy elejét vegye az artza-gyalázó himlőknek

lőknek, le-igyenitfe a' ki-ülő fakadékokat, kellő szinben, tetőző gyengeségében tartfa nyomos idő-kig kényes bőrit.. Ezeken a' letzkéken által kel menni akkor tájban a' kis Dámának, hol-mikor ezer márttyromságot szenved: mert irgalmatlanul tőgázzák derekát, feszitik vállait, támasztyák állát, furdallyák füleit, reszelik fogait, tépik szőmőldőkit. Hogy meg ne hizzon, fanyaru bőjtre fogják, kevés kenyeret, és a' ris-kásáru higon le szűrt egy kevés levetskét adnak elejbe. Dereka-nak mértéket szab az Annya, és a' szertint abron-tsoztattya, akár vehessen lélegzetet 's akár nem. E' képpen kinozzák kívül belől a' *Donzellát*, tők hogy tetsék a' Világnak.

Fel serdűlvén: tántzra 's musikára hajtyák: mikor már annak rendi szertint tőszfza 's ropja a' Menuettet, és a' kőta-bőttükön fel 's alá, tud valamitskét danulni, mikor meg tanulta, mint pittyengeti ajakit a' tőbbi, mint hunyorit ide-is amoda-is, mint haboz módiásson a' legyezővel; víg őrmét mutogattya az Annya, fenneyen di-tfiri érerte, 's biztattya, hogy bőtsületet fog val-lani a' Conversatioban. Mindazonáltal (ugymond) még két fertelmes módi-bűnt tapasztalok benned jó-leányom: még vadotska vagy, és igen szemér-metes;

metes, a' jeles Udvari-dáma nehezen pirul, nem változik színében, nem vonogattya magát minden aprolékért, nem minden árnyékre nézve pillant ijedelmessen. A' gyermek, hogy kedvét találhassa anyjának, meg szokja az artzátlanságot, derekaffan fzemtelenkedik, és hogy annál-is jobban bé őltözheffen a' mondott-szokásokba, talpig ki-vetkőzik a' régi szűzeket késérő szemérembűl, és jámborságbul.

Azon-közben jönnek, mennek az esztendőök, erőt vesznek, vastagodnak a' gonosz indulatok, fe-reggel érdeklik a' kísértetek, a' nem tudom mi kívánságok, tartalék-nélkül járnak szívet, a' mindenféle hivság imide 's amoda ragadgya. A' kis-aszszony hűl, fűl, nem tud hozzá, mint kellefsék magát meg tartóztatni, nem bir a' testi indulatokkal, nem esze, hanem tfak kedve után járdogál. Az anyja más felül mint a' Bálványt úgy őltözteti, a' szolgálja pedig mint Isten-Aszszonyt úgy imádgya, A' kire haragos szemet mutat, jajos annak forsa, hetes beteg utánna: a' kire pedig mofolyog, már ditsóúlt léleknek tarja magát lenni; mert tudja, hogy kedvében vagon az Aszszony-nak.

Gyönyörűséges szép Tragico-comædiát láttam N N. eő Excellentiája házában. A' hagymásfz kétlem, ha vihetné-e embert többre: aprólékos nem tudom mi egy dologban valaki ellene talált mondani a' kényes kis-Afzszonynak, el-annyira nehez-telt iránta, hogy az egész Palotás-rendet szörnyen meg ijesztette, mert magát, azon órában el lel-te a' hideg, méltóságos Annya - afzszonyának a' *pulsuſſa* azon egy postán járt, hogy meg gyógyul-lyon a' gyermek, orvóságot vet bé az Annya, sőt még a' komornék-Leányon-is eret kellett vág-ni. Ehez hasonlót talán még *Lucianus* sem látot álmaiban. Hogyha a' jó Méltóság meg rivasztot-ta volna hevennyében a' mérges gyermeket, és szokott helyén tapogatta volna fudaras tőpő vesz-szővel; el-felejtette volna a' dődörgést, és se ma-ga, se a' komornék leány számára nem kellett volna orvosért futtatni. Tőak ebből-is ki tetőzik, miképpen rontya, veszti a' természetet, az imil-lyen 's amollian udvari - educatio, és módi-nevelés

Továb' nem őak romlik a' kis-Afzszony, a' nagy gyengéltetés, hízeltetés, és kevés Anyai gond-viseelés miatt; hanem mind ezeken fellől fok rosz-szat tanul a' komornék szolgálotul... Mert ha *Bettának* vagyon őzeretője: közős mindenben a' kis-

kis-Afszszony , ennél vagy on kultfa a' titoknak, eő
 igénygeti a' dolgot , az eő petséttye alatt mennek
 a' levelek , az eő szobájában tartatik a' *Consilium*
 és fő-tanáts. Szemeivel láttya , füleivel hallya
 mind azokat az esztelenségeket , a' mellyek fen fo-
 rognak azok között , a' kiket perfel a' Cupido ,
 és a' kikben a' *Passio* nagyobb a' Lelki ismeretnél , és
 Isteni félelemnél... Ezek a' nem szinte szűzen
 elő-kapott , és bátor , csak játék-képpen gyakorlott
 mulatások , igen febesítik a' fiatal dámákat , fájtalan ké-
 peket irnak elméjekben , sok tüzet raknak szivek alá;
 Es jól lehet időtlen korok miatt , vagy nem ve-
 szik észre , vagy nem tapasztallyák annyira ? de idő-
 vel fel-forván a' gerjedelmek , lesz kinok 's gon-
 dok nagy-is miatta. A' mit iffiantan az ebbéli do-
 logban a' nyers elme magában kaptsol ; még gör-
 be vénségében-is nehezen felejtí.

Eddig a' mint láttuk , derekassan elő igyekezik,
 okul , tanul a' Leányzó a' világ dolgában , de azon-
 ban tudatlan marad a' JESUS Krístus iskolájában;
 ásit mingyárt , 's unalmak érik , mikor a' keresz-
 tyéni-Tudományt emlegetik , sótt (Angliárul szól-
 ván) nem tud választást tenni az Evangelíom ,
 és 'zidó - *Thalmud* , vagy török - *Alkorán* között.
 Nem-is tfuda ; mert ha (*per privatam Revelatio-*
 I 2 *nem*)

nem) az az különös Isteni jelentés által nem; mint férne máskülömben hozzá; mint-hogy fenki sem viléli gondgyát, fenki sem oktattya. Annya Afzszonya maga vagy restelli, vagy szégyenli az ebbéli Papolást, vagy nints üressége, se regvel: minthogy y délig öltözik, se dél után: minthogy estig mulat a' vendégekkal. Minap eő Excellentiája azzal találá magát mentetetni, hogy eleget aggódik a' *két testel*; meg epedne a' *úrú* gond miatt, ha még *két-lélek*re is kellene vigyáznia.

Hogyha már az édes Annya egyetlen egy szűlettét ily könnyen felejtí, tfak el-hihettyük, hogy a' komornék-Leánynak még annál-is kevesebben aszot ez a' gond szívéhez, mint-hogy a' méltóságos Afzszony tfak himezi 's tollazza magzattyát, az után amoda rugja magátul mint a' strutz-madár, maga hintókázik 's mulat; nyilván *Betta*-is inkább Ollón szítát forgat a' Cathechismus helyet, hogy tegnapi álmát fejtegetse, vagy pediglen mese-mesével tartya a' kis-Afzszonyt, osztán talán maga sem *Doctoreffa* az Isteni tudományban, annyit tud hozzá, mi végre mozogjon a' lélek testében, ki 's mi okra nézve hozta ki előbbi semiségéből e' világra, mondám annyit tud hozzá; mint a' négy-napi Gyermekek. A' több' szolga-rendről szólván: feleje sem mér menni.

Már

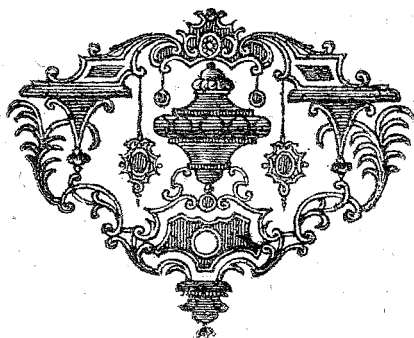
Már az imigyen nőtt 's nevelt Világ- Leányábul mit várhatunk? mely ezer-Mestere mindenféle hivságnak; az Istenes erköltsnek, és az üdvösségnek dolgában pedig ostroma 's tudatlan? a' mely csak ez árnyék-világnak tündér-pompáját forgattya elméjében, a' mennyei ditsőségre még múló-félben sem tekint.

Vallyon mint lesz dolga, mikor a' gonosz gerjedelemnek gyuladási háborgattyák szivét; minthogy még eddiglen senki sem ijegette a' lángoló Pokollal? mi nyomós okoktól viseltetvén veti félre a' buja kívánságokat; ha nem tudgya, hogy fejtünk felet vagy a' gyönyörűségnek tengere, és csak azok részesülnek benne, a' kik itt alatt a' lustosban nem zabálnak... Félten-féltem én azokat a' szűzeket, a' mellyeknek szemek előtt se büntető ostor, se magát kínáló kedves ajándék nem forog! idővel, alkalmazottsággal csak jó-kedvek szerint élők a' világot: a' gyönyörűségből torkig, a' hivatásban telhetetlenül, a' ruha-pompában tovább az erzenynél, a' kevélységben mindenek felett... Meg szokván iffiantan, mikor férjhez mehetnek, annál-is inkább meg kívánniák, kézzel-lábbal érte vannak, és szörnyebben gyakorolják, mind addig, a' míg tellyeséggel ki-nem vénhednek belőle.

Jó-Afzszonyim, a' mint meg kívántátok, ugy előtökbe adtam, mi legyen az oka, hogy tudni-illik a' mi országunk és városunk fazinei, a' Dámák roszszak, mert roszszul nevelték eőket.

Emilia. Uram nints tagadás benne! ha már elő-találtad rosz nyavalyánkat, nyujtsd jó orvofságát, szépen meg köszönnyük..

Eusebius. Az én hivatalom nem ide felé mutat. Mindazonáltal a' Dámák kérése paransolat; kéte-len vagyok véle, hogy engedelmeskedgyem.

Negye-

IV. K Ö Z - B E S Z É D.

Eusebius oktattya a' Dámákat, mint kerülyék azokat, a' mik eóket az üdvesség dolgában bátra marajztyák.

E*usebius.* Afzszonyom! a' te köteles Hivatalod két részre ágazódik: Keresztyén Dáma vagy, és (magzatokkal meg áldatván az Istentül) Anya-is vagy. Mind a' kettőnek tartozol meg felelni, ha Lelkedet félted.

(I.)

ELő-vénén az első köteletséget; e' kevés punctumokat tartsa szemén Afzszonyságod: mi halandó emberek azért lakjuk e' világot, hogy belőle ki költőzvéen üdvezülyűnk... Eletünk rövid fzarándokság magában, de véghetetlen az utánnaváló örökénvalóság... Napjaink egy-nehány fzempillantásbul álló idő-folyamlás, mely a' feneketlen tengerben szakad... Nem elégízik meg azzal a' tudós

tudós Révész , hogy fel-készítette hajóját, hogy ki-kötötte vas-matskáját, a' szeleknek terjegette vitor-láit, hogy a' tengert sűrű lapáttal veri; okos kormány-is kel hozzá, és a' körül való nyughatatlan forgoló-dás; más külföldben hol késmárkokon törne, hol meg-feneklene, hol pedig uttyát vesztené a' gállya, és nem érkeznek el-tzélzott Rév-partyára. A' Pa-raditsom a' mi nyugtató rév-partunk, édes hazánk, maradandó lakásunk. A' Világ pedig tenger; ipar-kodás és oda felé való untalan kormányozás nélkül lehetetlen hozzá férnünk. Tovább: a' mint a' tengeren a' révész hogy okosan forgassa a' kormányt, az egekre tekint 's a' tñillagokkal tanátskozik; ugy mi-is jó-Afszonym gyakortab'-gyakorta fel-felé te-kintsünk; meg mondgyák a' tündöklő-tñillagok, mi tévők légyünk, merre tartfunk; hogy el-ne véttsük az utat.

(2)

KRistus oktatása legyen vezérlőnk, azon az uton járjunk, a' melyre mutat üdvezitőnk az Evan-geliomban; az az fogadgyuk szovát, kövefsük tñ-kör-példáit. Iutalom a' menyország nem ajándék, hiv-szolgáloinak nyujtya azt az Isten, nem a' hival-kodók-

kodóknak, se nem azoknak, kik szegten-szegdegelik az eő Sz. parantsolatit.

A' többi között arrul int bennünket az Ur : hogy a' világot ne szeressük (*nolite amare Mundum*) néki ne hidgyünk, mert tfalogató és hazug... az eő barátsága veszedelmes, az eő hizelkedése mérő gyilkosság... magossan emel, hogy mélyen ejtheszen... ilyen 's amollian gyönyörűséggel kínál, hogy mérgét meg itassa... mikor leg szerelmesebben ölelkezik vélünk, akkor öl meg bennünket. . . Az eő törvényei ellenkeznek Krístus törvényeivel, és azért integet az Ur bennünket, hogy kedvét ne keressük a' hamis világnak, ha az Istennek kedvében akarunk maradni. *Qui amicus est mundi, inimicus est Dei.* A' ki baráttya a' világnak, ellensége az Istennek.

Mert az alázatos Iesus alázatosságra tanít, a' világ ellenben kevélységre kifizt. Urunk arra oktat, hogy az útolsó helyt válasszunk magunknak; a' Világ, hogy elsőségre igyekezzünk. A' ki Krístus-hoz halgat, felebaráttját maga elejbe ülteti, szíveffen szereti, szoros ügyiben elő-gyámolittya; a' ki a' világhoz, felebaráttját lába alá veti, gyűlöli, álnok mesterségekkel kerüli, leg keservebbebb kárvallásín, leg vigabban katzag 's örvendez.

K

3. Mint-

(3.)

MInt hogy már e' dologban közép uton nem járhatunk, azon egy uttal a' két Urnak nem szolgálhatunk; úgy tetszik jó Afzszonyim, okos eltekéllés ahoz részelkedni, a' mellyik többet ígér, 's hivebben fizet... Tekintsünk tiszta igyenes ízemmel mind a' két félre: a' világ örömmel fel-kevertt örömöket, mulandó, zavaros, parányi vigasztalást, árnyék semmiségeket vet előnkbe. Krisztus maradando jókat, mennyei tárházának leg drágáb' kintseit, szívünkbe nem férő, reménységünket fellül haladó, soha tőlünk el-nem való tellyes bódogsággal készen vár bennünket... A' Világ egy darabig (ha hitit nem szegi) kedveskedik testünknek, de lelkünket nehéz kinokra botsáttya. Krisztus itt néki hiven szolgálván: testünket, lelkünket az üdvözült Szentek seregibe, Angyali lakásra, maga Sz. színe elejbe emeli, kimondhatatlan ditsőséges állapotra.. Ezek így lévén: temérdek esztelenség, botránkoztató vakmerőség volna, az Istent az ördöggel meg tserélni, attul butfuzni, és ehez szegődni, az igaz örömöket az egész menyországgal meg utálni, és a' világ litván, fogyaték ajándékin, gondolatlanul kapni,

Hogy

Hogy pediglen drága-Urunk *jővendőbéli*ekkel biztat, a' világ *jelenvalókat* nyújt, azon semmiképpen a' mi gyarlóságunk meg ne ütkezzen.

Mert tudhatfza jó Dáma, hogy jól lehet Kristus hivei, nem a' föld színén nyugtattyák kívánságokat; hanem az egeknél fellyeb' hatván, a' ditsőségnek Országában, lelkek ki-ajánlása után varjak jutalmokat; mindazonáltal még e' nyomoruságnak vólgyében-is gyakortáb' vigasztaltatnak, sőt mintegy előre meg-kóstólván a' nekik szántt menybéli örömöket, tfüda képpen vigadoznak. El-hiteds magaddal bötsületes Aszszonyság, hogy mikor fel-for bennünk az Isteni szerelem... mikor vétkeink miatt sebes siralmokra olvadozik szemünk... mikor bűntől tisztán láttya magát lelkünk; oly vigasztalás éri szivünket, hogy aliglan bir véle gyarlóságunk! Mi 's nem nagy vigasztalás-e a' világnak rabságából ki menekedni? az eő hívásait meg-utálni? az emberi tekintettől se ide se oda nem hurtzoltatni? szive lelke szerint le tfendefedni? semmi akár mely szörnyű változásokon meg nem indulni? e' rövid életet nem felettéb kedvelni? a' haláltul semmit sem félni? az Istennek kedvében élni és ki-mulni?... Valóban akár mély szín alatt fitogassa, és bátor egy tsomóban árulgassa minden maga javait a' Világ;

leg kisebb' részét sem éri fel eme' mondott szűbéli,
vólta-képpen igaz vigasztalásoknak.

(4)

DE lássuk közellyeb' 's mint-egy különös képpen,
mivel kínál leg inkább bennünket ez a' tŕalogo-
gató *Syrena*, 's mi után indulnak oly heveskedve
a' Világ leányi? ugyan-is mi-lehet az, a' mi oly igen
áméttya, magához tŕatollya sok millio-Embereknek
sziveket? kennyű munka! egy-pár igével ki mon-
dom: a' *Testi gyönyörűség és bősűlet*. Ez az a' két
mézes lépes falat, mellyel horgász a' világ, ez az
a' két bálvány, a' mellyet mi imádunk, ez az a'
válogatot kints, a' mellyet mi oly jó-áron veszünk.
Ez az a' kettős bódogság, a' mellyért mi a' Bóltsó-
túl kezdvén egész a' koporsóig szűntelen fárado-
zunk, rettegve őrizünk, nehezen vesztyűk; maga
magában, akár mint himesítse a' Világ; egyik-is
máŕik-is, tŕak szem-fény vesztes, hivság, semmiség.

(5)

A' Testi-vágyódások nem egyebet foglalnak ma-
gokban, hanem azokat a' gyönyörűségeket,
a' mellyek a' mi őt-Erzékenységinkel játszadoznak,
és jób-

és jobbára csak a' barmokkal közös vigasztalásokkal tartanak. El-futván a' *Látomást, hallást, szaglászt, izelétést, illetést*; hol egyik, hol másik érzékeny-erőnket; semmi érdemes, méltó, tartós örömet nem hoznak magokkal, se nem hagynak magok után; de bezzeg ellenben bút, bánatot eleget: úgy hogy a' régi Pogány Bóltfekekkel azokat, a' kik csak a' testi gyönyörűségekben olvadoznak, és kedveket keresik érzékenységeknek; szerentsés *Bestiáknak*, de egyetemben nyomorult embereknek mondhatjuk! engem a' mi illet azt tartom: hogy nagyon botlik annak a' ízeme, a' ki ezt a' méltatlanságot nem látván, kennyen el felejtí a' Menyországot, csak hogy a' barmok-Paraditsomában része lehesen.

(6)

AZ izelésről (*de gustu*) szólván: bátor előteted volna az egész mezei 's erdei vadaknak serege; el-lepné terített asztalodat a' szürnyos-népnek sürti foksága; válogathatnál a' torkoságnak minden kényes falatiban; 's egy-más után hordogatnák inasid a' Frantzia, Spanyol, Magyar, Olasz, és más külső-Országoknak híres borait; ha azonban közönséges ételekkel, italokkal jó laknál; fele-

lek érte, hogy nem fokára ott hadnád; sőt ha
töbre untatnád természetedet, kín volna inkább,
mint-fem gyönyörűség. Mert a' terheltt gyomor,
és a' bor-szefztűl fel hevült szédelgő fő: veszti in-
káb, mintfem neveli kedvünket, magában aggodal-
mas, mindenre alkalmatlan. Gyakorta 15-napi böjtre
szorítja Embert, a' minapi kelleténél tovább tartó
tfemegezés, és kortyozás: fel 's alá keveri a' táp-
láló nedveségeket, le nyomja, meg fojtya az éltető
párakat, nem ritkán derék nyavalában ejti, ab-
bul a' koporsóba viszi, innen *Sardanapalus* után
küldi unokáit, a' kigyók és békák vig-lakodalmokra.
Ez, és nem egyéb az Elzem - Iszom Bóldogság.

(7)

A' hallomás (*Auditus*) magában nem viszen
oly meredék veszedelmekre bennünket, mint
az *izelés*; sőt hol-mikor édesdeden vidámittya
inkáb szívünket, mintfem terheli. Mind azon-által
(a' *Musikárul szólván*) nints derék haszna, hang-
hivság, hamar mulik, 's el-hágy bennünket; mert
nem egyéb, a' meg-indultt levegő-égnél, melynek
parányi részetskéi, bé-sietvén, 's meg útközvén a'
füleink tövében való gyenge meg-vontt hártýátská-
nál,

nál, azont ingattyák, és zengetik; ezen zengésnek
 bellyeb' 's az után leg belsőbb' tapasztalását mond-
 gyuk hallásnak. Sok világ - Leánya ehhez a' siető
 gyönyörűséghez fzegezi szívét, 's benne helyhez-
 teti derék bódogságát; más job' és hasznosb dol-
 gai hátra maradásával. Ezt lefi estig, és virrattig,
 's tfak a' *sol-la-re-mi-fa*- körül menyországoskodik.
 A' kik okosabbak, hivságnak mondgyák, 's vallyák:
 hogy a' mint eleinten tűrhetetlenül meg kívánták,
 és igaz kedvek szerint örvendeztek benne; ugy egy
 óra mulván még annál-is jobb kedvel el-válnának
 tőle, és tfak Emberi tekintetbűl erőltetik magokat
 a' többire. Sőt a' lépes mézhez hasonlittyák ezt a'
 fűl-mulatást, a' mely kezdetiben édes, de annak szá-
 jában, a' ki fokot zabál benne, el keferedik. Mit
 végezzünk azokrul a' Dánákrul, a' kik e' földi Hu-
 rok pengése miatt, más világon, tfak nem az An-
 gyali musikából ki szorulnak.

Nem azt mondom: hogy egy *Cantata*, *Concer-
 to*, 's valami híres zengő pengő musika - kar mind-
 gyárt el-kárhoztasson. Távul légyen: tudva vagyon
 előttem, hogy a' ki bősületeffen meg kívánja és
 mértékleteffen; baráttya lehet a' musikának hóltig,
 gyakrabban-is vigasztalhattya bus-óráit véle... Ha-
 nem attul tartok: hogy bizonyos időkben, emillyen
 tárfa-

társaságban az amollyan tñntalan *Arietták*, bátor
 fűzzen bé mennyenek fűleinkbe, el-végre ne árt-
 sanak szivűnknek. A' musikának alattomban-való
 titkos ereje vagyon: fel-gyullaszt, le-hűltet; vigasz-
 tal 's meg meg el-keferit; szerelemre haragra ger-
 jeszt bennűket egyetemben. Mely két utolsó go-
 nosz kűfirtet egyszer 's mászor meg fordulván
 szivűnk kűrűl, olyat mozdit rajtunk; hogy tñak
 nem a' Pokol torka elűtt láttyuk magunkat. Ha
Ulysses ama hires Görűg vitéz, okos félelem, 's
 figyelemmel bé nem dugta vólna fűleit a' tengeri
Syrenák édes énekekre, és hitegetű szózatikra, gallyája
 's maga oda veszet vólna.

Nem ártana válóban, ha néhány *Cavalier* és
Dáma a' mutatott példa szzerint őrizgetni fűleit,
 leg aláb' mikor a' *tilalmasbul* valami rűppenik felé-
 jek, fok-féle, és nálak majd nap-számra elű kerülű
 alkalmatosfűságokban. De a' jó Uraim és Aszűzo-
 nyim nem fűl bé-dugva mint *Ulysses*, hanem szem-
 bé-hunyva mennek a' prokákra fetétes orákban:
 az egymást-érű habok- a' Világ tengerének kűszik-
 lái- a' mélységes őrvényeknek titkos veszedelmei
 kűzűtt, magok danulván, és a' tñalárd *Syrenákra*-is
 fűlelvén, vigan ufzikálnak; hol-ott ily gonosz űgy-
 ben minden gondotlanság halálos. Ezért ezért tű-
 rik-

rik sokszor sok szépen fel készült Gállya, oda vesztén az líteni félelem, a' szemérem, a' bősfület egy tzipra *Arietta*, és patvar szerzette forma hitván *Cantata* miatt.

A' *Musika* azért, ám bátor, ártatlan legyen magában, de bizonyos az, hogy elég ártalmas gyümölteit láttuk. Kihez képest ébredgyen, vegye észre, és vonnya félre magát minden keresztyén lélek, mind annyiszor, valahányszor bűnre viszen, vagy bűnre vivő alkalmatosság latorkodik körülte.

Leg-inkáb az igékben vagyon a' méreg! tanult mesterséggel szedegetik elő a' gyengén fértő szerelmes szózatokat, a' tñintalan *Cupido* nyelve-járást, a' *Venus* ajakirul szedett puha mondásokat; hogy egyetemben kedvet 's módot adgyanak a' fesletségre. Ártalmas példákot hintenek a' kóta-betűk közé; tudni-illik ki mennyit nyert és vesztet legyen a' szerelem dolgában. Bizonyára némely Enekek alkalmatosságával, jobban ki vehettyűk a' gonosz praktikát képiben, mintsem ha magát látnánk. Es így nyitva lévén két kapuja szivünknek: a' szem 's fül, más felől rajta mesterkedvén a' *Musicus*: sok mérget tseppent lassan lassan belénk, elménkben hagyván eleven festékekkel mutogatott útalatos képzeléseket, és szivünkben marasztván az izit a' Rofznak.

nak. *In Summa*: ezek a' *Madrigal*-énekek oda való, ahol *Lucifer* fűtyül, 's kőlkei tántzolnak.

(8)

A' Többi, a' mi a' fő-Dámákat az Istenes-jóságok-tul tartóztattya, efféle: a' tündér világnak szemfényvesztő pompája, a' kívül fényes, és belől a' kényeségnek minden eszközzel költségesen meg rakot paloták, a' kevély öltözetek, a' tornyozott hintók, előttők a' drága lovak, utának 's kőrű-lettek a' számtalan szolgál rend, a' koronás tziher és tágos uraság... E' pediglen mind egy tfomóban nem egyéb, hánem a' hivságnak ki rakot garma-dái. Igazat tart, a' mit régenten mond vala egy Filozofus: hogy minden képes jónak az *érdeme* tfak a' végin tetfzik-ki. Ha már evvel a' mértékkal akarjuk mérsékelni mind azokat, a' mellyeket most fel-lebb elő számláltam, nints oly rövid elme, mely pitzinségeket észre nem venné.

Haggyuk reá Aszszonyom, hogy mind azokban, femmi változás nélkül gazdagon részünk legyen, hogy hiven egész a' koporsóig késérjenek. Egyszer valamikor, ugyan tfak meg lesz mondvá az Isten-hoz-zád, 's mihelyt a' halál-nyila által veri szivünket, hát-

hátra 's másra marad mind az , a' miben éltünkben
szemünk szivünk gyönyörködött. Egyebet vélünk
más világra nem bocsátanak a' jó, és gonosz tfele-
kedetinknél. A' jó teteményink , hogy vigasztal-
lyanak ; bűneink , hogy érdemek fzerint miattok
adózzunk. A' halált fenki el nem kerülheti : val-
lást tésznek erről , a' köz-népben a' fok temető-he-
lyek , a' vitézlő-Renden a' mindennapi gyász , és a'
hatalmas uraknak költséges koporsói széles e' Vilá-
gon. A' fzerelmes Eleinknek el-húltt nyelvei, a' ső-
tét föld alól azt kiáltyák , hogy utánnak kel men-
nünk. Egy szóval: *decretum est omnibus homini-
bus mori*. El-van végezve , hogy minden ember-
nek meg kel halni... Minthogy azért akkor vége
szakad minden világi ditsőségnek , mit érdemel egye-
bet , hanem hogy meg vefsük , sőt mi ügyyel mond-
hattyuk bóldogságnak azt, a' mi nyomorusággal vé-
geződik , és egyebet nem hágy maga után a' kefe-
rűségénél.

Es pedig tapasztallyuk , hogy fok kényeseitől
felette szörnyűen butszuk a' világ ! példánk ebben
Antiochus: erről a' fel-fualkodott Fejedelemről azt
mondhattyuk , hogy tetejére lépet legyen a' földi
ditsőségnek.. Soha nem övedzet-fel fegyverben
diadalom nélkül. Valamerre indult táborával, fűz-

tőn-fűzte vitéz fejére a' *Laurus*-koszorukat. De valóban, ha szerentsés előmenetele elejnten mindenben nagy volt, még ennél-is élete hanyatlása-előtt, nagyobbak vóltanak kinos gyötrelmei. Ez a' híres Hertzeg, egyfzer 's mind tengeri nagy búban merű le, és ki-mondhatatlan szomorúsággal kezde aggódni; a' mely hová tovább' szaporodván, mérges egy nyavalyával le-fekteté. Azt írják felőle, kogy tfak nem lángot vert belőle az eleven tűz, mely minden belső részeit aprón, 's lassan lassan eddegelé, tfontyait, 's tagjainak (a' mellyek tudni illik előbbi gyönyörűségének nem hivalkodó eszközei valának) velősebb részeit hasonló képpen meg emészti vala. Ejjel nappál semmi nyugtát se könnyebségét nem látván, minduntalan a' halál után ordita. Tfac el-hittem, sziveffen óhajtya vala akkor a' végső szempillantást, a' melytől annyit retteget tellyes életében. Gazdag tárházival, tömött kintseivel, nem tudta magának egy minuta-hofzszú álmat szerezni. Azonbā a' nagy hévség miatt tfak nem hamuvá válván egész teste, oly dőgleletes búfzt ada, hogy jó-akaróinak, kín vólt feléje menni, maga magának peniglen pokol. Imigyen sinkedvén jó-darabig, sok dűhődött haragátok-és ifzonyu kétségben-esések közt tfukladozván, kárhozatra okádá bönös lelkét.

Mit

Mit mondgyunk *Nero*, *Vitellius*, *Andronicus*-
 rul? ezek a' nagy Urak, fejeken látták az aranyos
 és kőves koronákat; lábok alatt pedig tfak nem az
 egész világot. Imádtattak éltekben úgy mint Isten-
 nek! láfsuk: ez a' rettenetes-méltóság, és hata-
 lom- erőszak meddig tartot, 's mint végeződöt?
Nero, a' ki egyszernél többet azon egy köntösben
 nem öltözöt, aranyos hálókkal halásztatot a' ten-
 gerben, ezüftel patkoltatta még őszvérjeit-is, türhe-
 tetlen kegyetlensége miatt, halálra kereftetvén a'
 Romai Tanátstul; fetétes helyeken, bűdös rejtekek-
 ben lappangot alkalmas gyalázattal egy darabig, 's
 meg unván életét, maga magának lőn hóhérja. *Vi-*
tellius urasága tfak nyóltz hónapokig tartott, le hen-
 gerétették székéből *Vespasianus* Vitézi, mesztele-
 nen hirtzolták Roma-városának fővebb piatzain,
 hol-ott reá támadván a' nép, darabokra szaggatá, és
 a' *Tiberis* vizében veté. A' harmadikának hasonlő
 vólt ki-menetele.

Gondolnám: akár mint erőlködgyen, de tovább nem
 mehet az Áfszsonyi vágyódás a' világ tündér ditsőségé-
 bē, *Jezabel* és *Cleopatra* hires két dámáknál.. Az első
 törvényt szabot egy gazdag országnak, a' másik pe-
 dig az egész Romai *Imperium*-nak; mind a' kettő
 torkig ufzkált a' gyönyörűségben, és már tfak

aliglan pihengetet a' földi bódogságnak terhe alatt. De ime, ennek a' két Világ kevélyeinek-is, tfakjai és szégyenvallás vólt a' vége! mert az Istentelen *Iezabelt* az ebek ették meg, *Cleopatra* pedig, mihelyt *Antoniustul* el vált; önnön maga kezével *vipera*-kigyót vit szívének, melynek ártalmas fullánkja bé-hatvan, és erős frís mérge sebesen el-futván testét, hamar ki-végezé a' világbul.

Nyilván Vendég Afzonyim! egyyik sem irigylené, se nem kívánná maga számára, ezeknek bódogságokat, ha tudná, hogy azon képpen kellene nekie meg halni. Ezekbűl az Országos példákbul, világossan ki-tetszik, hogy tfak ily szörnyű változási, 's meg hasonláfira nézve-is, inkább' meg kellene félemlenűnk, és vólt képpen irtóznunk a' világi pompátul, fen-ülő méltóságtul, és körülötte tündérekdő ditsőségtul, sem hogy kézzel lábbal, és gonosz ügygel, érette 's utánna fáradoznunk, és benne mértéklenetlenül gyönyörködűnk... *Cartago*-béli egy hadi fejedelem, febben esvén, elő hivatá ötsét, 's imi-gyen butsuza túle: Isten hozzád ötsém! ugy értfed szavamat, már most tapasztalva tudom, hogy azokat, a' kik a' nagy méltóságban el-kevélykednek, tfak a' hivság szele forgattya. A' leg főveb' *Comando*-hoz oly közel jár a' veszedelem, mint a' testhez az árnyék.

nyék... A' leg állandób' szerentsét (ollyas mi történnén) le-rogygyantya az idő... Mit nyertem véle, hogy országokat holditottam vitézségemmel? vér patakokkat nyitottam boszu álló fegyveremmel? ha már magamnak ellenségem kardya miatt meg kel halnom. Heába forgattyuk ötsém a' nagy igyekezeteket nyughatatlan elménkben, az erős próbákat, bátor hartzokat, nyertt diadalmokat. Szépek ezek, és ditsőséges tekintettel tetszeteskednek mint az Egi szivárvány, de csak tfepppek, hulnak, mulnak, ofzlanak. Tanul rajtam, és emlékezzél meg róla, hogy ha mind gyárt el-kerüled-is az ellenségnek pallofsát, talál időt 's módot benne a' Természet, hogy mindenbűl ki-forgatván, ki külgjön a' világbul.. Ezeket oly tűzeffen a' mint igazán mondá. Es pedig ez az *Africa*-béli ember nem vólt Papi, hanem hadi-Hivatalban; keveset tudhatot benne, mi büntetések következnek, és telnek más világon azoknak fejekre, a' kik ebben mód-nélkül ditsőségeskednek.

(9)

A Zonban ha ezen a' *punctum*-on meg nem nyugszik Nagyság od szép elméje; tulajdon ítél-tire hagyom... Mi juta eszemben? Távol legyen de ha

de ha úgy történe , hogy e' fzezpillantásban , ezen a' párnás-széken , szemünk láttára , egyszer 's mind Nagy-Afszfzonym el-lelne a' forró betegség! minden nyers erődet ki sziná testedbül , semmi tagoddal nem birhatnál ; fejed mind tűzben úgy égne , dobogna szived , el fordulnának ragyagó szemeid , ortzáid rósáj el-lámkadnának , el-hatalmazván rajtad , rettenetessen gyótrene mindenünnen a' nyavalya , osztán ágyban esvén , egyik oldalról a' másra fordulván , keresnél 's nem találnál könnyebséget , *In Summa* : repett ajákidon űlne lelked , kin *Lucia-Afszfzony* engem orvosért küldene , magam futnék , eő édesdeden ápolgatna , biztatna , éleztene . Erkezzvén a' *Doctor* , egyebet nem mondana , hanem már oda vagy : holnapig sem-él. *In hoc rerum statu* , ily lételben , életed fonalának utolsó végén , édes volna-e a' Világ-pompája ?

De ki tudgya ? talán még-is azzal vigasztalnád magadat ; Jme ditsőséges emlékezetet hagyok magam után ! tekintetes személy voltam a' világ - színe előtt , hirrel mégyek az élők közül a' holtakhoz ! még irigyim-is azt fogják mondani , hogy noha szűkőm nem vólt , de még-is a' Világ-javaibul többre lettem volna érdemes , a' londrai Dámák magasztalni fogják a' fok minéműséget bennem , az Urak szép

ortzá-

ortzámat, deli termetemet, udvari kegyes erköltsimet. Lészen, a' ki ritka érdemimet versekbe, képe-met falra írja, és *Fama*-val egyetemben el-tova nyujt-fa nyomos időkre.

De vallyon, mi jó hasznát veszi Nagyságod a' trombitás, és fennyeen rivadó *Famanak*? a' *kép-író-nak*? a' *vers-szerzőnek*? a' sok *Uri fő-Embereknek*? a' *Londrai Dámáknak*? ha már meg kel halni, és (kitűl Isten mentsen) a' bűnöknek terhe miatt mélyen süllyedni a' Pokolban. Eh dus-Aszszonyim! eme okoskodás, hogy imillyen 's amollyan emlékezetünk marad holtunk után; tñak az élőknek hivságos álmadozási, és fovány biztatási. A' tőlünk el-költözött *Lelkek* ezekkel nem könnyebűlnék. Akár mely fen-járó ditsfirttel magasztallyam *Cleopatra* kegyes ábrázattyát, *Semiramis* hatalmát, azzal el nem aluszik tűze a' gehennának, melyben mind örökké égni fognak. *Nagy-Sándor* bátorságát, *Crasus* kintseit, aranyos versekben foglalván, bátor utfzán piatzon hirdessem, nem hívűlnék a' kénköves földőben véle.

Ezek a' szegény lelkek igen jól tudgyák vigasztalhatatlan keserves állapottyokat, és a' szörnyűséges kinlódás miatt, nem érezhetik semmi izit a' földi hízkelkedéseknek, hanem talán inkább átkozni fogják még azokat-is, a' kik jóbul elő-hozzák, előbbi

M

eszte-

észtelenségeket, jól tudván, hogy: *laudantur ubi non sunt, tormenta patiuntur ubi sunt.* dicsfirtetnek a' hol nintsenek, és kinlódnak ahol vannak.

Igyenessen Nagyságodrul szólván, vallyá-meg tisztán és igazán, élete utolsó szempillantásakor, visszsa tekintvén azokra a' *vólt*, 's már *el-múlt* gyönyörűségekre, a' mellyekben ufzkált, merült, fertőzöt; öröm-e vagy bánat érné a' halálnak kefervével tufakodó szivét miattok? javallaná-e vagy pediglen kárhozná, előbbi hivalkodással, kevélységgel, szertelen jó-lakáfokkal, tántzokkal 's énekekkel töltött napjait? Hiszem én minden bizonyossan, hogy ha a' halálnak már szivére szegezett nyilat látná; meg utálna azt, a' mit most oly nagyra bötsül, firánkozna azokon, a' mikbé most vig-örömét helyhezteti, valónak tartaná a' mit már többször elő hoztam: hogy az igaz keresztyén Dáma hivatallya nem az, hogy kedvére élyen, hanem hogy jó légyen, nem hogy a' földön, hanem hogy menyben ditsőséges légyen. Had fejezzem ezt bé, bölts Salamon szavával: *Pulchritudo vana est: mulier timens Dominum ipsa laudabitur.* A' szépség hivság; az Isten-félő aszszony fog dicsfirtetni.

Ugy tetszik, ezeket halván, minden okos értelmes Dáma észre veheti, hogy a' világnak kevély ajándékja nem egyéb, hanem szép festékekkel mázolt *semmi*,
hime-

himesített-*tsalakozás*, arannyal borított *szemfényvesztés*. Kiszti szemünket, de nem tölti való képpen szívünket, fel-biztathat, de nem adhat derék örömet. Es pedig még-is ez a' *semmi*, ez a' *tsalakozás*, ez a' *szemfényvesztés*, akadékoskodik előttünk, 's tartogat a' Meny-ország túl. O ha ezt vólta képpen meg tudnánk utálni; nem ragaszkodna szívünk a' Világhoz. Tűle el-válván; mindgyárt öreg lépésekkel mennénk előb' a' jóban, irtóznánk a' büntűl, istenessen él-nénk, szentűl halnánk meg.

Emilia. Valóban jól beszélettél ama *textus*-rul: *nolite amare Mundum*, ne szerezsetek a' Világot. Hatalmassan le tsépűlted a' méltóságot, gazdagságot, a' némű-némű gyönyörűségeket, mint egy olyan, a' kit meg unt a' Világ, és tengeri gallyára küldött hamu-kenyérre fós-vizre. Meg alkuttunk vólna a' meglehetőffel, de te a' *Hivásnak hív-ságit*, teli torokkal, temérdek nagyra neveltet. Mert ha igaz a' mit előnkbe terjesztettél; a' kerefsztyén hit igen meg szorittya a' mi szabadságunkat; nem tsak egy fát tilt meg a' paraditsomban; hanem e' Világnak gyönyörűséggel ültetett kertyeiben semmihez sem szabad nyulni. Ha rajtad állana, igen rövid gyeplőn hordoznád a' Dámákat. Vagy de talán azért alkotá az Isten e' földnek kerékségét,

és felébe válogatot alkotmányit; hogy a' pokolra tálhasson vélek bennünket! vagy pediglen, hogy tálak lássuk, 's más egyéb hasznát ne vegyük!

Lucia. Őtsem Asziszony had mondgya, tudgyuk mi, hogy a' Krisztus Religioja *Catholica*, az az közönséges; szinte ugy maga tagjainak tartya a' Királyokat és Királynékat, noha ditsőségben vannak, valamint Jóbot és Lázárt. Mért kellene azért lemondani a' titulufoknak, ki űzni a' palotánkbul a' szolga-rendet. Azt akarná Eusebius, hogy hintót ne tartunk, hanem gyalog szálván: mikor sietni-kel, hamarját fússunk a' közönséges menyetskékel, hogy a' tükroket izre porrá törjük, el olvasztatván ezüftinket a' szegényekre oszítuk. Kápát ad szemünknek, dugaszt fűleinknek, egy általlyában meg kívánnya, hogy tellyessen elfelejtven a' szines köntőst, tálak szennyeskedgyünk, rongyoskodgyunk. Eusebius! a' mi drága űdvőzítőnk és szerelmes urunk nem *Tyrannus*. Magad pedig hol olvastad a' Bibliában, hogy Krisztus a' selyem ruhát, és inneplő őltőzeteket bűn és kárhozat alatt tiltaná? *Æmilia* egy tseppet se gondoly mondásival, mind a' kettő meg lehet, a' földön aranyban, és egyetemben a' Menyben ditsőségben őltőzhetünk.

Euse-

Eusebius. Meg vallom, hogy többetskét talál-
tam mondani az említett *textus* dolgában: *Nolite*
amare mundum, hogy a' Világot ne szeressétek.
De mit tegyünk? igen nagy ellenségünk a' Világ,
fokat el-ámitot, fokat tántorítot, fokat meg ejtet
a' Dámákban; üdvözítőnk sem kéméllete szavait,
menyköveket forgotot ellene, sok példa-beszédek-
kel adá meg értenünk, hogy tartfunk tőle, *fussuk*,
ne hidgyünk néki, mert hamis. Tudom jó Dámák
köszönettel vennétek, ha valamely jó akarótok in-
tene felőle, mikor a' kalmár tseh-köveket nyujtana
finom-Smaragd helyébe, velentzei-űvegekkel kínálna,
mikor *szin-Rubint*, s *Gyémántot* vesztek. Az én dolgom
nem egyéb: a' világ néktek hamis pénzt ad a' jó-
ért, faiakot arany gyanánt, gondolom örököket
a' valók helyet, erről akartam, hogy meg emlékez-
nétek. Nehezteltek reám, hogy keménykedem a'
beszéddel, hogy ki tudván a' hintókat, paraszti gya-
logolásra kinszeritem gyenge lábajtokat, kótyave-
tyére küldöm keresményeteket. Nyilván azt vártá-
tok hogy inkább kényeségtek mellet támadgyam ki,
sem hogy üdvességtekért, és a' Frantzia-*doppiá*-
kat mentegessem kártul, akár mint veszfzen lelketek.

Vegyétek már utóbbi válaszimát *Emilia* és *Lucia*-
Aszszony *ellen-vetéfire*. A' mi szerelmes üdvözi-

M 3

tónk

tőnk nem *Tyrannus*, való: kegyessen, kegyelmelesen bánik velünk, de egy általlában meg kívánnya, hogy a' mondott rövid gyeplő szerint, az eő Sz. törvényeinek szoros őszvényein járjunk, ennek meg kel lenni, ha mindgyárt Királyi *Thronus*-ba ültetne-is benneteket a' jó szerentse... Igazán monda azt-is *Æmilia*, hogy a' teremő Isten nem azért alkotta a' földnek kerektségét, hogy minket vele tsalogasson és kisírten. De bezzeg azért, hogy a' mi *Virtus*-unknak, Istenes igyekezetinknek, alkalmatóságot adgyon a' jóra. Mikor a' felséges Isten a' Világot fundálta, és számunkra fel-ékesítette, utat akart tsínnálni az embernek, nem maradandó Vároft, haszon vólt előtte, nem az emberi hívság. Ellyetek azért a' világgal; de jól és okossan, szerefsétek-is, de színte úgy, mint az orvofságot, hogy használlyon 's meg ne ártson. Soha sem vólt tanátsom, hogy a' a' Dámák és *Cavallierek*, keresményeket, pénzekkel a' Tengerbe vésék mint *Crates Philosophus*, vagy fenekig ki-forgatván 'zebeket, mind a' koldus táskákba űregefsék. Hanem azt kívánnám, hogy a' Dámák ne űllyenek mind untalan a' kintsef ládákön mint a' kotló Tyukok, hogy ne nevellyék a' magok fő-pénzét usorával, és a' köz-embereknek nagy kárával, hogy el-ne tsípjék felét harmadát, mikor
a' Mc-

a' Mester vagy kalmár Embert ki kel fűzetni. Hogy ne fenyegefsék *dereffel lapáttal* a' szolga rendet, az udvarló inasoknak ne-fizeessenek nyakon-tlapátal, mikor igaz bérét kérik, hogy egy két pár garasért-zálogul ne adgyák lelkeket az Őrdőgnek, hogy hol mikor meg emlékezzenek az alamisnárul.

Minapi beszédemben, reá szabadtottam az egész tzipmeres Rendet, az egészséges és jó-Izű eledelre, nem tiltottam, hogy puha ágyakban ne nyugodgyanak, hogy gondgyok ne legyen a' tisztes fehér-ruhára, hogy meg ne jelennyenek a' játék néző helyeken, hogy hintóban vagy gyalog szállván ne mulassanak, Ezeket se én, se nem tiltya az Isten. Hanem azt tiltya a' mi fok: tudni illik tellyessen a' világ után bolondulni, az Isteni szolgálattul vonyakodni, nap-estig allunni, egész éjtel tántzolni &c. *In Summa:* Aszfzonym ki nyujthatod a' kezedet a' gyenge falatokra-is, nyithatod szemedet a' szépre-is, de okkal *móddal*, hogy szád, szemed, lelkednek meg ne ártson, több' érzékenységidnek-is adhatsz néha valami vigasztalást, de józanon és mértékletesen; előtted lévén, hogy természet szerint *telhetetlenek*, és könnyen a' tilalmafra ragaddgyák embernek szivét, mikor zabolatlanak. A' többbit értsék a' Dánák Sz. Pál levele-ből: *hogy azok, a' kiknek feleségek vagyon, ugy*
lény

Világot... A' kik módnélkül való gyengéltetéssel keretik kedveket érzékenységeknek ; ha jóra nem akadnak, a' roszszat-is elő veszik, úzvén : már rosz hangja vagon neveknek, búzel erköltsők, el-hire-sednek !

Æmia. Igen meg értettem jó *Neander.* Hanem *Rufebius* Uram, minthogy hasznossan beszéltettél azokrul, a' mellyek az Istenes jó életről tartóztat-tyák a' Dámákat, Mondhat-sza tovább mire tartfünk, hogy *kerefsztyének* lévén, meg felellyünk kö-telességünknek

léengyenek mintha nem-is volna, a' kik sírnak, mintha nem sírnának, a' kik örvendenek, mintha nem örvendeznének, a' kik szereznek mintha nem bírnának, és a' kik e' világgal élnek mintha nem élnének. (Corinth. 7.

Neander. Tíztefséges bőtfületes Dámák, az én gyenge eszem szerint, helyessen beszél Eusebius. Eő kegyelme, se nem szorittya, se nem tágittya felet-téb, a' mi érzékeny-ereinket, 's ébredő kedvünket, se nem igen keménnyen, se nem lágyon bánik vélek, se nem kinozza tőgán az evangeliumot, se nem bortsáttya szaladótzira, és szabád futamlásira, a' Dámák-fok-felé igyekező indulatikat... A' mit eő tilt a' gyönyörűségekben, tőak az, a' mi fok 's bűn; nem ellenzi a' bőtfületes mértékletes kedv mulatást, 's vigasztalást, a' mint Isten sem ellenzi. A' ki néha meg tartóztattya magát még azoktul-is, a' mellyekre Isteni 's világi törvény szerint reá bortsáthatná kedvét, könnyebben bír magával a' veszedelmes alkalmatosságokban. A' ki lator paripán űl; zabolából itat. A' mi indulatink úgy hordoznak bennünket, mint az erős száju ló: fele sem okosság lóggón bortsáttani a' a' kantár-szárt. Azok a' Dámák, a' kik előtt egyéb nints a' testi gyönyörűségeknel (*dame di bel tempo*) *Tőak idő-mulató Aszszonykák, és beába élők a'*
Vilá-

V. K Ö Z - B E S Z É D.

A Dámák a' méltóság mellet, alázatosak, és szemérmes erköltsűek legyenek.

E*usebius. Aeternitati pingo*, örök időnek irok, azt mondgya vala egy hires kép rajzoló. Mi-is oda felé intézzünk tellyes gondolatinkal. Eme' pogány kép-Mester pennáját, tsak a' hir-név fzele hordozta, 's vitte e' mulandó életünkön túl, mi nekünk job' az igyünk, mert bizonyos reménységünk, hogy örökké fen marad jutalma, ha az örökénvalóságra nézünk tfelekedetinkel. A' jó-tfelekedetink (a' mint jól mondá Sz. Bernárd) mulnak de nem vefznek, mint a' jó mag: mely bátor ne látsék egy darabig, de termékeny ideje előkerülvén, ttrázik és század magával kél-ki.

(1)

Minden Isten áldotta napodat úgy fogadd, mint-ha leg utolsó volna. Ugy iparkodgyál, mint-ha a' hólnapot nem érnéd. Hogy mi az időt rofszul

szul töltyük oka az, mert azt gondoljuk, hogy még elég vagyon hátra benne. A' *következendőbe* biza-
kodunk: penig ki tudós benne? adgya-e azt a' Jó
Isten érnünk, vagy nem; és így tfak szerentsére
hadgyuk lelkünk üdvösségét. Hol-ott, ha el-hitet-
nénk magunkal, hogy indulnunk kel; utra készül-
nénk módgyával, jó tfelekedeteket küldenénk előre,
hogy szállást szerezzenek. A' más világon a' szerint
fogadtatunk, a' mint itt meg érdemlettük. *Qua se-
minavimus in vita; colligemus post mortem.* A' mit
életünkben vetünk, azt fogjuk takarni holtunk után.
Ha itt bünt: ott büntetést; ha itt érdemes jót: ott
ditsóséget.

(2)

A' Keresztyén áhétatofság, nem elégzik meg a'
szóval, meg kívánnya a' téteményt. Kihez ké-
pest akár mely jól és felségefsen beszéllünk; ha *rofsz-*
szul tfelekeszünk, nem töltyük bé kötelefségün-
ket. *Celia*, kit ismértünk, légyen a' példában: Eő-
Nagyságának tfak az tetfzet-ki beszédéből, hogy
tfuda nagyra bősüllí a' Virtuust, oly forrón és buzgón
heveskede á' színes tárfaságban az Istenes jóságok-
rul, mintha a' lelkek dolgát reá bizták volna, és
hason-fele az udvari Dámáknak, mind az eő Plébá-

N 2

niaja-

niája-féle nyáj lett volna. De igazán mondom, hogy az eő áhétatofságához fok szin-mutatás fért. Mind azon által vóltanak a' fő-Afzszonyok közt némelyek, a' kik⁴ el-kerülvén a' Romai *Róát* (a' szentek dolgában őszve gyülekező kerék-tanátfot) izibe meg akarták *Canoni*-zálni. A' többi közétt egy eggyűgyű kis-Afzszony ki akarta tudni Sz. Ambrus Doctort a' Kalendáriumbul, hogy *Celia*-nak helyt verheffen. Ugy mond vala: ő be drága lélek lakja ezt a' szép testet! merő tűz láng a' szava, mikor fel hevül. Tíak el-hittem, hogy a' kinek nyelve oly igen fíet az Egek felé; szive-is utánna igyekezik! Penig a' miatt fok Afzszony, *Canaan*-magva lehet, ha mindgyárt *Sion*-lakóíval, azon egy nyelven beszélgeffen-is.

In Summa: Ennek a' Dámának áhétatofsága tíak ajak-mozgás vólt és hang, némely nem igaz szű-béli fohászkodásokkal egybe keverve. Az eő mérges természeté miatt, tíak nem minden órában kétszer háromszor útótte fel a' nyavalya, a' hivság-és kevélységgel oly meszfe ment már, hogy *non plus ultra*. Tellyes életében soha sem törté még egy gonosz indulattyát külfömben; hanem hogy a' másíknak kedvét tölthesse. Es ha mikor valami virtusnak gyakorlásához fogot, a' végre tfelekette, hogy erőt vehessen, egy bizonyos szívéhez aszot favorita
rosz

rosz szokására. Ha a' jó *Celia* tétemény-képpen iparkodot volna inkább, mintsem beszéddel; közel-lyeb járt volna kötelességéhez. Mert a' mint észre vévé *Nazianzenus*: *Az Istenes élet, bátor néma-hal-gatással legyen-is*; többet ér a' heabavaló akár mely szapora és ékes beszédnél. Vigyázzunk azért nagy jó Afzszonyom, hogy ebben a' hivságban részünk ne legyen. Mit használ az Angyali nyelv a' Seráfinok szíve nélkül? Meg engedem: hogy a' fő-Afzszonyok gyülekezetiben, nyérsz bősülete talán *másával-is*, ha jó beszédű léfesz; de csak az, hogy a' Mennyei ditsóségből egy *Latot* sem.

(3)

Minden fen forgó 's elő kerülő tfelekedetidben, csak az egy Istent keresed, békét hagyván az Emberi tekintetnek. A' tőle származandó akár mely hangoskodó dítfirettel semmit sem agván. A' kép-mutatást és hazug tetetés, mindenkor rossz; az ahé-tatóság dolgában szentség-törés. Izzasztó munká-val fáradozni e' világban, és a' másokban égni irán-ta; Szentekkel iparkodni, és miatta ördögökkel kinlódni, esztelenség. Hányan vannak még-is! a' kik külső erköltsökre nézve szenteknek tartatnak;

N 3

maga

maga belől gonosz lelkek. A' kik palástolják a' bűnt a' jó-tselekedetek színével. Azt mondanád, ha őket szemre vennéd, hogy sugaras szárnyokkal emelkednek az egek felé, hol-ott jó öreg lépekkel mennek a' Pokolnak. *Cynthia* egy londoni Afzszony, a' Város szentinek tartatott maga idejében, mert jól forgatván magát a' *Pharisaus*-ok Iskolájában, derekasan tudot a' kép-mutatáshoz. Ez a' Dáma *Genevrina* vólt elejnten, az után bizonyos vezeték szándékja miatt, titkon *Luter-Márton*hoz szököt, meg az után *Calvinus* Iános rájárára feszítette vallását. Senki áhétatósabban nálánál nem tutta vólna forgatni szemét, ajaka-járási, forró-fóhászzkodási, szive-dobogási, ábrázattya fel-hevülése miatt álmétkodtak minnyájan, penig alattomban, ha kóta-bótúkőn nem bujdosot, valami *practicát* forralt elméje. Nem látot ember mást kezében a' *Biblia*-nál, evvel hol eggyik, hól más ablakra ki-dúl-vén, levelezet nap-estig, a' szomszédság nagy nehez-telésére. Olykor elő-kapván sanyaru példáit és a' pusz-tában tartott Predikátzióit keresztelő Sz. Jánosnak, hangos torokkal hirdette a' *Pénitentziát* némű némű Palotákban. Lássuk már mire kerekedik a' Mese: a' Lator *Cynthia* ezekkel a' szentséges ké-születekkel egyébre nem szándékozot, hanem hogy

Dus-

dus-Menyetske leheffen belőle ; *az után pedig a' mint tetszik.* Egy Istenfélő Uri Embernek oly hire vőlt Londrában , hogy házasságra készül : se másét nem kívánja , se magát nem kéméli , tšak az áhétatos fehér népből egy olyan társot találhaſson , a' kiben ugyan tšak meg vagyon a' *predicatum.* *Cynthiát* szemre vévén ; ſzereté benne a' Templomok gyakor látogatáſit , a' földre le ſzegezett ſzemeit , meg vontt maga viſelését , áhétatoskodáſit , néki nyujtá azért gyűrűjét , kezét , és utób 80-Ezer tallérját , de keſerveffen meg báná ; mert (hogy többet ne mondgyunk) ha *Lucifer* maga lántzárul le-tſatlaná a' leg roſzſzab' Afzſzonyt , nem ére vala evvel a' *Cynthiá*-val... Nagyságos Afzſzonyom , az Istenre kinfzeritlek , ne köveſſed ezt a' Dámát ! A' mi édes üdvözítők azt kívánja tőlünk , hogy ha mi jót tſelekeſzünk , jó-ſzívvel , jó-ſzándékkal légyen meg , mondám *jó-ſzándékkal* , a' mely igyeneffen az Egekre nézzen , és ſére ne horgadozzon , ſe különös haſzonra , ſe más világi tekintetre ; más-külömben elis veſztyük érdemes jutalmát menyben jó-téteményeinknek , és ſzinte ugy kinokat érdemelünk , mint azok , a' kik véttenek a' parantsolatok ellen , *Væ vobi Pharifæi !* Továb' a' mi meg váltó Istenünk arra tanit , hogy ſetétben rejtegeſsük jó-tſelekedetint-

tinket, kerüllyük-el vélek a' Világnak szemeit, és ha mikor bőjtőlünk, adgyunk szagot fejünknek port hajunknak, simétsük ábrázatunkat. Ily alkalmazatóságokban elő-vehetik a' szagos vizeket a' Dámák, hogy ki ne nézzen belőlők a' bőjt, a' testi fanyargatás, és más efféle Istenes érdemes jóságok. A' *virtus* hasonló a' tiszta kristál-üveghez, könnyen hozzá fér a' motfok, ha kin-fitogattyák, és a' világ fűsti érdekli. Sőt oly ártalmas szemek-is találhatnak, a' mellyek alig láttyák; már-is meg igézik.

Se szivem, se beszédem járása szerint volna mindazon-által; ha attul tartván Nagyságod, hogy jót ne láttassék mivelní; valamit el-mulatna a' jóságos tselekedetekben. Mert ez annyiban tartatnék; mint ha ki egy gonofztul háttal, és a' másíkhöz artzul fordulna... Udvozítónk int; való: hogy titkon járjunk az igazságnak őszvénnén, és ha mi jóban foglalatoskodunk, zárjuk utánnunk-bé az ajtot, mindazon-által arrul-is oktat, hogy felebarátunk lelki épületire-nézve, nyilván-is mutogassunk szép és jó tükör példákat. *Ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Caelis est.* Sz. Gergely *in cap. 13 Matt.* hogy meg ne űtközzenek a' hívek, Urunk mondásin, a' ki egy alkalmazatóságban azt tanítá: hogy bé; más alkalmazatóságban hogy ki-

ki-fődgyűk jó téteményinket; mondám Sz. Gergely így elmélkedik: Azt akarja, azt kívánnya tőlünk a' mi érettünk meg testesült mennyei Tanítónk, hogy nyilatkoztafsuk ugyan tfelekedetinket, de rejtekben maradgyon szándékunk, ugy hogy, azon időben építsük példánkal szomszédunkat, és példa adásunkal tfak az egy Istennek, titkos szándékunk szerint kívánczozzunk tetfzeteskedni.

Mindennek felett azért arra tartson Nagyságod, hogy áhétatoskodásihoz femmi földi szándék ne ragadgyon, igyenessen a' nagy Isten elejbe igazítsa maga sanyargatásinak, bőjtinek, könyörgésének áldozatit, hogy malasztot több jóra, és el-végre lelkének üdvösségét el-nyerhesse, E' meg lévén, bő-fűzetését fogja venni fáradozásinak... Es hogy bé tellyék másik része-is Krisztus letzkéjének; állyon-ki bátran a' Világ szemejbe, a' jó példákkal, és mutassa meg Istenes tfelekedetekkel, hogy vagyon még, maga lelkét szerető, üdvösségére szert tartó, jó erkölcsű jámbor Dáma a' világ hátán...

Ki 's mellyik nem tudgya a' nagyságos méltóságos fő-Afzszonyok közül? hogy járton járja cōket szemeivel a' köz-nép? tülők vészén módot, mértéket, szokást, erkölcsöt, maga viselést: Minthogy azért nálatok látván könnyen tanullya, vigan úzi

O

a' reá-

a' reá-tartást, a' kevély feleleteket, a' kényes lépéseket, a' kőntös-béli uj 's meg uj készületeket, a' tsíntalan röhögést, tántzot, tombolást, nem jámbor palzitát, játékot, henyélést, mulatást, sétálást 's több estélét, talán szinte úgy meg tanulná, ha látná az együgyű és nem fellyebező maga viselést, az alázatosságot, a' tszendefséget, a' bőrsülethez szabott, testeteket bé, nem ki-födő kőntőst, a' halgatást, az othonos magánosságot, a' vesztég-ülést, a' munkát... Ha tapasztalná az alattson élő mozgó Világ, hogy ti mint az égen járó tündeclő napok, nem tsak a' fényességben, az az aranyban, ezüstben, bársonyban, himes varrásokban dítelkedtek; hanem a' *Virtus*-ban, a' szép példákban-is; észre venné magát, meg izlelné, meg szeretné, meg szokná, reá bátorzkodna a' jóra. Hogy ha azok a' nyomotok után járó Urak, és Urfiak hiteles próbákkal tudnák, hogy nem győnyörködők, a' puha, tsíntalan, és lustos beizédekben, és a' mi a' beszédeken-innen és tul vagyon; nem merészlenének előttetek szemtelenkedni, viszsza pironykodnának még tsak az első haragos szem-intésre-is, és abba hadnák most ugyan előttetek, máskor másutt-is az efféle haszontalankodást. Ezekbül Aszszonyim nyilván ki tetízik, hogy tsak nem tületek fűg a' Világ üdvössége; mert ha latrok vattok, és szokott

szokott mesterséggel forgolódtok ; fokra tñszolódik ,
a' gonosz ; Ellenben ha az érdemes és ditső emlé-
kezetű Dámák módgyára jóbul példázkottok , ki-
mondhatatlan sok jót tehettek , mind a' két renden
lévő Emberi-nemzettel !

(4)

A' Maga meg-alázás , a' mint mély ugy bátorsá-
gos fundamentuma a' több' jóságos tñlekede-
teknek . Sz. Cyprianus mondása szerint penig : *pri-
mus religionis introitus* , első bé-járó uttya az Isteni
szolgálatnak . A' ki ezen Virtusnak ellensége ; nem
baráttya , se nem hiv szolgálója az alázatos IESUSNAK .
A' ki el hitetné magával , hogy az alázatóságra
nints szűkségek a' Dámáknak ; annyiban tartanám ,
mint-ha azt mondaná , hogy a' betegeknek nem kel
az egészség , és a' koldúfoknak az alamisna . Minden
Embernek , de főképpen a' Dámáknak vagyon szűk-
ségek reá , és nélküle nem üdvezülhetnek . Tud-
gyuk , hogy *Eva*-Annyok után alkalmas portio szál-
lot reájok a' *kevélységből* . Ezen örökségeket neve-
li benne a' nemesség , rajtok a' szörnyű pompa ,
körülettek az udvari hizelkedés . Ez a' kevélység
már jó erejében lévén , többre dajkáskodik , jó téjen

O 2

tartya

tartya az irigységet, gyűlölséget, haragot 's több fő-bűneket, mellyek nehezeivel le nyomatván a' Dámák az Isteni szolgálatban, nem előb'; hanem mind hátra mendegelvén, esten esnek, 's el-vesznek.

Tudom bizonyosan, ha rövid elméjeket, meg nyujtanák az Afizonyok, és meg tekintenék, mely gyenge fundamentumra építik tornyozott fel-fuvalkodásokat; restellenék nem fokára a' kevélységet, és jó kedvel aláb' szállanának az alázatos alatsónságra, mint a' töb' okos Dámák. Ha oly tükörbe néznének, a' mely kívül, belül, hiven igazán meg mutatná minden minéműségeket, talán meg utálnák inkább', sem hogy reá tartanák magokat.

Némellyek: *Nemességekre* nézve puffadoznak, és mezfize-meszfizire mutatván eredeteket, alig talál-
nak magoknak helyt az Emberek között. Valóban szép dolog a' nemesség! de fzeb' alázatossággal, és tsendes erkölttel. Vegyük azért tekintetben: bátor *Hector* és *Andromache* legyen alól a' Genealogiánknak tövén, nem válik bűtsületünkre, ha magunk rusnyák és parasztok vagyunk. Sokat mond felőlünk a' Világ! ki azt: hogy tšak petsétes gyűrűnkön és régi süstős tšimerűnken látšzik a' nemesség, magunk-vifelésében egy tšepnyire sem. Ki pedig azzal gunyol: hogy az emez amaz utánna-
tok

tok járó komorník leányzóban , jobban meg va-
gyon a' deliség, a' termet, az uri tündes reá tar-
tás, minden szépséges fő-erkölts, ahoz való vér,
tekéletes igyekezetek, fen járó ész, vidámság; kár-
is, hogy titerében nem mehet véletek köntőssel, és
állapottal, minthogy reátok csak vesztegette a' sze-
rentse a' nemességet. Akkor tekinthetnétek talán
kőrös-körül oly szörnyen, ha mint a' nemes-levél,
ugy reátok maradot volna ditséretes Ditső-eleitek-
nek jámborsága, érdeme, erköltses maga viselése,
némű némű virtusa; de minthogy ezek a' jóságok
nem osztálosok, vélek jöttek 's megint vélek oda
bujdostak más világra; nem sajátunkal, hanem más
érdemével kérkedünk. Még egyszer mondom, hogy
a' nemesség, és nemes elme, nem szorulnak minden-
kor egy testben. Többször láttuk, hogy a' kofa
farkát értelmes szolgák űlik; ben pedig a' hintóban,
himbálódik, lotfog az uramnak agy-velője. Hason-
ló-képpen gyakorta meg esik, hogy egy ékes, okos
szolgáló, tart tűkört, rut és igen pítzsin eszű Afz-
szonyának... Minthogy azért a' Nemesség-és Uri-
rendbűl-támadott fűsti a' kevélységnek, rész szerint
hivságoskodó heábavalóság; mert csak szerentse tör-
ténét, nem mi saját érdemünk 's virtusunk; Más
részülr magában bűn, a' világ előtt pedig gyűlöl-

séges és rajta-vesztő; *Amant* miatta fel-akasztották, hol-ott a' le-tartó Mardochæusnak gyűrűt attanak ujjaira. *Vasfi*-királynét ki-igazították az udvarbul, Az alázatos *Eftert* pedig, *Thronus*-székbe emelték.. Mondom job' volna *primo*: az Isten előtt mélyen alázatosan le-borulni, és ezen képes ingyen nyujtott ajándékját meg köszönni. *secundo*: A' világnak meg mutatni, hogy nemcsak a' kapukra, hintókra, liberiákra függesztyűk, nemcsak petsétre metztettyűk, régiségét nemes Tzimerünknek, hanem ahhoz illendő tündes-méltóságú, uri, szeléd, tisztá, válogatott, fen-szinlő erköltsel-is érdemeskedünk. Ha külföldben tselekepszünk, heába támasztyuk mind a' két kézzel tőpönket, heába tekerjük *Ráro*-módra nyakunkat; mert allatomban derekassan gunyol, katzag, gyaláz bennünket a' világ.

Sok Dáma: a' Palota, és szolga Rend, és Ruha-pompában, kevélykedik. Hívság és méltatlanság ezis; A' palota-épülettel jobban kérkedhetik az, a' ki tőfínálta, annál a' ki csak lakja. Hasonló képpen a' Ruha-készítéssel igazábban dicsőíthetnek az, a' ki tengeren-tul meg tudta szerzeni, vagy pediglen maga szőni, 's himezni, nálatoknál. Őszán Afészonyim: mikor a' Világ azt a' szolga-tőfordát láttya, Palotátokon, Ruhátokon bámul; fej-lóggatva azt
szok-

szokta mondani: valóban ez a' nagyságos Dáma, a' ki ennyire tartya magát, fok terhes adófságokat fog hagyni maga után, Urával egyetemben fok bőtfületes Kalmárt, és Mester-embert fog koldúsá tenni-Ertse ezt a' ki értheti, lépjünk továb'.

Leg töb' Dámának, a' mint előb' mondtam: az neveli kevélységét, hogy néha néha meg akad rajtok fok idegen és szomszéd szem, hogy gyakran hajlik előttök fő, és térd, hogy körülettek zengenek hol mikor a' hizelkedő magasztalások. E' miatt úgy annyira fuvalkodnak, hogy tfak nem fortyannak, tellyes hitellel fogadván mind azokat, a' mit hazugul eleikbe hordanak a' reájok bámult, világnak szemteleni, és hizelkedői.

Illyen féle Dáma vala *Stratonica* a' hires Királyné, a' melynek tar-fején két vagy három haj-szálnál töb' nem vólt, és pedig még-is egy Vers-szerzőnek, a' ki viola-virághoz hasonlittya vala tfak tfintalanságbul, ezer egy-nehány-száz forintokat adot, és úgy el bizta vala magát miatta, ez a' fonnyat viola forma királyné, hogy szörnyűséges elő hozni, Haggyunk békét a' többinek; elég a' mi letzkénk-re az, hogy néha mind azon semiség a' miben az Afzszonyok el bizzák magokat; a' mint *Stratonica*, hajatlan fejével agyatlanul dítsekedet.

De

De bátor egy valamely Dámát *Venus* szemeivel, *Thetis* mosdott Lábaival meg áldotta volna a' Természet, és mindenünnen ki nézne belőle *Juno*-méltósága, mi egyéb volna mind ez, hivságnál és szemfényvesztésnél. Hó fejjével borított ganéjnak mondhatnánk, a' mely-körül csak a' femmire kellők bálványoznak, vagy pedig tsendesebben szólván: egy virág-fzálnak, mely tegnap bimbózt, ma virágzik, hólnap lankad, hervad, hanyatlik, a' mely reggel valami kevés szaggal tartot, estvére kelvén már bűdös. Vegyétek ezt nemcsak fülre, hanem észre-is, a' mig többet mondok.

Továb' azért, hogy ne dagadgyon, hanem apadgyon bennünk a' kevélység. Afzszonyim, ha úgy tetszik, mennyünk fétálni... Ime előttünk a' temető hely, járjuk meg lábunkal, szemünkkel, tekintsünk gondosan ide-is oda-is, kinek vagyon közöttünk oly éles szeme, a' ki valószínűt tudna tenni, a' Hertzei és köz-Afzszonyok, a' Dus és Lázár, a' *Cesar* és elvetetteb' emberek tfontyai között? Ha pedig ezeken a' genyetséges tagokon irtóztok válogatni, mennyetek magatok N. N. Afzszonyomhoz látogatásra: ez a' Méltóság minapiban Londra városának válogatott szépei között leg szebb volt, éltető lelke, és ébresztő vidámsága a' *Conversatio*-nak,

In Sum-

In Summa: ez a Dáma, minden aszszonyi kíváncsú
 érdemére nézve olyan volt, mint a *flora*-fiatalival,
 tavaszszal ki-fszinlő, szép virágos kert. Nem volt
 kegyelem-fzóró, hanem inkább takarékos Gazd-
 aszszonya maga *gratia*-jának, ritkán adot, 's ha-
 mikor adot benne, azt-is se nem fontal, se nem
 lattal; hanem *grán* leg-aprób' nehezekkel mérsékel-
 te, mint a' gyémántot. A' mint gyengén fzokta
 nevelni, úgy tfuda nagyra tudta bősűlleni testets-
 kéjét, a' mellyet-is annyiba tarta vala, mintha
 nem *Adam*-oldalából, hanem a' 4. közönséges Ele-
 mentumon kívül, valami tisztáb' 's ritkáb' materiá-
 bul vette volna eredetét... Ez a' Város-tfudája,
 és maga magának Bálvánnya, rövid napokkal ez
 előtt le rogyant, és tfak nem semmiségre apa-
 dot előbbi egekig ágoskodó kevélysége. Agyba vet-
 vén eőtet, mérges egy nyavalya, egyszersmind le
 horda minden szépet artzájárul, ki fzijta minden
 nyereségét testéből; már esnek fzemei, kotzog
 állya, meg állanak az erek benne, maga tetétől
 fogva talpig a' halál-nak árnyékában borul, a' ki-
 vel, egyetemben a' fzörnyű kinokkal, tufakodik tes-
 te 's lelke! Nem rég láttam magam, 's lelkeffen meg
 fzántam szegénykét, az után az juta eszemben:
 Bár itt vólnának egyűl egyűl a' világnak kevéls-
 P lyei,

lyei, 's kiváltképpen a' fellyebező Dámák, fogadom: szivekben szállanának, és azon órában a' magos-
 rul le-felé lépnének. Ez a' szomorú változás, és
 haldakló fetétefség, még a' déli nap-világnál-is jobban
 meg mutatná nekik, 's minnyájunknak, hogy a' ke-
 vélység esztelenség, kiváltképpen az Emberben, a'
 ki sirva riva születik, nyavalyáffan éldegel, 's tűr-
 hetetlen büzzel mégyen ki a' világbul. Mennyetek,
 sielletek eleibe, többre fog tanítani benneteket, el-
 kékült ajaka, hőbögő nyelve, és szörnyű meg-vál-
 tozása.

Azonban az én tanátsom az, hogy ha a' ter-
 mézet vagy szerentse ajándékiban, a' szépségben,
 gazdagságban, méltóságban vagyon részetek, emlé-
 kezzetek meg róla, hogy az Istennek áldomása, 's in-
 gyen nyújtott ajándékja; kihez képest köszönetet 's
 's háladást kíván tőletek. Ezekkel a' jókkal ne
 úgy élljetekek mint *Lucifer*; hanem mint a' több' Jám-
 bor Angyalok, a' világnak használván vélek, és a'
 Magoságban lakozó Urat ditsőitvén irántok.

Továb': ha ugyan tfak nagyok, értékűek és ha-
 talmasok vattok, meg ne utálljátok az igyefogyot-
 takat, botsátkozzatok néha néha le, felétek; mi-
 kor a' felebaráti szeretet meg kívánnya.

Hogy

Hogy erőt ne vehessen rajtatok a' kevélység, jusszon eszetekben, a' gazdagság mellet, hogy talán benne vagyon a' ragadomány és igazságtalanságnak férge. A' szépség mellet, hogy mely útálatos lelketek, a' fok udvari hizelkedés mellet; hogy talán gyűlöl benneteket az Isten. A' világi boldogság és Uri állapot mellet; hogy mint lészen más világon dolgotok, mint hogy nem minden Dámanak lészen része egy végbe a' két Menyországban. Ezeket fzerével meg fontolván, ugyan tfak lelkeffen hartzollyatok meg magatokkal, szégyenitsétek le fen-héjazó, és fellyebező természeteket. Az alázatofság nem gyalázotofság, jobban tündöklök abban, a' kit fel-emelt, sem hogy abban, a' kit le nyomot a' fzerentse. Ama ditső emlékezetű *Helena Sz. Tsászárné*, Isten 's világ előtt akkor vólt leg *nagyob'*, mikor térden álva mosogatta lábaikat a' szegény Afzszonyoknak. Iobban tündöklőt méltósága, mikor *Ierusalem*ben egynéhány gyámoltalan és keferedet-igyű szűzeket afztalhoz ültetet, szépen vendéglet, és nékiek szolgált, mintsem mikor *Roma* vagy *Constantzinápoly*-városában *Triumphus*-szekeken vitetett.

Ha abbul az országbul kel a' példa, a' melynek új szokásibul módi - erköltséket faragtok; Ime:

P 2

Fran-

Frantzia-országban, *Paris-Várofsában* egy fő Ispítál vagyon, melynek *Hôtel-Dieu* a' neve, ezt gyakorta járlák a' tekéntetes Dámák, személyenként látogatják a' betegeket, Istenessen, példásfson, biztattyák vigasztallyák, fegitik szép tanátsfal, házi-orvofságokkal, patikás fzelentzékkel, pénzfel, szolgalattal, &c. Ur Isten! ad keletit ennek a' szép módinak a' mi országunkban-is, had mondhasfson egyfzer valamikor jót a' fzegénység a' nemefségrül. Rajtatok ál, 's ha rajtatok nem mulik, meg lészfen fő-Afszonyok. Győzzétek meg gyengéltető kényefségteket, 's hitefsétek-el magatokkal, hogy az efféle keresztyén maga meg alázásnál nintfen titeket illető udvariáfsfab erkölts fzéles e' világon. Tőb' fényt ad a' nemefségnek a' fűstős régi tzimernél, és egyéb világi rosdás pompánál. Azt tartom én igaz keresztyén Dámának, a' mely, noha a' fő-renden fellyeb-való, de még-is a' többinél kevesefebre bōtsűlli magát, a' kit minden Ember ditsir, maga pedig magát rutalmazza, nem-is valami kép mutatás, bōtsűlet vadászás, vagy más uj-módi, alattomban való kevély fzándéktul, hanem az alázatos szivnek, Istent igyenessen néző, maga lelki űdvőfségét kereső, és az Evangeliumhoz szabott indulatitul vífeltetvén, és indittatván.

(5)

A' mint az igaz alázatosság, belső indulatinkat, 's támadó igyekezetünket, bizonyos mértékkel minden képes-jóra vezérli, azonképpen a' rendes-Tisztetség, Deákul (modestia) vigyáz a' minden rajtunk ki tetfző külsőséges illendőségre. Eő a' mutatója lelkünk járásnak, eő árul-el bennünket még az idegen szemeknek-is. Ugy tetfzik valóban, hogy a' gondvifelő Isten, nem tsak azért rajszolta 's képezte az emberi ábrázatot, hogy külömböz-zünk más teremtményekkel, hanem hogy abból meg tanulhassuk, kikkel 's mitfodásokkal légyen kö-zünk. Nintsen szívünk rejtekiben oly lappangó indulat, se harag, se gyűlölség, fzeretet, boszszú, unalom, ferénykedés, tunyaság &c. a' mely hol mikor valamennyire ki-ne kakutfállyon belőlünk, és azért ember embernek szive járást szinte úgy ki veszi artzájából, mint az orvos nyavalyánkat, mikor az ereket tapogattya.

Naziánzi Sz. Gergely, szemében nézvén *Iulianus*-nak elő találá, 's jó korán meg jövendőlé, hogy ez a' Tsáfzár el-fogja tagadni hitét, 's Krisztus ellensége leszen. En itten nem arrul a' *Tisztetség*ről be-

szélgetek, a' mely igyenes ellensége a' lustóságnak; hanem Zeno Bölts értelmében csak arrul, a' mely tudománya az emberséges böltsületes maga viselésnek. Az az tisztogattya erkölcsinket, irtogattya a' mi gyomos bennünk, igyengeti a' mi darabos és paraszt, fzelédíti a' mi vad, édesíti a' mi keferű, vagy izetlen, és arra alkalmaztat bennünket, hogy mind az, a' mit felebarátunk szemmel, füllel, tapasztalhat rajtunk, rendes és különös illendőséggel legyen; kiváltképpen a' gyakorta elő-kerülő emberi tárfalkodásban, vagy *Conversatioban*.

Szinte ezen értelemben javasolliya, és tanátfolliya Sz. Pál-is minnyájunknak. Jól lehet pedig ott helyben csak a' férfiakat emlegeti, de leg inkább az Afiszonyi rendnek szól a' levél. Közönségesen az értelmes világ azt tartja, hogy az eme' ditséretes, rendes, módos-Tisztesség, nem csak ékessége, hanem mint egy tulajdona a' fejer-népnek. Akár mint öltözzenek, pipezzék 's tziírázzák magokat a' Dámák, és jól-lehet minden egyéb szépet-is reájok hordot legyen a' mesterség és természet, ha a' tisztos maga-viselést vagy nem tudgyák, vagy restellik; Es ne több', csak valami jeles merészség, vagy rendelkezken fellyűl való bátorság nézzen ki belőlek, már is el-felejtí a' több' jót és szépet rajtok a' Világ, ezen akadékoskodik.

Nem

Nem csak bősülettel, hanem haszonnal-is jár; mert vigyázó, mint egy *Argus*, és száz ki nyílt szemeket forgat, hogy helyén épen maradgyon legdrágáb' kintsünk, a' tisztség. Mikoron *Brenno* győzedelmes Táborával Roma Várofsában bé méne, a' tanátsnak szörnű méltósága ugy meg rettenté tñintalan katonáit, hogy semmit sem merészlenének el-követni a' város népén.. A' mely Dáma ugyan csak volta képpen bé öltözöt a' tisztetségben, könnyen, és jó korán megszűze veri magátul, 's vízfza pironkodtattya a' szemteleneket; ellenben a' mely Dáma csak magát kelleti kegyeskedő lágy-sággal, a' tisztes erköltsel pedig nem fegyverkezik fel mindenűnnen, ugy jár, mint a' kő-vár, a' mely innen szép, és tul rongyos a' bátyája, azt akarám mondani: hozzá fér az ellenség, bé szorul, meg veszi.

Ha kívánnjátok tudni, miben ál ez a' tisztetség; előbbi feleletemet kétferezvén, megint azt mondom *Zenoval*: hogy *tudománnya az emberséges bősületes maga-viselésnek*. Kettőt foglal magában: (*grave & affabile*) a' módgyával-való reá tartást, és a' magát ajánló kegyes nyájafaságot, ugy hogy egyik a' másikával ószve forjon. Ez az imigyen ábrázolt és magyarázott tisztetség, mikor véle egyet-értünk, homlokunkra ülteti a' vidámságot, jámborságot,

ságot, udvariságot, minden embernek tudtára adgya, nyilván ki tetűző jelekkel, hogy tűendes nyugtában vigadozik lelkűnk. Gondgyát vífeli minden ingó mozgó tagjainknak, rendeli, igazgattya, vezérli minden tűelekedetinket, akár othon legyűnk rejték kamaránkban, magános magánoffan, akár ottkin fok szem elűtt forgolűdgyunk némű némű tárfaságokban. *In Summa*: mindenkor 's mindenűt tekélletes jűra szorit, és tellyes bűtsűletet szinletki ra tunk.

Mikor azt mondam, hogy az aszűzonyi fűrend reá-vífellye magát; nem az vala szándékomban, hogy fel-horgaszűza őrrát, őszve rántzozza homlokát, borzaszűza szeműldekét, és valami favanyűt hunyoritson, se nem hogy félre vonnya száját mint-ha keserű pilulákat rána, se nem hogy néki merenyűtűse nyakát, és ugy léptűzellyen mint a' tűzinkos járűkokon a' vas drűtra vontt *Pupák*. E' nem vűna tűfűztes reá-tartás, hanem bűűszűkeség, gorombaság, tűűff, és nevetsűges bolondság. Aszűzonyim! tűűlem ne várűatok, hogy én ebben regulát szűzabjak, mert restellem-is, sűetek-is, nem-is szűűksűges. Az okűűsűg, a' jűzan értűelem, az elűűttetek forgű képes pűldák, kűűzelleb'-valű műrtűket nyujtanak. Tűűak igűyekezzenek az aszűszonyok, reá találnek.

Minek

Minek előtte beszédhez kezgyünk ; fikos , és ártalmas nyelvűnkre vigyázzunk. Ki nehéz eőtet rakontzában , 's vesztég tartani ! a' 32-fog nem bir véle , gyakorta bőstelenedik fok Dáma miatta.

A' *Conversatio*-ban I.^o ne igen nyersen 's katonássaŋ forgasátok , máskülömben utánna marad és el-hágy elmétek. Mikor leg mélyebben igyekeznék bőstfeskedni a' Dámák , akkor tetszik-ki leg inkább pitzin eszek... Ur Isten mely kinban valék tfak tegnap előtt-is N.N. eő Nagysága miatt , a' ki , félre hagyván a' rokka 's varró-vánkos dolgát , a' *Physica* és *Theologia* tudományokba kapa. Jó formán meg tépte *Aristotelest super qua litatibus occultis* a' természetben rejtekező és ki-nem magyarázható titkos minéműségek miatt. Az után Sz. Tamás ellen rugaszkodot , meg meg elő-aprétot valamitskét de *materia prima* , mind ezeket sűrűen őszve spékelt az Iskolákban elő-forgó fzikott terminusokkal. Könnyeb' lett volna Nagy-Sándor paripáját sebes futtában viszfza fűttyenteni , avagy valamely tengeri-Gályát , mely a' kemény szelektül el-ragattatot meg állítani , hogy-sem Afzszonyom nyelvét egy kevés pihenésre birni. Tűdálkoztak rajta nagyon a' tőb' fő Afzszonyok , A' *Cavalier*ek penig tfak nem meg fullattak nevettekben. Mert a'

Q

fő

fő és mélységes dolgokul szinte ugy tfevege, mint valamely tengeri száikó, vagy Hazánk-béli nyelve-szegett szarka-mátyás.

Azt mondám I.^o Hogy az Afzszony-Ember ne igen nyersen 's mérészszén beszéllyen, kivált ollyas-rul, a' mihez nem tud. Most azt mondom II.º Hogy fok beszédű, és szó-szaporító ne légyen. Had jusson a' többinek-is a' beszédben, mi heába köszörülte nyelvét othon afzszony-Pajtásod, ha nem mehet elő véle? ved eszedbe magadat, mikor ember emberrel közbeszédre őszve-ől, nem szándékozik *Pythagorás*-Iskolájában, a' hol tfak egynek szabad papolni, akár mint ásitson unalmában köröskörül a' többi. Fáj az Afzszonyoknak a' halgatás, attul félnek, hogy meg ne rosdásodgyék nyelvek. Ősztán az udvariság és emberség-is meg kívánnya, hogy ne tfak vigasztalljuk a' tárfaságot helyes beszéddel, hanem figyelmezőssel-is meg bőtsüllyük.

Meg emlékezzenek arrul az Afzszonyok, hogy tellyes erejében reájok igazódik ama' deák mondás, *quot capita tot sententia*. Ritkán eggyeznek meg a' kontyok. Kihez képest mikor a' fel-hevült beszédben *ellen mondások* támadnak, ki ide 's ki amoda szakadozik értelmével; akkor izben ne felette vitasd magad pörít, ne ragaszkodgyál mód-nélkül tfak magad

magad vélekedéséhez, nyugoggyal meg a' más ítél-
tén-is... Nem mindenkor szégyen, mikor vét be-
szédben valamely Afzszony; mert vagy nem érke-
zet annyira eszével, vagy fülével, vagy szemével,
hogy jobban tudná. De jobbára mikor vétet és
utób' nyelve-botlását fennyen oltalmazza, akkor
val szégyent; mert gyalázkodik, pártosára támad.
Az okosság és tisztesség azt tanátfollya minyjunk-
nak, hogy inkább tisztán igazán meg vallyuk a' hibát,
sem hogy bőstelenül garázdálkodván, mellette ki
támadgyunk. Se ebben se más alkalmatosságban,
bőltsefégedről, gyors elmédről, felette sokat ne
tarts. Mert jól lehet némely Gyémántnak nints
ára, se párja; de vagy on Elméhez hasonlító más el-
me, és job'-is. Nem minden Dáma a' mely ékes;
okos-is. Gyakorta útkezünk Palotákra, a' mellyek
tziifrak kívül, de ürefsek belől.

IV.° Az Afzszonyok jobbára a' szerelem dol-
ga Tráktáit forgattyák a' beszédben, evvel mulat
leg job'-izűien a' Paszítás gyűlekezés. A' ki mit
tud benne, ide hordgya köz tanátsra: itt házasfittyák
őszve, 's itt választják el egymástul a' Váras színét,
az egyházi személyek hire-nélkül: itt rostállják:
ki szép ki rut? ki vén ki fiatal? ki tékozló ki takaré-
kos? ki tántzos ki nem? ki udvari ki paraszt? ki

értékes ki szegény? ki kihez hajlandó a' ferfiu népben? itt fitogattyák a' kapot ajándékot, itt olvasgattyák a' leveleket, közbe-közbe nem szinte szűzi, hanem mosdotlan tréfákat-is ugratnak; a' mellyeket halván: a' gyengéb' artzák pirulnak, a' szemérmefesebbek té-tú pőknék szégyenekben, a' bátrabbak annál-is jobban röhögnek, és tapsolnak. Afzfzonyim! ójjatok magatokat az efféletűl, mert ép-penséggel nem fér őszve a' tisztettséggel. Gyanura adtok okot fok bősűlet szerető elmének, hogy benetek lakik a' rosz gerjedelemnek tüze, mint hogy fűstőlőg tüle a' száj, vagy pediglen hogy ki-koptatok minden más egyéb hasznos beszédből, és tfak a' haszontalanra szorultatok. Vagy hogy igen gondosan kémeskedtek a' nem Titeket illető dolgokrul;

Hogy már bé fejezzem ezt a' punctumot: nem mondok egyebet; hanem hogy a' derék tisztettség meg kívánnya tőlünk, hogy bősűletes dolgokrul beszél-gefsünk, és pedig bősűleteffen, az az eszszel, okkal, móddal, halkal, engedve, figyelmezve, nem zajjal és rikoltással: mintha a' szomszéd hegyekkel vólna közünk, nem pörrel és viaskodva: mintha tábori probákon forgolódnánk, ne oly szörnyő sebefséggel: mint a' hamarja futásban. A' szem, kéz, láb, a' tfendes beszédhez legyen alkalmaztatva.

Vét-

Vétnek azok: a' kik tfak nem ki fitzamittyák szemeket egymásra néztekben, hánnyák vetik kezeket mint a' tlépet, nyughatatlankodnak lábokkal, mint-ha mosárban történék. Sok vólna még hátra, de nyilván ezt-is már meg elégették az Aszfszonyok, a' kiket a' fok törvény terheli inkább' mintsem vezérli. Annak okáért félbe szakasztom igen ki nyujtot Befzédemet... Reá igazodnak magok, tfak szíveffen barátkozzanak meg a' töbfször emlétett szép Tifztefséggel.

Æmilia. Eleget mondottál Uram kit tsipve, kit mulatva; de minthogy jó szűbűl, és igaz szándékkal befzélgetél vala; köszönettel vettem 's véfzem. Sőt arra kinfzeritlek, adogafs bizonyos, különös, személyűnkhez, Hivatalunkhoz alkalmaztatott Rend-tartást; mint köllesék korán reggeltől fogva sötét estvélig tölteni az Isten-áldotta napot. Mert ha nap-számra jól élünk: a' hetek, hó-napok és esztendők, azon képpen mendegelnek, bóldogul és Istenessen!

Eusebius. Nagyságos Aszfszonyim, alkalmas mesterség vólna, a' forgó-Egen a' *Planeta*-Hóldnak köntőft szabni; mert hol gömbölyű, hol dombos, hol pedig szarvakra nől, vagy fogy; kihez képest nem viseli magát azon egy testel. Nem keveseb'

munka, néktek bizonyos különös Rend-tartást nyujtani; mint-hogy a' környül-álló dolgok, hol erre, 's hol amarra kötelezven, fok változással vannak, és nem hagyják a' Dámákat azon egy uton, azon egy nyomban járni.

Mindazonáltal ebben sem szegem Nagyságtoknak kedvét: önnön okofságokra bizván a' dolgot, hogy azoknak, a' miket mondandok, bé töltésekre helyt, időt, módot, alkalmatosságot talállyanak.

VI. K Ö Z - B E S Z É D.

*Eusebius oktattya a' Dámákat, miben 's mint
kellefsék tölteni a' drága időt.*

EGy alufzékony kényes *Sybarita*, azzal ditskede, hogy soha sem látta, mint kél a' nap. Meg ne tessék a' példa: Emelkedgyenek nagy ságtok jó korán gyenge nyószolájokbul! Vigye ébrett szemeit a' hegyek bertzeinek, Egi tsudát lát: akkor leg fzeb' a' világ, hafad a' piros hajnal, lángszin festi nagy részét a' fellegeknek, fiet a' fetét Eij tfillagos táborával, villog a' gyöngyös harmat. Jön azonban fényes méltóságban, tűzes szekerével a' *Planeták* Királya a' *Nap*; és fél-egész Világnak terjesztvén fugárit: fűvet, fát, mezőt, erdőt vidámit jelenletével. Nyilik azonnal gyenge torka a' szárnyos népnek; minden pitzin erdei-falat ditséri teremőjét, és magasztallya.

(I)

SZégyen vólna azért a' Dámáknak heverni: kellyenek, előzzék meg a' napot leg aláb' *December-*

ber-ben és *Ianuarus*-ban. Leg ottan pedig borul-
lyanak a' földre, és imádgják a' mindenható Istent,
a' ki minket teremtet. Az eő nagy hatalma, és vég-
hetetlen jó-vólta, adót kíván tőlünk; a' mi ebbé-
li köteletségünk pedig elkerülhetetlen; kihez képest
egyébbel nem bírván: szívünket, lelkünket, egész-
napi tfelekedetünket, mutassuk bé néki ajándécul, és
szentellyük fel az eő ditsőségére. Ez az Istenes
szándék, és üdvösséges fel-ajánlás, a' mig erejében
marad, érdemessé, és szenté téfzi minden leg kisebb
gondolatinkat-is. Továb: kövessük-meg alázatos-
san, el-követett vétkeinkrül; fogadgyuk mennél job-
ban lehet, hogy inkább ezerszer le-teszszük életünket,
sem hogy az eő Sz. parantsolati ellen véttsünk jó-
vendőben. Esfedezzünk Mennyei malasztíért, mert
azok nélkül semmit sem, vélek pedig mindent vég-
be vihetünk.

(2.)

JArjátok meg Afzszonyim lassu elmével; mitfoda
bűnre vivő alkalmatosságok kerülhetnek elő az
napon, és vegyétek okos el-rendeléssel elejét. A'
véletlen tlapásokot nehéz el-kerülni, de mikor tá-
vul láttyuk az ellenséget, félre lehet menni. A' hol
nem tudgyátok a' járást; oda felé idegen Embernek

discre-

discretiojára ne járuljanak. Ha hol a' lappangó ellenséget meg fajdittyátok; job' szaporán hátra, sem hogy elő rugaszkodni. A' támadó kísérteteket pedig kísértetni, vakmerőség; mert a' veszedelem bizonyos, a' nyereség bizonytalan.

(3)

JOI értse nagyságod szavamat: ne csak mind óltalmazva, és félében-félvén; hanem mikor külvőmben nem lehet, bátratskán ellene fegyverkezve viaskodgyon-meg az ellenséggel, mert ha felé nem tlapunk, reánk szaporodik az intsfelkedés. Job' ottkin uttyát el metszeni, sem hogy otthon meg várni a' gonoszt. Oltózzón-bé mindennűnnen az *Istenni félelemben*; győzhetetlen paisa léfzen... Barátkozzék meg szorofsabban valamely virtussal, t. i. az áhétatofsággal; szűkség idejében lesz mihez folyamodnia. A' testi kívánságoknak leg kisseb' helyt se engedgyen; még esze-ágából-is verje ki, hogy anyival is inkább ki szorullyon szivéből.

(4)

MEg adván az Istennek a' mi az Istené: töltsön Nagyságod valami időt a' Házi gazdaságdolgában; mint hogy ez-is kötelességében jár, nem

R

jó

jó mindent a' tselédre , és *Vice*-gondviselőre bizni: mulat, felejt, restelkedik, veszteget, fére hord ; ha a' szorgos Afzszonyság nē lát utánna. Nem kinszeritē Nagyságodat, minden aprólékos szorgoskodásra ; hogy a' szobák szemétét ki keressé egy pár oda veszett gombos-tű miatt, hogy a' konyhában a' tselérép edényeket kongassa, mellyik repedt, mellyik nem. Hogy minden tojást a' napnak vigyen 's kakutsállya, ki tenyésző, ki nem. Hogy maga hordogassa a' bus kotló tyukok alá, vagy mellyén költse ; mint *Livia* Tízáfzárné Romában. Nem kifiztem nagyságodat, hogy a' lotsban gázolván, minden ólban bé-köszönyön, 's a' búfzes majorságot számlálgassa ; hogy petsétet nyomjon a' tejes, vajas edényekre, ne talán a' szolgálók a' szomszédságra osztogassanak benne ; mint N. N. eő nagysága... Igen alatt járó gondok ezek : fősvénységet jelentenek és gyanakozást. Nem illetik a' bő-tselédű fő gazda Afzszonyt. E' kevéshez értse nagyságod a' többbit, és lássa maga, mi fér mi-nem tekintetes személléhez.

(5)

Mikor Nagyságod az őltőző-Afztalhoz, a' tűkőr eleibe ál ; haggyon békét a' mód-nélkül való hivságnak, ne fokat, de *keveset-fé* rakjon magára.
Emlé-

Emlékezetiben légyen, hogy azt a' Testetskét tzi-fráz-za, a' mellyel ma hólnap a' kigyók, békák, férgek vi-gan fognak lakozni... Ruhája ne légyen a' tiszta-talanságnak tzégére. Jutassa eszébe, hogy nem kel-lene a' Dámáknak a' pipeskedés; ha ártatlanok ma-radtanak volna. Tudgyuk, hogy a' mostani kényes világban nem lehet fzeñyeskedni; hol az udvar, hol a' tisztes vendég meg kívánnya az *Inneplót*; de tudgyuk azt-is, hogy egyiknek-is, másiknak-is eleget tehetünk okos mértékletességgel. Sok a' mi fok; és maga magát ítelteti... Azon-közben: ha hol mi kor kételen lészén *többetskére*-is, leg aláb' szivét ne ragaszsa hozzá tellyessen.

Ime a' Ditső emlékezetű *Efter*, kit a' szarentse bal kézrül jobbra, alól a' porbul felségre, a' fog-ságbul *Thronus*-ra emele; hatalmas Udvarban la-kot, birta szivét a' Királynak, a' mit mások tárhá-zokban és kintfes ládáknak lakat alatt tartanak, azt eő lábaival tiprotta, valamerre járt és lépet; drá-gaságokat vetettek eleibe, főtt még nyálát-is arany és ezüst tsészék fogták fel... Mind ezekben keser-kedet inkább, mintsem gyönyörködöt, viselhetetlen terhnek tartotta a' ditsőséget, és jajos kiñak a' Pom-pát! Te tudod és látod (imigyen terjeszté panaszát az Istenhez) hogy tsak az elkerülhetetlen kételenség

szorit az udvarhoz, és nem valami hívság. Ezt a' gyöngyös, kőves, fényes, koronát, a' melyért fok ezer Dáma irigykedik, és a' mely után más annyi ezer, éjjeli nappali ohajtással kívánczik; szivem szerint gyűlölöm. Erővel tefzik fejemre, mikor a' világ elejbe lépek, 's tfak akkor nyugszik szivem, mikor le tehetem. Szerentsém tferélése után, femmiben fem tapasztalom változáfomat. Rabnak tartom az előbbi *Estert* a' királyi széken, és szűkölködőnek a' tellyes bőségben. Jól lehet kezemben legyen a' királyi páltza, és birtokomban a' hatalmas Afának kintsei, de még-is nem látom egyébben vigasztaláfomat, hanem hogy meg tudom utálni, és te-kélletes kezséggel vigan vízfza nyujtanám, valamikor Sz. akaratonak tetfzene. Keferűség előttem a' gyönyörűség, és tündér szerentsémmél, nagyob' bennem, annak hóltig-való gyűlölése... Nézzetek Dámák erre a' szép áldozatra! merő tűz, láng, 's Angyali forró buzgóság vagyon ezekben az igékben. Az ilyen sziv, mely a' femmiségnél többre nem bõtsüll a' fejedelmi személyeknek ditsőségét, a' királyi széket, páltzát, koronát, udvart; nagyob' méltósággal vagyon minden földi méltóságnál, sőt a' fellegeknél-is fellyeb' emelkedet... Hogyha a' mostani Dámák, mikor a' tükör előtt öltöznek; ef-féle

féle gondolatokat forgatnának ; be örvendezne az Eg! mint nem magasztalnák eőket az Angyalok? a' Világ mennyi szépet nem mondana felőlők? mert tfak el hitetem magammal: oly készülettal mennének az Emberek szemei eleibe, a' mely ki-mutatná; hogy nemmes állapotokhoz, és nem a' kevélységhez szabták köntösőket, nem-is a' Hivság, hanem a' bősülettal tellyes illendőség ilyengetet légyen rajtok.

(6)

EBéd után: nem ártana a' Him-varráshoz, vagy más tű-béli gyenge munkához fogni. *Augustus Tsáfzár*, ebbéli szorgalmat feleségének, és leányainak, javallással ditsérte. Ha ezekhez hozzá illet, néktek sem szégyen. A' *Romaiak* azon egy Tárházban, azon bősülettal fen tartották *Romulus* dárdáját és *Tanaquil* Királynénak kenderbűl lenbűl nyujtot fonalait; hogy tudni-illik *Aszfzony* és férfiu Embernek mutathatnának régi szép példákat, kinek rokka munkára, kinek vitézségre. Bár ne volna oly igaz a' mint az; hogy a' mostani Dámák nem igen veszekednek a' gusfalyért, bűdös nékiek a' kender és len, mert hináros vizekben áztattyák; ki-is törne gyenge fogok a' fzősz-rágásban, ofztán oltsó a' vászony, és mi-

R 3

nek

nek élne a' világot a' fwáb, ha rokkát nem pergetne. Légyen ugy Afzszonyim: hogy meg ne tsőmöllyetek tüle, vigyetek a' tűzre az orsót, matólat, gombolitót; de egyetemben vegyetek elő a' varró vánkofokat, himező-Rámákat, tőpkezzetek, valami nemes könnyű-munkával töltsétek az időt. Higyetek igaz szavamnak, meg árt fejeteknek a' hivalkodás. Mikor a' Dámák könyökökre dőlnek; mélyen el-godollyák magokat, azonban alattomban otterem a' *gonosz*; képeket hord elméjekben, tűzet rak szivekben, és a' *gondolomrul az akarnámra* tőfszaméttya eő nagyságokat.

(7)

MEg unalkodván a' kézimunkában, elő vehetünk valamely jó könyvetskét... Nem a' végre tanátfolom ezt, hogy az Afzszonyok *Laurus* kőszorúra és *Doctōrságra* készűllyenek, hanem hogy a' nemes Dámák ne szinte őstoba egyűgyűen 's tanulatlanul maradgyanak. Ertelmes lélekkel szerette meg eőket a' nagy Isten, nem külömben mint a' férfiakat; ne vesztegefsék azért eszeket tőfak a' heába-valóságban. Hanem jóra kőszőrűlvén: lássanak ahoz, olvasgassanak benne; mi légyen a' kőtelefsége valamely

mely keresztyén Dámának? mely erköltset kívánnyon az Isten 's Világ túlők? mint vífellyék magokat ott-hon 's ott-kin? mint 's miket beszéllyenek, mikor egymást látogattyák... Szép és ditséretre méltó dolog egy Afzfzonyban, mikor érti a' beszédet, 's okos feleleteket tud osztogatni. Mikor se belé nem kap, se elő nem fíet, se nem akadékoskodik; hanem annak idejekor, engedve, tñendel, fontosfan, értelmessé ki-tészzen magáért a' discursusban. A' fok tzírával rajta, és Drága ruházattyának kevély építményivel heába ül kerékbe, ha nem tud a' beszédhez... A' beszéd élteti, neveli, és kedves jó izt ad a' *Conversatió*nak. Nem szép dolog, mikor valamely fő-Afzfzony tñattagó hintóval, szörnyű pompával bé lépik a' Tárfaságban, 's kinek térdet, kinek fejet hajtván, mingyárt le-ül 's halgat mint a' fa, vagy peniglen a' pántlikákrul kezdi a' fzőt, 's hol-mi méltatlan aprólékokkal izetlenéti a' tñztes *Compagníát*. A' ki azért nem akar ahoz tanulni, hogy helyessen tudgyon beszélgetni, leg aláb tegye szíerit, hogy efzes halgatásával fen tartsa bñtsűletit.

A' mint fellyeb mondám, né ugy adám tanátíomat az olvasásra, hogy a' Vak-sibilla módgyára örök-kétig könyveket forgassanak, avagy hogy Apollot a' Musa-fzűzekkel fellül haladgyák tudománnyal. Az

Afz.

Afszonyokhoz jobban hozzá illik a' valamitske, mint-fem a' fok.

A' könyvekben okos választást kel tenni: hadgyunk békét azoknak; a' mellyek a' Hit és Religio dolgát illetik, item azoknak: a' mellyek a' *Theologia*, *Philosophia*, örvényes mélységére ragadgyák eszünket. Vegyük-elő azokat, a' mellyek áhétatoságra kifiztenek, világosittyák értelmünket, a' jóra lágyittyák 's tüzelitik akaratunkat, feddenek fogyatkozásinkrul, módot, okot adnak a' jobbulásra, erkölcsre, szép maga vífelésre, kellemetes beszédre, és mindennémű *virtusra*.

(8)

MIkor kedve érkezik, és az udvariság meg kívánnya; el mehet a' szomszéd Dámák látogatására. Hol-ott fok időt ne töltsen, mert jobbára, mikor az egymáshoz-fzokottAfszonyok öfzve-ülnek, tfak hogy egymást láffak, és beszéddel tartsák; ha fokáig tart, ki-fogynak a' jóra való discursusbul, fok heábavalóságot hoznak elő, és tfintalankodnak. Elő kapják a' városnak szinét, 's kit ilyen, kit amolyan tréfára ütnek. Nem tiltom a' *Comediákat-is*, mikor nem iftentelenek, nem tfunyak, nem rágalma-zók,

zók, hanem inkább' ártatlan mulatásra, és valami jóra
 izzt 's okot adnak.

(9)

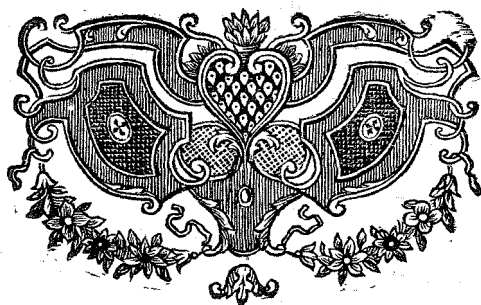
ELŐb' hogy sem elérje az álom Nagyságodat,
 esti órákkor; vagy talpán, vagy térden, vessen
 számat lelke-isméretivel. Ha jó rendben talállya, ad-
 gyon hálát az Istennek, a' ki irgalmassan meg őrizte
 a' büntül. Ha pedig febben; kérjen azon Jó-Isten-
 tül mennél töredelmesebben lehet, botsánatot
 mind ezen, 's mind más bűneirül; fogadván igaz
 buzgósággal, 's tekéletes akarattal, életének job-
 bitását, azon alkalmatosságoknak el-kerülését. A'
 mely *Dáma* ily Isteneszen le nyugszik, bátron, kőn-
 nyen fog alunni, és vigan ébredni. Ambár álmá-
 ban le-nyomná-is a' halál; nem vesztené lelkét, ha-
 nem egyyikbül a' másik nyugodalomba vinné.

Ime egy rövid Napi-rend, a' melyhez minden
 keresztyén *Dáma* hasznossan alkalmaztathattya életét,
 és óráról órára való foglalatofságát. Nintsen sem-
 mi el viselhetetlen nehézség benne. A' kinek ez
 a' kevés-is faj; el-hittefe magával, hogy tfak teste
 gyengéltető, lágy puhasággal kényeskedő, semmire
 kellő Aszszony legyen.

S

Æmi-

Emilia. Igen jól vagyok Uram! egy általlyában tetszik szép oktatásod. Es ha nem kívántatik több' arra, hogy igaz keresztyén módgyára éllyenek a' Dámák; könnyebb, sem hogy gondoltam volna. Ré-
szemről biztat a' jó reménység, hogy meg felelhetek kötelességemnek... Had köszönhessem meg Uri-személyednek, tanítson tovább-is, mi tévők légyenek az igaz Anyák.

Hete-

VII. K Ö Z - B E S Z É D.

Eusebius oktattya a' Dámákat, az Anyai kötelesség dolgában.

(1)

Eusebius: Ama parantsolat a' Tizben: *Atyádat Anyádat tisztellyed*: nem csak a' magzatoknak, hanem a' szüléknek-is szól. Amazokat a' tiszteletre és szófogadásra, ezeket pedig a' szeretetre és gondviselesre kötelezi... Nem elég, hogy az Anyák okosan hordozván méhekben, 's a' világra szülvén, mosogafsák - táplállyák, ezüftben, aranyban takarják, ápolgafsák, tsokollyák kedves gyermekeket, és testekre mennél jobban lehet, igaz szeretettel gondot visellyenek; nem elég mondám: mert jób' része, tudni illik lelke a' pitzinnek többet kíván tőlök. Ezt kel Anyai páltza alá fogni, oktatni, és vezérteni, hogy Teremtése tzéllját érje annak idejekor. Minthogy pedig a' ferfiu-gyermekeket hamar el-fogják az Anyáktul, az Atyai gondviselesre; csak a' leány-gyermekekrül terjesztem beszédemet.

S 2

A'

A' kis-Afzszonyt azért idején korán, jó iffiantan reá kel oktatni: ki teremtménye legyen, és mi-vég-re éli a' világot. Tanullya meg a' *mi-Atyánkat, údvőzletet, Hízek egy Istent, a' Tíz-parantjolatokat*, az igaz hithez tartozandó több' kötelefségeket, és *értse* mennyire lehet. Hallyon néha néha *Anyja* szá-jából valamitskét az údvességes-téteményekről. A' mennyei ditsóségről, örök kárhozatrul: hogyan vesznek a' gonoszak, és mely örömökre hivatalosok, a' kik félik, szeretik, hiven szolgályaak az Istent. Ne elégedgyen meg nagyságod véle, hogy ezeket tudgya a' gyermek, hanem szerelmes tfalárd-sággal arra igyekezzen, hogy gyakorollya-is... A' mig a' szép szónak enged, veszfzöt ne lásson. Mert az apró gyermekeket nem jó úgy nevelni a' Jóra, mint a' tatskókat a' vadászatra; bottal és veréssel. Meg szokják az útét, és büntetést, az őszönt várják előb' hogy-sé valamihez kapjanak, és semmit sem tfelekefsznek vig kedvel, ó szível; fött gyűlölik 30-esztendős korokban-is azokat az *Exercitiumokat*, a' mellyekért eőket veregették 10-Esztendős korokban... Öszve találkoztam minapiban egy Fő-Afzszonysággal, ki eő annyi meg annyi-ezer ízepet, és jót monda leg küfőb' leányárul. Addiglan adot füleimbe felőle, hogy egy részről szemre kívántam
 ezt

ezt a' világ tfudáját... Tagadhatatlan, hogy gyönyörűséges kép volt: természetes, vidám, vigyázó, udvari, nyájos. De jó korán tapasztaltá benne: hogy mint az Evangeliumban az Ött Szűz, olaj nélkül kétfűl a' Menyegzőre; tfak kártya-'s holmi játékkal akarja el-űtni a' paraditsomot.

Meg szollétám eő nagyságát 's mondék: nem kétlem ez a' tisztefséges kis-Afzfzony, efzéhez képest, bé-téve tudgya az egész *Catechismust*?

Azt felelé, kétség kívül: sőt a' Sz. Írásbul úgy mint a' teremtés könyvébűl-is tud valamitskét: Halád-e *Sabina*? ály elő: vefs térdet az Urnak 's mond:

Kérdés: Ki-va az első Ember?

Felelet: Adám a' mi Atyánk.

Kérdés: Ki-élt leg tovább?

Felelet: Mathufalem.

Kérdés: Ki-va leg böltseb' az Emberek közül?

Felelet: Salamon király. A' kihez (mint Nagyságos Afzfzonyom Anyám beszéli) Sára, Rebecca, Rachel, szoroffan-közel jártak okofsággal.

Nem tűrhetém tovább: nyilván (ugy mondék) Nagyságod ezt a' kis-Afzfzonyt *Ben Isfraël*-Rabbi-hoz küldötte Iskolába: hogy a' 'zidó-Sinagógához alkalmaztassa. Vallyon ez-e a' többi?

Azt felelé a' Dáma: 's nem elég-e ez egyszerre? mikor nagyobb' leszén, többel fog udvarolni.

En viszont erre azt válaszalám: jó Grófné, e' nem elég, sőt femmi! ezt a' Catechismust, a' szép *Sabina*, Dajkájátul tanulta a' gyermek-fzobában, és nem a' Szentegyházban. T'fak nem minden 'zidó leányzo tudgya ezeket; de miatta nem keresztyén.. Haggyunk békét az efféle nevetséges letzkéknek, erő sődgyón, és okullyon inkább' a' kis-Afzszony a' keresztyéni Tudományban. Ulteffe, plántálya mélyen kis szivében a' Hitünk ágozatit, hogy a' test, és intselkedő, országunkban el szaporodot tévelygések, soha napján se téphesék ki belőle. Az imilyen feleletekben ha mindgyárt ezereket tudna-is, kevés üdvőtségére-való hasznát venné.

(2)

AKár mely erős, éles oktatásnak-is, t'fak gyenge foganattya vagyón, ha világos szép példákkal nem támogattatik. Az iffiuság könnyen el felejtí a' letzkét, de nehéz nehezen a' példát, és jobbára többet hízen szemének, mintsem fülének. Kihez képest; ha az Anyák lator-maga-vífelése, nem a' tífztábul adogat 's mutogat a' gyermeknek; akár
mint

mint; 's akár mely buzgón prédikállyanak, tfak neveti magában, és amoda hajlik. Jaj azoknak az Anyáknak, a' kiknek rendetlen élete, szeme eleibe kerül a' leányzóknak, mert unokáira fog szállani minden bizonyossan a' *Rosz*; és fok lelkekrül adnak számot.

(3)

MEg ne izelitse a' fiatal Dáma a' *Romantzia*-Írásokat; mert oda lesz miattak. Hatalmas *arsenicum*-méreg lakik ezekben a' könyvekben, már fok lelkeket őlt-meg. A' játékos, ékes-beszéd, a' gerjesztő puha-igék, a' tengeri fok egybe vészett szerelem-játéki, tábori erővel viaskodnak az Isteni félelem és tisztaság ellen. Mennél szebb a' könyv, annál jobban ajánlja magát, 's többet árt. Nehéz a' szűzeknek az eme' Historiákban szűzen mulatni. Fel keveri a' gondolatokat, gerjeszti az indulatokat, oly tüzet gyullaszt, a' mellyet sziv-fájdalom nélkül nem lehet óltani, és halálos bűn nélkül nem szabad fen tartani. Sőt (a' mi előttem nagy tfuda) vigan fohászkodnak és danulva kinlódnak magok károkon! szinte úgy mint Nero Tsászar, a' ki a' *Hárfát* pengette Roma fel-gyulladásában. Egy szóval a' *Romantzia* noha gyilkos, de mégis szerelmes

mes ellensége a' fiatal elméknek, minthogy ki-mond-hatatlan képpen mulattya, és ezernyi ezer szemfény-vesztéssel ámittya eőket. Ugy közli, addig írja gyönyörűséges festékekkel a' soha sem történt dolgokat fejekben, hogy el-végre a' *fabula*: Historiára kerekedik, és a' *Copia*: Originálissá válik.

Mikor a' fel-ferdült Dáma gyenge elmével, és még gyengéb' szivvel, magános létében olvasgattya: *Argirus fekete-várofsának* tündér Palotáit, smaragd-al borított utszáit, arany-hajú népit, a' beszélgető madarakat, a' vitéz Urfiaknak diadalmait; a' hamar-ja-futás-az Őklelés-a' lovaglás-vagy más egyéb pályajátékokban. Az egymást győző deliséget benne, a' tzifrák-ritkaságát rajtok. Annak utánna: az egymásért kerengő, szárazon tengeren bujdosó sziveket, a' kegyesek egyve létét, 's meg meg fájdalmas el-szakadásokat, 's több' efféle *Phantafus*-teremtette gondolom bolondságot. Mondám mikor olvasgattya; nyughatatlan tenger birja elméjét, egymást verik a' gondolatok, reszket a' szive, forró tleppekre olvadozik a' szeme, ohajt, sohajt, kívánczik, mosolyog, meg meg el-keferedik. Egy szóval: a' mint fellyeb' mondám, oda vagyon a' Leányzó a' hitván könyv miatt (mert noha tfont-épitmény az Aszszony-állat, de minden puha hufnál lágyab' szive indul-

indulásira nézve) mérgesen irigykedik *Philoclea* és *Chariclia* ellen, hogy amannak *Pirocles*, ennek *Theogenes* térden ment eleibe, a' pallya-ajándékért... Magának kívánnya *Pamelia* szerentséjét, és mikor jóformán fel-gyuladot szívében; azokkal szerelmeskedik, a' kik soha sem voltak, nem is léfznek. Es így a' hazug fabulának élten-igaz rabságát vífeli. Ha ettől a' bolondságtul mentt: dolog ha himet nem keres magának. Heában őrized az után nagyságos Afzszonyom, mert azon author a' ki reá ingerlette, nyujt ezer mesterséget néki, hogy szándékához férhessen. Hogyha azért nagyságod nem akarja, hogy historiákat mondgyon, irjon a' Világ egyetlen leányáról; a' Fabulás könyveket oly magos póltzra tegye, hogy el-ne érhesse a' kis-Afzszony.

(4)

A' Mig vólta képpen, derekassan meg nem erősödött a' jóban a' leány gyermek, addig ne legyen része az Öregek *Conversatiojában*. A' gyenge szem, 's fül, hamar meg űtközik, a' test 's vér (annak előtte még *nem látott példák* forogván előtte) nem marad vesztég. Azt írja Sz. *Iustinus*: hogy veszedelmes a' férfinak, még a' jót-is felet-

T

téb

téb tfudálni az Afzfzonyokban. En oly hiszemben vagyok, hogy szinte oly veszedelmes az Afzfzonynak azon tfudálkozást fel-venni, kedvét mutatni a' hízkelkedésen, és néki szánt udvariságon. Mikor mind a' két *Nem*: Férfiak Afzfzonyok azon egy kerékben ülnek, vagy álnak; jobbára egymás-dítsérése, egy-másnak való kedveskedése, ad sőt és bort a' *Conversatio*-nak: ezt mondgya vala *Sz. Iustinus* hogy veszedelmes: én utána mondom. A' lázáretomba nem vinnéd leányodat valami *praeservativum*-orvosság nélkül, a' Társaságba se vid, mert ki tudgya, talán valamint *Constantzinpól* városában, minden kis gyűlekezetben találkozók egy egy, a' kin rajta vagyon a' *Pestis*?

Emilia. Uram! a' mint arányzom gyűlöled a' szép Udvariságot. Nem de nem a' vólna szándékodban, hogy a' Dámák paraszt együgyűséggel-üllyenek egy más ódala mellé; mint a' dagasztó's kender-vágó, vagy más munkából ki-fáradott alafon afzfzonykák, minden üdvözlés, képes-be-fzéd, és butszázás nélkül. Tudhatfza jó Uram: hogy mi a' *Conversatioban* azért járunk, hogy erköltsfet mutassunk és tanuljunk.

Eusebius. Afzfzonyom! éppen nem vagyok ellensége a' szép Erköltsnek, nem ellenzem az
Ud-

Udvariságot, mikor vólta képpen tfak udvariság, és nem hoz egyebet magával, a' beszéd-halgatás-járás - ülés-testvifelés - való bõtsületes illendõségnél. sõtt Iskolának tartom, és a' Nemesség Tzimerének... A' tfalóka hizelkedést, a' nem ingyen fâradó térdhajtást, *hiperbole*-ditsfireteket, kedv-keresést tiltom... Tfonka bonka, darabos udvariság ez! kigyó lappang benne! az emillyen udvarisággal: árul, alkufzik, vészzen, a' mind a' két renden való fzin-nép. Isten ne adgya, hogy ezt meg tanullya a' leányzó!... Akár mely iffiú Dâma kedves fzemély lehet minden Ember előtt, ha meg vagyon ábrázattya és erköltse, bátor mestere ne légyen az efféle ravaszkodásnak. *In specie* különös képpen: azt akarnám tudni, mért kelessek oly iffiantan a' leánykákot a' férfiak közébe vinni? azért-e, hogy az eõ erköltsõket fel vegyék? hogy átkozni tanullyanak mint valamely veszedelemben forgó Tengeri Kapitán, vagy kereke tõrött kotfis?

A' jót azért, és eõtet illetõ maga vifeléft, a' Tifztes fõ-Afszfonyoktul meg tanulhattya, Roszfzért fzsomszédba ne mennyen.

Lucia. Æmilia hallâde! ebbûl az sül-ki, hogy a' Dâmák, még a' Templomban fe mennyenek,

T 2

mint

mint a' török-Afzszonyok , mert itt-is a' férfiak között forgolódnak , és mi ketten tudgyuk , hogy az Urak és Urfiak a' Szent-egyházban szinte oly fimán mosdott artzával , és innéplő tziffrával jelennek meg , valamint a' tántzban.

Eusebius. Nem hogy ne , de bár többször mennének az Afzszonyok az Isten Házába ; azt akarnám ! De úgy , hogy a' fejer-nép , egy foron , maga rendén maradna , őszve ne keverődenék a' férfiakkal. Akkor talán többet figyelmezne az Isteni szolgálatra , job' izűen 's üdvösségeffen imádkozna... Ugy járnak most ezt a' gonosz Világot , hogy még a' szent helyeken-is az emillyen szemre kerülések , és szomszéd-tűlések veszedelmek... Gyakorta a' Sátán itt teszi a' tűzhez , a' mint másut akar forralni. Jól mondta *Lucia* , hogy a' Nemesség , nem lépik az Ur eleibe a' Templomokba *penitentzia*-Ruhában , hamu-hintve , töredelmességgel. Hanem menyegzősen , módi-Inneplőben , deliáflan , kevélyen , szolgálga tfordával ; mintha uy-bűnre készülne , és nem hogy az előbbiről bótsáratot kérjen. A' Dámák talpon álnak , láb-hegyre ágoskodnak mint a' Theátrumon ; hogy jó-meszsze tzirkálhassanak , magoknak-is kerefvén , másoknak-is áskálván veszedelmeket.

Mind-

Mind-azonáltal kötelességünk hozza magával, hogy járjuk a' Templomokat, hol-ott, ha vigyázva, tiszteffen, 's annak rendi szerint visellyük magunkat; találunk óltalmat az égből; mert bátor nem minyájan 's mindenkor igaz szándékkal térjenek bé az Egyházakba; de még-is a' helynek Szent-sége, az oltárnak méltósága, a' Predikátorok buzgó integetési, és némely Istenfélőknek tükör példái, adnak alkalmatosságot, a' szándékok meg tfe-rélésére. Ugy hogy, a' kik bűnnel mentenek az Ecclesia felé, Istennek kedvében 's kegyelmében tértenek viszfza, a' mint Mária Magdolnárul ol-vassuk.

Külömben vagyon a' *Conversatio* dolga, a' hol a' Dávid 'zoltári helyet, mást dudólnak, a' hol zajjal nem halgatással, trétfeléssel nem imádsággal, tántzal nem térdepléssel, kártya nem könyv for-gatással, rőhögéssel nem siráncozással, nem étlen, hanem teli lakással vesztegetik az időt, 's rosz-ra kifiztik természeteket. Ezeket látván 's meg izlelvén a' fiatal Dáma, könnyen ki váfik 's ki ko-pik az Isteni félelemből, 's nem tudom mi terem a' szive körül.

Æmilia. Uram! Luciának Emberül meg felel-tél, nekem más juta Eszemben: nem de nem azt

forgattya felőlünk elméd , hogy minyájan Apátzákka legyünk , földig 's holtig való gyászban eldegellyünk , vagy pediglen , hogy az utolsó kamarákban rejtjük magunkat , mint Spanyol , Olasz országban , és semmi közünk ne legyen széles e' Világgal. Engem a' mi illet , én ezt nem tűrhetném fokáig , örömeft vagyok az Emberek közt.

Sótt azt tartom : hogy a' magánosság nem szaporittya a' *Virtust*. A' ki jámbor , eleget tehet kötelességének , keresztyén módon élhet a' második és első szobában-is , kin szinte ugy , mint otthon , A' Spanyol és Olasz Dámák nem leg jobbak , jól lehet keményebben tartatnak. Olvastam a' Historiákban , hogy a' Brasiliai Afziszonyok noha nem igen otthonosok , nem-is igen öltöznek , de mégis szépen , tisztán , bőtsületesen élnek.

Eusebius. Az Apátza-Rekeszt Angliában nem javasolhatom : mind a' két parlamentum ellenem támadna , másut nem tiltanám némellyeknek. De ennek most itt hadgyunk békét. Hogy ha a' fzerzetes *Vesták* rend-tartását , Az Apátza szűzek magánosságát restellitek , ám titek a' világ , és szabadság , adgya Isten lelketek üdvösségére ! Arrul intlek azonban : ne igen tágossan ; mert nem veszitek bőtsületes hasznát. A' nőtelen Dámák-

rul

rul szólván (mint hogy ezek sem akarnak otthon penészedni) vigyázzanak az Anyák, hogy szabadon ne nyargalódzanak, legyen: ki őket kesérje hol lábbal, hol szemmel; integesse, oltalmazza.

Dinna - Afzszony (a' mint emlegeti a' Szent-Irás) *Salembe* méne sétálni, csak azért, hogy azon városnak Dámáit meg udvarlana, erköltséit és szokásit látna: mint jára? pórúl: ott hagyá bősületit. Féllyetek kis-Afzszonyok, gyengén vattok fel fegyverkezve, hol-ott *Sichem* és *Canaan* lakosai egyelesen forognak körüllettek.

Nints annyi eszem, se arra való mértékem, hogy tudhassam, a' Spanyol, 's Olasz Dámák jobbak-e vagy nem a' mieinknél? bizonyos az, ha azok roszszak lakat alatt; a' szabadsággal nem változtatták természeteket. Osztan: közel nagyobb erejek vagyon a' kísérteteknek, mint-sem távol, nehezebb-is ben az alkalmatosságban, mintsem azon kívül nem vétteni.

Szakadgyon már egyszer vége ennek a' punctumnak. Arrul vala a' beszéd, hogy ne fiesseetek iffiantan a' gyermekkel a' Conversatióban. *Item*: ne oly sűrűn legyen része ebben a' mulatságban, hanem csak akkor mikor valami szűkség és Emberség

berség meg kívánnya. *Item:* akkor se légyen Anyahagyott, és gondviseletlen.

Emilia. En sem vitatom tovább a' dolgot, reá alkuszom, hogy a' mód nélkül való szabadság, és felleltéb barátságos *Conversatio*, itt-amott hol-mikor, ejtet légyen febeket mind a' két Renden. De valóban az igen meg szorultt *magánosságnak*-is szörnyű példáit hallottam és olvastam. Az otthon bufukodó 's hivalkodó leány kin kőzfál gondolattal; a' gondolatok febes postán némű némű képeket hordogatnak haza, lévén azért mind úresége, mind módgya, mind kedve-is hozzá; vigan mulatozik vélek a' kis-Afzszony: Ennek-fem várhattuk jó-végét.

Eusebius. Nints tagadás benne. Nagyságod igazán mondgya, hogy a' magánosság fem tellyes bátorság, kivált, mikor hivalkodó; vesztég ülven kin-játszó, maga magát kísértő. Mindazon által távullyabbatskán vagyon a' veszedelemtől, mert ha azok a' *Copia*-és tfak gondolom-festékekkel írott képek oly ártalmasok, ártalmasab' lészzen az eleven *originális*-ellenség előtt, mellette, 's körülötte forgolódni.

Hogy azért a' gonosz *Hivalkodás* okot, módot roszra ne adgyon a' gyermeknek; a' végre mon-dám

dám : hogy szép kézi-munkával , és bősületes-hafznoffan-vigasztaló olvasással enyhítse unalmait. Ezekből-is ki-fáradván , mennyen Isten hírével a' fő-Afzfszonyok látogatására ; a' hol fen-forog a' minden szép , és jó. Mulaßon vélek , tanullyon tölök , vallyon bősületet előttök.

(5)

A' Gyermek-neveléshez , ugyan-tfak okosság kel. Nem tanátfos a' tizen-ött esztendő Leányzót , annyira meg terhelni törvénnyel , és letzkével ; hogy el-ne birhassa. Az édes Anyák a' keménységgel szinte ugy véthetnek , mint a' lágy-páltzával. Es mikor erőn-erővel jóra ősz-tönőzik a' gyermeket ; akkor tehetik roszfzá. Néha szem-húnyoritva engedni kel egyben másban az Iffiuságnak. Szunyognak tsőbörrel vérét nem vehetni , a' tiz - Esztendő Leány nem mutathat 30. Esztendőre-való észt. Es a' tizen-hat-esztendőben , nem lehet meg kívánni a' 40-esztendő maga reá-vifelést. Az iffiuság bolondság , gyakorta indul , ritkán okoskodik. Nem az eő akarattya roszszalkodik mindenkor , hanem inkább idétlensége miatt nem mehet előb' a' jóban. **A' Gyermek-**

U

mek-

mek-vétkekből napok és hó-napok, idő és esztendő lassan lassan ki segittenek, az ősztonnek, és erőszaknak, ebben rosz foganattya vagyon. Az iffiúság egyszer kétszer, gyermeki félelemmel 's tűrő engedelmeséggel fel-veszi a' kemény letzkét, a' tűpő veszfűt, a' dorgálást, a' pirongatást, a' fenyegetést; az után meg fokallya, rugóldoz ellene, meg kőti akarattyát, se jóval se rosszsal nem gondol, bőmbőlve 's morogva maguttyán jár, és torral magának valamit mérgében, hogy boszszuját álhassa.

Ismertem-egy Kis-Afzfzonyt, kit a' természet és szerentse szép pénzel, jó ábrázattal meg áldot. El szánta minap magát, gyűrűt váltott 's férjhez ment egy emberhez, a' ki-inassa sem lehetett volna: szemére hántam keményebbetskén, el-halgatá szép tündel kezdetitől fogva mind végig beszédemet, utóllýára szégyenében meg törűlvén egyik szemét, azt mondá: Eh szerelmes Nagy jó-Uram! Isten 's Világ előtt meg vallom, hogy vétettem, és pedig el-tekéllet szándékommal! tfak az hogy édes Anyámnak köszönhetem: ki eő Nagysága minden békefséges tűrésemből fottig ki fárasztott. Untalan letzkézet rajtam, hol így hol amugy, néha keresztűl-is; pirongatot rángatot, ütegetet, ha

ha más egyéb oka nem vőlt , még a' nagy *Semmi-ért-is*. Vig kedvemet másra , aggodalmimban szomorú létemet meg másra vélte , mind a' kettő-ről fedde. Ha Imádkoztam : pityergő Magdolna , és ha más könyvet forgattam : Doktoreffa vőltam előtte ; eggyik sem tetszet szája izinek. Ha el mosolyodtam : szemtelennek , ha szerével reá viseltem magamat ; búfzkének tartot , ha jobbskán öltöztem ; hivságnak tulajdonította , ha le tettem a' tziífrát ; szenyekedésnek. Es pedig oly fenynen , oly izetlenséggel , hogy már meg unván életemet az Anyai páltza alatt , tšak nem más valamire el-szántam magamat. A' nagy keferűség és kétségben ešés adta azért el követnem , hogy az előbbi lántzaimat ketté szaggatám vala , és más (meg vallom) nem magam féle-nyűgbe köteleztem virágzó napjaimat hóltig-való bumra...

Meg szántam ! azonban ez a' frifs tőkör-péllda légyen előttd ; belé tekintvén jussön ešzedben , hogy ezer más Anyák , mikor fenynen keménykednek , és haragossan forgattyák a' páltzát a' Gyermekek feje felett , 's őrókkétig faragnak , bárdolnak , szinlenek rajta , bōmbōlnak , morgolōdnak kōrűlōtte ; keferűséggel teli tōltik szivét , fel háborgattyák természetit , le tšépōllik szeren-

tséjét, és a' fzeretnek ürügyével gyilkoskodnak magok vérén.

OkosAnyá légy! fogadd kedvedbē szűltedet, mindazonáltal fzerelmes őlelgetéssel meg ne fojtsd mint a' *Majom*. Más felől fenyétték, és letzke alatt is nevellyed, de ne békon és lantzon mint Rabodat. Adogas pihenésre valót néki, engedd néha maga eszére-is. Afzszonya 's Anya lévén: ezt a' két-rendbéli Hivatalt úgy békéltesd őszve, hogy fzeretettel és félelemmel ugyan tfak hozzád lágyullyon, tőled fűgjön, szivében fogadgyon, mindenkor meg bōtsűllyön, vigan engedelmeskedgyen, meg előzze parantfolatidat, 's maga jó kedvéből, mint édes Annyának mindenben kívánczók tetfzeteskedni.

A' mondott szorgalmakkal Isten 's világ előtt tisztessen bōtsűleteffen fel-nevelvén a' kis-Afzszonyt; gondod légyen utōbbi fzerenséjére, 's hōltig-való hű-gyámolyára. Szorgos és aggodalmas dolog ez, okos tanátskozást, hōfszadalmas *deliberatíot* kíván... Az oltár 's Pap előtt adott kezet és parolát nem lehet oly könnyen fel-bontani, mint a' rosz varrást. Ehez a' dologhoz keveset tudok, jutot mindazon-által egy két Regula eszemben; ha nem használ, nem árt:

(1)

(1)

A' kis-Aszszony ne tfak szeme, hanem efze-
után mennyen férjhez; mert gyakorta a' leg fzeb'
artzák, leg roszszab' természetet borittanak.

(2)

A' szép nem mind-végig szép, de a' jó ma-
radandó, és a' jónak jó mellet, jól léfz dolga.

(3)

Egy mást meg érdemellye a' Bokor-pár, hogy
szemre vetések ne légyenek, és azokbul támadó
szörnyű villongások.

(4)

Tfak pénzért ne add, mert ugy tartják, mint
a' Vásáron vettett.

(5)

Helyes inclinátzióját a' Leánynak, nem helyes
minden aprólékért meg gátolni; mert eő eskűszik
az együtt-lakásra; nem más.

(6)

Erővel fenkihez fe kaptfollyad, mert a' ki
nem szive szerint-való; azt utób' szive-szerint fog-
ja gyűlölni.

(7)

A' Házaság dolgában az Istennek reménked-
gyél, az Atyafiakkal tanátskozzál, a' meg-hitt

U 3

jám-

jámbor szomszédokkal kémeskedgyél. Végét érvén: botsásd gyermekedet Anyai áldással, Isteni félelemmel, téged, eőtet, párját illető, értékedhez szabott el-telő bõtsületes készülettel.

Ime nagyságos Afzszonyom! rövideden, és a' mennyire érkeztem, világos szókkal, elődbe adám a' keresztyén Anyáknak kötelességeket. Vedd jó néven, észmélkedgyél néha néha egyik 's másik tzikkelyén fiető beszédemnek, hogy mélyen gyűkerezzen szivedbe. Nem hoztam semmit olyast elő, a' mit el-nem birna a' Dámák gyengesége, a' mi őszve nem férne az eő méltóságokkal, a' mit az Isten 's természet tőlök meg nem kívánna. Az Isten; a' ki parantsolatot adott iránta; a' természet: a' mely belénk óltotta a' magzatinkhoz való fzeretetet.

Nem-is el-vifelhetetlen munka. Hogy pedig gondal, aggodalommal, szorgalmatos vigyázással jár, való; de azonban való az-is, hogy a' Paraditsomot nem adgyák *ingyen*. A' földi bõtsületért, és mulandó Kintsért, Tábori Tengeri veszedelmek között vigan forog a' Vitéz és Kalmár; talpon virrad, koplal, fárad, sebesedik, mefztelen pallosokkal, égi-háborukkal, halállal tufakodik... Méltób' úgy tetszik, hogy mi a' tfil-

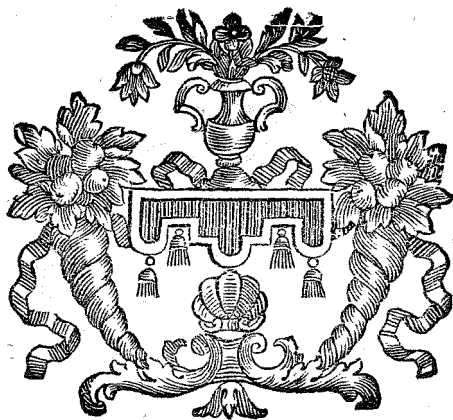
csillagos Egért , azért a' gyönyörűséges lakásért ,
 drágalatos kintsért , mennyei ditsőségért valamit
 tűrjünk és el-vifellyünk. Eők rajta veszthetnek; mert
 a' világ hitit szegi. Mi nem ; mert a' ki meg ígér-
 te Isten ! 's meg-is adgya. O Afzszonyom e' földi álla-
 potnak nehezei alatt , e' síralom völgye kefervei
 között , Istennek szánt-fáradtságodat vigasztallya ,
 bátorítsa , ébreszfe a' ditsóult lelkeknek tudálatos
 szine változása , az a' bódog nyugalom , a' mely
 fe a' haláltul , se más aggodalomtul már nem fél , ha-
 nem véle az Isten , eő az Istennel közölvén örö-
 mét , kimondhatatlan , meg foghatatlan képpen
 vigadozik mind örökké.

Emilia. Engedelmes léfzek Uram szép szód-
 nak , Társom-Afzszony részérül sem várok ellenve-
 tést. Köszönnyük azért egyetembé üdvösséges szük-
 séges intéfidet. Magam részérül nagy ohajtva ki-
 vánnám mind ezeket papiroson látni ; hogy , ha
 mit idővel elfelejtendek benne , olvasással eszem-
 be juttathassam. Azonban szóval füleikbe hordom
 azoknak a' Dámáknak , kiknek követségében járok ;
 ha énnékem használt , azoknak sem árthat ; mert
 azon-egy betegek vélem. A' mig az Ur írásban
 foglallya ; én kis-eszem szerezint fel-készülők az *Aján-
 ló Levéllel* , és ha meg engedi , itt Londrában
 nyom-

nyomtattatom ki, hogy több' Világ - Leányinak, körül belől az Országban része lehessen benne.

Eusebius. Erte léfzek tellyes igyekezettel, és szapora munkával, örvendek azonban, hogy oly jó-végét látom igaz szándékomnak.

Æmilia és Lucia Aszszonyok e' szók után szép udvarifággal butfuzván Eusebiustul haza térének. Tsendessen, vigan, és sok jót mondván az öreg-Urrul.

MEG.

M E G - S Z E R Z É S
A'
HADI ÉS UDVARI HIVATALRUL.

I. K Ö Z - B E S Z É D.

*Eusebius oktattya Neándert a' Hadi-Em-
bernek hivatallyárul és kötelezségéről.*

EL-mentenek a' *Dámák*, magán maradának Eusebius és Neánder. A' húzomos hosz-
szú beszéd meg hozta az appetitust, a'
konyha sem késet, táloztak, ebédlettek. Asztal
után (elő-kerülvén a' hús órák) sétálni indulá-
nak a' tenger partya felé. Ott találák *Eleuthe-
riust* és *Leandert*, a' kik a' fok monda-monda-
után elő-kapván a' villongást, jó forrón őszve
veszének egy vitorlyás gályán. Erre Neander azt
találá mondani: félek Uram! hogy ma - hólnap
Tórra ne mennyünk; mert Eleutherius Uram ebéd
után örömöst forgattya a' nyársot, és Leánder,
katona-embernek tartya magát lenni. Minap az-

X

zal

zal dítfekedet előttem , hogy egy téli-quártélyában 30-emberen vágot légyen eret. Közöttök az után eset fok szó a' vitéz próbákrul ; a' mig még kíváná Neánder ; és addig busitá Eusebiust , hogy *ex ordine* : rendszerint oktatná a' Hadi-embernek hivatallyarul és kötelefségérül. Az Őreg Ur reá ígérkezet ; mindazon-által más napra hallasztotta.

(I)

AZ nap regvel imigyen kezdé : *la courage a'* *bátorság* Isteni szentség a' katona előtt ! ezt viseli szemen , ennek áldozik , erre tart számot minden hadi-ember , kitüntül fogva nagyig , a' Fő-Generálistúl kezdven az útolsó sereg-hajtóig. Mindazonáltal nem minnyájan isméri igaz közelséggel : foka igen innen esvén , ügyetlenül kérkednek véle ; mert tfak rosz láрма támadgyon-is , annyira dobog szivek , hogy ugyan reszket tőle a' vaserék , forró nyárban-is fáznak íjettekben , ha hertelen reájok út az ellenség ; másut kantároznak , és jobbik lábokkal keresik a' kengyelt. Más foka : túl 's tovább' ragattatván , vakmerősséggel véttenek : mert gyenge elmével , éretlen tanátfal ,
meg

meg átkodot akarattal, szem bé-hunyva, nyakra főre rohannak a' veszedelmekbe.

Ertfed tovább Neánder: nem minden haragos *temperamentum* bátorság, kiváltképpen az emeféle, melly gyakran változik, apad 's dagad mint a' *thermometrum*. Örömeft vitézkedik a' poharakkal, a' mezitelen kardal nehezen, fenyegeti ellenségét távul, ha közel láttya; más jut eszében. A' ki vólta képpen bátor: mindenkor bátor 's mindenűt: Sátorban, mezőn, télben, nyárban, gyalog, lovon, éjjel, nappal, előtte a' feregnek szinte ugy, mint a' közepiben. Se nem azért megy ellenségére, hogy meg hallyon, se nem azért kerűli, hogy meg ne hallyon, se nem kémelli kelleténél többet életét, se nem vesztegeti.

Most erre vigyázz Neánder: könnyeb' a' haragos tengerben irgalmat, a' hideg jégben lángot és febes tüzet, lágyulást a' gyémántban találni; mintsem efféle Vitéz-kézséget, és hadi-bátorságot a' motkos-lelkű és bűnnel fertős katonában. Mikor a' bűnös lélek a' tfaták és vijadalmak közt észre veszi; hogy eleibe nyujtózik a' halál árnyéka; mindgyárt eszében jutt a' Pokol, akkor (a' mint tőlök hallottam) zöld kerekeket hány a'

fzemek , bomlik eszek , se fegyverekkel , se magokkal nem birnak.

(2)

HOgyha azért Neánder valaha meg szeretnéd a' fegyvert , és a' Marf-nak kotzkája után kívánczónál szerentsét próbálni ; érte légy : hogy jó kerefsztyén légy ; mert ha a' rosz kerefsztyén elvész ; a' katona-is ott lész ! és ha amaz kárhozik , a' Hadnagy Uram-is adózik. Ebren , készen légy mindenkor , *quantum ad bonam conscientiam* , hogy azon vig artzával meheff a' halál és az ellenség eleibe ? minthogy a' halál a' dandárral jár , és leginkáb ott forgolódik , a' hol a' két Vitéz fereg egy máfra rugaszkodik. Vefzi dézmáját , való : itt amott széles a' Világon , mind azon-által leg több' halmozat rak a' katona testekből. Ha valakivel kezet fog : azzal frigyet nem köt , nem tud a' *Capitulatio*-hoz , nem néz a' fő vagy alafon Tifztre , senkit parolára Roma 's Béts-Várofsába nem botsát.

E' végre nézve , jól lehet minden élő-Embernek , de leg inkáb a' katonának szól ama' mondása Krisztus Urunknak , *vigilate* : hogy ne aluszékonykodgyanak az üdvösség dolgában. Mert az eő Hivatalok
azt

azt hozza magával, hogy a' tűzes labdák, meztelen kardok, sűrű ólom-mag között forgolódgyanak, hol-ott bizonytalan, vízfíza tér-e a' vitéz, a' ki előb' irámlot, vagy nem? Ofztán: bátor tűz, vas, meg ne emélszfe-is; a' rendetlen élet, álmatlan vigyázás, meg erőltetett természet, hányt fektet le benne. *In Summa*: ha más Emberek ellen egyes nyíllal mégyn a' halál; a' katonákat ezer kaszával üldözi. Ily szörnyű veszedelmekre nézve azért, távul légy minden büntül; vigabban fogsz viaskodni, és ha le-téfszed-is életedet, mezőn hagyod vitéz fejedet; leg aláb nem vesztet lelkedet, hanem a' tábori aggodalmok után örök nyugalommal vigasztalod.

(3)

NEm illik a' kerefsztyén Vitézhez, hogy mint valamely *Spáhi*, vagy *Jántsár* a' Török-Portán, csak bősületért és pénzért hordozza a' fegyvert. Noha magában nem bűnös, de még-is méltatlan igyekezetek ezek. A' mi régi eleink, és ditső emlékezetű Bajnakink, a' Sz. Oltárrul vették kardokat, és nem más végért rántották ki hüvelyéből; hanem hogy Hűségüket mutassák fejedelmekhez,

oltalmazzák szerelmes Hazájokat, jót tégyenek maradékjaikkal, nem utálták a' földi bűtsületet, de nem-is izzattak tsupán érette; hanem az Isten-től várták jutalmokat... Ide nézz, erre tarts azért Neánder, se pénzedet, se bűtsületedet nem vesztet véle, sőt meg felevén jó kerefsztyén módon hivatalodnak a' mezőn, kintset raksz magadnak más Világon.

El-hited magaddal, hogy egy pár kofzos sárga pénzért, egy *vivat*-kiáltásért, és hogy bé-furhasd Nevedet az *uy-hirekben*, nem méltó étlen, itlan koplalni 's epedni, rongyban tsűhődni, egymást érő próbákkal vékony szálon szerentséltetődni életedet. A' mit ma kapsz, azon hólnap más ellenséged osztozik, tegnap *vivat*-kiáltással magasztaltak azon próbán forgó tárfaid, hólnap után meg ejtven a' szerentse, táboros katzagással gyaláznak, és az *uy hireknek* 's kronika íráfoknak talán tsak más világon veszed hangját.

Nem gondolnám, hogy vitézséget ujjat vonhas *Lucenburg*-al, okofságra nézve *Tureninussal*; léfzen mindenkor egy álgyú lövésnyire-való köztetek! Es még-is ez a' két hadi-Vezér nyugfzig a' fetét firban. Eleget ditsirte az első *del la Rue*, a' másodikat tellyes beszédekkel égig magasztalta vala

Fle-

Flechier; de a' miatt ugyan tfak nyugofznak 's oda vannak. Hasonlóképpen a' fok nyomtatott *gazetta*-hírek, őróm lövések, és márványban metszett Hadi vífelt dolgok miatt, se nem támadtak fel e' világra, se nem hűvesülnek a' másíkon. Ugy nagyon Neánder 's nem külömben: kevés hasznát veszik a' hóltak, hogy eőket az élők így 's amugy emlegetik Versekben, Theátrumokon, Kronikákban. Ha Isten után fogtak fegyvert, veszik jutalmát, ha félre horgadozot szándékok; másut fizetnek érte.

Hadakozzá azért: *pro bona causa, cum bona conscientia, sancto motivo*: jó ügyel, jó lelki ismérettel, szent szándékkal. Vigyázz lelkedre, és az Isten vigyáz bősületedre, bátor el felejtve légyen-is Neved a' háladatlan világ előtt, ditsőséges léfzen az Egekben... A' MártYROK Szent ferege, nem veszekedet e' mulandó bősületért; kisebséggel éltenek, és gyalázattal multanak ki a' világ fzei előtt; mint a' gályás Rabokat úgy ostorozván, 's mint a' tégéres gonofz-tévőket úgy szententziázván eőket; most pedig ditsőségben öltözvén, korona nagyon fejeken, győzedelmes pálma a' kezekben: Egeket földet bé töltenek szép lemlékezettel... Vagyon hírek azoknak-is, kik eőket

cőket üldőzték, úgy mint *Maxentius-Julianus*-nak Romában, Taikosama-fejedelemnek Japóniában, de nem jóbul, se nem bőtűlettel, hanem hogy miatta többet kinlódgyanak cők, és mi okuljunk.

Neander. Nints tagadás a' többiben; hanem azon űtköztem meg: *pro bona causa*, mintha a' köz-katonára, vagy közép-Tifztre bizták volna, hogy serpenyőre tégye, és mérsékellye, mely jó ügyel inditanak tábort egymás ellen a' Koronák. Ne véttek véle: eddig oly hiszemben valék; hogy az Urak dolga a' parantfolás, és a' fzigák kötelessége a' szó-fogadás. Ertse reá, a' kit a' belső tanátsba nem botsáttanak, hogy vagy on okok a' Fejedelmeknek a' bajvívásra (hanem ha nyilván ki tetfzenék az igazságtalanság) más külömben több háború támadna ben az Országban, mintsem kívül. Eddig a' mint mondtam, ily hiszemben valék.

Eusebius. Hogy-ha kezdetitől-fogva a' mi időnkig, a' többieknél sem mondot volna egyebet a' *Credo* a' te hiszemednél *Neander*; annyi vér-ontás, és szörnyű pufztulás nem történt volna Országunkon. Mikor a' fő-Gubernium, Királyos tanátskozással, valamit végez a' hadakozás dolgában: azon Orzágnak öreg 's apró tagja, meg nyughatik

hatik rajta, és fegyvert kőthet igaz faját Fejedelmé mellette; minden más egyéb ellenverés nélkül. Mindazonáltal, előbbi akkori beszédemmel más valamire igyekeztem; azt akarám *in specie* mondani, hogy nékem nem tetszik, mikor a' mi Urfiaink, ha tisztet otthon nem kapnak, a' Frantzia Liliomra, és Spanyol Oroszlányra támaszkodnak, kereskednek a' hadi szolgálattal, 's életekkel *plus offerenti*: mint az Uforások a' marhával. Az eő próbátlan pallofok, nem téfzen választázt a' jó és rossz úgy közt, eő kegyelmek azt tartják, hogy ott vagyon a' dupla igazság; a' hol fok *duplont* rakogatnak tenyerekre.

(4)

NE hadakozzatok úgy, mint a' krimi *Tatárok*, vagy *Cannibalok*. A' Manifestum erejével, nem szabad a' büntelent a' bűnőssel azon egy kard élével fzegdelni. A' katonák szinte úgy véthetnek ama' parantsolat ellen, *non occides*: mint a' gyilkos Haramiák. Es ama' parantsolat ellen, *non furaberis*: szinte úgy mint a' közönséges tolvajok. Nem tfak a' Városnak vagyon meg hagyva mind a' *Tiz*; hanem a' mezőnek-is szól, és a' mezőben minden sábornak, ide értvén a' *Bor-Postokat* a' réli-

Y

quár-

quartélyt, a' katonák tsavargó és kémeskedő állásit, járásit. Zabolán tartsd azért, és jó rendben a' katonát, a' mint jó maga viselése véget meg szoktad ditfírni, ugy büntesd meg, ha miben vét.

A' *forraggi*, és portára induló apró feregek nagy károkat téfznek, és rosz hirt hagynak a' Tábor felől. Ezeket nem kel ugy oltalmazni, mint regulához tanult katonákat, hanem mint lopókat, ragadozó, másén kapó tolvajokat; vassal, veréssel, és érdemek szerint... A' ki nem téfzen róla (ugymond seneca) mikor eltávoztathatná a' bünt; részefs benne. A' lágy Tisztekre ragad a' Lufta, vagy tolvajló katonának vétke, és vétkéül való számadása.

Ama' hires nevezetes Fejedelem *Belizárius*, gyönyörűséges Hadi-regulát, és intő-letzkét, és egyetemben igyenes utat adot Tisztjeinek a' győzedelemre. Táborba készülvén imigyen szólla Hada-naggyaihoz: *Adbatom értéftekre vitéz Társaim, hogy én inkább igazsággal, mintsem a' fegyverrel akarok meg ütközni az ellenséggel. A mint-is az igaz és jó úgy nélkül, nem lehet Istentől dialmokat várni. Senki a' sátoros-nép közül ragadománnyal meg ne böstelenitse a' mi Táborunkat, senki Isten és hitünk mellet fel-kötött kardunkat meg ne fertőztesse kegyetlenséggel. Az igazság nélkül*

kül erőtlén a' Hadi-készület, és egy Istentelen vitéz előb' utób': hátat fog mutatni, a' bátortalan, együgyű ellenségnek. E' rövid beszédét tettében bé töltvén; nehéz ki-mondani, mely bősületben és fzeretben vala Belizárus az Olaszoknál. A' Parasztság úgy fogadta katonáit, mint egy-testvér Attyafiait, magát a' Generálit úgy tisztelte, mint óltalmazó Istenét. Nem látot a' világ eő előtté más egy olyan Vitézt, a' ki oly kevés-nép-pel annyit vitt volna légyen végbe... Tizen két ezer Emberrel ki űzte Affricából a' Tyrannus-fejedelmeket, tsak-nem egész Olasz országból ki-tudta a' Gottufokat, viszfza nyerte Romát. Rabbá tette Vitiget, ki száz-ezer Embernek parantsolt, és Constantzinápolba küldé Ezekből ki tetfzik, hogy a' *Victoria* gyakortáb' oda részelkedik, a' hol meg vagyon 's fen forog a' szép hadi-Regula; más-felől veszni hagyván a' Regulátlan számos Táborokat. *Item*: hogy a' *Virtus* kevesed-magával, meg tőri 's le nyomja a' gonofzságot; noha tforda-fokasággal támadgyon-ki ellene.

Neander. Valóban kívánatos dolog volna a' mostani zűrzavarban leg inkább', de tudhatfza Eusebi, hogy igen hitetlen, és szófogadatlan katoná-

kot teremtet ez a' 17dik sæculum ! a' régi egyűgyűség, és jámborság akkor volt, most...

Eusebius. Tudom mire igyekeztél a' beszéddel: való, hogy innen amonnan rosz hire érkezik ennek 's amannak a' Tábori népnek. Oly látzattya vagyon a' dolognak, mintha Attila az Isten Oltára a' kegyetlen Scytákkal megint reá tlapot vólna a' keresztyénségre. A' rettenetes félelem megy előttök... A' hol meg fordulnak: erdők, mezők, városok pusztulása vagyon nyomokban, utának pediglen fok ezer átka a' le-nyomorított paraszt népnek. Mahomet szörnyeb' vér ontásokokat nem tehetne *Europában*; *Asiában* egymás-közt a' Pogány Fejedelemek. A' katonák ott haggyák a' Bátyás erőseket, kerülük az ellenséget; a' falu helyekre űtnék, és a' szarvas-fertés-és gyapjas-marha közt vagdalkoznak; a' szárnyos majorságot kótik a' Rab-szijra, és lobogó zászlóval víszik a' nyereséget. Nem azért nyargallyák a' mezőket, hogy a' kártékony ellenséget ki szorítsák belőle, hanem hogy magok tűzzel vassal pusztítsák. Sírj a' jobbágyság, fűnek fának reménkedik, térden járja, rend-szerint a' Tiszteket. De mi hasznát veszi? az Uraimék nem tekintnek előb a' dologhoz, hanem *quando malum est incurabile*, mikor a' helység

ség mindenéből ki pufztulván ; már nem vehet,
és a' fegyveres tolvajok már többet nem találnak.
Itt őrmest ezekben akarnám juttatni , a' Mars
Unokáinak , hogy az *Israël* népiből sok ezeret szó-
lított ki a' feregek Ura a' világból, egyetlenegy
Embernek vétkeért!

Tovább azt-is tudhatták a' Vitézlők , mennyi
Armáta ment légyé füstbő azon okra nézve : el-hatal-
mazván tudni-illik valami mérges nyavalya , egész
Compagniakat temetet , és a' leg híresebb Regimen-
teknek szin-népét, erejét, velejét a' Tábornak, le-
rontotta... Nem keresztyén vitéz , a' ki ezt csak
katona dolognak tartván , neveti : mert bizonyos,
hogy néha az Isten büntető ostorát forgattya fejek
felet, és ezekre akarja téríteni a' tábornak - Pai-
kosít. Ebből Neánder azt tanulja, hogy a' kard
arra való , hogy az igazságot védelmezzed , ellen-
ségeden álljad boszszúdat, nem az ártatlan pór - Ren-
den. Es a' páltzát (mint *Hercules* őő bottyát)
nem a' végre ved elő , hogy az ártatlanok jajja,
haszon az égben , hanem hogy a' hadi-pór bé-
kességre tündesedgyen.

(5)

Jól-lehet a' hadi-állapot bõtsülettel jár ; mindazon által meg kel vallani ; hogy a' Katonák-hivatalya leg nagyob' nyomorúság az ég-alatt. Egy isfráta , és tengeri gályás-rab között nints más külömb-ség , hanem hogy ennek jobban vagyon dolga : mert a' katonát egy után más veszedelem éri , talpon virrad , nints hol nyugáztallya fárat tag-jait. Se háza se fődele ; szűkölködik mindenbül , senkinek sem meri panaszit terjeszteni , távul vagyon szerelmes Attyafiaitul , butsút vet rokonyitul , kóborol és szélleg mint a' vad krimi-Tatár , hátán háza , tarsolyában kenyere. Négy pénzt adnak tenyerére , hogy minden szempillantásban kéz légyen meg halni. Sött még azt a' négy pénzt-is magok között el osztják a' Tisztek , hogy büszkén öltözhessenek , vigan lakhassanak , nevelhessék a' kotzka játékot , mezei *Nymphá*-kat tarthassanak. Es hogy azonban a' szűkölködő katona éhel meg ne hallyon ; reá szabadittyák minden ügyetlen predára , lopásra , szakmányra. Reá bátorodván egyszer egy időben : szemében mondam egy Tisztnak ; hogy az efféle Istentelenségekben hadna aláb' ! azt felelé

felelé: Uram; más nap a' lapos guta tőfapot erfzé-
nyemhez; egy játékomban minden aranyim defertál-
tanak. Pénz nélkül pedig mi a' katona? a' pénz-
hez pedig, hogy férheffen; ennél rövidab' uttya
nintfen. Sokkal volna közöd, ha mindeniknek fze-
mére hánnád. Ezeken kívül fok más nem jó tőf-
szik a' Táborba, a' fátorba. Járd meg barátom
a' *Rendeket*, kápán-által-is láthatőz benne; tégy
róla ha bánod. Illyen (*ſcilicet*) jóra-való haj-
landósággal látván a' tőfzt-Uramat, ott hattam, és
néked mondom Neander a' többbit.

Mikor a' Tőfztek emigyen bánnak a' néppel,
késlelik, magoknak tőfipik a' kevés sóldot, ruhát-
lan, étlen hadgyák a' legényt, panafziért fenyegetés-
fel, pirongatáfsal, veréffal fizetik: el-busul magában,
meg unakodik a' katona, ott haggya tőfztit, sáto-
rát, mezeit, 's el-tova fzőkik... Nem-is tőfuda,
mert vólta képpen nehéz a' keferves hadi-fzolgá-
latot el-viőelni, mikor nem jár a' *portio*, és el-
lenben fokőzor elő-kerül a' deres, mikor a' gyo-
mor-is, a' tarfoly-is űres, és moőt-is tapogattya
helyét a' minapi erőőzakos farmatringnak, és fem-
műnнен-fem kaphat leg kőőfeb' vigafőztaláőft. Ez a'
valóságos oka, hogy fogynak a' Regimentek, noha
fe ellenség, fe betegség nem bántya, és néha a'
tőfz-

Tiszteken kívül csak tiz emberből áll a' Compagnia. Ettől vagy on, hogy ugyan dögít láttuk a' szökvevényeknek, és fok gyalog, fok lovas, ha mindgyárt rajta vész-is; nem fokát törődik véle, el-hitetvén magával, hogy könnyeb egyszer megfuladni az akasztófán, mint sem addiglan oly keferveffen nyomorkodni. Ebből azt akarám kiűt-ni, hogy az Officiér Uraimék, ha nem mindenkor, fokszor magok rontják az Armátát; kik-is ha a' Királynak nem, minden bizonyossan az Istennek számat adnak róla, és talán az első útkezetnek alkalmatosságával.

Neánder. A' meg bántódott és le-nyomortott katonák, miért nem keresik panaszszal és pörrel az Igazságot? miért nem rerjesztik az Udvar eleibe ügyeket? kegyelmet, irgalmat, könyörülést, vigasztalást találnának magoknak, és jó eszekre térithetnék a' Tiszteket.

Eusebius. Edes barátom! könnyű mű ilyen tanátsot kovátfolni, de nehéz tettében hasznát venni. Mészze vagy on az Udvar, a' Parantfoló Vezérhez peniglen előb hogy sem hozzá férjen a' szegény legény, fok fő-Tisztet kellene néki félre tásztítani; az apró Tisztek peniglen azon fának ágai, azon tzimborán vannak a' katona ellen. Mi-helyt

helyt egyet nyikkan , bőjtre , vasra szorittyák , és ugy bánnak véle , mint egy zúgolódó , eggyeség keverő emberrel. A' *lustitia campestris* a' katona Törvény szörnű temperamentummal vagyon , hamar veszti rabját , nem maga , hanem más valaki vétkéért.

Bóldog Isten ! el tšipni a' foldgyát a' katonának , az után méltó panaszit szájában verni , tšigán kinozni , és az után meg űlni az ártatlant , tšák azért , hogy maga falattyát keresi ; be nagy bűn ! Tudván azért a' főveb' Tšizt Uraimék , hogy sok titkos űgyes panasz vagyon a' kőz katonák kőzt , a' mellyekkel nem mehetnek eleibek ; Magok légyenek érte , tudakozódgyanak , kémeskedgyenek , lássanak hozzá , és rendellyék el igazán a' dolgot.

A' Frantzia XIV-dik Lajos király , jeles dšéretes példát hagyot maga után. Bé akarván meñi egy Városban , elő találá két már az akasztó-fára sententziázott katona Rabot. Ezek mint hogy életékért esedezének ; meg állá a' Király , 's értekeze tőlők , hogy mit vétettenek ? halván a' tőbbitől hogy szőkvevénynek ; ugy mond : barátim miért untatok meg táboromat , nyilván nem járt igazán fűzetéstek ? Azt felelék a' Rabok : hogy szinte azért. Végére menván a' Király , ugy találá a' dolgot. Elő hivatá a' Tšizteket , ketté szaggatá Pátenseiket ,

Z

dara-

darabokra töré kardokat, grátiát ada a' Raboknak. Ezt a' hadi Tripartitumba jó volna bé-irni, és néha fülében rágni azoknak *respectivè*, a' kiket illet. Felelek érte, ha kelete volna ennek a' példának, többen hivebben szolgálnák magok Fejedelmeket, és nem kellene annyit a' desertorok után nyargalódzani.

(6)

EMberségeffen kel banni a' katonákkal, mert Emberek és nem fene vadak. A' kegyetlenség ketté törheti tfontyokat, de ritkán farag a' rozszul jót. Boszszúra igen, de vélte ingerli bánatra a' Legényeket. Innen történik néha meg, hogy forró útközetekben, nem az ellenségre, hanem előtte járó tisztre szegezi puskáját. Vajki szzereti a' szép szót és szeléd intést a' köz katona, jobban 's vigabban enged néki, mint-fem a' somfabotnak. Hasonló képpen méltó dolog, hogy a' Nagyok a' közép-Tiszteket meg bõtsülyék.

Ismértem egy Kapitánt Angliában, a' kinek jobban járt nyelve, hogysen fegyvere, többet tudot az esküvéshez, sem hogy az útközethez, frísen forgatta nád páltzáját, egy sem vólt *szusz* túle

le az egész Compagniában, de mikor hartzra kellett volna menni, mind visszafra tántzola paripája. Eö-kegyelme egyfzer Hadnagyának azt találá mondani, hogy térdet hajtson elötte, 's mélyebben köszöntse, más külömben (nagy esküvéssel szabóda) hogy le-vereti lábárul. Nem teheté azonban fzerit, mert a' Hadnagy erőssen és okossan viselé magát, mikor amaz ördögösködöt fok puruttya fenyegetéssel. Hogy azért a' boszszúságot torlaná, tovább' és fenyebben durváskodot. De rajta vesztet; mert látván az egész Compagnia a' hadnagynak Emberségét, és a' Kapitánynak embertelenségét; hangos katzagással, és friss *vivat*-kiáltással, addig hámpolá, a' mig szégyenében tfak nem le rogyant inárul. A' tréfa más és harmad napra ugy el-hatalmazot, hogy le kellett néki tenni a' *Commandót*. A' kinél sóval sóznak; tanullyon belöle.

■ Dávid hárfa pengetéssel, ki kergette a' kísértet Saulbul, gondolnám, hogy katona szitkokkal ezt végben nem vihette volna. A' káromkodás és átkozódás tfak arra telik, a' ki mestere. Szép és hasznos dolog volna, hogy ha a' vitézlő Uraim ki igazittanak a' táborbul, mert szörnyű és gyalázatos dolog, terheli a' bötsületes fúleket, gyakorta ver-fengélt támaszt a' szives jó-akarók között, és a'

mi leg több'; mindenkor haragra indittya a' menynek földnek, és az egész természetnek Teremtőjét. Ugy tetszik, hogy nem lehetetlen dolog, hogy valamely Tisztnek fen maradjon bőtsületi; bátor szitokkal átokkal ne vétse az Istennek! ugy tetszik, hogy engedelmezségre bírhattya alatta való katonáját; bátor eő maga ne engedelmetlenkedgyen a' feje-felet lévő Urának! Ugy tetszik hogy a' Királynak sem tetszik, hogy tulajdon lelke kárával építse, jobbitson szomszédgyán, szolgáján, a' tábori köz népen.

A' mi téged illet Neander: öltözzél tiszta hadi erköltsben, a' szépihez szokjál. Add meg a' szégyen legénynek az eővét, halgas panaszira, tégy igazságot mennél előb' lehet, ne kinozd, ne bosszontsád képtelen igékkal, ne terheld veréssel. Maga jó kedvéből szolgál. Ember, és hasonló hozzád Természettel!

Bátor légy, udvari, és nyájos, senkivel igen szoros barátságot ne köss, senkihez idegenséget ne mutass. Vitézül viseld magadat a' mezőn, *moderato* mértékletesen a' Conversatióban. Ha e' mellett az *Ethica* mellett híven megmaradsz, készen vár a' bőtsület, érdem, és előmenetel. Ha ellenben bottal és mosdatlan szájjal akarsz el-hírefedni a' katonák

tonák, és Tisztek közt; meg tál a' reménység: a' jó hir, bősület, szerezet, nem az erőszaknak, hanem az Udvariságnak gyümölte. Ha fokban emlegetik páltzadot, talán fokban félnek túled; de kevesen látnak jó szívvél. A' félelem a' gyűlölségnek Attya, mely ha meg foganszik a' katonák szívekben, job' akkor a' tisztnak hátráb állani, sem hogy a' legények közt forogni, mert ma hólnap eő kegyelmének szól a' puska, mikor a' meg bántódott katonának méreg szál a' szívére és elötte az alkalmatosság. Ha kérdezed; kiből beszéllek? meg mondom: *Experientia docuit.*

(7)

Büntesd büntesd meg Istén nevében, ha mit ollyast vétet a' katona; mindazonáltal kerefsztyén kegyelmességgel, és nem Tyrannia-kegyetlenséggel. Ertse az egész Regiment, hogy az igazság mondgya a' bűnösre a' sententziát, nem harag, gyűlölés, boszszú, &c. Vegye észre az egész nép, hogy a' büntetésből ki-néz még-is valami irgalmaság. Légyen mindenkor valami idő vontatás a' sententzia és *Executio* közt, mert a' ki ma bűnösnek tartatik, annak hólnapra kelvén talán ki tudó-

Z 3

dik

dik artatlansága. Az ebbéli dologban soha sem ártott meg leg aláb' a'kevés hallogatás, de bezzeg meg ártot a' hertelenkedés ! A' halál oly szem-bé hunyás, a' melytől egy egész örökévalóság függ. Nem keresztyén szokás, oly szörnyű fetéffel ki tiszttani Embert a' világbul, hogy előb meg se gondolhassa; mire jut a' másikon. Eh Neander szinte úgy meg holt üdvezitőnk a' kőz katonáért, valamint a' fő Generalisért. Es ha a' bűnös meg érdemlette, hogy el veszeffe e' mulandó életét; a' miatt még vagyon *jussa* a' menyországhoz. Engedgy néki időt, hogy a' jövendőről okos rendeléft tehesen, ám ha úgy kel meg lenni, az akasztófárul, meheffen a' paraditsomba. Adgy melléje lelki gondviselet, a' ki igazgassa, biztassa, 's bódogúl küldgye az örökévalóságra.

Ha lehetséges, légyen előb része az Ur-vatso rájában. Nagy dolog a' halandó Embernek ezen utólso vigasztalását tagadni, vagy meg gátolni. Az Isten a' ki az ártatlan Abelnek vérét meg kereste Cain egytestvérén, rajtatok meg keresi lelkét a' hirtelen és kézületlen halállal ki-mult felebarátotoknak. A' ki az irgalmaságnak ajtaját ki nem-nyitja szomszédgyának; zárva talállya magának-is a' szükségnek óráján. Haragra gerjezti a' nagy Istent; ki-is

ki-is bátor hallaszfa büntetését ideiglen, de elő keresi ama' kegyetlen Tiszteket más világi Ostorra! Ne mentegessék az Urak azzal magokat, hogy a' hadi törvény kemény; tudgyuk ezt, és azt-is tudgyuk, hogy nintsen oly udvar, oly törvény-szék a' mely a' lelkekre hatalmát nyujthassa. Az Isten bírāja a' lelkeknek, az elő jussa, hogy a' lelkekre ajándékot, vagy büntetést osztogasson.

(8)

LEgyen e' végre a' Regimentben leg aláb egy Lelki-gondviselő, vagy hadi káplány, és pedig nem a' roszszábul. Hanem a' kiből a' tökéletesség, Istenes példa, okos beszéd, felebaráti szeretet és könyörületesség, szerzetes bátorság meg vagyon. A' kitől az elő-kerülő kétségekben, tanulhasson a' Tiszt, a' kihez bizodalmassan járulhasson a' nép, a' kitől tartson a' gonoszság. *In summa*: a' kinek, lelki-dolgában foganatos hasznát vehesse a' Regiment.

(9)

BArátom Neander, mikor a' fő-Generális vala mit biz reád; vedd az *Ordert* alázatos készséggel,

gel, és vidd végben részedről katonáffan. A' hadioperatiódnak okos intézése után, bizzad ki-menetelét az Isteni gondviselésre: Haj-tépéssel, szorgos fészkelődéssel nem nyomod előb'. A' dolgoknak jó vége nints mindenkor kezünkben. Tapasztaltuk, hogy a' kedvező szerentse ott forgolódot, a' hol a' vakmerőség esztelenkedet, és nem tekintet a' helyes okos dispositiókra. Eret tanátfal kezdgy a' dologhoz, follytasd módgyával-való vitéz forgolódással, és eléget tettél hivatalodnak, akár mire gördüllyön a' kotzka.

Ne szerentséltessd életedet, holmi hivságoskodásért, se ne had-el helyedet íjedelmességbűl. Mert a' mint drágab' a' katonának élete, hogy tzerimoniáért vesztegeffe; ugy ótsób a' bőtsületnél. Ha már vólt szerentséd hozzá, hogy tiszteffen léphetel a' világra; tisztefességgel meny ki belőle. Jobban illeti a' nemes Vitézt, hogy el-essen a' hartzon, hogysém gyalázattal hátat mutasson.

Nevetem én azokat a' katonákat, a' kik (*mint a' Salamandra*) nem tudnak másút lélegzetet venni, ha nem *pluton*-tűzben, nints nyugtok addig, a' mig közepiben nem forognak a' veszedelemnek, addig fészkelődnek, a' mig valami álgyü golyóbissal meg próbálhassák, kinek erősebb kaponyája. A' kik
min-

mindenkor készek el-veszni, mintha attul félnének hogy ne talántán ki-ne hallyon előttök az Egész Tábor. Ezek Örökkéig busittyák a' Generálisokat, hogy részek légyen minden Portán, minden ütközetben; jól lehet az eő szolgálatyok, sőt ebbéli hivatalok meg ne kíványa, és az okofság-is mást tanátfollyon. Es ha azon közben a' *nem akarom* jár a' válasz; el-kedvetlenülnek mint az Indiai-Afzsfzonyok; mikor nem szabadittyák eőket reá, hogy azon verembe vagy tűzbe vethessék magokat, a' hol el-holt férjek vagy ég, vagy nyugszik. Ne-ander e' nem vakmerőség-e?

N. N. Uramnak szivét szinte ilyen Hadi féreg rágtá. A' lovas feregeket rendelvén, egyszer 's mind ki ugrot nyergébül, és noha minyájan maraszták, de ugyan tfak gyalog szálván, sebessen néki ment az ellen-Bástyának (*contra scarpa*) hágni kezdé, és első vólt a' ki nyakát szegte. Sokan szánakoztak rajta, de egyszem ditsírte dolgát, vóltanak olyanok-is, a' kik a' halottas Predikátzio helyet az mondák temetésén: *Bolondnak bújárása. In Summa*: a' jó Ur életét 's bõtsületét egyyüt veszté... Merném mondani, hogy az efféle tanátstalan vitézeket mint egy ki keresik a' golyóbilok. Bizonyos az, hogy jobbára még a' kiben

A a

biz-

biznak-is; gondvifeletlenül hadgya űket a' fzeren-
tse, és a' történetnek szokott járására botsáttya.

Tudgyuk mivel szinlik dolgokat ezek a' he-
veskedő Mársnak fiai. Jeleskedni kel, azt mond-
gyák, és próbákon forogni annak, a' ki előme-
netelét keresi a' táborban. A' kinek nem szikrá-
zik a' szeme, hever a' pallosa, sebes rugaszkodásá-
ban, haragos szellőt nem támaszt a' táborbá, nem első
a' fantaszt, nem úti öklével bé a' kapukat, nem rágja szí-
vét ellenségének, nem gázol vérében, száz sebet nem
nyit, és maga testén más százat nem mutathat, *In*
Summa: a' ki a' mostani Világban tudákat nem té-
szzen; tudá annak előmenetele...

Ha már ugy vagyon Neander; jeleskedgyél,
példáskodgyál, híresedgyél (Isten nevében) de ne
valami tégéres bolondsággal! A' mi Teremtő Iste-
nünk nem azért álda meg bennünket eleven és él-
tető lélekkel, hogy a' mikor kedvünk tartya, ki
röppentsük testünkbeül akár mely hívságos okokért.
Ellenben nem tilalmazza azt-is, hogy a' katona ok-
kal, móddal, ország 's király hasznára nézve, piros
vért ne ontfon, próbára ne vigye testét 's életét.

Kihez képest ha mikor maga mutattya magát
a' szép alkalmatosság, jóvafollya a' vitéz fogást a' jó-
zan ész, kínál véle a' Fő-tiszt. Ved vigan, öltöz-
zél-

zél hadi-mérésztségben Emberkedgyél vitézül. Ne lássék félelem-irtózás rajtad, hertelenség, hanem tündes meg-hitt bátorság. Inkáb légyen gondod bősületedre, mintsem egy pár sebre, vagy életedre. Az efféle alkalmatosságok mostani időben a' mi táborunkban fokszor kerülnek-elő, és utat nyitnak a' katonáknak bősületre, érdem-nyerésre, és előmenetelre. Jól lehet mezőn maradgyon a' vitéz, bősületet val a' világ és Isten előtt-is, ha valami bűn akadékot nem tészzen benne. Minthogy az Isten előtt-is érdemes jó: igaz Uráért, szerelmes hazájáért, ki-támadni, kártékony ellenségét honnyábul, vagy a' szomszédságbul vér ontással 's élete vesztésével-is ki tolni. Továb a' halálnak keferveiben, és gyötrelmiben, kevés része vagyon a' katonának, könnyebben végzi életét, mintsem az, a' kit a' Hideg hónapiglan nyomorgat, és lustán tészzen a' koporsóba.

(10)

Ha mikor az érdem és szerentse, magossan fel emel, és Fő-tisztségeken hordoz; azon légy, hogy meg felely néki hűséggel, szorgos forgolódással. *Persona publica* lévén: ne birja szivedet a' *privatum*

A a 2

tum

tum interesse. Tied lehet a' bõtsület a' gyõzelmes vagdalkozás után; a' haszon a' fejedelmet illeti.

A' magos póltzok, és meredék ülések, jobbára el felejtetik a' nagy urakkal előbbenyi alattfonságokat. Fen látván magokat, mind azon femmiségnek vélik lenni, a' mi alattok vagyon. Távul légyen ez tőled Neander, mert akár mely tornyosan emelkedgyél, el-ér mertékével a' Világ, és ha kevélységgel okot adsz néki, le szab ott, a' hol talál a' ditsőségnek tetején; a' mely gyalázatnak kefervei annál inkább fáznak, mennél fellyeb lépet az Ember. Vedd észre Neander: a' mint mikor a' szebnél szeb' pertsétet Tseh-kõre meteszük, azzal nem válik gyémánta, ugy fenki azzal nem válik más Emberré, hogy valami Tisztel meg bõtsülte az Udvar, vagy Tábori tanáts. Maragy azért azon Jóságok mellet, a' melyekkel előmeneteledet meg érdemletted, és adgy uj bõtsót Uj Characterednek, fzelédséggel, alázatofsággal; ha nem akarod magadat meg gyűlöltetni. Mert tudni való, hogy akár mely fokban űzzék 's gyakorollyák a' kevélységet, de még-is másokban utállyák.

Magad fennyen-tartásával még azokat-is bõszontani fogod, a' kik fel-emeltek, 's nagygyá tettek. Jó akaróid ellenségeddé válnak, és mennél távul-

távuliyab léfznek túled fziuekkel, annyival inkább gyűjtenek gondot és félelmet reád. Mert a' ki mást nem örömeft lát a' dombon, a' vólgynek tafzigállya, mikor módgyát leli.

Ojjad magadat a' vakmerőségtől, ez a' halála fok Generálisnak. Gyakorta vagy on része benne fok Fő tífztnek; mert a' Vakmerőség fokfzor képiben tűnteti magát a' Vitézségnek: noha a' vitézség és vakmerő el-tekéllés között, nints femmi vérőség: A' Vitézség *per lineam rectam* az okofságnak fzüleménnye. A' Vakmerőség a' Bolondságnak fajzattja.

Hogy a' vakmerőséget tellyes finom jó fzerentfe követte légyen, tfak kétfzer olvastam: I.° Nagy Sándorban, kiről azt Irja *Curtius*, hogy tsak vakmerőséggel let Ura Afíának. II.° Aureliusban, a' ki Allemañiát el foglalta. Ezek a' példák oly ritkák *in magnis*; mint a' fehér holló, és fekete hattyú.

Bátor és töröt útakon járj azért Neander, ne bizd a' Hadak, és Országok veszteségét a' vakfzerentsére. Való: hogy talán imigyen tanátskozván, nem fogsz igen ferénykedni, de az-is igazat tart, hogy kevesebbet fogsz veszteni. Még a' kis bőltsek is azt mondgyák, hogy okoffab lassú tanátfal, *cunctando*, honnyát meg tartani a' Vitéznek, hogy

A a 3

sem

fem esztelenül a' másén kapván a' magáét el-veszteni. Serpenyőre azért, mértékre, tanátsra a' hadi dolgokkal eleinten; Ofztán az után, emberséges el-tekélléssel vitézen forgolódgyál, mint ha tfak a' te kardodtul fűgne a' győzedelem. A' bátorság noha nem mindenkor győzedelmes, de leg aláb mikor elő hátra tekintéssel, és okos rendeléssel késérőbő vagyon; majd tfak nem győzhetetlen. Ha pediglen ugy találna-is fordulni a' kotzka, hogy a' fokaság meg nyomná, a' történet meg játszáná az okofságot, a' nagy fereg meg verné a' kis népet, ott kellene hagyni a' mezőt, és az ellenségnek engedni a' victoriát; még sem vallanál tsorbát bősületedben, ment maradnál a' gyalázó fatyráktul; és ben, felséges Uradnak grátiájában.

A' fzerentse forgandó: nem álhatatos Barátinak, könnyen meg békél ellenségével, azon egy helyben nem maradhat, kedve-változtató, hol ide's hol amoda hajlik, senkihez nem bizik, soha sem nyugtatya-le hűségét. Kihez képest egyebet Ember tőle ne várjon, hanem jót és roszszat egyelétve. Ma hozzád rőppenik, és győzedelmekkel kedveskedvén fel-biztat. Holnap ellenségedhez szökik's minenedbűl ki forgat... Hólnap után ujjolag le gyaláztván pártosodat, meg meg viszszá tér, Laurus
kofzo-

koszorukat fony hajadra, 's vigan mosolyog!.. Imigyen jár kerengőre a' táborban a' hitetlen szerenté. Kihez képest tsalárd játékit előtted tartván: el ne had magadat, mikor iszonyú háborukat támaszt, se el ne bizzad, mikor kedvez. A' gonosz szerentsében reménységgel vigasztallyad ügyedet, és a' jóban, kotzkái fordulási jussanak eszedben.

A' mely katona-Tiszt derekas győzelmek után el bizakodik, veszedelmeket kintse magára, 's népére. Ez rontya vala meg *Tornacum* tájékán N. N. Generális Uramat. Az járván fejét: millyen 's mitfoda Victoria lett legyen a' minapi? mint meggy hire széles e' világon! miképpen rémül és retteg már tüle a' Frantzia Had! Azonban nem reménylet hire érkezvén, hogy dupla erővel, rettenetes készüllettel már rajta vagyon az ellenség: leg-elsőben eszt, az után a' helységet, *ultimò* az egész népét rutul veszté. Senki sem állapotodhatot volna meg, nem választhatot volna gonoszsab' helyt magának a' hartzra mint eő, *adde*: hogy nem vólt igaz tábori rendbē a' ferege. A' jobbik szárnya nem hozhatot segétséget a' balnak, se a' lovas a' gyalogságnak. Az értelmefek oly gyanuba valának felőle, mintha tzimborát kötöt volna az ellenséggel, és tsak fedelme ellen vagdalkozna.

A'

A' mint azért a' maga el-bizáfa a' hadi-Tisztnek, tábori-nagy-vétek: ugy ellenében el-dobbanni szívében, meg lankadni 's ijedelmeskedni; mikor vakot mutat 's roszfzul szolgál a' szerentse, fertelmes kártekony alávalóság. Ha ma gonofzt szült fejedre a' *Fatum*; tsak ép elmével légy, és okos serénységgel emberkedgyél, meg lád, utób' mint jár kedvedre. Ama' vitéz Hertzeg *Weymár*, keserves egy tsapást véve fel a' Tsáfzár népétül: mindazonáltal jól lehet nagy nehezen, őszve szedé meg-futamlott feregét, uj-rendben helyheztetvén, azon éjjel meg nyugasztalá. Más nap ki nyilatkoztatván el-tekéllt szándékát a' katonáknak, hogy a' tegnapi motskot az ellenség vérével akarja kí mosni; Reá bátoritá minyájokat, az ellenségre úte ki-mondhatatlan bátorsággal, ki veré a' mezőbül, *Brisacumot* meg vévé nagy ditsőségeffen. Ugy hogy a' tegnapi rosz hirrel az utóbbi *victoria* azon postán futot, és bé töltötte az egész *Europát* tsuda álmélkodófsal; mert a' vertt meg verte a' veretlent!

Nem tûrhetem dolgokat azoknak a' Generálisoknak, a' kik mód nélkül vontattyák a' Hadi operatiókat, nem lévén más okok a' kevélységnél, és nyerekedésnél. Meg lehet hogy eő kegyelmek meg lehetős katonák legyenek, de valóban nem jó ke-

refz-

refztyének, mikor ok-nélkül fászfztyák az Embe-
reket, vesztegetik pénzét a' Királynak, keverik vagy
irigylük az orfzágos tfendes békefséget; hogy tovább
maradhaffon kezekben a' *commando*-páltza.

Nem törődnek véle, akár mint ufzfzanak vér-
ben a' tartományok, és hamuvá égjenek a' roppant
várofok. Tsak magok kevélyen léptzelheffenek,
parantsolhaffanak, imádtaffanak a' körül fereglő Tifz-
tektül. Bátor éhel hallyon meg kőrőskőrül a' pór
Rend, koplallyanak a' kafftéllyos meg fzorult Urak,
tfak az eő torkos, kényes afztalok légyen meg; a'
tőbbi mind femmi. Mind addig kel tartani a' Con-
tributionak, a' mig egy részrül fujja üres tenyerét
a' *Paefan*, más részrül már töb' nem fér a' Generá-
lis Uram Erfzényébe; fe az arany fe ezüft edénybül
pahárnak fzikére. Es a' töb' efféle kényefségnek, vagy
kévélységnek efzkőzeibül ugyan tfak helyre verte
magát. Ez az Iftentelen kereskedés, hozzá férhet
ugyan a' moftani ravafz *Politica*hoz, de nem az
Evangeliumhoz.

Mondgyák *Byron*-Marschal felől, hogy fzakafz-
tott ilyen természettel birt, sőt hogy mint bizonyos
Barbélyok, foha fem kötötte légyen-bé, vágott erét
egéfzen a' nyavalyásnak, a' mig ki nem fzofta min-
den pénzét erfzényébül. De utólyára minek után-

B b

na

na fok keresztyén vért ontott volna, egy kis útközben okadá a' magáét. Hidd el Neander, ditsőségesb', és több' bűnsületet vall Generális Uram, mikor Országa hasznával, kevés vér-ontással elő tudgya szerezni a' kellemő békeféséget; hogy-fem ha többre igyekezcven vér-patakokat folytat, holt-test halmokat rak, és neveli a' háborúságot. Azt-is ditsírik a' *Commendans* Tisztben, mikor se maga igen nagyra nem tartya magát, másoktul sem imádtatya, hanem katona módon a' kevéssal meg elégedik. Nem ditsőség-vadáfzó, nem vér szopó, nem katona emészto, hanem a' mint ki tudta tfalni hoányábul, ugy vigan és nyertessen haza tudgya vezetni nyáját, édes kedves emlékezetet hagyván maga tábori jó-vifelesérül.

E' volna *in Compendio* Hivatallya, és kötelessége a' hadi fő-Embernek. Kivántan kívánnám! hogy némely punctumira jobbatskán vigyáznának; mert tfak el-híszem, vitézzebben vagdalkoznának, és job' lelki-ismérettel halnának meg. Mint nem szánom azon szerelmes hazánknek fiait, a' kik mint a' bátorOrosz-lányok, leg vigabbak a' tábori villámláfok és háborúk között. Ugy útnek az ellenségre, ugy viaskodnak mint bainakok, de végtére ugy halnak meg mint a' Bestiák, a' kik a' mint életekre nem, ugy

űdves

űdvefségekre sem vífelnek gondot. Kedves Ne-
anderem, ám akár mint sáfarkodgyál életeddel és
e' világgal, de kérlek tarts számat a' másíkára,
ne vesd kézfakartva a' pokolba, mikor rajtad áll,
hogy menyben a' tób' ditsőült Vitézekkel víga-
dozhafs.

Neander. Közfőnőm jó Atyám értem tett fá-
radságodat, bár Leander, és más fok ezernek le-
hetet vólna része benne!

Eusebius. A' mi *Leandert* illeti, fűketnek
mesét mondanánk, és fzeretsenyre vesztegetnénk
a' szaput. Ez a' nyalka katona, *Hobefius*hoz *
tanult, és azok tfordájával jár, a' kik a' táborba *pra-*
ter legem CANON-icam más történyt nem botsáttá-
nak. Minden kevés efzeket tfak arra közfőrűlik,
hogy e' világban győnyőrkedhesfenek; a' másíkkal
egy tseppet sem gondolván. Addig tőltik hafokat,
a' mig nem űrűl a' tarsoly. Addig ífznak a' mig
egymást látták. Efzeket a' borban, fűzetéseket
kotzkán, kártyán vesztik. Eleteknek felét tobzó-
dással, más felét fzitkozódással. A' mig egyfzer,
a' nem gondoltam-vólna napján, golyóbis, vagy
kard-vég, utat nyit lelkeknek más Világra, *finè pra-*
paratione! B b 2 Ne-

*) *Hobefius* azt tanította, hogy az *Evangelium* senkit-sem
kőtelez; mig bé nem vétetik.

Neander. Hadgyunk tehát békét Leandernek, a' ki kergeti inkább' mintsem bé fogadgya a' Táborban az Istenes erköltset. Pattantyúkat szegez ellene, hogy ne közelithessen. Katzagja, gyűlöli, üldözi azokat, a' kik vagy hozzá részelkednek, vagy pártját fogják. Azt tartya Leander a' Török-jántsárokkal, hogy szinte elég az üdvözülésre: PRO REGE ET PATRIA MORI; bátor *Campi Scandalum*, tábor-botránkoztató legyen életéhez képest.

Máso-

II. K Ö Z - B E S Z É D.

Eusebius oktattya Neandert, Leanderrel egyetemben az Udvari embernek kötelességéről.

OSzve- üle már Eusebius Neanderrel, és kezdi vala. Azomban Leander a' Vitéz nagy hirtelen bé-köfzöne. Kihez képest, hogy félben ne maradna a' meg-ígért oktatás, és a' jó Vendégnek-is része lenne a' beszédben, ugy egygyezének-meg mind a' hárman; hogy *Neander* most egyszer tsak halgatással tanulna, *Eusebius* beszélgetne, Az elől-kerülő feleleteket peniglen a' Katona vendég magára vállalná; kiért miért az öreg Ur szemébe nézvén Leandernek, igyenessen reá-ment a' Letzkével.

Az Udvari *Hivatal* (ugy mond) és *Élet* ellen vitéz Urfi! már régtől fogva fok ezer *Panasz*, *Satyra*, és *mardozó* Íráfok támadtanak-ki; mellette peniglen meg más annyi *Panegyris*, vagy-is felséges ditsérek. Az első: képes rágalmazással gyalázzák, Az utólsók: hizelkedő magasztalással egekig emelgetik.

B b 3

A' kik

A' kik gyűlölik az Udvar dolgát; az Oceanum-tengerhez hasonlították; melyben a' nyughatatlan habok, és háborúk, ide amoda rengetik az embereket, a' hol *Scylla* és *Charybdis* örvények, és más egyéb szörnyű veszedelmek, törött gálya darabokat forgatnak. Mások azt mondgyák: hogy az *Aulica vita*: mind azon tekintetes rabi inség, hol-ott a' világnak Naggyai: békót; vasat hurtzolnak, és a' merre járnak kelnek, lántzokat tsergetnek Vitattyák meg mások: Hogy az Udvar fok gonoszának mű-helye, és tengeri mindenféle nyomoruságnak kárpitos fényes Palotája: mellybe ha szerentsére bé-fzorul-is valami jó; tsuffal fogattatik-bé, és pirongatással kergettetik-ki.

A' kik pedig szeretik: Válogatott festékekkel írják, ezernyi ezer szépet 's jót hirdetnek az Udvarul, a' leg-tetszőbb 's kedveseb' színben adgyák előnkben tfinnyát. Hogy tudni-illik mind azon Felség, Méltóság, és gyönyörűséges gyönyörűség legyen. Hogy (mint a' Romai régi köz-Birodalom) tsak érdem-jutalombul és tekintetes pompából állyon. Az ő fővebb tagjai Hertzegek, és a' legalább valók-is ugyan tsak nagy Urak. Az Ege egészes; se mérges pókot, se más ártalmas férget nem szenved, mint az *Irlandiai* Tartományok. Semmi

mi ollyas nem meri magát tüntetni benne, a' mit meg-utálhatna a' szem, vagy-is a' mitűl sérűdhet-ne a' fűlnék kényesége. Meg vagyon hagyva a' Kapus-szernek; hogy a' gonosz szerentsét, a' rongyos szegénységet, a' kefergő ügyet bé-ne botsálla. Tíak távul látták azért az Udvarnokok e' világ-nak nyomorékit.

Imigyen irkállyák 's firkállyák le mind az első, mind az utolsó, egy 's más színben (*abstracte*) mindazonáltal az Udvar dolgát. Ha amazoknak hiszűnk; Pokol az Udvar, ha ezeknek; Paraditsom! En, részemrűl meg-követvén mind a' két félt, azt mérészelem mondani: hogy egyik sem űti a' tárgyat: mert se nem olly szép, se nem olly rut, se nem olly jó, se nem olly gonosz; se nem olly ártalmas, se nem olly ártatlan az Udvar; a' mint ábrázollyák. Hanem őtet a' szép 's gonosz; jó 's rút, keverve 's közösleg birják: tanít egy részrűl minden képes tisztetségre, más felől hogy a' nem jóra-is ne ingerlene; azt sem felejtí-el. Magossan fel-emel, és a' tornyok tetejére űttet fokakat; más-fokakat méllyen ejt, és alatt hordoz.

Meg-vagyon Az udvarban (próbával tudgyuk) mind az őřm mind az űřm; szomszédos a' ditső-ség nála a' gyalázattal; azon egy Thronus árnyéka
alatt

alatt lakik a' reménység a' kétségbe eséssel. *In Summa*: olly Paraditsóm az Udvar , a' melly nem tsak a' szeléd *Narcissust*, hanem a' tsípő *tsalánt-is*, nem tsak orvos fűveket , hanem étető mérget-is , nem tsak az Eletnek , hanem a' halálnak fáját-is megtermi. Eszén kel azért lenni az Udvari Embernek, okoffan válogatni egyben másban , halkán és vigyázva járni , hogy a' bátorság vakmerő olyan-mire el ne ragadgya , és a' félénkségnek kéfedelmei , hátra ne maraszszák szerentséjétől. Leánder ! minthogy mostanság véled vagyom közöm: nem kétlem , hogy ennek az Uj-Világnak *mappa*-képit tennen magad ímérjed , 's utaidat iránta elégséges-képpen el-intéztél legyen. Bé-léptél , és pedig *per templum honoris* , tudgyuk minnyájan ; most tsak arrúl intünk : hogy még hofszu a' darab ! lejtős , és veszedelmes tsapás a' többi !

Leander. Nem félek : hála Istennek , az *Academiákban* nevelkettem , az Iskolákból tudok valamitskét , a' könyvet 's a' kardot , a' kártyát a' hegedűt egyaránt forgatom. *Correllius* tanított a' *Lant-ra*, és *Syphax* a' *Kóta-bőtűkre*. Ofztán: Nemes-ember gyermeke vagyok ! deliségemről más tégyen ítéletet. A' kiben ezek meg-vannak , ugy tetszik , bé-illik az Udvarba , és hátra nem maradhat szerentséjében.

Eus-

Eusebius. Déli világosság előtttem ; hogy ugyan tñak fel-készültél Hivatalodhoz ; és ha pályádat nyertefen nem futod , tñak az irigy szerentsére foghatod. Mert az egy olyan Urffi , a' melly imigyen ál-elő az Udvarban , a' kinek fejében a' bñlts *Minerva* , Homlokán a' tzimeres Nemesség , oldalán a' győzhetetlen fegyver , ujjain 's gyenge torokán *musika* ezer mesterség , a' kibñl mindenñnnen ki-néz az Udvari vagy hartzoló , vagy óltalom eszköz , és mind ezeken fellñl a' magát ajánló tetfzetes deliség ; Palotás kudartzot nem valhat. Mint-hogy Armálísának , minden nagy és apró Udvarifalat , térdet 's fejet fog hajtani , eñ maga ; kardjával , ha ki lába alatt akadoz , utat nyithat , billegetñ ujjával , és hangos gégéjével pediglen , bátor gyémánt 's atzél-kemény szive vólna-is a' Fejedelemnek , magához édesítheti.

De még-is azt tanátslom , hogy jobb alkalmazottságra , más eszközre tegyñnk szert ; ha az Udvar tengerében szerentsés széllel kívánunk evezni , és jó parton ki-kñtni meg erefsztett bárkánkat. Az *Armalis level* nem biztos készñlet hozzá : ki fok Nemes Uri Embereket láttunk , a' kik mint a' Bibliában , ama' tñonka-nyomorék , hét egész eszten-deig untig 's eleget lesték és várták , hogy indulna

C c

a' viz,

a' viz, de nem jártak külömben nálánál; mert hol egy, hol más, elejbek lépven; mind tfak hátra-ma-radás vala dolgok, a' mig el-végre ki-úrulvén erszé-nyek a' pénzbul, teli telvén szivek keferűséggel, ott kellett hadni az Udvar, és más uttal móddal kapni a' fzerentse űstökébe.

Tovább meg engedem, hogy jól markolod 's jól-is forgatod a' kardot, mindazonáltal ehez se tá-maszkodgyál. Mert jóllehet az éles, hegyes-törnek, mikor jó kézben vagyon, a' táborban gondgya 's hafzna légyen elég; de az Udvarban a' rosdánál más egyéb ellensége nintsen. Mi-nem szúrva, vag-dalva, és kopja öklelésekkel mégyen mostan méltó-ságra a' Palotás Szin-nép, mint régenten a' bujdosó Spanyol Vitézek. Az efféle handsár forgató, ér-vágó, és bél-bontó mézfárlóknak már nagyobb hi-re vagyon a' Kortsmákon a' Bor-bajnakok közt, mintsem az udvarban; hol-itt ki-ki félti kényes bő-rit; és a' meddig lehet, addig kerefi nyujtani éle-te fonalát. Tudgyák az Udvarban, hogy keveseb' gondot ad akkoron a' kard, mikor békével nyug-fzik hüvelyében, sem-hogy mikor hafokban akad!

A' Musikáruul szólván: tudgyuk hogy az Udvar-fiatalinak A, B, C-je, Könyörgő könyve, dellyesti 's esti gyönyörűsége. Sőt a' Koronás Fejedelem-

is hol bújában, hol örömében melléje ül, vagy gondgyát ofzlatni, vagy vig kedvét nevelni. Bezeg ha reád maradott volna ama' hajdanyi hires *Timotheusnak* tudománya, a' ki *Macedoniában*, Sándoron a' Nagyön meg mutatá; mire meheffen erejével a' *musika*-szer; mikor ezen haragos és vitéz Fejedelemmel úgy játszadozott, valamint szinte maga *lányával*: haragrul szeléd tsendefségre, boszszúrul kegyefségre; fetét és meg-szorult aggodalmiból, ki-nyílt vidámságra, bubúl mosolygó öröme; hol pedig restelkedő othonoskodásirul, ki-vágyó tábori tűzes indulatokra birván szíve járásit. Azonképpen te-is Leander! pengő hurról, szép ének szóval, talán talántán N. N. eő Felsége szívéhez fűvén, szerentsét faraghatnál magadnak. Ha ezt nem; legalább gyántás torkoddal, billegető ujjaiddal, valamelly *Arva*-violának kedvét találhatnád, a' melly időtskével az után, igaz tisztetséges szerelmében hozzád, jobb-kezét az Oltár előtt Házaságra, a' balt-is kintsevel egyetemben Uri nemzetségednek támogatására oda nyujtaná. Tűak az hogy jó Barátom! a' hamuvá lett *Timotheus*! hólt testével egyetemben, titkának kultsát mélyen a' föld gyomrába temettette! Eő utánna: ritka példát látott a' Világ, hogy ennyire mehetett volna, az *orgona*, *virgyina*,

szép 's *hegedű*, *kobz* és *lant*-kereskedés. Bizvált azért félre tévén ezeket: amoda-máshová nyujtózál; hogy eszközeit lelheffed elő-menetelednek.

Leander. Uram! ha már ezekről erőn erővel le verted eszemet; mutass ollyas másra, a' minek jobb hasznát vehessem.

Eusebius. Tégy szert az *Alázatosságra*, a' *Tűredelmességre*; szerezz benne valami hét esztendőre valót, el-ne felejtőd azonban a' kellemő Bátor-ságot.

Leander. Ezt úgy tetfzik *babota*-nevetéssel kellett volna mondani; mert tellyes tréfa! mitfodát Alázatosságra? inkább ősom öreg-Attyának ó-módi gallérját vetném nyakamba, 's úgy mennék az Udvarba, sem hogy illy tűf-készülettel. A' bátorság igen-is, hogy oda illik. Az alattson alázatos-ságot, és a' magában őszve-súgorodó tűredelmességet, Uram ne ültetd a' *Leander* szivébe, ha gyümölcstét várod.

Eusebius. Eszemben sem vala a' tréfa; hanem érett tanáttal javasolám mind a' kettőt. Sőt azt tóldom hozzá, hogy tetézett mértékkel szerezz egyikből-is másikból-is. Arra kel tartanod: hogy fel-érjed Szent Pált *alázatossággal*, és Jóbot *tűréssel*, ha szereted, és kívánod szerentsédet. Más külömben hét esztendeig kerülven 's járván az Udvar-t,
tfak

tfak azon egy helyben találod magadat ; a' melyben annak előtte !

Leander. Követem jó Uramat ! Milord N.N. Excellentiája jó magosan fen vagy, ditsőséges Tisztet visel : és pedig soha nem hallottam hírét alázatosságának ; sőt azt hirdetik felőle ; hogy béöltözött legyen minden ki-gondolható kevélységben. Nem tudja hová rakni lábait , és merre fordítani szemeit fel-tartó szivében. Jó akaróival nints már több közi , előbbi szives barátiról meg-felejtkezett , és mintha eő-is derekasan meritett volna a' *Lethe*-vizéből ; Familiáját , alatsón nemű eleit , tfak aliglan emlitti. Mihelyt egy garáditsal fellyeb' lépik a' bősületben , azonnal el-hiteti magával , hogy soha sem lett legyen alsóbb fokon.

A' mi pedig a' *Patientiát* illeti ; tengeren tul azt hallám : hogy tfak a' barátok tántza. N.N. Uram : kis mustár-mag vala , neszíze ; melly temérdek fa lőn belőle ? széllel-terjeszti ágait ! Fényes maga ; de szörnyű árnyékot tart másoknak. Ez Uri személyt olly kényes tűrhetetlenséggel mondgyák lenni , hogy mását nehéz fel-találni még a' *Sybariták* között-is. A' *Patientia* nála oly idegenség : mint a' *Nagy Mogol* , vagy *Abyssinában Pap Jani* dolga. Minapiban : egy szomjú legyetske meg-ta-

lálta tífni homlokán , annyi fertelmes szitkot 's átkot mondott reá, hogy... Mérgében tfak nem fel-útötte a' nyavalya. Es el-végre azon indula meg ; hogy a' nyomorúlt legyetskét nem lehet egyízer 's mind karóban-is vonni; kerékre-is tőrní! Semmivel fem szelédobb fe nem tőrhettőbb Rokonnyival , és a' házi-tfeléddel. Tegnap tizet tfapatot egyík szolgáján , mert azt találá mondani, hogy *ott-hon vagyon* , és még annyit a' máfikon , a' ki azt mondá : hogy *nintsen*. *In Summa* : a' nagy tőrhetetlenség miatt , maga magával-is eleget veszeke-dik , mikor : *hol nem tetfzik* , a' mi meg tetfzett , *hol meg-tetfzik* , a' mi nem tetfzet. Kényes kedve változásában , fe nem tud tellyessen meg nyúgod-ni , fe nem választani. Ez a' *zurzavar* pedig , nem titkon járja szivét ; hanem ki-tőrik rajta , és fok szemeket vér. Hogy megint a' beszédre térjünk : illy képes szép magavifeléssel , meszfze el-tudta halladni kőfzkődő tárfait , száz között első vólt a' pályán , magossan rakta fészket , femmit fem tartván az Irigységnek tőrekedésével ; vigan bátran uralkodik !

Eusebius. A' mint az eggyetlen-egy *Virág* , nem hozza-meg a' Tavaszt , úgy az eggyetlen-egy *péllda* , nem biztos vezére szereantsénknek. Fele
fem

fem okofság, az efféle ritkaságos történetekre támaszkodni. Eggyet mutatál Vitéz Urffi, a' ki jótkán jára, mi Neanderrel ezereket: a' kik rajta vesztettek. Az efféle Hágónak meg-felel a' Lejtő-je. Se vétekre azért, se tsudára ne véld, mikor a' *tűréssel* és *alázatos* le-tartással kinállak, mert ez az ország uttya az Udvari elő-menetelnek.

Leander. Még sem fér eszemben, hogy nélkülek szűkölködgyem jövődébéli szzerentsémre nézve.

Eusebius. Még-sem? ide-felé tartfunk tehát a' figyelmezőssel: Igaz-e vagy nem? hogy a' ki elő akar menni az Udvarban; annak el-kerülhetetlen uttya a' félre-lépés, hol emez hol amaz udvari tiszt-hez; kivált azokhoz, a' kik fen-is ülnek, kedvében-is vannak a' Fejedelemnek. Hol-itt, tudgya a' ki tudgya a' *Paloták*-dolgát; mennyi alázatos Udvarlás, fej-'s térd-hajtás, ebéd 's álom-szakasztás, talpon-állás, hofszadalmos türelemesség kívántatik. Jó-korán kel kelned; hogy emez vagy amaz nyoszolájából ki-támadó-Napnak első légy üdvözlésében: fel - töröltt homlokkal, poros hajjal, mosdott artzával, költséges *gálá*-öltözettel, *frantzia*-Cerimoniákkal. A' mellet kételen vagy véle; hogy kazul-'s *persiai*-módon imádandgyad ezt a'

tűn-

tündöklő-Plánétát, kedves temjenezéssel, az az minden képes ditsérettel, fok-féle hizelkedéssel...

A' tábori dolgokban *Nagy-Sándor* mellé, maga-vifelésére nézve *Cesar*-elejbe kel ültetned, Politicájáruul ugy kel hangoskodnod, mintha eő tőle tanulnák mind a' törvényt, mind a' példát, még a' leg-forgottab' *Státisták*-is.. Hit's petsét le-tétel-lel ahoz kel esküdnöd, a' mit eő vagy titkon végez, vagy nyilván ki-mond.. Hajlandósági után hajlanod, fennyen óltalmaznod vétkeid, száz torokkal, száz nyelvel hirdetned virtusit. Minden uttal's móddal kedvét kel keresned előb', hogy utób' szolgája lehess, fokot pirulnod és szenvedned körtőlőtte, hogy *creaturája* mondattassál. Sőt alázatos szép kérésekkel meg kerefined a' bé-járó Inafokat, pénzel terhelned a' szolga-rendet, a' *secretáriust* nagy fel-biztatásokkal magadhoz títlanod, nem egyszer se nem kétszer tőle viszfza pironkodnod, a' mig egy-szempillantásni audientiára férhefs!

Egy bizonyos Udvarban dolga lévén egy nagy Személynek; hintóba üle, egyetemben oda-felé indulánk; le szállottunk, a' Palotának mentünk; nem lén szerentsénk a' Gazda meg udvarlásában; mert az ablakán ki-fűtyölő-Bafa nem vala otthon. Egy títak minap himlőzött fiatal-Jró-Deák jóddögele előnk-

előnkbe finnyal, büszkeséggel oly naggyal, mint-ha nem képében, hanem *in originali*, eő lett volna a' *souverain*-Ura az Udvarnak. A' méltóságos társom, mélyen meg hajlott előtte, érdemén fellől nagy emberséggel tisztelte, egy egész *Salvet* sü-tőt ki a' *Complimen*-bül kedve találására: elől-járóban a' *Votre tres Umble* vólt, utánna a' *tres obe-issant*, melegen reá nagy fő 's térd-hajtással a' *votre valet*! Eme' tegnapi-gomba pedig, a' *vice-vice-se-cretarius* el-végre ugyan-tfak egyet nyikkana, 's azt mondá: *Lesz gondunk reá*: ezt az ígéretet alkal-mas pénzel fűzeté meg a' Milord, és ollyat hajlot utánna, hogy azt gondolám, mindgyárt ki esik a' *Cordon bleu* *) a' nyakából.

Vissza jövet, minthogy vólt szabad szóllanom néki, azt mondam társomnak: Méltóságos Uram! ebben az országban úgy tetfzik, hogy *raritas* az *Audientia*; jó ára vagyon az ígéreteknak, és a' mi töb': már a' *Cancellisták* vették *arendában*. Az Urban azt tudálom, hogy bősületit az *interesse*-után-jártattya! szégyent téfszen a' Nemes-Renden, és egyetemben maga tekintetes személynén... A' mi engem illet, nem venném oly drágán a' fa-

D d

vort,

*) Hol nyakon, hol eggyik válrul a' ólmásik dal felé függő pántlika; Királyok, Hertzegek, és a' fő Urak viselik,

vort, nem esném egy hitván szolga lába alá, hogy egy fokkal fellyeb'-való tisztre-léphetnék... A' Milord-is az után gyalázni kezdé büszkeségét amannak a' feregnek, előttem pedig azzal mentegeté magát, hogy ebben az udvarban már szokás az efféle! és hogy a' nagy *interesse* találta most egyszer ily mélyen hordozni.. Ez a' *Casus* juttatá eszemben, a' mit Szent Cyprianus monda Donátusnak: amaz udvari-Ember láddé mint 's hogy fénlik a' gránát és skárlát köntösben, tőpőjén viseli kezét, reá tartya magát: ha tudnád mely fok gyalázatos maga meg-alázásában, artzája pirulásában tölt légyen! Hányszor nem járta küszöbét, még az alsó-szolgarendnek-is, mennyit könyorgót, mennyit szemtelenkedet a' palotán 's utfán, a' fő személyek körül; szánakoznál tudom szíveffen rajta, nem hogy irigyenéd szerentséjét!

In Summa: Leander el-hiteds magaddal, hogy a' bősületes tizt, né mindenkor oly *fide comissum*, a' melyhez tfak az érdem juttasson. Sok kellemetes, alkalmas, bősületes fő-Ember, Udvari hivatal, és tizt nélkül ment ki a' Világbul tfak azért, mert nem akart aláb' lépni gyalázatos szemtelenséggel; bátor melegen utánna, *Milord* lehetet volna-is Angliában, vagy egy *de Paribus*, Frantzia országban...

Nem

Nem szinte mefzfze vagyunk az *igaztul*, mikor azt mondgyuk: *Aulici: gens servituti nata*. Valamint Tiberius Tsáfzár idejében a' Romaijak... Jól-lehet *fen fennyen*, 's mérgeffen védelmezik méltóságokat, *mikor* már meg vagyon; de ki-nagy alázatos mászkállással férnek hozzá! bátor kevélyen hordozzák nyakokat akkor, mikor már meg-épült az eő *Babylon* tornyok; de valóban nagy alatsfonság dolgok, mikor eszkőzeit el rendelik.

Hogy nem tfak az alázatofság, hanem a' *patientia*, és igazán-való hofzfzadalmas türes-is szükséges légyen, mikor egy valaki elő-menetelét keresi az Udvarban, *pluribus* meg mutatnám, de nem kívántatik; mert Ország 's Világ tudós benne. Es-hetet értéfedre; mit mondot légyen egy öreg Frantzia egy iffiúnak, a' ki azt kívánnya vala tudni, mint köllefsek magát vífelni *Versailesben**) A' minden-napi boszfzuságokat ugy mond: fogadd békeséges türéffel, és a' gyalázatot kőzfőnettel. Gyakorlott légy Leander ebben a' letzkében, ha itt vagy amott fen akarfz űlni. Nem mindenkor, se nem minden Udvarban folynak érdem 's törvény fzerint a' dolgok, hanem hol *per casum*, történet képen,

D d 2 hol

*) *Mulató helye a' Frantzia királynak nem mefzfe Paris-Városátul.*

hol *per partialitatem* hajlandó részfelkeléssel. Erdemes Személyeket fogsz látni a' fűtős konyhák tűzhelyei mellett, rongybá 'zirbá, holott ostoba parasztok igényetik az Anticamera dolgát. Tapasztalni fogod, hogy az éret-eszű, kőszőrűlt-elméjű Nemes Emkereket, bolondoknak nevezik, és a' kevés eszű *Milordokat* hiják a' tanátsban. Hogy némellyeket, ki forgatnak tisztekből, mert hogy értik a' törvényt, és fzeretik az igazságot; és másokat ültetnek helyekben, mert vagy gyilkosok, vagy árulok.

El-végre némellyek első-bé-lépésekkel az udvarba, akadnak fzerentsére, mások a' hofzszú várakozással mind-tfak bóldogtalanabbak. Fiam édes fiam! mind ezekhez ugyan tfak patientia kívántatik, és pedig nagy... A' kiben azért még meg vagyon a' kényes-*sensibile*, a' ki még nem atzélos kívül belül, tűréssel tűrésre nem keményedet; nem udvarba való: fok keferű pilulát fog rágni, és jövendőben keveset dítelkedni Udvari elő-rugaszkodásirul! Végzem úgy, mint kezdém: Leander a' mostani fenforgó szándékidra nézve, bizvást tégy szert a' mély alázatofságra, és hofzszadalmas tűrésre.

Leander. Minthogy oly szűkséges ez a' két *virtus*, talán nem-ártana egyet fordulni tengeren-túl,
és

és Flandriában téli-*quártélyra* bé szállani a' *Capucinus*-Uraimékhoz. Gondolnám, hogy az eme tífő köntös, és vékony tartás, egyikre másikra-is reá szoktatná, 's oktatná kényefségemet.

Enfëbius. El-ne hagy bennünket, nem szükség tengeren-tul fáradni. Reá tanittanak az antica-merák, maga az Udvar ád letzkét az alázatofságrul, eő maga mutat példát, 's nyujt alkalmatofságot annyira-valót a' túrésre, hogy Szent, sótt Mártyr lehetfz mellette; ha nem-ugy vífeled a' kemény kint, mint a' kárhozott lelkek: kétségbe - eséssel, átokkal, szitokkal, boszú-állással, rágalmazással; a' mely gonofz meg vagyon némellyekben, és a' ért ezen a' világon a' királyok Udvariban tfak a' Veszett-lator módgyára vífelik kereszteket, más világon pedig, dolog ha a' Dus-gazdagnak kén-kőves ágyában nem hűvesednek érette.

Leander. Nem régtől fogva koptatom az Udvar küszöbét, fe tfinnyát, fe erköltsét nem lehetet még annyira ki-kémlelem. Mindazonáltal nékem ugy tetszik, hogy az Urak szinte ugy kendőznek, mint a' Dámák; hogy a' külsőség nem mutat egyre rajtok, az eő szivek belső járásával. Ugyan szikrázik néha a' fitogatot vidámság fzemekből, ben peniglen epét mérget forralnak. Puha ágyakon,

D d 3

gyen-

gyenge pelyhéken láttjuk kényes testeket, de ha bellyeb' nézhetnénk, kinban 's tífán találnánk lelkeket. Nem-is lehet külömben: mikor meg-űtköznek benne azon egy órában, a' fok vízfzálkodó gondolatok, fel 's alá, jobbra, balra igyekező kívánságok, a' kétség 's reménység, a' hűség 's árulás, az *interesse* 's igazság, és a' több' udvari nyilak-közt *gratia disgratia Principis*, szép 's haragos szeme a' Fejedelemnek. Mind ezeknek el-viseelésére: gondolnám már magam-is, hogy elégtelen légyen az emberi gyarlóság, ha vagy a' te mondottad *Patientia*, vagy más valami *Virtus* nem támogatja. Ha nem fzánod azért fáradságodat, taníts különös képpen, mihez-is, mitul-is tartfak az Udvarban.

(1)

E*usebius.* Ha mi *pratenfiód* vagyon, igazán 's keresztyén mértékhez szabván, úgy vidd az udvar elejbe. Ki ne adgy jó lelki-isméreteden; hogy bõtsületre, 's nagyob' tífztségre verhesd magadat. A' menyországot pénzért ne add zálogba. A' ki, oda pottyantya ártatlanságát Udvari elő-menetelért, rosz kalmár; minthogy a' drágát óltsón, az óltsót drágán adgya. Tellyes bõtsülettel mozdítsad elő
Palo-

Palotás ügyedet, vagy más pörödet, és tiszván igazán folytasd. Embertelen, törvénytelen, hamis practicákkal, ne törekedgyél alattomban, a' pörben fogott fél-ellen, se ne terhellyed mások előtt kifisébséggel, gyalázattal, rágalmazással, gonosz vádolással; Mert ez a' *procedendi modus*, mint hogy nem törvénytől, hanem törőktől-tanult; Isten 's Világ előtt meg ítelteti magát. Es jelét adgya, hogy a' Jámbor többet fél más eszétől, hogy sem a' magához bizakodgyék. Hogy nem *érdemmel* 's *jussal*; hanem ravasz-sággal, 's tzigánysággal akarja maga részére nyomni a' serpenyőt. Nagy-Sándor gyalázatnak tartotta, hogy valami fortéllyal győzedelmeskedne ellenségén. Világos délben vitte fegyverét ellene, és inkább' reá szanta egy Birodalmát, hogy a' Nap-szeme láttára szereztséltetődne, sem hogy a' vak-fetétben más huszat hatalma alá hóditana. *In Summa*: azt akará, hogy a' szem-kőzt bátorkodó-Vitézség lenne a' nyertefs, és nem a' hát meget kullogó Róka-fogás. Kész vólt mindenkor 's mind addig engedni *Dariusnak*, a' míg érdeme érdemít fellől nem múlta. Es így eő benne Sándorban soha semmi alatsónság, se álnokság nem látszott, hanem igyenes Bajnaki-Vitézség 's bátorság. Ezt a' szép példát méltó követni Leander! olyas eszkő-

közökkel igyekezzél előbségre, a' mellyeket a' jámbor-igazak-is javasolnak, ollyas okkal móddal forgassad a' fzerentfe kerekét, hogy tellyes bõtsülettel, és jó lelki-ismérettel légyen meg.

(2)

ADgy határt, 's valami tartalékot, nagyra-vágyó kívánságidnak. Ha meg ereszted fékit, magossan fog hordozni, és méllyen ejteni. Az igen fok vitorlyákkal, ki rõppenõ hajok el-merûlnek. Nem mindennek adatot az õtt *gira*: ki tõb 's ki kevesebb talentummal bir. Nem minden elme felelhet meg minden hivatalnak. Sokakban a' vakmerûség nagyob' az okofságnál, és a' tehetõ erõ kisebb a' maga fel-biztatásánál. Ha már ily igyenetlen erõvel, és gyenge készülettel a' magos Tiszteken kezd járdogálni valamely *Neo-Officialis*; ki-gondolható, mennyi szõrnyû botlás, mely iszonyú sántikálás vífzi végben dolgát! mennyi irigy-szem késéri minden lépését, mennyi nyelvek nem támadnak ellene? ki érdemes készségét, ki eszét 's értelmét, ki iparkodó szorgalmatofságát véfzi gyanuban, minnyájan keverik bõtsületit. Ennek hírét le tévén a' Városban a' *Fama*, megint fel kapja, és
a' Fe-

a' Fejedelemnek fülébe hordgya, a' kiben az előbbi reménység a' *Cavalier* felül őszve veszvén az utóbbi vagy tettében tapasztalt, vagy el-hitt gyarlósággal; oly képeket ír elméjében, oly eltekellésekre bírja, hogy utánnak, a' Világ-tfapási módgyára; vagy esten esik a' ditsőségnek szekerérül, vagy úgy meg feneklik a' festet vitorlyákkal ki indult hajója, hogy előb' ne meheffen. *In Summa*: a' kik igen heveskedve igyekeznek az előbségre, úgy járnak, mint amazok, a' kik kikeleti jeles napokon a' fel készült piaztzon a' le hámzott fugár-fákon nyereségért, bősületért, fok szem előtt mászkálnak; a' míg egyikik közülök a' tetejére verekedik, addig száz-is lehül.

Tanátsosb az alsó fokról kezdeni az elő mementelt, és oly hivatal felé arányzani a' szándékkal, a' melynek eszünk 's erőnk meg felelhesse. Nem okosan tselekeszik a' ki 20-ig alig tud olvasni, és még-is a' kints-örzők szám-adását válallya magára. Vétene a' ki tudatlan a' *penna*-dolgában, és még-is secretarián akarná tőzni fűzni szereztsége-szárnyait magos repüllésekre... *Milord* N. N. Uram, ki eő kegyelme othonos Ember lévén, még eddig meg sem izlelte a' külső Országoknak szokását, bár ne-sietne a' Frantzia udvarban *Ambassada*-követséggel.

E c

Es

Es N. N. Uram veszedelmes ügyel vadászfia a' Törvény székeknek méltóságát; mikor az őt sem tudja ki-magyarázni. Mint a' köntöst a' testhez, úgy a' Tisztet az ahoz-való tehető erőhöz, és el-telő tudományhoz kel mérsékelni.

Vess azért számat eszeddel, és ha meg nyugtat a' szerentse, téged illető tisztes hivatallal; légy embere, viseld tellyes hivséggel és bősületes szorgalmatossággal, inkább a' Fejedelemnek haszna legyen előtted, sem hogy a' *proprium interesse*... Ha Isten után közönséges javallással eleget fogsz tenni kötelességednek; várhatod-is szép biztos reménységgel elő-meneteledet, ügyel-is jobbal utánna indulhatfz. Az irigység, és más egyéb roszszalkodás nyilai ellen-is léfzen alkalmas paifod, kivált ha szerentsédet mértékletes emberséggel, és udvarisággal vezérled; se kevélységet magadban, se keménységet nem mutatván azokhoz, a' kiket hátrahattál, hanem inkább a' magosrul kezét nyujtasz a' magával nem bíró szomszédodnak, és ott fen-is le tartasz sziveddel, a' könyörgő's befed bizakodó régi barátidnak, könyörülő kedveskedéssel felelsz. E' meg lévén: száz lélek mondgya áldását reád, és száz kéz fogja támogatni ügyedet. Ha külfömben tfelekefszel, hirtelen el-rándul tüled a' szerentse

tfe és se *Morus Tamás* *) se *Boetius* **) érdemi vizsgálza nem hozzák többé.

(3)

A' Közép méltóságú Tifztségek leg jobbak, mert leg bátorságosbak; killyeb' emelnek a' közrendnek porából, meg szerzik módgyával a' *titulust* és bõtsületet; nyujtanak annyira valót, hogy tifztesen és könnyen el-élhefs... Nékem ugy tefzik, a' ki illyetén állapottal vagyon, bõldog Ember! elég-séges képpen fénlik az eõ maga rendin, helyén vagyon bõtsülete, tfendes békefséggel tölti napjait ott-hon, ott-kin háborutul nem fél, a' nagy *Du-fok* aggodalmi nem faggafztyák fzivét, és a' meg fogyatkozot ügytül-is femmi gondot nem vár.

Az roíz mi bennük Leander, hogy igen ural-kodik a' *Spiritus sublimis*, minden bõlts tanáts ellen addig erõlködünk fellyebbezõ igyekezetinkben; a' mig szédeleg a' fejünk, és fzõrnyen vizsgál hanyatlunk. A' katona, *Generáliffá*; a' ki a' ten-geri hajókázásban tfak lapáthoz termet, Admi-rállyá; a' Prókátor Itélõ mesterre, az alattson Egy-

E c 2

házi

*) *Anglia-Ország*nak fő *Cancellarius*fa.

**) Más nevezetes nagy biró és tudományú *Anglus Ur.*

házi személy Püspökké; az Udvari Tiszt *favorita* akar lenni. Űgetve nyargalva sietünk *ad extrema*, az az ki ki maga rendén a' leg főveb fokra. Tudni illik két dolog háborgat bennünket: innen a' kevélység, amonnan a' telhetetlenség, mely két *Passionak* foha eleget nem tehetünk, és még-is mind a' kettőt nevellyük bennünk.

Az elől vett beszéd mellett maradván, való, hogy a' Favorita-név tekintetre méltó, és (jól értfed szavamat) noha nem mindenkor bősülettel, de még-is respectus-fal jár. Keveffen merik ezt nyilván kérni a' Fejedelemtől, azonban minnyájan ohajtyák, 's várják. A' mi természetünk járása ollyas, hogy akár mire-is szinte ugy érdemesnek tartjuk magunkat lenni, mint felebarátunkat, és azért meg ítéllyük a' Hertzeget választásában, ha mást űltet előnkbe.

Mindazon-által jó vendég! jól lehet oly édes falat légyen a' Favorita-ság, azt tanátslom, hogy utánna ne járj, ha meg nem akarod magadat szólalni, és a' szzerentse tündér változásiban részedet nem kívánod. Vedd elő a' régi történt dolgokat: ezer közül eggyet-fem találj, a' kinek szörnyebb nem lett volna le, mint-fem fel-menetele. *Aman* a' ditsőségnek szekerén jó magossan hordozta nyakát,

kát, a' Szent irás tudomány tévő e' dologban, mely szörnyen ejtette légyen meg a' fzerentse. Es hogy többet ne mondgyunk, az akasztófán végezé ki a' világbul... *Tiberius*-Tsáfzár idejében, *Sejánus* birta Ura helyet az országot: az eő kezén fordult meg minden, a' kevély Romai Tanáts úgy imádta mint bálványt, térd-hajtással tisztelte képét, némely ügyeiben, az eő fzerentséjére szokot vala esküdni, parantsolatit annyira bősülte, mint az Ország-törvényét... Ime! alig fordittá tüle-el grátiáját a' fejedelem; azonnal le rogyant ez a' nagy oszlop, és véle egyetemben el-femmiszedenek, a' kik benne bizakodtak. *Gaveston*, *Spensers*, *Vols*, iszonyú és síralmas példái nyilván mutattyák, hogy a' Fejedelmek egydarabig-való kedveskedése, nem biztos pais, a' fzerentse tsapási ellen; mert ezeket a' hatalmas Urakat-is az udvarbul hurtzolták a' hohér piatzára. Más negyvent hozhatnék elő frisseb *datum*-alatt, de elégedgyünk meg ezekkel, a' mellyek elégséges képen oktatnak arra, hogy talán ne igen *intrinsecè* a' Fejedelmekkel; minthogy ezzel a' belső barátsággal, és szoros közelséggel, kárt valhatunk.

Mert tagadhatatlan, hogy a' Fejedelmeket-is némelykor bántya és vezérli a' *persuasio*; változnak

E e 3

mint

mint mi, ma: valakit öelve fogadnak kedvekben
 femmi ok nélkül, holnap: azonképpen femmi ok nél-
 kül megint távol rugják magoktul. Gyakran síkám-
 lik 's hasonlik a' Hertzegek grátiája; egy tekintet,
 egy gyanú, a' tellyes jó-akarat helyében, haragot,
 gyűlölséget ültet szivekben. A' mint a' nem tu-
 dom mi hertelen fel gyullasztya a' fzeretet benne
 számunkra, ugy megint a' nem tudom mi el-óltya:
 ma tetszik a' bátor beizéd, tanáts adás, nyájas-
 ság; holnap mind a' három, Királyi méltóság ellen
 való vétek. Tölt gondgyában még *Epheslionnak*-is,
 hogy ugy élne Nagy-Sándorral, mint véle ószve
 édefedett baráttyával, azonban: még sem véttene
 annak a' maga felségére számat tartó kevély Fe-
 jedelemnek.. Kel-is valóban alkalmas *Metaphysica*
 hozzá, hogy azon egy egybe forrot személyben,
 Ura 's baráttya közt, közép-uton járjon; sótt egy-
 szers-mind, mind a' két hivatalnak eleget tégyen.
 Tovább: a' ki fen akarja tartani a' *Favorito*-tituluft,
 bölts légyen mint *Salamon*, eszefurt mint *Achito-
 phel*, bátor mint *Cesar*, mértékletes mint *Fabrici-
 us*. Légyen ahoz-is fzerentséje, hogy mikor a'
 fejedelem, vagy eő nyelve által beszél, vagy kezén
 forgattya a' dolgokat; hogy akár szegje, akár töl-
 tse kedvét, akár adgya fel, akár tagadgya meg a'
 grátiát,

grátiát , azon jó kedvel vegyék tőle azok , a' kik általa az Udvarhoz folyamodnak... Bezzeg itt bőkkenyős az Urának szivét bíró Udvarnoknak alapottya , és azért tiz ezer közül-is alig válik egy , a' ki az imilyen kényes hivatalhoz alkalmasos lélyen , és eleget teheszen.

Ne fies azért Neander szinte tetejére , az udvari tífzségeknak , rándítsd hátrább kevélyen kikerengő vágyódásídat. Tarts inkább' számat az illendőségre , mintsem a' nagyságra. Te légy mindennek előtt leg érdemesebb' a' fejedelem szivében az elsőségre , és azon elsőséget hadd másnak ; kevesebb' részed léfzen ugyan a' ki-tetfző pompában , de nagyob' a' vólta képpen való bősületben ; mert bősületefőbb , egy fokkal aláb űlni tellyes érdemmel , hogy fem fellyeb *merâ gratiâ*.

(4)

A' Nagy Embereknek támaszték kel , és az okosak meg szerzik magoknak. Az Udvarban a' *Substantivumnak* rosz keleti vagyon , ritka a' ki magával bir , felesen : vezeték erővel iparkodnak , és vendég-szárnyan rőpdőznek. Magadnak-is azért légyen gyámolod és istápod , mert nélküle , akár
mely

mely szépen fel épült szerentséd-is le esik talpárul. Minek utánna udvari méltóságra emeltettél; pénzért ne áruld a' jó-akaratot; mert az adó 's véő közt mingyárt lángot ver, és el-aluszik a' barátság, kivált mikor innen fokba, amonnan semmibe sem tölt. A' ki már meg fizette a' *favort*, nem adódod, és utób-is nem néked, hanem maga erszéniyének fogja tulajdonítani. Es jól lehet előb hogy sem meg légyen az *intentum*, hogy végét lássa szándékának, holtig-való szolgálatodra esküdgyék; bizonyos légy benne, hogy a' veszedelemnek óráján ott hevertet gonosz szerentsédben.

(5)

FElellyen meg a' tselekedet a' beszédnek: egy nyomban járjon szived nyelveddel. Valamire ajánlani magát szóval, és ugyan azont tettében megtagadni, paraszt *alávalóság*, ollyas-mit meg ígérni, a' mi nints hatalmadban, *esztelenség*. N. N. Uramnak szép hitele volt az Udvarban, ahoz fokra-érkező nagy tisztsége. Azok közül, a' kik szemre vették, némellyek azt mondták, hogy nagy Istája az országnak. Szeme, szája járása, bővséges ajánlása; tellyes údvariság, és biztató reménység.

Má-

Mások ellenben: hogy mesterség, *politica*-fogás, hivatás. Azon-közben ugyan-tfak reá forrot palotájára a' számtalan *Cadet*, a' fok *Pratendens*, és ügyiben hátra maradt vitézlő-Rend.

A' Milord, keze-terjesztve, szoros öleléssel fogadva fővebb vendégit, ápolgatással vigasztalá a' középrenden lévőket, irgalmas tekintettel fzedé bé a' könyörgő leveleket. Az után: kinek fülébe monda valami reménységre valót, kit félre hiva magános szóra, minnyájak előtt ki adgya vala jó akaratyát, ki-önti vala minden féle szolgálatra igyekező készségét, és hogy tfak emberségére biznák a' dolgot. El-végre ajtóig késéré, szép udvarisággal, és mint egy nagy nehezen vála el tőlők.

Mi lőn belőle? a' fok bizakodó-Fél álmélkodot rajta, ditsérte, áldotta; és egyetemben naprul napra várta, hogy majdan reá szűli az Udvar a' nagy szzerentsét, ditsőséges színre változik állapotya, meg lesz a' tiszta, jó vége szakad költséges, akadékos, hozzfű pörinek, nem lesz több hátra maradás a' *pensio*-dolgában. *Omnia aliter evenère*: Napok hónapok fordulási után-is a' tornyos fok fel-biztatásbul, az udvari felséges ajánlásokbul semmi sem lőn. Heverték, súllyettek, veszték a' *memoriale*-Íráfok, nem felelt az Udvar, a' Milord

F f

ugy

ugy viselte magát, mintha hírét-fem hallotta volna a' fok szép könyörgésnek ; vagy pediglen mintha csak álmában kötötte volna le bősületét irántok. Erre mélyen le szomorodtak, és szörnyen fel indul-
tak, a' kik előb biztossan reá támaszkodtak. Szid-
ták, gyalázták, földi 's mennyei átkokkal terhel-
ték &c.

Leander mint tetfzik ez a' *Scena*? ez a' szé-
pen mosdott udvariság? ez a' *Cavalier parola*? ez
a' bőséges ajánlás? azonban a' mig eő Milord
Uram pirulni fog a' világ előtt, és számat adni
miatta Istennél, magadrul jobbat végezhetfz. Ha
valamikor hatalmadban léfzen, felséges Tifztedre
nézve, hogy a' Fejedelemnek gráciájából, mint
kintfesz tárházból gazdálkodhassál; vedd méltó tekin-
tetbe. I.° kinek? I.° mikor? III.° mennyi juffon
belőle? Az első *punctum* arra fog emlékeztetni,
hogy az érdeemes Személyek előb-kelők azoknál,
a' kik se eddiglen nem fzolgáltak az Orfzágnak,
se utóbbi ollyas reménységet nem mutatnak, hogy
hasznokat várhasfuk, hanem *infirmis adulationibus*,
& *summis patrociniis* erőlkődnek előbségre. A' má-
sodik *punctum* arra int, hogy akkor adafsék fel a'
gratia, mikor az érdeemes fzemélyek előtt még kel-
lemetes, és vagyon ügyes biztos várakozás iránta.

Mert

Mert a' hofzszú mészze időkre mutató hallasztások unalmait meg vesztik derék izit még a' Királyi ajándékoknak-is. A' harmadik punctum igaz mértéket ad kezedbe: hogy a' Rendeknek, és személyeknek többre 's kevesebre mutató érdemek vagy meg ne terheltefsék a' fokkal, vagy meg ne sérődgyék a' kevéssel, mert ebből piruló szemre-vetések; és gyűkeres gyűlölségek támadnak.

Egy átallyában ha valamivel jót tehetesz el-ne mulassád, a' reménységnek őrvével senkit hamissan fel ne biztass, terhes igaz okok nélkül udvari uttyát senkinek meg ne gátollyad. Hiven igazán vidd bé az ügyeket a' Monárchához, és igazán hozd-ki a' parantsolatokat. Mind-azonáltal szabad léfzen a' Thronusból érkező kemény válaszokat (*negativas*) kegyes szép vigasztalással meg enyhíteni. Ha pedig meg adatott az Udvarból a' *placet*, kötelefségednek tartssd lenni, hogy tellyes ember-séggel ki szolgáltassd.

(6)

A' Világ fiai közönségesen azon törik fejeket, mint bódogulhassanak. Szerentsés állapotra igyekeznek minnyájan, de mint hogy a' nagy mohó

F f 2

vágyó-

vágyódások miatt I.^o a' sokbul sem tudnak mihez kapni. II.º nem igaz módgyával. III.º nem ahoz való eszközzel vannak érte; kevésnek jut benne. Vagy ha jut-is, nem nyugosznak, hanem tovább 's addig igyekeznek, a' mig fen a' nagyságnak tetején rajta nem vesztenek! Ez az Udvari szépséges tiltz (azt mondgya egyik magában) éppen kedvem szerint vólna, és ha nékem parantfolná a' szerentse, talán nem tserélnek meg egy Királlyal, azon órában le mondanék minden más egyéb vágyódásimnak, nem kívánnék többet tellyes életemben, le nyugtatnám holtig tartó tsendeségre szivemet; azonban hozzá févén, magosbra ágoskodik.

Nékem itt *Pyrrhus* Királynak, *Cyneas* Philosophussal való beszélgetése jutt eszemben. Biztos beszédében azt találá vala mondani *Cyneas* *Pyrrhusnak*: Király! hová, meddig, 's mire szándékozol eme' szárazon tengeren tett 's lett ennyi készülettel? mely idegen lakásra hordozkodunk országunkbul? remélheti-e *Asia* valamikor a' tsendes békeségnek gyümölsét? Azt felelé *Pyrrhus*: egy pár szándékom vagyon; Olasz országnak, és Siciliának akarok parantfolni, e' meg lévén: utamban lesz *Affrica*, azt-is páltzám alá hódítom, az után barátom *Cyneas* ugyan tsak vig napokat látunk és bődögul

dogul meg nyugszunk. Erre *Cyneas*: hatalmas Király! talán nem szűkség táborokat emészteni ki pusztítani emberbűl szerelmes hazánkat, ügyes szomszédunkat hatalom-erőszakkal ki-forgatni a' magájébül. Elég nagy Országot birunk, hadd vegyűk hasznát. Szorítsuk kissébb' környékbe ki-tfapó kívánságinkat, mihelyt többre nem vágyódunk, azonnal meg tér az édes mienknek-is jó ize, és elég vig nyugott napokat láthatunk mellette.

A' mint Pyrrhusnak, ugy más fokaknak minduntalan egyrűl másra, vig napok után vigabbakra víszket eszek, femmi áldott jó szerentsével nem tudnak meg elégedni, többre szaggatnak. Sokan követik a' nyughatatlan *Pyrrhus* példáját, kevesen bölts *Cyneas* tanátsát; és azért soha sem böldogulnak.

A' kik mind tovább kíváncznak, még annak sem vehetik kellemes hasznát, a' mivel birnak, mert tšak a' mohó-vágyódással, a' biztató reménységgel, és az akadékos félelmeséggel vesződnek. Haggy azért békét Leander az igen fel-, vagy meszfze mutató igyekezetnek, légyen bizonyos, böltsületes határa kívánságidnak, ahoz fėrvén; állapotgyál meg, és maradgy vesztég. Fele sem okosfág a' kapott szerentsét el rőppenteni, és más nagyob

után fáradozni ; mert az elsőnek már Ura lehetsz , és az utóbbinak még szolgálnod kel. A' ki helyt ad a' kísértő kevélységnek , és ditsőségrül ditsőségre fiet ; munkára , nem nyugalomra vesztegeti fogyatékat életét. Akár mely Világi boldogság-is csak akkor kezdődik , mikor a' többre-Vágyás bennük meg szűnik. Nem lehet annak vig órája , a' ki vigabbak után fohászkodik.

Továb' : Atyámfia bár el hited magaddal , hogy a' kiket az *importuna Ambitio* vifel , és nagy magoságokra kizt , azokat (ha bötsülettel nem lehet meg) *nefas*-utakra-is igazit , és szörnyű eltekéllésekre bir. Mikor a' hatalmas Urak előtt a' *meg kel lenni* vagyon , se a' jó tanátshoz nem halgatnak , se a' képtelenséget nem láttyák , se dolgoknak ügyetlenségét észre nem veszik , és azért rajta vesztenek. *Aman* Assverus Királynál nagy tekintetben vólt , magának kintse elég , uri állapottal minden dolga. Csak az hogy Ester-királyné szívében még nem vólt első , mert *Aman*-nál bé járóbb vólt *Mardocheus*. Ez faggatá szívét , ez után törekedet minden uttal , ez a' bötsület kíváns és kevélység vitte meredekre , innen veszedelemre. *Achitophel* , Absolon udvarában első belső tanács vólt , többre igyekezet : hogy tudni illik a' fiatal.

fiatal Fejedelem senki más tanácsát ne fogadná, 's minthogy ezt minden móddal meg próbálván véghez nem vihette (mert *Cusai* szovát követé vala *Abfolon*) igaz pajtással lőn *Achitophel Aman*-nak, akasztófa-halállal butsuzot az udvartul. Ezek a' hiteles példák arra oktatnak, hogy a' Tifztre-szag-gatas, és a' bősületnek rendetlen meg kívánása, nagyra 's tilalmafra-is viszi az Urakat; hol élet-tekbe, hol lelkekbe jár.

Leander vidd a' nagy Urak fűleikbe, hogy ke-lemetesb a' jó lelki-isméret a' nagy pompánál, és az örökkévalóság a' mi fogyatéék életünk-nél. Nem Udvari fényes állapotra, hanem a' mennyei ditső-ségre teremtet bennünket az Isten! itt hartzoly-meg az elsőségért; és az Evangelium legyen hadi re-gulád. Ezt el-űtvén: könnyen el-felejtheted a' rop-pant Udvaroknak méltóságát, és vigan gunyolha-tod menyből a' földi hívságoknak femmiségét. Azonban Leander ha már az udvarhoz szegődtél, tellyék kedved, mentek az udvarbul-is menyor-fzágba.

Már Atyámfia többel nem terhellek; úgy értfed utolsó szavaimat: Udvari hivatalodban 4. virtusra nagy szűkséged lész. *Prudenter* okoslan; mert Ró-kák közt-is forgasz. *Iustè* igazán: mikor veszedelmes kínálá-

kinálásokkal, félre kívánnják a' serpenyőt. *Temperatè* mértékleteffen ; se el-ne bizd magad a' bősületben, se többre rendetlenül ne szaggafs. *Fortiter* erőssen ; mikor udvari háborúk támadnak, és keferű pilulákat kel nyelni. Isten velünk Leander.

Leander e' szók után nem kis gondosan merüle, és jól lehet meg tetszet ábrázattján, se megis maga önként ki-vallá. Az után mélyen fejet hajtván, fok köszönettel, szép hála-adással butsuza mind Eusebiustul, mind Neandertül. Eusebius megölelvén Leandert, és más napra időzvéen Neandert, tífendes jó éjtfzaka mondással el-vála tőlők.

V É G E.

Kemes Ember

I. Körbeszéd. 1.
 II. " " 16.
 III. " " 61.
 IV. " " 106.
 V. " " 140.

VI. " " 179. I. 179. II. 181. III. 182. IV. 205. V. 210.
 VI. 222. VII. 229. VIII. 231. IX. 232. X. 233.
 XI. 234. XII. 235.

Kemes Asszony

I. beszéd. 1.
 II. " " 11.
 III. " " 17.
 IV. " " 71. I. 71. II. 72. III. 74. IV. 76. V. 76.
 VI. 77. VII. 78. VIII. 82. IX. 87.
 X. " " 98. I. 98. II. 99. III. 101. IV. 107. V. 117.
 VI. " " 127. I. 127. II. 128. III. 129. IV. 129.
 V. 130. VI. 133. VII. 134. VIII. 136.
 IX. 137.
 VII. " " 139. I. 139. II. 142. III. 143. IV. 145.
 V. 153.